

Remigijus JOKUBAUSKAS

DAKTARO DISERTACIJA

**KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ
TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS
ĮMONIŲ BANKROTO PROCESĖ**

**SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (S 001)**
VILNIUS, 2021

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Remigijus Jokubauskas

KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ
TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS
ĮMONIŲ BANKROTO PROCESSE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2021

Daktaro disertacija rengta 2016–2021 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Moksliniai vadovai:

doc. dr. Salvija Mulevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001), 2019–2021 m.;

prof. dr. Rimvydas Norkus (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001), 2016–2019 m.

TURINYS

VARTOTOS SANTRUMPOS IR SUTRUMPINIMAI	5
ĮVADAS.....	7
I. ĮMONIŲ BANKROTO KAIP KOLEKTYVINIO PROCESO VEIKSMINGUMO UŽTIKRINIMO PROBLEMOS.....	21
1.1. Įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso raida.....	21
1.2. Įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problematika	28
1.2.1. Bendrų sprendimų priėmimas ir kreditorių konfliktai	31
1.2.2. Maksimalios naudos siekis.....	33
1.2.3. Bendras turtas.....	36
1.3. Kreditoriams atstovaujančių organų sudarymo poreikis ir jų funkcijos bankroto procese.....	37
1.4. Kolektyvinių kreditorių teisių samprata ir požymiai	39
II. KREDITORIAUS SAMPRATA IR PADĖTIS ĮMONIŲ BANKROTO PROCESĖ.....	45
2.1. Kreditoriaus samprata ir jo reikalavimo tvirtinimas įmonių bankroto procese.....	45
2.1.1. Reikalavimo pareiškimas nemokumo administratoriui.....	49
2.1.2. Reikalavimo pagrįstumo ir teisėtumo tvirtinimas teisme	50
2.2. <i>Pari passu</i> principas.....	51
2.3. Dominuojantis kreditorius bankroto procese.....	53
2.4. Kreditorių pasyvumas bankroto procese.....	55
III. KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMO MODELIAI.....	59
3.1. Vokietijos įmonių bankroto teisė.....	59
3.2. Čekijos įmonių bankroto teisė	65
3.3. JAV įmonių bankroto teisė	68
IV. KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS KREDITORIŲ SUSIRINKIME IR KOMITETE.....	77
4.1. Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių susirinkime	78
4.1.1. Kreditorių susirinkimo dalyviai	78
4.1.1.1. Kreditoriai	79
4.1.1.2. Kreditorių susirinkimo pirmininkas	80
4.1.1.3. Nemokumo administratorius	84
4.1.1.4. Nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys	85
4.1.2. Kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimai	86
4.1.2.1. Ginčijamas kreditoriaus reikalavimas	88
4.1.2.2. Kreditoriaus interesų konfliktas ir (ar) piktnaudžiavimas savo teisėmis	91
4.1.2.3. Kiti atvejai.....	92
4.1.3. Kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka.....	93
4.1.3.1. Pirmasis kreditorių susirinkimas	94
4.1.3.2. Kiti kreditorių susirinkimai	97

4.1.4	Sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime.....	103
4.1.4.1.	Kreditoriaus balsavimas.....	106
4.1.4.2.	Kreditorių susirinkimo protokolas.....	111
4.1.5.	Pakartotinis kreditorių susirinkimas	112
4.1.6.	Kreditoriaus atsakomybė dėl neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime.....	114
4.2.	Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių komitete	116
4.2.1.	Kreditorių komiteto paskirtis ir tikslai.....	118
4.2.2.	Kreditorių komiteto sudarymas ir sudėtis	120
4.2.3.	Sprendimų priėmimas kreditorių komitete ir kontrolė.....	122
4.3.	Piktnaudžiavimas kolektyvinėmis kreditorių teisėmis	124
V.	KREDITORIŲ KOLEKTYVINIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMO KONTROLĖ	131
5.1.	Retrospektyvi kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė.....	132
5.1.1.	Kreditorių susirinkime priimto sprendimo apskundimo objektas.....	133
5.1.2.	Teisę paduoti skundą turintys asmenys.....	135
5.1.3.	Skundo dėl kreditorių susirinkimo sprendimo formos ir turinio reikalavimai.....	142
5.1.4.	Kreditorių susirinkimo sprendimo apskundimo terminas.....	142
5.1.5.	Kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindai.....	149
5.2.	Perspektyvi kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė	153
5.2.1.	Kreditorių autonomija ir netinkamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas	155
5.2.2.	Teismo teisė įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą.....	157
5.2.3.	Atvejai, kai teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirto klausimo sprendimą.....	161
	IŠVADOS	167
	PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS.....	170
	LITERATŪROS SĄRAŠAS	173
	SANTRAUKA	195
	SUMMARY	219

VARTOTOS SANTRUMPOS IR SUTRUMPINIMAI

- ABĮ** – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Žin., 2000, Nr. 64-1914)
angl. – angliskai
- ANK** – Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (TAR, 2015-07-10, Nr. 2015-11216)
- Anglijos ir Velso 2016 m. nemokumo taisyklės** – The Insolvency (England and Wales) Rules 2016
- Aprašas** – Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. 1R-309 „Dėl Vaizdo konferencijų ir telekonferencijų technologijų naudojimo nagrinėjant civilines ir administracines bylas tvarkos aprašo patvirtinimo“
- CK** – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262)
- CPK** – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Žin., 2002, Nr. 36-1340)
ček. – čekiskai
- Čekijos nemokumo įstatymas** – Insolvenční zákon (Zákon č. 182/2006 Sb.)
- ES** – Europos Sąjunga
- Estijos bankroto įstatymas** – Pankrotiseadus (RT I, 19.03.2019, 26)
- EŽTT** – Europos Žmogaus Teisių Teismas
- Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas** – Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 61-2183; 2011, Nr. 74-3540)
- ĮBĮ** – Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Žin., 2001, Nr. 31-1010)
- JANĮ** – Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (TAR, 2019, Nr. 2019-10324)
- JAV** – Jungtinės Amerikos Valstijos
- JAV bankroto kodeksas** – Title 11 of the United States Code
- Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymas** – Insolvency act (1986)
- KAĮ** – Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 39-961; 2012, Nr. 76-3932)
- Konstitucija** – Lietuvos Respublikos Konstitucija („Lietuvos aidas“, 1992, Nr. 220 (1992-11-10); Žin., 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30))
- Konvencija** – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950 m.)
- Kredito unijų įstatymas** – Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 26-578; 2000, Nr. 45-1289; 2008, Nr. 76-3003; TAR, 2016-07-13, Nr. 2016-20320)
- LApT** – Lietuvos apeliacinis teismas
- LAT, kasacinis teismas** – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
latv. – latviškai
- Latvijos nemokumo įstatymas** – Maksātnespējas likums (11.06.2009. likums / LV, 97, 26.06.2009)
- lenk.** – lenkiškai
- Nemokumo bylų reglamentas** – 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų OJ L 141
- Tarnyba** – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

Prancūzijos komercinis kodeksas – Code de commerce (FRA-1807-L-73434)

Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva – 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva) OJ L 172

SODRA – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Teismų įstatymas – Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 46-851; 2002, Nr. 17-649)

Teisėkūros pagrindų įstatymas – Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas (Žin., 2012, Nr. 110-5564)

Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas – Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 52-1672; 2011, Nr. 86-4139)

UNCITRAL nemokumo taisyklės – UNCITRAL įstatymo galią turinčios nemokumo teisės taisyklės (2005 m.) (angl. UNCITRAL *Legislative Guide on Insolvency Law*, 2005)

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
vok. – vokiškai

Vokietijos nemokumo įstatymas – Insolvenzordnung (BGBl. I S. 2866)

ĮVADAS

Tyrimo problematika. Kreditoriai yra įmonių bankroto proceso dalyviai.¹ Neatsitiktinai kai kuriose valstybėse įmonių bankroto teisė vadinama *concursum* teise (pavyzdžiui, germaniškose bankroto teisės sistemose vartojama *Konkursrecht* sąvoka²). Žodis *concursum*, išverstas iš lotynų kalbos, reiškia susirinkimą, susitikimą. Taip pripažįstama, kad įmonių bankrotas nėra individualus skolininko ir pavienio kreditoriaus ginčas, bet skolininko ir jo kreditorių kaip visumos teisinis santykis ir skolininko nemokumo problemų sprendimas yra siejamas su suinteresuotų asmenų susirinkimu ir bendrų (kolektyvinių) sprendimų priėmimu.³ Taigi nors iki bankroto proceso pradžios skolininką ir jo kreditorius sieja atskiri, individualūs prievoliniai teisiniai santykiai, šio proceso pradžia reiškia, kad minėti teisiniai santykiai pasikeičia į kolektyvinį teisinį santykį tarp skolininko ir jo kreditorių. Įmonių nemokumo problemos gali būti sprendžiamos bankroto ir restruktūrizavimo būdais, tačiau šiame darbe nagrinėjamas tik kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese.

Įmonių bankroto proceso kolektyvinį pobūdį patvirtina šie pagrindiniai aspektai. Pirma, įmonių bankroto procese nagrinėjami ir tenkinami visų skolininko kreditorių finansiniai reikalavimai, atsiradę iki bankroto proceso pradžios. Antra, bankroto procese taikomas bylų akumuliacinio principas (lot. *vis attractiva concursus*), reiškiantis, kad visų kreditorių reikalavimų pagrįstumas svarstomas tik bankroto bylą nagrinėjančiame teisme.⁴ Trečia, individualių kreditorių turimų reikalavimų vykdymas įprastai sustabdomas. Ketvirta, bankroto procesas yra nukreiptas į maksimaliai naudingų sprendimų suinteresuotiems asmenims priėmimą veiksmingai administruojant ir realizuojant įmonės turtą ir siekiant kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių reikalavimus.

Kita vertus, kolektyvinis bankroto proceso pobūdis nėra absoliutus. Pirma, po bankroto proceso pradžios kai kurie kreditoriai naudojami iki jo turėtomis teisėmis (pavyzdžiui, kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrintas įkeitimo teise, šią teisę išsaugo,⁵ kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrintas finansiniu užtikrinimu, iš esmės savo reikalavimo teisę įgyvendina pagal specialų teisinį reglamentavimą⁶). Antra, įstatyme nustatytos individualios kreditorių teisės, kurias jie gali įgyvendinti savarankiškai, nepasiekę susitarimo su kitais kreditoriais.⁷ Be to, teismų praktikoje pripažįstamos ir tiesiogiai įstatyme nenustatytos individualios kreditorių teisės. Pavyzdžiui, išimtiniais atvejais kreditoriui suteikiama teisė reikšti tiesioginį ieškinį, kai reikalavimas kyla iš individualių deliktinių teisinių santykių (generalinis deliktas) arba įmonės bankrotas

¹ CPK 37 straipsnis; JANĮ 19 straipsnio 4 dalis, 41 straipsnis.

² Richard Holzhammer, *Österreichisches Insolvenzrecht: Konkurs und Ausgleich* (Springer-Verlag, 1996).

³ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-280/2014.

⁵ JANĮ 94 straipsnio 1 dalis.

⁶ JANĮ 1 straipsnio 6 dalis; Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas.

⁷ JANĮ 43 straipsnis.

pripažįstamas tyčiniu.⁸ Kreditorius turi teisę įprastai naudotis visais civilinės teisės gynbos būdais ir vykdymo procesu, siekdamas patenkinti reikalavimą. Todėl, kol skolininkas yra mokus, teisiniu reglamentavimu turėtų būti suteikiama efektyvi galimybė kreditoriams gauti iš skolininko mokėjimus ar kitą prievolių vykdymą.⁹

Toks bankroto proceso pobūdis lemia, kad kreditoriai bankroto procese turi individualias ir kolektyvines teises (teises, suteiktas kreditorių susirinkimui). Atitinkamai tokių teisių įgyvendinimas yra individualus arba kolektyvinis.

Individualus kreditorių teisių įgyvendinimas reiškia, kad kiekvienas kreditorius turi galimybę įgyvendinti savo teises individualiai, nederindamas savo pasirinktų teisių gynbos priemonių su kitais kreditoriais. Taigi kreditorius iš esmės yra civilinės bylos, kurioje sprendžiamas įmonės nemokumo ginčas, dalyvis ir įgyvendina CPK, JANĮ ir kituose teisės aktuose įtvirtintas teises savo nuožiūra. Tačiau kolektyvinis bankroto proceso pobūdis kelia klausimų, ar kreditoriaus teisė pasirinkti teisių gynimo būdus neturi būti derinama ir su kitų bankroto proceso dalyvių (kreditorių) interesais.

Kolektyvinis kreditorių teisių įgyvendinimas lemia, kad visi kreditoriai kolektyvinės teises įgyvendina kartu, balsuodami kreditorių susirinkime. Tokiu būdu kreditorių teisių įgyvendinimas yra kreditorių (daugumos) bendras susitarimas, konsensusas. Nors toks kreditorių teisių įgyvendinimo skirstymas *expressis verbis* įstatyme neįtvirtintas, jis kyla iš individualių ir kolektyvinių kreditorių teisių skirstymo bei įmonių bankroto proceso tikslų. Problemų dėl kreditorių individualių ir kolektyvinių teisių įgyvendinimo kyla taikant ne tik specialias įmonių nemokumo procesą reglamentuojančias nuostatas, bet ir CPK, kadangi įmonių bankroto bylos nagrinėjamos civilinio proceso tvarka.¹⁰

Apibendrinant galima teigti, kad įmonių bankroto procese kreditorių turimos teisės pagal objektą ir jų įgyvendinimo pobūdį gali būti skirstomos į tris grupes:

- individualias kreditorių teises, kurias kreditoriai įgijo iki bankroto proceso pradžios ir jas išlaikė;
- individualias kreditorių teises, kurias jie įgijo po bankroto proceso pradžios ir kurios įgyvendinamos individualiai;
- kolektyvines kreditorių teises, kurias jie įgijo po bankroto proceso pradžios ir kurios įgyvendinamos kolektyviai.

Efektyvus kreditorių teisių įgyvendinimas leidžia užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą. Šis poreikis grindžiamas ekonominėmis ir socialinėmis priežastimis, teisių įgyvendinimo suderinamumo poreikiu. Pripažįstama, kad, nesant koordinavimo mechanizmo (angl. *coordination mechanism*) tarp kreditorių, jie gali delsti įgyven-

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114-378/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-115-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017.

⁹ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

¹⁰ JANĮ 15 straipsnio 2 dalis.

dinti savo teises, o kiti kreditoriai tiesiog atsisakyti savo teisių įgyvendinimo.¹¹ Todėl įmonių nemokumo teisė turėtų užtikrinti veiksmingą kreditorių teisių įgyvendinimo mechanizmą.¹²

Atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, jame dalyvaujančių asmenų skirtingus interesus, kyla klausimų, kaip turi būti įgyvendinamos kreditorių kolektyvinės teisės siekiant užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą? Kodėl kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas galimas priimant sprendimus tik kreditoriams atstovaujančiuose organuose (kreditorių susirinkimas ir komitetas)? Kokios socialinės ir ekonominės priežastys lemia, kad kreditoriams atstovaujančio (-ių) organo (-ų) sudarymas yra būtinas, nepaisant teismo aktyvumo tokiose bylose, nemokumo administratoriaus dalyvavimo ir kreditorių interesų apsaugos priemonių (pavyzdžiui, skolininko prievolių vykdymo sustabdymas, draudimas kreditoriams įvykdyti savo reikalavimus, kreditorių eilių sudarymas, vienos kreditorių sąskaitos sudarymas ir pan.)? Kokią bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo kontrolę atlieka teismas? Kokios šios kontrolės ribos ir kada ji turi būti atliekama? Ar teismas gali (turi) įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą jiems neįgyvendinant kolektyvinių teisių ar netinkamai jas įgyvendinant?

Įmonių bankroto procese tenkinami ne atskirų, bet visų skolininko kreditorių interesai, todėl bankroto teisėje turi būti nustatytas mechanizmas, kuris leistų suderinti kreditorių interesus ir kolektyviai spręsti esminius bankroto proceso klausimus. Todėl neatsitiktinai šio proceso metu kyla kolektyvinių kreditorių interesų atstovavimo centralizavimo poreikis.

Šiame darbe analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problema bei siekiama nustatyti, kaip šių teisių įgyvendinimas turi būti suderintas su bankroto proceso veiksmingumo reikalavimu.

Tyrimo aktualumas. Šio darbo aktualumą atskleidžia toliau nurodytos ekonominės, socialinės ir teisinės priežastys, susijusios su įmonių bankroto proceso problemomis ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu šiame procese.

Pirma, Lietuvoje per pastaruosius kelis dešimtmečius besiformuojanti įmonių nemokumo teisės sistema ir nemokumo kultūra nėra stabili ir nemokumo proceso reglamentavimas yra dažnai keičiamas. Įmonių bankrotas kaip įmonių finansinių sunkumų sprendimo būdas pripažintas 1992 m. rugsėjo 15 d. priėmus Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą.¹³ Specifinės bankroto procedūros buvo nustatytos įmonėms, perdirbančioms žemės ūkio produkciją.¹⁴ Vėliau įmonių bankroto procesą

¹¹ Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law (EU publications, 2017), 25 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-09] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2bb5fd98-6065-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>

¹² Commission staff working document Feedback Statement on the Green Paper “Building a Capital Markets Union” Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Action Plan on Building a Capital Markets Union SWD/2015/0184 final (EU publications, 2015). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-12] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c84858aa-677f-11e5-9317-01aa75ed71a1/language-en>

¹³ 1992 m. rugsėjo 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. I-2880.

¹⁴ 1993 m. liepos 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas dėl įmonių, perdirbančių žemės ūkio produkciją, bankroto laikinosios tvarkos Nr. I-227.

reglamentavo 1997 m. birželio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas.¹⁵ Pažymėtina, kad dar iki šių įstatymų priėmimo buvo siekiama sukurti teisinę sistemą, kurioje būtų pripažįstamas įmonių veiklos gaivinimas. Pavyzdžiui, dar 1999 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė pripažino, kad Lietuvos teisėje turi būti sudarytos palankesnės sąlygos skatinti verslą ir investicijas, išsaugoti turimas darbo vietas ir kurti naujas, taip pat didinti gyventojų užimtumą, efektyvias įmonių mokymo atkūrimo sąlygas.¹⁶ 2001 m. kovo 20 d. buvo priimti ĮBĮ ir ĮRĮ. Taigi tuo pačiu metu įstatymų leidėjas priėmė du esminius teisės aktus, skirtus įmonių nemokumo problemoms spręsti. Šiais teisės aktais iš esmės pradėta formuoti kompleksinė įmonių nemokumo teisės sistema Lietuvoje ir įmonių gaivinimo kultūra.

Iki pripažinimo negaliojančiu ĮBĮ buvo keičiamas net 39 kartus. Be to, neretai buvo keičiamos ne pavienės normos, bet atskiri bankroto proceso institutai. Tokie dažni įstatymo pakeitimai sukeldavo neaiškumą, kuriuos turėjo spręsti teismų praktika.

Nauja įmonių nemokumo (bankroto ir restruktūrizavimo) proceso reforma buvo atlikta 2019 m. birželio 13 d. priėmus JANĮ (įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d.), kuris reformavo įmonių nemokumo procesą, pakeisdamas iki tol galiojusius ĮBĮ ir ĮRĮ.

Tačiau, autoriaus nuomone, naujasis įmonių bankroto proceso reglamentavimas (įskaitant ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo institutą) buvo priimtas neviseiškai atsižvelgus į iki jo priėmimo suformuotą teismų praktiką ir bankroto teisės doktriną. Iš esmės būtent teismų praktika įmonių bankroto (kaip ir restruktūrizavimo) procese iki JANĮ priėmimo buvo esminis teisės šaltinis, leidęs susisteminti šiuos teisinius santykius, vystyti įmonių bankroto teisės sistemą.¹⁷ Iš JANĮ parengiamųjų darbų (visų pirma aiškinamojo rašto) nėra aišku, ar šio akto rengėjai atsižvelgė į iki tol formuotą gana nuoseklią teismų praktiką.¹⁸ Toks teisinio reglamentavimo pakeitimas paliko neatsakytus klausimus, kaip ir kokia apimtimi turi būti taikoma iki JANĮ priėmimo suformuota teismų praktika.

Nepaisant nurodytos JANĮ priėmimo problematikos, teisės stabilumo ir teisinio tikrumo principų, būtų nepagrįsta, kad iki JANĮ priėmimo kelis dešimtmečius formuota teismų praktika būtų pamiršta ir nebetaikoma. Pirma, teisės aiškinimo stabilumo ir formuojamos teismų praktikos nuoseklumo užtikrinimas kyša iš Konvencijos 6 straipsnio (teismų praktikos vienodumo ir stabilumo reikalavimai)¹⁹, konstitucinės doktrinos²⁰ bei Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalies. Antra, autoriaus nuomone, JANĮ priėmimas nėra siejamas su ekonominių ar teisinių santykių pasikeitimu, todėl anksčiau suformuota teismų praktika lieka aktuali. Tačiau iki JANĮ įsigaliojimo

¹⁵ 1997 m. birželio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. VIII-270.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 21 d. nutarimas Nr. 629.

¹⁷ Teismų praktikos stabilumo ir nuoseklumo užtikrinimo poreikis pripažįstamas ir JANĮ parengiamuosiuose darbuose. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvaros komiteto 2019 m. gegužės 8 d. išvada Nr. 102-P-25.

¹⁸ 2018 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XI-IIP-2777.

¹⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Nejdet Şahin ir Perihan Şahin prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 13279/05.

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas byloje Nr. 26/07.

formuota teismų praktika turėtų būti taikoma tiek, kiek ji suderinama su JANĮ nuostatomis. Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, šiame darbe remiamasi iki JANĮ priėmimo suformuota teismų praktika, aiškinant ĮBĮ normas, kiek ji suderinama su nauju JANĮ reglamentavimu. Šiame darbe apžvelgiama ir įmonės bankroto proceso raida per pastaruosius kelis dešimtmečius. Teismų praktikos, suformuotos taikant ĮBĮ, taikymo problemos aptariamoms teisės doktrinoje.²¹

Antra, įmonių bankroto procesų skaičius Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Lietuvoje yra didelis ir iš esmės auga. Remiantis naujausiais duomenimis, kiekvienais metais Europos Sąjungoje bankrutuoja apie 200 000 įmonių ir dėl to darbo netenka apie 1,7 mln. darbuotojų.²² Lietuvoje bankroto procesų skaičius nėra pastovus ir nuolat kinta:

1 Lentelė. Bankroto procesų skaičius²³

Metai	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bankroto procesų skaičius	1 686	1 986	2 741	2 978	2 091	1 609

Šio darbo tikslas nėra nustatyti bankroto procesų skaičiaus didėjimo priežastis. Neabejotina, kad įmonių bankroto procesų skaičius glaudžiai susijęs ne tik su vidinėmis įmonių valdymo problemomis, bet ir priklauso nuo išorinių rinkos pokyčių ir kontrahentų bei tiekėjų stabilumo (mokumo), ekonominių santykių kaitos. Įmonių bankroto procesų skaičiaus didėjimo priežastys reikalauja atskiro tyrimo, kuris nėra šio darbo dalykas. Tačiau didelis (ir, svarbiausia, nuoseklus) įmonių bankroto procesų skaičius pastaruosiu metu leidžia spręsti, kad bankrotas yra vyraujantis įmonių nemokumo problemų sprendimo būdas. Atitinkamai tai reiškia, kad kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese analizė atliekama laiku ir yra reikalinga. Taip pat būtent įmonių bankroto bylose yra daug ginčų šio proceso metu, paduodami atskirieji skundai. Praktikoje nemažai šių ginčų yra susiję su kreditorių teisių įgyvendinimu (pavyzdžiui, ginčijamas kreditoriaus finansinis reikalavimas, kreditorių susirinkimo sprendimas ir pan.). Veiksmingas šių ginčų bankroto proceso metu sprendimas ir efektyvi teismo kontrolė gali užtikrinti greitesnį ir ekonomiškesnį bankroto procesą.

Trečia, Lietuvoje įmonių bankroto procesas pasižymi tuo, kad dažniausiai jis pradedamas mokesčių administratorių (SODRA, VMI) prašymu, o kiti kreditoriai bankroto procesu naudojasi retai:

²¹ Egidija Tamošiūnienė ir kt., „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116 (2020): 24-35.

²² Factsheet – A modern and streamlined approach to business insolvency (Europos Komisija, 2019). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-08-24] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_a_modern_and_streamlined_approach_to_business_insolvency.pdf

²³ Tarnybos 2020 m. gegužės 20 d. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio–kovo mėn. apžvalga Nr. (6.13)D4-710 [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-14] <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-I-ketv.pdf>

2 lentelė. Bankroto procesą inicijuojantys subjektai²⁴

Bankroto procesą inicijuojantis subjektas	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SODRA	26 %	29 %	49 %	50 %	51 %	40 %
VMI	9 %	28 %	18 %	18 %	19 %	15 %
Kiti kreditoriai	36 %	21 %	15 %	12 %	6 %	15 %
Kiti asmenys	29 %	22 %	18 %	20 %	24 %	30 %

Taigi įmonių bankroto procese susiklostė situacija, kai bankroto procesą dažniausiai inicijuoja viešojo administravimo subjektai, o bankroto procesas tapo viešojo administravimo institucijų teisine priemone gauti reikalavimo patenkinimą.

Šiame darbe analizuojama kreditorių aktyvumo problema ir tai, koks teisinio reglamentavimo modelis galėtų paskatinti aktyvesnę kreditorių dalyvavimą bankroto procese. Akivaizdus kitų, ne viešųjų kreditorių (mokesčių administratorių), pasyvumas inicijuojant skolininko bankroto procesus rodo ir kreditoriaus teisių įgyvendinimo problematiką (neigiamą kreditorių požiūrį į šio proceso perspektyvumą). Jei kreditoriai nesiekia naudotis bankroto procesu (jį inicijuoti), vadinasi, jie nelaiko šio proceso pakankamai efektyviu ir teisiškai ir (ar) ekonomiškai naudingą. Autoriaus nuomone, kreditorius, vertindamas bankroto proceso perspektyvas, trukmę, galimybę atgauti savo reikalavimą, sieks savo reikalavimo teisę į skolininką įgyvendinti kitais civilinės teisės gynybos būdais individualiai. Vienos iš kreditorių pasyvumo priežasčių ir gali būti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemos bei papildomų laiko ir finansinių sąnaudų reikalavimas šioms teisėms įgyvendinti.

Ketvirta, Lietuvos teisės doktrinoje įmonių bankroto procesui skiriama itin mažai dėmesio. Nors įmonių bankroto procesas pasižymi gausia teismų praktika, teisinio reglamentavimo kaita, dideliu bankroto procesų ir bylų skaičiumi, teisės doktrinoje kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemos iš esmės kol kas nėra nuosekliai ir sistemiskai analizuotos.

Mokslinis tyrimo naujumas ir jo reikšmė. Užsienio valstybių įmonių bankroto teisės doktrinoje kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese klausimams skiriama dėmesio, tačiau šios disertacijos autoriui nėra žinoma tyrimų, kuriuose būtų detalios, konkrečios analizuojama būtent kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese problema.

Iš esmės pagrindinis teisės šaltinis, kuriame apžvelgiamas įvairių šalių teisinis reglamentavimas šia tema, yra UNCITRAL nemokumo taisyklės, kuriose aptariama kreditorių padėtis, teisių įgyvendinimo problematika, kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantys subjektai. Tačiau UNCITRAL nemokumo taisyklės parengtos dar 2004 m., todėl nors jose padarytos išvados yra svarbios, teisinio reglamentavimo pakei-

²⁴ Tarnybos 2020 m. gegužės 20 d. [įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio–kovo mėn. apžvalga Nr. (6.13)D4-710 [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-14] <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-I-ketv.pdf>

timai, ekonominių santykių kaita lemia naujesnės analizės poreikį. Kita vertus, įstatymų leidėjas rėmėsi šiuo teisės aktu rengdamas JANĮ, todėl autorius šiame darbe naudojasi minėtame akte nurodytais įmonių bankroto proceso tobulinimo pasiūlymais.

Lietuvos teisės doktrinoje šioje disertacijoje atliktas tyrimas yra pirmas. Tam tikri šiame darbe nagrinėjami klausimai yra aptariami teisės doktrinos darbuose.²⁵ Sisteminė kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematikos analizė Lietuvos teisės doktrinoje nėra atlikta. Tačiau analizuojant įmonių nemokumo proceso veiksmingumo problemą paminėtina Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. parengta valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“.²⁶

Mokslinio tyrimo naujumą ir reikšmę patvirtina keli aspektai.

Pirma, kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas yra viena esminių praktinių įmonių bankroto proceso problemų, be to, jis tiesiogiai susijęs su bankroto proceso veiksmingumu. Šiame darbe pirmą kartą Lietuvos įmonių nemokumo teisės doktrinoje sistemškai analizuojami šių teisių įgyvendinimą reglamentuojantys nacionaliniai ir užsienio valstybių nemokumo teisės šaltiniai, teismų praktika. Atlikta analizė leis lyginamuoju metodu įvertinti užsienio valstybių teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką nagrinėjamoje srityje, palyginti su Lietuvoje nustatytu teisiniu reglamentavimu. Todėl šis darbas galėtų būti naudingas įstatymų leidėjui tobulinant įmonių bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, teismams juos aiškinant ir leistų užpildyti šios srities teisėkūros spragas.

Antra, nagrinėjamos temos aktualumą atskleidžia įmonių bankroto procesą reglamentuojančių teisės aktų kaita. Kelis dešimtmečius galiojanti įmonių nemokumo teisės sistema kinta ir nėra nuosekliai plėtojama. Tyrime siekiama apibendrinti praktines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas, susisteminti ir išanalizuoti formuojamą teismų praktiką.

Trečia, šiame darbe siūlomi būdai, kaip užtikrinti efektyvią, operatyvią kreditorių teisių įmonių bankroto procese įgyvendinimo sistemą bei skatinti kreditorius aktyviau įgyvendinti savo teises šiame procese, sumažinti laiko ir finansines sąnaudas, tobulinti kreditoriams atstovaujančių organų veiklą. Taip pat aptariamas kreditorių piktnaudžiavimas kolektyvinėmis teisėmis, jų netinkamas įgyvendinimas ir teismo kontrolė.

Tyrimo objektas – kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimo materialinius ir procesinius aspektus bei pateikti šio bankroto teisės instituto tobulinimo pasiūlymus siekiant užtikrinti veiksmingą bankroto procesą.

Tyrimo tikslui įgyvendinti keliami tokie uždaviniai:

1. Išnagrinėti bankroto kaip kolektyvinio proceso veiksmingumo užtikrinimo problemas ir atskleisti kreditoriaus padėtį įmonių bankroto procese.
2. Nustatyti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modelius bankroto procese bendrosios ir kontinentinės (civilinės) teisės sistemose.

²⁵ Vilija Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“, *Jurisprudencija* 77(69) (2005): 33-40; Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57(49) 2004: 82-94; Salvija Kavalnė ir kt., *Bankroto teisė, Pirmoji knyga* (Justitia, 2009).

²⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. lapkričio 25 d. valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“.

3. Išanalizuoti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką ir pateikti šių teisių įgyvendinimo tobulinimo pasiūlymus atsižvelgiant į veiksmingo bankroto proceso tikslą.
4. Pateikti kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolės tobulinimo pasiūlymus, leisiančius užtikrinti veiksmingą bankroto procesą.

Tyrimų apžvalga. Tyrimui atlikti naudoti Lietuvos ir užsienio autorių teisės doktrinos šaltiniai. Tačiau autoriui nepavyko rasti teisės doktrinos darbų, skirtų tik sisteminei kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir įmonių bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo analizei. Todėl šiame darbe naudojami teisės doktrinos šaltiniai yra susiję su įmonių bankroto proceso tikslais, principais, tvarka, kreditorių interesų apsauga ir jų teisių įgyvendinimu. Siekiant pateikti sisteminių įvairių šalių požiūrį į kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką, analizuojami įvairūs bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijos atstovų darbai. Analizuojamą teisės doktriną autorius skirsto į kelias kategorijas:

Pirma, *bankroto proceso raida ir bankroto proceso kolektyvinio pobūdžio problematika*. Šios temos analizuotos V. Finch,²⁷ L. E. Levinthal,²⁸ C. Frade,²⁹ S. J. Lubben,³⁰ Th. H. Jackson,³¹ S. Deakin, V. Mollica, P. Sarkar,³² S. Madaus,³³ S. Vėlyvio, V. Mikuckienės,³⁴ R. Obenchain³⁵ darbuose. Juose analizuojama bankroto teisės raida, pagrindiniai bankroto kaip kolektyvinio proceso požymiai, istorinis bankroto proceso perėjimas iš individualaus į kolektyvinį.

Antra, *kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo, kreditorių savivaldos organų problematika bendrosios teisės tradicijos valstybės*. Šios temos analizuotos Th. H. Jackson, R. E. Scott,³⁶ S. D. Longhofer, S. R. Peters,³⁷ Susan Block-Lieb,³⁸ D. A. Skeel Jr.,³⁹

²⁷ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009).

²⁸ Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20.

²⁹ Catarina Frade, „Bankruptcy, stigma and rehabilitation“, *ERA Forum* 13 2012: 45-57.

³⁰ Stephen J. Lubben, *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law* (Cambridge University Press, 2018).

³¹ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986).

³² Simon Deakin, Viviana Mollica, Prabirjit Sarkar, „Varieties of creditor protection: insolvency law reform and credit expansion in developed market economies“, *Socio-Economic Review* 15(2) (2017): 359-384.

³³ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

³⁴ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297.

³⁵ Roland Obenchain, „The Roman Law of Bankruptcy“, *The Notre Dame Lawyer* 3(4) (1928): 169-200.

³⁶ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor's Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204.

³⁷ Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284.

³⁸ Susan Block-Lieb, „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“, *University of Illinois Law Review* 2 (2001): 503-560.

³⁹ David A. Skeel Jr., „The Empty Idea of “Equality of Creditors”, *University of Pennsylvania Law School* 166(2018): 699-744.

P. C. Blain, D. Harrison O'Gawa,⁴⁰ M. M. Harner, J. Marincic⁴¹ darbuose. Minėtos bankroto teisės problemos tyrinėtos kontinentinės teisės atstovų S. Madaus,⁴² M. Schillig,⁴³ O. Couwenberg, S. J. Lubben,⁴⁴ R. Olivares-Caminal,⁴⁵ J. Lawrence Westbrook,⁴⁶ R. Tomasic⁴⁷ darbuose.

Trečia, *lyginamajai analizei* šiame darbe naudoti darbai, parengti įvairių užsienio valstybių teisės doktrinos atstovų, t. y. Vokietijos teisės doktrinos atstovų: W. Zimmermann⁴⁸, H. Hess⁴⁹, P. Grünwald⁵⁰, E. Jaeger⁵¹; Čekijos teisės doktrinos atstovų: J. Hásová, T. Moravec,⁵² J. Hostinský,⁵³ S. Mahdalová⁵⁴. Šių autorių darbų analizė reikšminga siekiant lyginamuoju aspektu įvertinti pasirinktų valstybių bankroto teisės sistemos ir jas palyginti su Lietuvoje nustatytą kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modeliu.

Tyrimo metodologija. Nagrinėjant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese problematiką naudotasi įprastais tokio pobūdžio tyrimams taikomais metodais.⁵⁵

Istorinis metodas. Istorinis metodas naudojamas pirmajame darbo skyriuje apžvelgiant istorinę bankroto proceso ir kolektyvinių kreditorių teisių susiformavimo raidą. Taikant šį metodą atskleidžiama, kaip kito bankroto proceso samprata. Istorinis metodas leidžia suprasti kolektyvinių kreditorių teisių susiformavimą, reikšmę, socialinę ir ekonominę svarbą.

Lyginamasis metodas. Šis metodas yra vienas esminių, kadangi autorius atskleidžia sistemines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas analizuodamas

⁴⁰ Peter C. Blain, Diane Harrison O'Gawa, „Creditors' Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623.

⁴¹ Michelle M. Harner, Jamie Marincic, „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors' Committees in Business Reorganizations“, *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810.

⁴² Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁴³ Michael Schillig, „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“, *Journal of Corporate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38.

⁴⁴ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁴⁵ Rodrigo Olivares-Caminal, „Creditor Equality, Secured Transactions, And Systemic Risk: A Complex Trilemma“, *Law and contemporary problems* 81 (2018): 81-107.

⁴⁶ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

⁴⁷ Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2006): 173-187.

⁴⁸ Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015).

⁴⁹ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007).

⁵⁰ Philipp Grünwald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmensanierung* (Mohr Siebeck, 2015).

⁵¹ Ernst Jaeger, *Insolvenzordnung Grosskommentar* (De Gruyter, 2018).

⁵² Tomáš Moravec, Jiřina Hásová, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013).

⁵³ Jan Hostinský, *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu* (Ostrava: Key Publishing, 2009).

⁵⁴ Silvie Mahdalová, *Evropské insolvenční právo-aktuální trendy, výzvy a budoucnost* (Iuridica Editio Scientia, 2016).

⁵⁵ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Šiauliai: Lucilijus, 2007).

pasirinktą šio srities reglamentavimą ir teismų praktiką atitinkamose bendrosios ir kontinentinės teisės valstybėse. Autoriaus nuomone, šiame darbe naudojamas lyginamasis metodas leidžia nustatyti, „kokia teisė yra“, t. y. analizuojama pasirinktų užsienio valstybių teisinio reglamentavimo bazė ir ją aiškinanti teismų praktika leidžia nustatyti, su kokiais praktinėmis problemomis analizuojamoje srityje susiduriama kitose valstybėse. Taip įvertinama, kokie kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir kreditoriams atstovaujančių organų modeliai bankroto procese yra efektyviausi, labiausiai užtikrina suinteresuotų asmenų interesų pusiausvyrą. Darbe kompleksiskai analizuojami kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modeliai JAV, Čekijos ir Vokietijos teisėje. Buvo pasirinkta JAV nemokumo teisė, kadangi JAV bankroto kodeksas ir teismų praktika padarė didelę įtaką kitų valstybių nemokumo teisės raidai ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo sistemai. Tai yra vienas iš pirmųjų modernios bankroto teisės šaltinių, kuriame pripažįstamas kolektyvinio nemokumo problemų sprendimo modelio poreikis ir kreditorių teisių koordinavimas. Vokietijos nemokumo teisė pasirinkta, nes ja remiantis formuojamos įvairių Europos šalių nemokumo teisės sistemos. Čekijos nemokumo teisės sistema pasirinkta atsižvelgiant į panašius įmonių nemokumo teisės tikslus ir teisinį reglamentavimą, palyginus su Lietuvos įmonių nemokumo teise, taip pat ekonominius rinkos panašumus, įstojimo į ES panašumus, ES teisės įgyvendinimo problematiką. Kai kuriais aspektais šiame darbe lyginamuoju metodu analizuojami ir Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Jungtinėje Karalystėje bankroto procesą reglamentuojantys teisės aktai.

Dokumentų analizės. Naudojantis šiuo tyrimų metodu buvo renkami duomenys. Šis metodas naudotas tiriant įvairius dokumentinius šaltinius, pavyzdžiui, pozityviosios teisės šaltinius, teismų praktiką, siekiant apibendrinti ir išanalizuoti šiuose šaltiniuose nurodomą kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką, atskleisti šio instituto sąsajas su įmonių bankroto teisės tikslais ir principais.

Loginės analizės. Loginės analizės metodas naudotas analizuojant teorines ir praktines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas, ieškant jų sprendimo būdų, teikiant pasiūlymus ir rekomendacijas.

Apibendrinimo metodas. Apibendrinimo metodas gana plačiai naudojamas šiame darbe. Taikant šį metodą daromos išvados atskirais nagrinėjamos kolektyvinių kreditorių teisių problematikos klausimais. Tai leidžia apžvelgti dėstomą medžiagą ir išryškinti tyrimo problematiką bei pasiūlymus.

Tyrimo struktūra. Tyrimo struktūra yra nulemta tyrimo tikslų ir iškeltų uždavinių.

Pirmoje dalyje analizuojamas kolektyvinis bankroto proceso pobūdis. Aptariama, kokia istorinė bankroto proceso raida, koks vyraujantis požiūris į bankroto procesą kaip ekonominį ir socialinį reiškinį modernioje įmonių bankroto teisėje. Šiame skyriuje analizuojama, kokiais požymiais pasižymi moderni bankroto teisė, kokia jos samprata pripažįstama įvairiose užsienio valstybėse. Atskleidžiama, kodėl bankroto procesas turi būti laikomas kolektyviniu procesu ir kuo jis skiriasi nuo individualių kreditorių teisių įgyvendinimo formų. Aptariama, kodėl įmonių bankroto proceso kolektyvinis pobūdis pripažįstamas ekonomiškai ir teisiškai racialesniu nemokumo ginčų sprendimu nei individualus skolininko ir kreditorių ginčų sprendimas. Taip pat

šioje dalyje analizuojami pagrindiniai ekonominiai bankroto proceso ypatumai, susiję su šio proceso veiksmingumo užtikrinimu: maksimalios naudos siekis, bendro turto problema, bendrų kreditorių sprendimų koordinavimo poreikis. Šioje dalyje skiriama dėmesio ir kolektyvinių kreditorių teisių sampratai bei požymiams, nustatoma, ku skiriasi individualios ir kolektyvinės kreditorių teisės įmonių bankroto procese.

Antroje dalyje aptariama kreditoriaus padėtis įmonių bankroto procese, analizuojami materialiniai ir procesiniai šio statuso aspektai. Vertinamas kreditoriaus reikalavimo pareiškimo bankroto administratoriui ir jo vertinimo (pripažinimo) teisme etapai, *pari passu* principo problematika. Taip pat analizuojama dominuojančio kreditoriaus problema, koks kreditorius laikomas dominuojančiu, kokių problemų kyla įmonių bankroto procese, kiekvienas ar keli kreditoriai iš esmės turi balsų daugumą kreditorių susirinkime. Vertinama kreditorių aktyvumo problematika, t. y. kodėl įmonių bankroto procese kreditoriai gali būti pasyvūs, aktyviai nedalyvauti priimant sprendimus, kai sprendžiami bankroto procesui aktualūs klausimai kreditorių susirinkime (komitete). Taip pat įvairiais aspektais analizuojamos kolektyvinės kreditorių teisės.

Trečioje dalyje analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematika pasirinktų užsienio valstybių (Vokietijos, Čekijos, JAV) bankroto teisės sistemoje. Aptariamas pasirinktų užsienio valstybių teisinis (norminis) reglamentavimas, teismų praktika ir teisės doktrina. Šių valstybių bankroto procesų analizė atskleidžia bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijų valstybių skirtumus šioje srityje. Daugiausia dėmesio šiame skyriuje skiriama kreditoriams atstovaujančių organų formavimui, veiklai, sprendimų priėmimui ir priežiūrai, kreditorių, dalyvaujančių kreditorių susirinkime (komitete), teisėms ir pareigoms. Taip pat šiame skyriuje atliekama užsienio valstybių teisinio reglamentavimo minėtose srityje lyginamoji analizė.

Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių susirinkime ir komitete. Analizuojama kreditorių susirinkimo instituto problematika: kreditorių susirinkimo dalyviai, kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimai, kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka, teisė balsuoti ir sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime, pakartotinis kreditorių susirinkimas, kreditoriaus atsakomybė dėl neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime. Tokia analizė sistemiškai atskleidžia kreditorių susirinkimo formavimo, sprendimų priėmimo ir jų priežiūros problematiką ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tvarką kreditorių susirinkime. Nagrinėjama kreditorių komiteto instituto problematika: kreditorių komiteto paskirtis ir tikslai, kreditorių komiteto sudarymas ir sudėtis, sprendimų priėmimas kreditorių komitete.

Penktoje dalyje aptariama retrospektyvi ir perspektyvi kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė: kreditorių susirinkime priimtų sprendimų apskundimas ir panaikinimo pagrindai, netinkamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas ir teismo teisė įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą. Iš esmės šioje dalyje aptariama, kaip turi būti sprendžiami atvejai, kai kreditoriai atlieka teisei priešingus veiksmus, pažeidžiančius bankroto proceso operatyvumo principą. Sistemiškai aiškindamas teismo padėtį įmonių bankroto procese ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ypatumus, autorius teismo atliekamą kreditorių kontrolę

šiam procese pagal jos pobūdį ir įgyvendinimo tvarką išskiria į retrospektyvią ir perspektyvią. Retrospektyvi kreditorių kontrolė suprantama kaip kreditorių savivaldos organuose priimtų sprendimų apskundimas teismui ir jų teisėtumo patikrinimas teisme. Todėl analizuojama, kokie asmenys turi teisę teikti skundą dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų, kaip ši tvarka turi būti įgyvendinama. Perspektyvi kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolė siejama su teismo išimtinė kompetencija įsiterpti į kreditorių susirinkimui (komitetui) priskirtų klausimų sprendimą. Šiame skyriuje analizuojama, kokiais atvejais teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą, taip ribodamas kreditorių autonomijos principą. Analizuojama, kokiais atvejais teismas turi tokią kompetenciją ir kokia apimtimi ją gali (turi pareigą) įgyvendinti.

Tyrimo rezultatų aprobavimas ir sklaida. Disertacijoje analizuotų tyrimo šaltinių įvairovė ir gausa bei taikyti tyrimo metodai pagrindžia gautų tyrimo rezultatų patikimumą. Tyrimo rezultatai paskelbti šiuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Remigijus Jokubauskas, „Alternative dispute resolution in insolvency disputes“, *Societal studies*, 9(2) (2017).
2. Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019).
3. Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019).
4. Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26(2) (2019).
5. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law“, *Global Journal of Comparative Law* 9(1), 2020.
6. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Is Revision of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence Already Needed?“, *Utrecht Law Review* 16(1), 2020.
7. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigintas Višinskis, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“, *Jurisprudencija* 27(1), 2020.
8. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, „Representation of Creditors in Corporate Bankruptcy Proceedings“, *Socrates* 1(6), 2020.
9. Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas, „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116, 2020.

Tyrimo sklaida. Tam tikri tyrimo aspektai buvo aptarti ir pateikti įvairiuose tarptautiniuose teisiniuose renginiuose:

1. Pristačiau elektroninių technologijų naudojimo problemas civiliniame procese Europos Tarybos organizuotame renginyje „Informacinių technologijų naudojimas efektyviam proceso valdymui: Europos Tarybos geroji praktika“ (angl. *The use of Information Technologies for an effective case-management: good practice of the Council of Europe*), vykusiame 2018 m. balandžio 26–27 d.

2. Skaičiau pranešimą „Kreditorių atstovavimas įmonių bankroto procese“ Rygos Stradinio universiteto (latv. *Rīgas Stradiņa universitāte*) Teisės fakulteto organizuotoje tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Aktualios problemos teisinėje sistemoje“ (latv. *Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas*), vykusioje 2020 m. balandžio 23 d.
3. Skaičiau pranešimą „Dviejų pakopų sprendimų ir nutarčių sistema (atskiro reikalavimo sumokėti ir įvykdyti reikalavimą pobūdis“ (angl. *Two-tier system of Judgments and Orders (nature of the separate order to pay or fulfil the claim)*) Mariboro universiteto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Tarpvalstybinio skolų išieškojimo vykdomųjų dokumentų ES įvairovė“ (angl. *Diversity of Enforcement Titles in cross-border Debt Collection in EU*), vykusioje 2020 m. rugsėjo 10 d.

Mokslinė stažuotė

Tyrimo metu 2018 m. rugpjūčio–2019 m. birželio mėn. atlikau stažuotę Misūrio universiteto Teisės mokykloje (JAV) pagal Fulbright užsienio studentų programą (angl. *Fulbright Foreign Students Programme*).

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Netinkamas kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimas (piktnaudžiavimas) gali būti pagrindas taikyti kreditoriui CPK 95 straipsnio 2 dalyje nustatytą sankciją (baudą) tais atvejais, kai kreditorius sąmoningai pažeidžia bendruosius kreditorių interesus ir vilkina bankroto proceso eigą.
2. Teismas gali panaikinti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimus JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatytais pagrindais atsižvelgdamas į bendruosius kreditorių interesus, teisinių santykių stabilumo užtikrinimo reikalavimą, bankroto proceso operatyvumą.
3. Teismas, atlikdamas perspektyvinę kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolę, turi teisę įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą ir jį išspręsti už kreditorius, kai tai būtina siekiant užtikrinti bankroto proceso operatyvumą.

I. ĮMONIŲ BANKROTO KAIP KOLEKTYVINIO PROCESO VEIKSMINGUMO UŽTIKRINIMO PROBLEMAS

1.1. Įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso raida

Kreditorių interesų skolininko bankroto atveju apsaugos ir šio proceso veiksmingumo užtikrinimo problemos egzistuoja jau keletą tūkstančių metų, o jų sprendimų buvo ieškoma dar senovės Graikijos ir Egipto teisėje.⁵⁶ Įmonių bankroto teisė ilgą laiką buvo suprantama kaip individualus skolininko ir kreditoriaus teisinis santykis. Taigi kiekvienas skolininko kreditorius turėdavo individualiai įgyvendinti savo reikalavimą teisę, nesant galimybės kreditoriams koordinuoti savo teisių įgyvendinimo, t. y. nesant kolektyvinio reikalavimų įgyvendinimo mechanizmo.⁵⁷

Pripažįstama, kad romėnų teisėje kreditoriai galėjo taikyti dviejų tipų priemones skolininkams, laiku neįvykdžiusiems prievolių: priemones, tiesiogiai nukreiptas į skolininką, ir priemones, nukreiptas į jo nuosavybę.⁵⁸ Kreditoriams suteikiama galimybė nukreipti reikalavimą į skolininką (jį padaryti vergu) (lot. *nexus*) atsirado dėl ilgą laiką Romos Respublikoje besiformavusių ekonominių ir politinių santykių. Kadangi Romos piliečiai turėjo pareigą atlikti karinę tarnybą bet kuriuo metu, ją atliekantys asmenys neturėjo galimybės rūpintis savo turtu, rinkti derlių ir pan. Todėl po kiekvienos karinės operacijos jų turtas mažėjo, jie buvo priversti skolintis. Kadangi skolininkai neturėjo turto, kurį galėtų įkeisti kreditoriams kaip prievolės vykdymo užtikrinimą, jie įkeisdavo save.⁵⁹

Didelę reikšmę prievolių ir bankroto proceso raidai turėjo 450 m. pr. Kr. priimtas XII lentelių įstatymas (lot. *Leges XII tabularum*).⁶⁰ Nors sąvoka „bankrotas“ atsirado ne iš romėnų teisės, bet iš viduramžių italų kalbos⁶¹, tam tikri prievolių teisių santykių aspektai gali būti laikomi ir bankroto proceso pagrindu. Bankroto proceso ir skolininko bei kreditorių santykių pagrindas skolininkui nesumokant skolų siejamas su trečiąja lentele, kurioje, be kita ko, buvo nustatyta, kad kai yra priimtas sprendimas dėl skolos sumokėjimo, jis turi būti įvykdytas per 30 dienų, per šį terminą skolininkui sprendimo neįvykdžius, jis buvo suimamas, sukaustomas grandinėmis ir pristatomas magistratui.⁶² Vėliau buvo pripažįstama, kad kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrinamas įkeitimu ar hipoteka, turėjo pirmenybę prieš kitus kreditorius, o jei jų užtikrinimo

⁵⁶ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297; Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20.

⁵⁷ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009), 10.

⁵⁸ Roland Obenchain, „The Roman Law of Bankruptcy“, *The Notre Dame Lawyer* 3(4) (1928): 169-200, 169.

⁵⁹ *Ibid.*, 170.

⁶⁰ Johannes Wilhelmus Wessels, *History of the Roman-Dutch Law* (Lawbook Exchange, Ltd., 2005), 661.

⁶¹ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297, 290.

⁶² Roland Obenchain, „The Roman Law of Bankruptcy“, *The Notre Dame Lawyer* 3(4) (1928): 169-200, 174.

priemonės buvo nepakankamos reikalavimui užtikrinti, jie galėjo reikalavimą patenkinti konkuruodami su kitais kreditoriais.⁶³ Tokia teisė buvo laikoma *missio in possessione*, kurią suteikdavo pretorius (lot. *praetor*) kreditoriui, įgyvendinančiam savo teisę į skolininko turtą savo ir kitų kreditorių vardu.⁶⁴ Taip pat galėjo būti taikoma *cessio bonorum*, kuri reiškė, kad skolininkas geranoriškai atiduodavo savo turtą kreditoriams, kurie į jį nukreipdavo reikalavimus.⁶⁵ Pripažįstama, kad nėra aišku, kada tiksliai išieškojimas iš skolininko asmens buvo pakeistas į išieškojimą iš skolininko nuosavybės. Tai buvo laipsniškas procesas ir tiesioginis kreditoriaus reikalavimas į skolininko turtą (lot. *executio realis*) buvo siejamas su pretoriaus teise.⁶⁶

Romėnų teisėje buvo pripažįstami šie šiuolaikinio bankroto proceso požymiai: asmeninės atsakomybės pakeitimas finansine atsakomybe, viešas turto aukciono procesas, kuriame realizuojamas skolininko turtas, t. y. viso skolininko turto visuma ir kt.⁶⁷ Taigi, nors romėnų teisė iš esmės nepripažino kolektyvinio bankroto proceso mechanizmo, t. y. centralizuoto kreditorių reikalavimo patenkinimo, tam tikri teisinio reglamentavimo pavyzdžiai leidžia teigti, kad kai kurios pamatinės bankroto proceso nuostatos buvo pripažintos romėnų teisėje.

Bankroto proceso raidai įtaką padarė ir naujųjų laikų Italijos teisė, kurioje pripažinta, kad mokėjimų neatlikimas reiškia bankrotą, o iki bankroto pradžios skolininko atlikti veiksmai galėjo būti pripažinti neteisėtais ir negaliojančiais.⁶⁸ Kolektyvinį bankroto proceso pobūdį rodo tai, kad Italijos miestuose kreditoriai rinkdavo magistratus, kurie paskirdavo kuratorius, kad pastarieji tvarkytų skolininko turtą vykstant bankroto procesui, be to, galėjo būti sudaromas ir kreditorių komitetas.⁶⁹ Pasitaikydavo atvejų, kai dauguma kreditorių (lot. *major pars*) galėdavo priimti privalomus sprendimus kitiems kreditoriams.⁷⁰

Pirmajame Anglijos bankroto įstatyme (1542 m.) pripažinta, kad vietoj individualių kreditorių veiksmų veiksmingesnis ir teisingesnis būdas yra kolektyvinis nemokumo problemų sprendimas.⁷¹ Šis teisės aktas leido kreditoriui paimti skolininko nuosavybę, nustatė jo pardavimo ir išdalijimo kreditoriams tvarką proporcingai pagal skolų dydį,⁷² tačiau jis buvo taikomas tik pirkliais.⁷³ Pripažįstama, kad šiame teisės akte nustatyti ir vieni iš esminių dabartinės įmonių bankroto teisės principų: turto kaupimas (aku-

⁶³ *Ibid.*, 195.

⁶⁴ Johannes Wilhelmus Wessels, *History of the Roman-Dutch Law* (Lawbook Exchange, Ltd., 2005), 661.

⁶⁵ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297, 293.

⁶⁶ *Ibid.*, 292.

⁶⁷ *Ibid.*, 295.

⁶⁸ Louis Edward Levinthal, „The Early History of Bankruptcy Law“, *University of Pennsylvania Law Review* 66(5/6) (1918): 223-250, 242.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*, 243.

⁷¹ Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919), 1-20, 1.

⁷² Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009), 10.

⁷³ Catarina Frade, „Bankruptcy, stigma and rehabilitation“, *ERA Forum* 13 (2012): 45-57, 47.

muliaivimas) ir realizavimas bei jo administravimas ir išdalijimas visų kreditorių nau-
dai.⁷⁴ Pirmaisiais įstatymais, susijusiais su įmonių nemokumu, iš esmės buvo siekiama
užtikrinti vienodą kreditorių apsaugą ir išvengti atvejų, kai skolininkas grąžina skolas
tik pasirinktiems kreditoriams ar slepia savo turtą.⁷⁵ 1848 m. Jungtinėje Karalystėje
priimtas Ribotos atsakomybės įmonių likvidavimo įstatymas nulėmė įmonių likvida-
vimo (nemokumo) kaip atskiros teisės šakos susiformavimą. Tuo metu galiojęs teisinis
reglamentavimas bendrosios teisės šalyse nustatė pavėluotas priemones (angl. *reactive
solutions*), bet ne nuoseklius principus, kadangi įvairios nuostatos buvo ir atskiruose
teisės aktuose ir teismų praktikoje.⁷⁶

Modernios įmonių bankroto teisės, kurioje pripažįstamas ne tik kolektyvinis šio
proceso pobūdis, bet ir vis svarbesnis vaidmuo suteikiamas efektyviam kreditorių
dalyvavimui ir skolininko įmonės veiklos išsaugojimui, raida prasidėjo XX a. 7–8 de-
šimtmečiuose. Didelę įtaką modernios įmonių bankroto teisės plėtrai padarė 1982 m.
Stephen Cork komiteto parengta išvada dėl įmonių nemokumo Didžiojoje Britanijoje.
Šiame dokumente aptarti esminiai įmonių nemokumo teisės klausimai: nemokumo
teisės kodifikavimo poreikis, bendros nemokumo bylas nagrinėsiančios teismų siste-
mos sukūrimas, alternatyvių įmonės bankroto ir likvidavimo procedūrų nustatymas,
griežtesni reikalavimai įmonių vadovams. Galima teigti, kad šis darbas rodo modernios
bankroto teisės tikslus⁷⁷ ir jame nustatyti bankroto proceso principai tapo įvairių valsty-
bių įmonių nemokumo teisės pagrindu. Vienas esminių šio komiteto darbo pasiekimų
yra nemokumo teisės sampratos ir tikslo pakeitimas. Iki tol bendrosios teisės sistemoje
galiojusi nemokumo teisės sistema iš esmės buvo nukreipta į su mokumo problemomis
susidūrusių įmonių likvidavimą, bet ne į būdus išsaugoti įmonę atkūrus jos mokumą.⁷⁸

Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis pripažįstamas tarptautiniuose ir nacionali-
niuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, UNCITRAL nemokumo taisyklėse nemokumo by-
los apibrėžiamos kaip kolektyvinis restruktūrizavimo ar likvidavimo procesas (angl.
collective proceedings), kurį prižiūri teismas.⁷⁹ Kolektyvinis įmonių nemokumo proce-
so pobūdis yra *expressis verbis* įtvirtintas užsienio valstybių nemokumo procesą regla-
mentuojančiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, Vokietijos nemokumo įstatyme nustatyta,
kad nemokumo procesas yra kolektyvinis (vok. *gemeinschaftlich*) skolininko interesų
tenkinimas likviduojant skolininko turtą ir jo paskirstymas ar susitarimas sudarant
nemokumo planą.⁸⁰

Vienas pirmųjų nemokumo teisės aktų, kuriuo reglamentuojamas su finansiniais sun-
kumais susidūrusių įmonių išsaugojimas ir kolektyvinis kreditorių teisių įgyvendinimas,

⁷⁴ Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20, 14.

⁷⁵ Stephen J. Lubben, *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law* (Cambridge University Press, 2018), 5.

⁷⁶ Vanessa Finch, „The Measures of Insolvency Law“, *Oxford Journal of Legal Studies* 17(2) (1997): 227-251, 228.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009), 15.

⁷⁹ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 5.

⁸⁰ Vokietijos nemokumo įstatymo 1 straipsnis.

yra JAV bankroto kodeksas, priimtas 1978 m.⁸¹ JAV įmonių bankroto proceso modelis yra pagrįstas naujos pradžios (angl. *fresh start*) idėja, kuria siekiama suteikti galimybę verslui išspręsti problemas sutartiniu būdu, t. y. suteikiant galimybę skolininkui ir kreditoriams susitarti.⁸² JAV bankroto kodekso nuostatos yra išsamiai analizuojamos nemokumo teisės doktrinoje ir jo pamatiniai principai tapo kitų valstybių nemokumo teisės pagrindu.

Prancūzija buvo viena pirmųjų kontinentinės teisės šalių, kuri dar 1960 m. pradėjo taikyti gelbėjimo mechanizmą (angl. *rescue regime*), o kolektyvinis skolininko nemokumo problemų sprendimas siejamas su 1984 m. pradėtu taikyti *règlement amiable* procesu.⁸³ Šiuo metu galiojančiame Prancūzijos komerciniame kodekse nustatyti septyni įmonių nemokumo problemų sprendimo būdai, skirstytini į neteisminius (pranc. *mandat ad hoc* ir *conciliation*) ir teisinius būdus.⁸⁴ Iš esmės pagrindiniai Prancūzijos nemokumo teisėje nustatyti įmonių nemokumo problemų sprendimo būdai yra pagrįsti skolininko ir jo kreditorių sutarimu. Pažymėtina, kad Prancūzijos komerciniame kodekse detalai nereglamentuojamos individualių ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo procedūros. Praktikoje daug klausimų paliekama spręsti patiems kreditoriams, t. y. jiems organizuoti savo kolektyvinį teisių įgyvendinimą. Tai gi galima teigti, kad bankroto proceso veiksmingumo siekiama pripažįstant šį procesą kolektyviniu, ieškant skolininko ir visų jo kreditorių interesų pusiausvyros.

Aiškūs kolektyvinis bankroto proceso pobūdis pripažįstamas ES teisėje. Nemokumo bylų reglamentas taikomas kolektyviniam procesui⁸⁵, t. y. byloms, apie kurių išskėlimą turi būti paskelbta, kad kreditoriai galėtų sužinoti apie bylas, pateikti savo reikalavimus ir taip užtikrinti kolektyvinį bylų pobūdį.⁸⁶ Šiose kolektyvinėse bylose turėtų dalyvauti visi kreditoriai, kuriems skolininkas yra skolingas visą savo negrąžintų skolų sumą arba didelę šios sumos dalį, arba didelę tokių kreditorių dalis, jeigu nebus daromas poveikis kreditorių, nedalyvaujančių tokioje byloje, reikalavimams.⁸⁷ Kolektyvinės bylos apibrėžiamos kaip bylos, kuriose dalyvauja visi skolininko kreditoriai arba didelė jų dalis, jeigu pastaruoju atveju šia byla nedaromas poveikis joje nedalyvaujančių kreditorių reikalavimams.⁸⁸ Kolektyvinis nemokumo proceso pobūdis pripažįstamas ir Prevenicinio restruktūrizavimo sistemų direktyvoje.

Lietuvos įmonių bankroto teisėje taip pat pripažįstamas kolektyvinis bankroto proceso pobūdis. Lietuvoje nemokumo (bankroto) proceso problemos pradėtos tyrinėti tarpukario teisėje. Šioje srityje reikšmingas yra Vlodo Mačio parengtas Civilinio pro-

⁸¹ JAV bankroto kodekso 11 skyrius.

⁸² Stephen J. Lubben, *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law* (Cambridge University Press, 2018), 6-7.

⁸³ Loi n°84-148 du 1 mars 1984 relative à la prévention et au règlement amiable des difficultés des entreprises [interaktyvus] [žiūrėta 2019-12-10]
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000501098&categorieLien=cid>

⁸⁴ Remigijus Jokubauskas, „Alternative dispute resolution in insolvency disputes“, *Societal studies* 9(2) (2017): 244-265.

⁸⁵ Nemokumo bylų reglamento 1 straipsnio 1 dalis.

⁸⁶ Nemokumo bylų reglamento preambulės 12 punktas.

⁸⁷ Nemokumo bylų reglamento preambulės 14 punktas.

⁸⁸ Nemokumo bylų reglamento 2 straipsnio 1 dalis.

ceso paskaitų rinkinys (1924 m.).⁸⁹ Tarpukaryje nemokumas buvo apibūdinamas kaip neišsimokėjimas, o nemokumo (bankroto) procesas buvo vadinamas konkursiniu procesu.⁹⁰ Tačiau viena pagrindinių bankroto teisės problemų šiuo laikotarpiu buvo vienodo teisinio reglamentavimo nebuvimas, kadangi Kauno, Vilniaus, Suvalkų, Klaipėdos kraštuose galiojo skirtingi bankroto procesą reglamentuojantys teisės aktai.⁹¹ Tarpukario teisėje buvo išskiriamas nemokumas „prekybos ir ne prekybos srityje“.

Konkurso bylos buvo keliamos ir nagrinėjamos teisme. Šios bylos buvo pradamos kreditoriaus, kreditorių ar paties skolininko prašymu. Teismas, priėmęs tokį prašymą, kvietė skolininką ir kreditorius.⁹² Iš esmės tokio teismo posėdžio metu skolininkas turėjo įrodyti, kad yra mokus, o kreditoriai – įrodyti, kad skolininkas negali vykdyti skolinių įsipareigojimų. Vladas Mačys šį procesą apibūdina taip: <...> *kreditoriai užpuldinėja skolininką ir stengiasi įrodyti, kad skolininkas yra nusmukęs; o skolininkas ginasi ir įrodinėja, jis turįs pakankamai turto pretenzijoms atlyginti*.⁹³ Teismui priėmus nutartį, kad skolininkas yra nemokus (neišsimokantis) ir nutartis įsiteisėja, vykdomas bankroto procesas – likviduojamas skolininko turtas ir atlyginami kreditorių reikalavimai.

Kreditoriai bankroto procese dalyvaudavo veikdami konkurso valdyboje. Kai reikalavimus (pretenzijas) pateikia dauguma skolininko kreditorių, rūpintojas nustatydavo datą, kada turėjo būti renkama konkurso valdyba.⁹⁴ Kreditoriai, atvykę į teismą, iš kreditorių tarpo rinkdavo du ar daugiau kuratorius ir pirmininką. Jei per dvi savaites to kreditoriai nepadarėdavo, teismas skirdavo kuratorius. Konkurso valdyba buvo laikoma viešąja įstaiga, turinčia teisinį subjektiškumą, savo antspaūdą ir raštininkus, bendraudavo su teismais ir kitomis institucijomis.⁹⁵ Konkurso valdyboje nutarimai buvo priimami balsų dauguma.

Konkurso valdybos priežiūrą atlikdavo apygardos teismas.⁹⁶ Šią priežiūrą, be kita ko, sudarė tokie veiksmai kaip teisė reikalauti pateikti informaciją apie konkurso darbo eigą, jei konkursas tęsiasi ilgiau nei pusantrų metų, reikalauti paaiškinti, kodėl tęsiasi procesas, ir suteikti trumpiausią terminą konkursui užbaigti, taikyti sankcijas valdybos pirmininkui ir jos nariams, atstatydinti pirmininką ir narius bei paskirti asmenis, kurie kuo greičiau užbaigtų procesą. Nesant tinkamų kandidatų, teismas turėdavo konkurso procesą užbaigti pats.

Konkurso valdyba atlikdavo tokias funkcijas: skolininko turto valdymas, skolininko turto ir skolų ieškojimas, skolininko turto įkainojimas, bendrojo plano apie skolų sumokėjimą nustatymas ir kt.⁹⁷ Galima teigti, kad pagrindinės konkurso valdybos funkcijos buvo susijusios su skolininko turto administravimu ir realizavimu bei bankroto

⁸⁹ Vladas Mačys, *Civilinio proceso paskaitos* (Teisių fakulteto leidinys, 1924).

⁹⁰ *Ibid.*, 394.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*, 395.

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*, 402.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

proceso organizavimu. Konkurso valdybos nutarimai buvo skundžiami apygardos teismui per 7 dienas nuo valdybos nutarimo nuorašo gavimo dienos.⁹⁸

Atlikusi nustatytas funkcijas, kreditorių valdyba turėjo sušaukti bendrą kreditorių susirinkimą, apie kurį buvo informuojama savaitę prieš jį.⁹⁹ Kreditorių susirinkimas įvertindavo konkurso valdybos veiklą, o jei nustatydavo neteisėtus veiksmus, apie tai turėdavo informuoti apygardos teismą. Kreditorių susirinkimas turėjo nustatyti skolininko turto pardavimo datą, tvarką ir išspręsti klausimą dėl kreditorių reikalavimų (atlyginimo). Tačiau šių nutarimų vykdymas buvo pavedamas konkurso valdybai.¹⁰⁰ Taip pat kreditorių susirinkimas turėjo spręsti, kokio pobūdžio yra skolininko nemokumas („neišsimokėjimas“). Vladas Mačys išskyrė tris nemokumo rūšis: nelaimingas, įvykęs dėl neatsargumo (paprastas neišsimokėjimas) ir įvykęs pikta valia.¹⁰¹

Taigi tarpukario Lietuvoje bankroto procese dalyvaudavo rūpintojas, kuratorius, kreditorių susirinkimas ir konkurso valdyba. Kreditoriams šiame procese atstovavo kreditorių susirinkimas ir kreditorių valdyba. Autoriaus nuomone, Vlado Mačio atlikta analizė leidžia teigti, kad konkurso valdyba iš esmės organizuodavo bankroto proceso eigą ir priimdavo pagrindinius su skolininko turto administravimu ir realizavimu susijusius sprendimus. Jos veiklos tikslas ir kompetencija įmonių bankroto procese iš esmės priimana šiuo metu įmonių bankroto procese veikiančių kreditorių susirinkimą (komitetą).

1992 m. rugsėjo 15 d. priimtu Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymu iš esmės pripažintas kolektyvinis bankroto proceso modelis. Šiame įstatyme nustatyta, kad, teismui iškėlus įmonės bankroto bylą, kreditoriai turi teisę per teismo nustatytą laikotarpį, ne trumpesnį kaip 15 dienų ir ne ilgesnį kaip 2 mėnesiai nuo bylos iškėlimo dienos, pareikšti administratoriui savo finansinius reikalavimus ir nurodyti prievolės įvykdymo garantijas (9 straipsnis), taip pat reglamentuota kreditorių susirinkimo darbo tvarka (10 straipsnis), kreditorių susirinkimo sprendimų priėmimo tvarka (11 straipsnis), kreditorių susirinkimo teisės (12 straipsnis). 1997 m. birželio 17 d. priimtame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme nustatyta kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka (26 straipsnis), kreditorių susirinkimo teisės (27 straipsnis), kreditorių susirinkimo nutarimų priėmimo tvarka (28 straipsnis) bei kreditorių komiteto sudarymas ir funkcijos (29 straipsnis). Panašios nuostatos nustatytos ir vėliau priimtuose bankroto procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Nors nei anksčiau galiojusiuose įmonių bankroto procesą reglamentuojančiuose įstatymuose, nei JANĮ aiškiai neįtvirtintas kolektyvinio įmonių bankroto proceso pobūdis, nuoseklios teismų praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad įmonių bankrotas Lietuvoje laikomas kolektyviniu procesu. Teismų praktikoje pagrįstai pažymima, kad bankroto procesas, nors ir prasideda kaip individuali byla, kurioje sprendžiama dėl įmonės mokumo, vėliau tampa kolektyviniu procesu (kolektyviniu kreditorių reikalavimų tenkinimo iš skolininko turto mechanizmu).¹⁰²

⁹⁸ *Ibid.*, 408.

⁹⁹ *Ibid.*, 410.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Ibid.*, 411.

¹⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-271-798/2019.

Bankroto procesas gali vykti teismo ir ne teismo tvarka.¹⁰³ Tačiau absoliuti dauguma bankroto procesų Lietuvoje vyksta būtent teismo tvarka.¹⁰⁴ Bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai buvo analizuojami teisės doktrinoje.¹⁰⁵ Bankroto procesas Lietuvos teisės doktrinoje suprantamas kaip normų, reglamentuojančių teismo, kitų bankroto procese dalyvaujančių asmenų (skolininko, kreditorių, administratoriaus) procesinius veiksmus, visuma, taikoma nemokiam skolininkui ir skirta proporcingai patenkinti kreditorių reikalavimams.¹⁰⁶ Taip pat pripažįstama, kad bankroto procesas yra glaudžiai susijęs ir su priverstinio sprendimų vykdymo procesu ir esminis šių šakų atskyrimas yra tai, kad priverstinis vykdymo procesas yra individualus. Be to, priverstinis teismo sprendimo vykdymas įprastai yra nukreiptas į atskirus skolininko turto objektus, iš kurių atliekamas išieškojimas tiek, kiek reikia reikalavimams patenkinti, o bankroto procese galioja visuotinio vykdymo principas.¹⁰⁷

Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis išskiria bankroto ginčus iš kitų civilinių bylų. Nors bankroto procesas teisme vyksta pagal CPK nuostatas (CPK 1 straipsnio 1 dalis, JANĮ 15 straipsnio 2 dalis), esminiai šio proceso klausimai reglamentuojami išimtinai JANĮ. Taip pat įmonių bankroto procese taikoma kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka skiriasi nuo įprastos vykdymo proceso tvarkos ir jo metu netaikoma bendra civiliniame procese nustatyta sprendimų vykdymo tvarka. Vykdymo procesas yra savarankiškas nuo bankroto proceso, o bankroto procesą reglamentuojančiame teisės akte yra nustatyta išbaigta, funkcionuojanti savarankiškai nuo CPK reglamentuoto vykdymo proceso, bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės turto pardavimo ir kreditorių reikalavimų tenkinimo sistema.¹⁰⁸ Todėl bankroto procese kreditorių reikalavimams tenkinti taikomos ne CPK nustatytos sprendimų vykdymo taisyklės, o specialios normos, reglamentuojančios kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarką. Specialiomis kreditorių reikalavimo tenkinimą reglamentuojančiomis nuostatomis siekiama sureguliuoti tuos atvejus, kai įmonė nėra pajėgi atsiskaityti su visais kreditoriais ir reikia užtikrinti kreditorių lygiateisiškumo principą, įkaito turėtojo teises ir interesus, administratoriaus teisę į jo teikiamų paslaugų atlyginimą.¹⁰⁹

Apibendrinant darytina išvada, kad bankroto teisė istoriškai formavosi kaip individualių kreditorių reikalavimų patenkinimas ir nenustatė centralizuoto kreditorių reikalavimų tenkinimo iš skolininko turto galimybės. Tačiau laipsniškai bankroto

¹⁰³ Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigintas Višinskis, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“, *Jurisprudencija* 27(1) (2020): 166-186.

¹⁰⁴ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2020 m. gegužės 20 d. apžvalga Nr. (6.13)D4-710 [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-15] <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-1-ketv.pdf>

¹⁰⁵ Vilija Mikuckienė, „Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2007).

¹⁰⁶ Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 7(109) (2008): 30-38, 37.

¹⁰⁷ Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“ *Jurisprudencija* 57(49) (2004): 82-94, 83.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-259/2009.

¹⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2090-370/2016.

procesas iš individualaus virto kolektyviniu. Šiuo metu įmonių bankrotas laikomas kolektyviniu procesu, kuriame derinami skolininko ir jo kreditorių kaip visumos interesai. Apžvelgtas įmonių bankroto teisės vystymasis leidžia teigti, kad įmonių bankroto proceso kolektyvinis pobūdis pripažįstamas ekonomiškai ir socialiai racialesniu (veiksmingesniu) bankroto ginčų sprendimu nei individualus skolininko ir kreditorių ginčų sprendimas. Taip užtikrinamas ir kolektyvinis sprendimų priėmimas, sudarant vienodas sąlygas kreditoriams išreikšti savo poziciją ir priimti jų daugumai priimtinausius sprendimus. Tačiau atitinkamai ekonomiškai ir socialiai pagrįstas bankroto proceso kolektyviškumas lemia ir šio proceso veiksmingumo užtikrinimo problemas.

1.2. Įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problematika

Įmonių bankroto proceso kolektyvinis pobūdis atrodo kaip teisiškai ir ekonomiškai pagrįstas kreditorių reikalavimų tenkinimo mechanizmas, grindžiamas idėja, kad koordinuotas kreditorių reikalavimų tenkinimas yra teisingesnis ir ekonomiškesnis nei individualus atskirų kreditorių reikalavimų įgyvendinimas nukreipiant juos į skolininko turtą. Tačiau kolektyvinis bankroto proceso pobūdis sukelia ne tik jo sampratos, bet ir įgyvendinimo problemų. Šių problemų identifikavimas reikšmingas analizuojant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimą.

Kolektyvinis šio proceso pobūdis sukelia sunkumų, atsirandančių dėl įmonės nemokumo (skolininko turto trūkumas patenkinti visus kreditorių reikalavimus, kurių vykdymo terminas yra suėjęs) ir kolektyvinio kreditorių interesų derinimo poreikio. Tokių praktinių problemų ratas yra neapibrėžtas. Šiame skyriuje aptariamos tik esminės praktinės problemos, svarbios šio darbo tyrimui. Išsamiai įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problemos yra aptartos S. Madaus¹¹⁰ ir Thomas H. Jackson¹¹¹ darbuose.

Įprastai civiliniuose teisiniuose santykiuose teisiniu ar neteisiniu būdu kreditoriams įgyvendinant reikalavimo teisę į skolininko turtą, taikomas dispozityvumo principas, leidžiantis civilines teises ginti pasirenkant jų gynimo būdus (CK 1.138 straipsnis; CPK 13 straipsnis). Kilus ginčui dėl pasirinkto teisių gynbos būdo, CK 1.138 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reglamentavimas lemia bylą nagrinėjančio teismo pareigą įvertinti, ar ieškovo pasirinktas teisių gynbos būdas atitinka įstatyme įtvirtintą reglamentavimą, be kita ko, ar toks būdas gali būti taikomas konkretaus teisių pažeidimo atveju, ar egzistuoja alternatyvūs teisių gynbos būdai, ar įstatyme neįtvirtintas konkretaus teisių gynbos būdo taikymas.¹¹² Civiliniame procese dispozityvumas reiškia, kad šalys gali disponuoti ginčo objektu (materialusis dispozityvumo principo aspektas) ir procesinėmis priemonėmis (procesinis dispozityvumo principo aspektas), tačiau, atsižvelgiant į proceso teisės normas, dispozityvumo principas nėra absoliutus, nes šalių veiksmus kontroliuoja teismas.¹¹³ Atitinkamai kreditoriai turi teisę ir nereiki-

¹¹⁰ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

¹¹¹ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986).

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-120/2014.

kalauti, kad skolininkas įvykdytų prievolę (išskyrus įstatyme nustatytus atvejus, pavyzdžiui, kai tai pažeidžia skolininko kreditorių interesus). Todėl kreditoriaus teisės įgyvendinimo būdas bei gaunamas reikalavimo patenkinimas iš esmės priklauso nuo kreditoriaus pasirinktų reikalavimo įgyvendinimo priemonių ir tvarkos.

Tačiau kita situacija susiklosto įmonių bankroto procese, kai įmonė yra nemoki. Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis apsunkina tikslą, kad šis procesas vyktų koncentruotai, operatyviai ir būtų užbaigtas per kuo trumpiausią terminą.¹¹⁴ Individualus atskiro kreditoriaus reikalavimo teisės į skolininką įgyvendinimas yra neigiamas kitiems kreditoriams, kai skolininkas yra nemokus. Todėl bankroto procese turi būti sudarytos sąlygos visiems kreditoriams lygiomis galimybėmis jame dalyvauti. Bankroto procesą reglamentuojančios normos nukreiptos ne į pavienių, o visų kreditorių finansinių reikalavimų patenkinimą, todėl kreditoriai, siekdami patenkinti savo finansinius interesus ir dalyvaudami įmonės bankroto procese, turi vienytis.¹¹⁵ Įmonių bankroto procese siekiama užtikrinti interesų pusiausvyrą ir išvengti situacijų, kai nepagrįstai dominuoja atskiro asmens ar grupių interesai. Todėl teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad *šiose procese negalima išskirti kreditorių individualių interesų*.¹¹⁶

Kolektyvinį įmonių bankroto proceso pobūdį galima analizuoti ne tik vertinant jo teisinius ir ekonominius požymius. Tokia analizė galima darant prielaidą, kad bankroto procesas neegzistuoja iš viso. Svarstant tokį hipotetinį klausimą, reikia įvertinti, kaip atrodytų bankroto procesas, jei skolininkui tapus nemokiam, įstatymas nenustatytų kolektyvinio reikalavimų tenkinimo mechanizmo, t. y. kolektyvinio kreditorių teisių įgyvendinimo. Tokį hipotetinį bankroto kaip kolektyvinio proceso vertinimą pasiūlė Thomas H. Jackson.¹¹⁷

Minėto autoriaus teigimu, įprastai skolininkui nevykdant prievolių, kreditorius naudojasi įvairiais teisinės gynybos būdais. Tai gali būti reikalavimo teisės pareiškimas, įskaitymas, susitarimas, kuriuo modifikuojami skoliniai įsipareigojimai, ir pan. Akivaizdu, kad jei skolininkas turėtų tik vieną kreditorių, toks kreditoriaus reikalavimo teisės įgyvendinimas nereikalautų jokios specialios procedūros.¹¹⁸ Tačiau įmonių bankroto procesas skirtas tiems atvejams, kai nemoki įmonė turi daugiau nei vieną kreditorių. Be abejo, galima situacija, kad nemoki įmonė turi tik vieną kreditorių, tačiau tokiu atveju įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problemų nekyla, kadangi nėra poreikio derinti kreditorių interesų ir jų kolektyvinių teisių įgyvendinimą. Neatsitiktinai kai kurių valstybių įmonių nemokumo įstatymuose nustatyta, kad įmonių nemokumo procesas siejamas su skolininko kreditorių daugetu. Pavyzdžiui, Čekijos nemokumo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies a punkte kaip vienas nemokumo požymių išskirtas reikalavimas, kad skolininkas turi daugiau nei vieną kreditorių. Kita vertus, tai nereiškia, kad įmonės bankroto procesas negali vykti, kai įmonė turi ir vieną kreditorių.

¹¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-880-157/2017.

¹¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.

¹¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1698-381/2015.

¹¹⁷ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986).

¹¹⁸ Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284, 256.

Tais atvejais, kai skolininkas tampa nemokus (arba nemokumas tampa galimas ar-timoje ateityje) ir turi daugiau nei vieną kreditorių, susidaro situacija, kad realesnį reikalavimo patenkinimą (visišką ar iš dalies) gali gauti tas skolininko kreditorius, kuris pirmiau ir sėkmingiau įgyvendina savo reikalavimo teisę. Kiekvienas kreditorius tokiu atveju naudojasi visomis įstatyme nustatytomis gynybos priemonėmis ir, suprantama, sieks kuo greičiau ir kuo didesne apimtimi savo reikalavimą patenkinti. Tai atitinkamai lemia, kad vėlesnį reikalavimą įgyvendinančio (ar mažiau efektyvų teisinės gynybos būdą pasirinkusio) kreditoriaus galimybės patenkinti savo reikalavimą yra mažesnės ir jo reikalavimas patenkinamas iš skolininko turto dalies, kuri lieka pirmes-niam kreditoriui įgyvendinus savo reikalavimo teisę. Kitaip tariant, kiekvieno vėlesnio kreditoriaus reikalavimo patenkinimo galimybė mažėja tokia apimtimi, kokia patenkinamas pirmesnio kreditoriaus reikalavimas. Kadangi įmonė, susidūrusi su nemoku-mo problemomis, įprastai neturi galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, tai reikštų, kad patenkinus vien pirmojo kreditoriaus reikalavimą gali likti nepatenkinti kitų kreditorių reikalavimai.

Tai leidžia teigti, kad, nesant bankroto procese nustatyto kolektyvinio kreditorių reikalavimo tenkinimo mechanizmo, kreditorių galimybės gauti savo reikalavimo pa-tenkinimą iš esmės priklauso nuo to, kurie kreditoriai pirmiau ir operatyviau įgyven-dins savo reikalavimo teisę į skolininką (jo turta). Kai kurie autoriai šį procesą, kai kiekvienas kreditorius individualiai siekia įgyvendinti savo reikalavimo teisę ir galiau-siai kiti kreditoriai to nebegali padaryti dėl nepakankamo skolininko turto, vaizdingai apibūdina kaip „žvejojimą tuščiaame tvenkinyje“ (angl. *fishng the pond empty*).¹¹⁹ Tai reiškia, kad kreditoriai gali bandyti savo reikalavimo teisę įgyvendinti, tačiau reikala-vimo patenkinimo (bent iš dalies) galimybė yra maža. Todėl ne veltui pripažįstama, kad nemokumo procesas yra „pragaištingos lenktynės dėl turto“ (angl. *destructive race for the assets*).¹²⁰ Teismų praktikoje pripažįstama, kad bankrutuojančios įmonės kredi-torių reikalavimų tenkinimas yra vyraujantis, galutinis bankroto proceso tikslas, kurio siekiama bankroto procedūromis.¹²¹ Tačiau nesant bankroto proceso, net ir pirmesnį reikalavimą pateikęs kreditorius negalėtų būti tikras dėl jo reikalavimo patenkinimo, kadangi skolininkas gali nevaržomai (nepaisant to, kad įstatyme ir numatytos kredi-torių reikalavimų tenkinimo eilės) suteikti prioritetą kitiems kreditoriams.

Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis aiškus ir atsižvelgiant į jo rezultata, kadangi juo siekiama patenkinti visų skolininko kreditorių reikalavimus, atsiradusius iki ban-kroto proceso, išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei kartu sudarant sąlygas visiems kreditoriams patenkinti savo reikala-vimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto.¹²²

¹¹⁹ Michael Schillig, „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“, *Journal of Corpo-rate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38, 4.

¹²⁰ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204, 170.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2014.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81-916/2019.

Tačiau nustačius kolektyvinį bankroto proceso pobūdį ir poreikį koordinuoti kreditorių teisių įgyvendinimą skolininkui tapus nemokiam, reikia įvertinti, kokių problemų sukelia kreditorių veiksmų koordinavimas. Problemų kyla ne tik dėl kolektyvinio teisių įgyvendinimo, bet ir specialių kolektyvinio pobūdžio teisių, suteikiamų kreditoriams bankroto procese, įgyvendinimo.

Šiame skyriuje aptariamos pagrindinės įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problemos, su kuriomis susiduria kreditoriai, įgyvendindami savo teises.

1.2.1. Bendrų sprendimų priėmimas ir kreditorių konfliktai

Bankroto procese sprendimams priimti reikalingas kreditorių valios suderinamumas. Vienas iš kreditorių, kaip civilinių teisinių santykių subjektų, teisių įgyvendinimo būdų yra sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime, vadovaujantis balsų daugumos principu, kuris rodo kolektyvinę bankroto proceso prigimtį.¹²³ Efektyvus ir greitas teisėtų sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime yra vienas esminių bankroto proceso veiksmingumo elementų, kadangi kreditorių kolektyviai priimami sprendimai ne tik sukuria teises ir pareigas bankroto proceso dalyviams, bet ir nustato, kaip turi vykti šis procesas.

Bendro sprendimo problema reiškia, kad esminius kreditoriams priskirtus klausimus sprendžia ne pavieniai kreditoriai, bet kreditoriai kaip visuma. Todėl kyla individualių kreditorių interesų suderinimo problema priimant sprendimus. Akivaizdu, kad kiekvienas kreditorius bankroto procese siekia pirmiausia ginti savo interesus. Todėl kreditorių nuomonė įvairiais klausimais gali išsiskirti. Autorius pritaria teismų praktikai, kad bankroto procese turi būti derinami visų kreditorių interesai, nepriklausomai nuo jų turimo balsų skaičiaus.¹²⁴ Tikslas priimti sprendimus, užtikrinančius visų kreditorių interesus, pripažįstamas ir užsienio valstybių praktikoje. Pavyzdžiui, Čekijos nemokumo įstatymo 58 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditorių komitetas turi siekti apsaugoti bendruosius kreditorių interesus. Todėl kolektyvinius sprendimų priėmimas turi būti nukreiptas ne į individualių, bet į kolektyvinių kreditorių interesų suderinamumą. Nors JANĮ nėra nurodyta, kad kreditoriai, balsuodami kreditorių susirinkime (komitete), turi priimti sprendimus, kurie užtikrintų kolektyvinius kreditorių interesus, tai iš esmės kyla iš kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimo panaikinimo pagrindų (JANĮ 55 straipsnio 4 dalis).

Neatsitiktinai teisės doktrinoje nurodoma, kad vienas esminių įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso ypatumų yra tai, kad juo siekiama koordinuoto nemokumo problemų sprendimo (angl. *a coordinated solution*), kuriame dalyvauja visi skolininko kreditoriai.¹²⁵ Bankroto procese siekiama paskirstyti nepakankamą nemokios įmonės turtą jos kreditoriams ir išvengti nesuderinamų kreditorių veiksmų ir savanoriško skolininko turto perleidimo.¹²⁶ Todėl galima teigti, kad skirtingų kreditorių interesų derinimas yra

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.

¹²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

¹²⁵ Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284, 250.

¹²⁶ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647, 619.

neatsiejamas nuo bankroto proceso, kadangi jame derinami ne pavienių, bet visų įmonės kreditorių interesai, ieškant protingos ir teisingos jų pusiausvyros.¹²⁷

Bendro sprendimo problema įmonių nemokumo procese sprendžiama organizuojant kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujančius organus. Iš esmės tarptautinėje praktikoje ir atskirų valstybių įmonių bankroto teisėje bendro sprendimo problema sprendžiama sudarant visiems skolininko kreditoriams atstovaujančius organus, kurie laikomi kreditorių savivaldos organais įmonių nemokumo procese.

Tačiau net ir suformavus kreditoriams atstovaujančius organus bankroto procese, lieka kreditorių interesų suderinamumo problema. Įprastai kreditorius, įgyvendindamas savo reikalavimą, yra laisvas pasirinkti teisinės gynybos priemones ir jų įgyvendinimo tvarką. Tačiau bankroto procese, esant daugiau nei vienam kreditoriui, kyla kreditorių interesų suderinamumo problema. Suprantama, kad kreditorių interesai gali būti panašūs ir jie gali sutarti dėl naudojamų teisinės gynybos priemonių bei jų taikymo tvarkos. Tačiau praktikoje dėl įvairių priešasčių kreditorių interesų suderinamumas yra problemiškas. Kreditorių interesų nesuderinamumas gali lemti kreditorių konfliktus, darančius neigiamą poveikį bankroto proceso operatyvumui. Tai reiškia, kad kolektyvinis bankroto proceso pobūdis lemia kreditorių interesų (ne)suderinamumo problemą ir poreikį rasti mechanizmus, galinčius užkirsti kelią tokiems nesutarimams, o jiems kilus, rasti kuo greitesnį ir efektyvesnį jų sprendimo būdą. Kai kurių autorių nuomone, įmonių bankrotas pasižymi ne tik skolininko apsauga nuo kreditorių ar kreditorių apsauga nuo skolininkų, bet ir siekiu apginti vienus kreditorius nuo kitų (angl. *protect creditors from one another*).¹²⁸

Analizuojant kreditorių konfliktus įmonių bankroto procese pirmiausia reikia atsakyti į du klausimus: kaip suprantamas konfliktas ir kodėl konfliktai tarp kreditorių kyla. Atsakius į šiuos klausimus, galima svarstyti, kaip šių konfliktų galima išvengti.

Autorius kreditorių konfliktą supranta kaip kreditorių nesutarimą dėl pavienių, individualių kreditorių veiksmų ar kolektyviai atliekamų kreditorių veiksmų, sukeliančių padarinius kreditoriams kaip visumai. Kitaip tariant, konfliktu gali būti laikomas bet koks kreditorių nesutarimas dėl bankroto procese kylančių klausimų. Kreditorių konfliktai gali kilti dėl įvairių priešasčių. Tai gali būti nesutarimai dėl skolininko nemokumo proceso eigos ir konkrečių jame sprendžiamų klausimų, kuriems reikia kreditorių daugumos pritarimo, pavyzdžiui, turto realizavimo tvarkos, taikos sutarties sudarymo ir pan. Konfliktai gali kilti dėl skirtingų pačių kreditorių interesų, kurie kyla dėl jų specifinės padėties įmonių bankroto procese.

Atsižvelgiant į kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybes bankroto procese, žemesnės eilės kreditoriai gali turėti didesnę suinteresuotumą, kad įmonė tęstų komercinę veiklą, kadangi taip atsiranda galimybė, kad įmonė sukaups daugiau turto, kuris bus paskirstytas kreditoriams.¹²⁹ Atitinkamai kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrin-

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-256-553/2019.

¹²⁸ Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284, 251.

¹²⁹ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor's Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204, 158.

tas, ar kreditoriai, kurių reikalavimas priklauso aukštesnei reikalavimų tenkinimo eilei, gali siekti kuo greičiau baigti bankroto procesą, jei sukaupto įmonės turto pakanka jų reikalavimams patenkinti ir skolininko komercinės veiklos tęsimas neturi įtakos jų reikalavimams patenkinti. Tačiau teisė negali užtikrinti, kad konkrečios grupės kreditorių interesai atitiks kreditorių kaip visumos interesus.¹³⁰

Kreditorių konfliktai gali kilti ne tik išsiskiriant kreditorių nuomonėms atskirais proceso klausimais (pavyzdžiui, tęsti bankroto procesą ar jo netęsti), bet ir dėl kreditorių galimų sąsajų su skolininku. Teismų praktika rodo, kad neretai kreditorių konfliktai kyla dėl kitų kreditorių reikalavimų ginčijimo, turto pardavimo kainos, tvarkos, t. y. kai kreditoriai ginčija vieni kitų pasirinktus teisių įgyvendinimo mechanizmus. Neatsitiktinai teisės doktrinoje pripažįstama, kad vienas įmonių bankroto teisės tikslų yra kreditorių konfliktų prevencija (angl. *to prevent conflicts between individual creditors*).¹³¹

Kylant konfliktams tarp bankrutuojančios įmonės kreditorių, vieno iš kreditorių ar jų grupių interesų patenkinimas gali lemti kitų kreditorių ar jų grupių teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, sudaryti prielaidas bankroto procedūrų vilkinimui.¹³² Turto pardavimas nemokumo procese galėtų būti suprantamas kaip susitarimas dėl skolininko turto realizavimo.¹³³ Kreditorių konfliktų identifikavimas leidžia išsamiau įvertinti kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką. Įprastai kreditorių konfliktai kyla ne dėl kreditorių pasyvumo, bet dėl teisių įgyvendinimo, su kuriuo kiti kreditoriai nesutinka. Tai lemia, kad kreditoriai ginčija kitų kreditorių reikalavimus, kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimus ir pan., taip kliudydami operatyviai proceso eigai. Bankroto teisė turi nustatyti tokių kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo mechanizmą, kuris leistų išvengti konfliktų tarp skirtingus interesus turinčių kreditorių. Tačiau JANĮ nenustatytas kreditorių konfliktų sprendimo mechanizmas, išskyrus kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų apskundimo galimybę teisme. Iš esmės praktikoje kilus kreditorių nesutarimui dažniausiai naudojamosi teise apskusti kreditorių susirinkimo sprendimus ir teise kreiptis dėl kreditoriaus teisių apribojimo (taikant laikinąsias apsaugos priemones) ar sprendžiant dėl kreditoriaus padarytos žalos atlyginimo.

1.2.2. Maksimalios naudos siekis

Vienas esminių įmonių bankroto proceso tikslų yra kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas. Taip siekiama užtikrinti, kad bankroto procesas būtų veiksmingas – leistų kuo didesne apimtimi ir kuo greičiau patenkinti skolininko kreditorių reikalavimus. Nekeliant įmonių bankroto procesui šio tikslo, jis iš esmės nesiskirtų nuo individualaus kreditorių reikalavimų įgyvendinimo proceso, kuriame kiekvienas kreditorius turi galimybę nukreipti savo reikalavimą į skolininko turtą. Įmonių bankroto

¹³⁰ *Ibid.*, 160.

¹³¹ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009), 30.

¹³² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1264/2014.

¹³³ Thomas J. Jackson, „Non-bankruptcy Entitlements, and the Creditors' Bargain“, *The Yale Law Journal* 91 (1982): 857-907, 860.

procesas turi ne tik nustatyti kreditorių reikalavimų patenkinimo mechanizmą, bet ir leisti kreditoriams pasiekti kuo didesnę jų reikalavimo patenkinimą. Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis reiškia siekį sumažinti strategines išlaidas (angl. *strategic costs*), padidinti bendro turto masę ir proceso administravimo efektyvumą.¹³⁴ Kitaip tariant, bankroto procesas turi būti nukreiptas į kuo didesnę grupės gerovės užtikrinimą.¹³⁵ Todėl galima teigti, kad bankroto procese siekiama šio proceso dalyvių, visų pirma – kreditorių, kuo didesnės naudos, t. y. jų reikalavimų patenkinimo jiems patiriant kuo mažesnes išlaidas.

Tačiau praktikoje visų kreditorių reikalavimų patenkinimas yra labiau išimtis nei taisyklė. Dėl įvairių priežasčių neretai tik pirmųjų eilių kreditorių arba net tik kreditorių, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ar hipoteka, reikalavimai yra patenkinami bent iš dalies.

Įmonių bankroto proceso sistema turėtų sumažinti kreditorių nuostolius dėl skolininko finansinių sunkumų.¹³⁶ UNCITRAL nemokumo taisyklėse pripažįstama, kad nemokumo proceso dalyviai turėtų turėti tvirtą siekį (angl. *strong incentives*) siekti maksimalios skolininko turto vertės, nes tai palengvintų didesnę turto paskirstymą kreditoriams kaip visumai ir sumažintų nemokumo išlaidas.¹³⁷ Todėl galima teigti, kad įmonės turto didinimas (kaupimas) didele dalimi priklauso ir nuo koordinuotų kreditorių veiksmų efektyvumo.

Siekis įmonių bankroto procese kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių reikalavimus yra pripažįstamas ir užsienio valstybių teisės aktuose. Pavyzdžiui, Lenkijos įmonių bankroto įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bankroto procesas turi būti organizuojamas tokiu būdu, kad kuo didesne apimtimi būtų patenkinti kreditorių reikalavimai (lenk. *w jak najwyższym stopniu*). Čekijos nemokumo įstatymo 1(a) straipsnyje panašiai nustatyta, kad jis taikomas skolininko bankroto ir gresiančio bankroto atvejais, išsprendžiant turtinius klausimus, kad būtų kuo didesne apimtimi proporcingai tenkinami kreditorių reikalavimai (ček. *nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkůvých věřitelů*).

Lietuvos įmonių bankroto teisėje maksimalios naudos siekio tikslas siejamas su JANĮ 3 straipsnio 1 punkte nustatytu efektyvumo principu, reiškiančiu, kad nemokumo procese turi būti išlaikyta pusiausvyra tarp finansinių sunkumų turinčio juridinio asmens ir kreditorių interesų, siekiant kuo didesnio kreditorių reikalavimų tenkinimo per pagrįstai trumpiausią laikotarpį. Šis principas nebuvo anksčiau įtvirtintas ĮBĮ, tačiau pripažįstamas teismų praktikoje, kurioje pagrįstai laikomasi nuomonės, kad įmonių bankroto procese siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių finansinius reikalavimus ir interesus.¹³⁸

¹³⁴ Vanessa Finch, David Milman, *Corporate Insolvency Law – Perspectives and Principles* (Cambridge University Press, 2017), 29.

¹³⁵ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204, 156.

¹³⁶ Susan Block-Lieb, „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“, *University of Illinois Law Review* 2 (2001): 503-560, 511.

¹³⁷ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 10.

¹³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1884/2014.

Kita vertus, maksimalios naudos siekis negali paneigti kitų bankroto proceso dalyvių (įmonės savininkų, valdymo organų, darbuotojų, kontrahentų) interesų. Įmonių bankroto proceso tikslų negalima susiaurinti ir tapatinti tik su maksimalia nauda kreditoriams (kuo didesniu ir greitesniu reikalavimų patenkinimu), kadangi bankroto sistema siekiama užtikrinti įvairių subjektų interesus, kuriems daro poveikį skolininko finansiniai sunkumai, t. y. ne tik kreditoriams, bet ir savininkams, darbuotojams ir kitiems asmenims, dalyvaujantiems bankroto procese, be to, ir visuomenei, kuri nukenčia nuo įmonės finansinių sunkumų.¹³⁹

Tačiau vien pripažinimas, kad įmonių bankroto procese turi būti užtikrinamas kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas, savaime neleidžia nustatyti, kaip šis tikslas turi būti pasiektas. Būtent tai ir yra vienas esminių ir daugiausia problemų keliančių klausimų šiame procese. Atitinkamai kyla klausimas, kaip suprantamas reikalavimas – kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių reikalavimus? Toks reikalavimas apima kelis aspektus. Pirma, kiekvienas kreditorius siekia, kad jo reikalavimas būtų patenkintas kuo didesne apimtimi. Neatsitiktinai teismų praktikoje pripažįstama, kad reikalavimo patenkinimas kuo didesne apimtimi yra esminis kreditorių interesas, užtikrinamas efektyviu turto realizavimu.¹⁴⁰ Idealiu atveju įmonių bankroto procesas turėtų leisti visiems kreditoriams visiškai patenkinti turimus reikalavimus iš sukaupto turto, tačiau praktiškai kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybės gali būti ribotos. Antra, kreditorius siekia, kad jo reikalavimas būtų patenkintas kuo greičiau. Rinkoje veikiantiems asmenims yra reikšmingas kontrahentų prievolių įvykdymas laiku. Vienas nemokumo proceso efektyvumo principo elementų yra kreditorių reikalavimų tenkinimas per pagrįstai trumpiausią laikotarpį. Kadangi įmonės beveik visuomet yra prievolinių teisinių santykių susijusios su kitais rinkoje veikiančiais subjektais, tarpusavio prievolių vykdymas laiku yra itin reikšmingas, leidžia atlikti atsiskaitymus, vystyti verslą ir pan. Todėl kuo greitesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas turi tiesioginę įtaką ir skolininko įmonės kontrahentų veiklai vystyti. Trečia, turi būti siekiama kuo labiau išvengti proceso išlaidų. Išlaidos bankroto procese gali būti skirstomos į individualias ir kolektyvines. Individualios bankroto proceso išlaidos yra tokios, kurias patiria ir turi padengti atskiri kreditoriai bei kurios priklauso (ne visais atvejais) nuo paties kreditoriaus pasirinkamų teisių gynėbų priemonių. Bankroto procese kreditoriaus patiriamos procesinės išlaidos priklauso nuo bankroto proceso eigos. Kuo ilgiau tęsiasi įmonės bankroto procedūros, tuo didesnių išlaidų patiria kreditoriai: dalyvavimas kreditorių susirinkimuose, kreditorių susirinkimų sprendimų ginčijimas, bylinėjimasis teisme ir kt. Kita išlaidų grupė bankroto procese yra kolektyvinio pobūdžio išlaidos, kurias netiesiogiai patiria visi įmonės kreditoriai. Tokioms išlaidoms priskiriamos bankroto administravimo išlaidos. Šios išlaidos pasižymi tuo, kad jos padengiamos iš bankrutuojančios įmonės turto ir jų našta tenka visiems kreditoriams (administravimo išlaidos pirmiausia padengiamos iš sukaupto ir realizuoto skolininko turto bankroto procese). Remiantis formuojama teismų praktika, pinigų sumos,

¹³⁹ Susan Block-Lieb, „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“, *University of Illinois Law Review* 2 (2001): 503-560, 510.

¹⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

skiriamos bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms padengti, yra tiesiogiai susijusios su kreditorių teisėmis ir jų reikalavimų patenkinimo galimybėmis – kuo daugiau lėšų bus skirta įmonės administravimui, tuo mažiau jų liks kreditorių reikalavimams tenkinti.¹⁴¹ Taigi kuo didesnės administravimo išlaidos procese, tuo proporcingai mažesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas.

Maksimalios naudos siekis, t. y. kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas, yra iš esmės visuotinai pripažįstamas bankroto proceso tikslas. Autoriaus manymu, šis tikslas yra reikšmingas ir sprendžiant dėl kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo, kadangi kreditoriai priima svarbius sprendimus, susijusius su skolininko įmonės turto administravimu, realizavimu ir ūkinės veiklos tęsimu, kurie lemia, kokia įmonės turto masė bus sukaupta ir kokia apimtimi bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Maksimalios naudos siekio tikslas taip pat reikšmingas vertinant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tinkamumą ir kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų teisėtumą.

1.2.3. Bendras turtas

Analizuojant įmonių bankroto kaip kolektyvinio proceso problematiką, reikia aptarti ir neišvengiamą šiame procese bendro turto (angl. *common pool*) problemą. Turto sampratą ir jo kaupimo, realizavimo problemą autorius analizavo teisės doktrinoje.¹⁴² Bendro turto problema atsiranda todėl, kad bankroto procese turi būti sukauptas visas skolininko turtas, kuris (iš jo realizavimo gautos pajamos) paskirstomas kreditoriams šio proceso pabaigoje (likvidavimo procedūros metu). Įprastai bankroto procese reikia suderinti skolininko turto trūkumą ir jo kreditorių reikalavimų patenkinimą. Efektyvus bendro skolininko turto administravimas ir realizavimas yra svarbi bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo priemonė.

Teisės doktrinoje pagrįstai pripažįstama, kad bankroto procese visi kreditoriai galėtų atsisakyti savo individualių teisių, siekdami išlaikyti bankrutuojančios įmonės turtą kaip visumą (nereikšdami individualių reikalavimų į įmonės turtą), jeigu būtų tenkintos visos nerealios (angl. *unrealistic*) sąlygos: visi kreditoriai tikėtų, kad skolininko turtas yra vertingesnis kaip visuma, visi kreditoriai susitaria dėl turto vertės ir visi kreditoriai tiki, kad jie gaus didesnę reikalavimo patenkinimą reikšdami bendrą reikalavimą.¹⁴³ Atsižvelgiant į tai, kad praktikoje neretai kreditoriai bendro, vieno sutarimo dėl skolininko turto neturi ir siekia kuo greitesnio savo individualaus reikalavimo patenkinimo, pripažįstamas skolininko turto stabilizavimo poreikis. Turto stabilizavimas gali būti įgyvendinamas įvairiai. Įprastai tai skolininko turto realizavimo ir nukreipimo reikalavimų į jį vykdymo sustabdymas arba skolininko turtas perdavimas saugoti konkrečiam asmeniui.¹⁴⁴

Įmonių bankroto procese tenkinami visų skolininko kreditorių reikalavimai iš viso įmonės turto (bankroto procese sukaupto) turto, todėl kyla klausimų dėl efektyvaus

¹⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1304/2014.

¹⁴² Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019): 203-216.

¹⁴³ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61, 45.

¹⁴⁴ *Ibid.*, 49.

šio turto administravimo ir realizavimo. Problema bankroto procese yra ne tik šių klausimų sprendimas, kuris neretai sukelia ginčus, bet ir aplinkybė, kad įprastai viso bankroto procese sukaupto turto nepakanka visų kreditorių reikalavimams patenkinti. Tačiau neigiami bendro turto padariniai gali būti sumažinti (kadangi jų visiškas pašalinimas yra beveik neįmanomas) efektyviai parduodant likusį turtą koordinuotu būdu (angl. *in a coordinated way*) rinkoje ir varžytinėse.¹⁴⁵

Kita priemonė sumažinti bendro turto sukuriamą neigiamą efektą yra individualių kreditorių gynybos priemonių sustabdymas.¹⁴⁶ Tokio sustabdymo tikslas yra sustabdyti kreditorių veiksmus, kuriais siekiama individualių interesų, kurie gali pažeisti bendrąjį interesą (angl. *common good*).¹⁴⁷ Bankrutuojančios įmonės turto „stabilizavimas“ bankroto procese yra būtinas, kadangi kreditoriai, naudodamiesi sudarytomis sutartimis gali patenkinti savo reikalavimus iš įmonės turto, išvengdami neigiamų padarinių, antra, kreditoriai gali siekti pagerinti savo poziciją, naudodamiesi vykdymo mechanizmais.¹⁴⁸ Autoriaus nuomone, individualių kreditorių reikalavimų įgyvendinimo sustabdymas siejamas ne tik su skolininko ir kreditoriaus ginčų nagrinėjimo teisme sustabdymu, prievolių pasibaigimu įskaitymu, bet ir draudimu nagrinėti kreditoriaus ir skolininko ginčą arbitraže, atsižvelgiant į autonominių arbitražo pobūdį ir kreditorių kaip visumos interesų neužtikrinimą.¹⁴⁹ Tik užtikrinus, kad visi kreditoriai nuo bankroto proceso pradžios negali įgyvendinti savo finansinių reikalavimų, gali būti užtikrinama visų kreditorių interesų apsauga ir kuo didesnis jų reikalavimų patenkinimas.

Atitinkamai klausimai, susiję su efektyviu skolininko turto administravimu ir realizavimo tvarka yra svarbūs siekiant bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo. Neatsitiktinai šių klausimų sprendimas yra priskirtas kreditorių susirinkimo (komiteto) kompetencijai, todėl atskiri kreditoriai neturi teisės spręsti dėl skolininko turto administravimo ir realizavimo tvarkos.

1.3. Kreditoriams atstovaujančių organų sudarymo poreikis ir jų funkcijos bankroto procese

Bankroto procesas pasižymi teismo aktyvumu, neretai imperatyvaus pobūdžio teisinio reglamentavimo metodu, jo metu kreditorių interesus užtikrina ir procesą koordinuoja nemokumo administratorius. Todėl kyla klausimas, kodėl, atsižvelgiant į šiuos bankroto proceso ypatumus, egzistuoja poreikis sudaryti kreditoriams atstovaujančius organus. Teisinės kreditoriams atstovaujančių organų sudarymo priežastys bankroto procese analizuotos teisės doktrinoje.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647, 622.

¹⁴⁶ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986), 151.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61, 43.

¹⁴⁹ Philipp Wagner, „Insolvency and Arbitration: A Pleading for International Insolvency Law“, *Dispute Resolution International*. 5(2) (2011): 189-201, 189.

¹⁵⁰ Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, „Representation of Creditors in Corporate Bankruptcy Proceedings“, *Socrates* 1(6) (2020):24-29.

Turbūt būtų sunku rasti valstybę, kurios bankroto teisėje nebūtų nustatytas kreditorių atstovavimo bankroto procese institutas. Tačiau vieno, konkretaus, kreditoriams atstovaujancio organo sudarymo tikslo negalima nustatyti. Pavyzdžiui, JAV įmonių bankroto teisėje kreditorių komiteto tikslas yra saugoti kreditorių, kurių reikalavimo teisė nėra užtikrinta (angl. *unsecured creditors*), interesus.¹⁵¹ Pagrindinės kreditorių susirinkimo funkcijos yra atstovavimas ir bendradarbiavimas.¹⁵² Kreditorių susirinkimas apibrėžiamas kaip „prižiūrėtojas pagal įstatymą“, kuris turi kompetenciją prižiūrėti įmonės valdymo organų veiklą, konsultuotis su skolininku, reikalauti paskirti administratorių.¹⁵³

Pripažįstama, kad kreditoriams atstovaujantis organas užima svarbią vietą bankroto procese ir atlieka „dvigubą apsaugą“.¹⁵⁴ Kreditorių susirinkimas gali prižiūrėti nemokumo administratoriaus veiklą, sudaryti galimybę kreditoriams pasisakyti reikšmingais klausimais, o jo veiklos skaidrumas yra svarbi teisėto kreditorių susirinkimo sąlyga.¹⁵⁵ Todėl kreditorių susirinkimas iš esmės atlieka tam tikrą „stabdžių ir atsvarų“ (angl. *checks and balances*) funkciją, vertinant nemokumo administratoriaus sprendimus bankroto procese. Kreditorių atstovavimo sistema turėtų leisti atlikti stebėjimo funkciją, suteikiant jiems galimybę gauti reikalingą, tikslią, aktualią informaciją apie skolininko įmonę, sudarytus sandorius, finansinę padėtį.¹⁵⁶

Latvijos nemokumo įstatymo 86 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditorių susirinkimas laikomas bendru kreditorių veikimu kreditoriams priimant sprendimus. Pagal JANĮ nustatytą bankroto proceso modelį nuo bankroto bylos iškėlimo įmonės valdymo organai nebetenka savo kompetencijos, todėl galima teigti, kad šias funkcijas (supranta ma, modifikuotai) atlieka kreditorių susirinkimas (komitetas) ir nemokumo administratorius. Kreditorių susirinkimas teismų praktikoje apibūdinamas kaip **kreditorių savivaldos organas**.¹⁵⁷ Tačiau teisės aktuose sąvoka „kreditorių savivaldos organas“ nevartojama. Lingvistiškai žodis „savivalda“ reiškia *savarankiškas tvarkymasis kurioje nors srityje, autonomija*.¹⁵⁸ Atsižvelgiant į lingvistinę šio žodžio reikšmę, galima teigti, kad kreditorių susirinkimas atlieka savarankiškus veiksmus įmonių nemokumo srityje. Toks kreditorių susirinkimo apibūdinimas glaudžiai siejamas ir su kreditorių autonomijos principu, reiškiančiu, kad sprendimus bankroto procese kreditoriai priima savarankiškai. Kreditorių sprendimų savarankiškumas siejamas su tuo, kad kreditoriai, reikšdami savo nuomonę įmonių nemokumo procese (balsuodami kreditorių susirinkime (komitete), sprendimus priima laisvai. Kreditorių susirinkimo sprendimai privalomi nemokumo administratoriui, visiems kreditoriams, taip pat įmonės savininkams ir kitiems asmenims.¹⁵⁹

¹⁵¹ Michelle M. Harner, Jamie Marincic, „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors’ Committees in Business Reorganizations“, *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810, 754.

¹⁵² *Ibid.*, 756.

¹⁵³ *Ibid.*, 762.

¹⁵⁴ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010), 79.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 80.

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1087/2012.

¹⁵⁸ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-18] <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=savivalda&lns=-1&les=-1&id=24035640000>

¹⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1122/2010.

Kreditorių interesams atstovaujantis organas nėra civilinių teisinių santykių subjektas. Tai reiškia, kad kreditorių susirinkimas (komitetas) neturi teisinio veiksnumo ir teisnumo. Tačiau kreditorių susirinkimas yra sudarytas iš civilinių teisinių santykių subjektų (įmonės kreditorių). Pripažįstama, kad vienas iš kreditorių, kaip civilinių teisinių santykių subjektų, teisių įgyvendinimo būdų yra sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime, vadovaujantis balsų daugumos principu, kuris rodo kolektyvinę bankroto procedūrą prigimtį.¹⁶⁰

JANĮ normos kreditorių susirinkimui paveda spręsti esminius su bankrutuojančios įmonės veikla susijusius klausimus, nes bankroto procese siekiama patenkinti ne pavienių, o visų kreditorių finansinius reikalavimus ir interesus. Dėl to bankroto procedūras vykdo ne pavieniai kreditoriai, o jų visuma (kreditorių susirinkimas ar komitetas).

Apibendrinant galima teigti, kad kreditoriams atstovaujančių organų sudarymas sudaro sąlygas kreditoriams įgyvendinti kolektyvines teises ir esminius bankroto proceso klausimus spręsti bendru (daugumos) sutarimu. Iš esmės pagrindinė šių organų funkcija yra kreditorių kaip visumos atstovavimas bankroto procese ir kolektyvinių sprendimų priėmimas kreditoriams balsuojant.

1.4. Kolektyvinių kreditorių teisių samprata ir požymiai

Šiame darbe analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematika, todėl tikslinga įvertinti kolektyvines kreditorių teises, jas apibrėžti ir atskirti nuo kitų kreditorių teisių įmonių bankroto procese. JANĮ nėra vartojamas nei individualių, nei kolektyvinių kreditorių teisių terminas. Tačiau įstatyme nustatyti kreditoriaus teisių (JANĮ 43 straipsnis) ir kreditorių susirinkimo teisių (JANĮ 44 straipsnis) sąrašai. UNCITRAL nemokumo taisyklėse individualios ir kolektyvinės kreditorių teisės nėra atskiriamos, bet pripažįstama tinkamo kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo svarba. Nurodoma, kad aiškus ir pakankamai numatomas (angl. *orderly and relatively predictable*) kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo mechanizmas gali suteikti numatomumą, kai kreditoriai priima sprendimus ir gali užtikrinti kitų nemokumo proceso dalyvių interesus rinkos ekonomikoje.¹⁶¹

Teisės doktrinoje pagrįstai pažymima, kad kreditoriams suteiktas teises ir jų įgyvendinimo būdus galima suskirstyti į dvi grupes: *individualias* (suteiktas kiekvienam kreditoriui) ir *kolektyvines* (suteiktas kreditorių savivaldos organams, t. y. kreditorių susirinkimui ir kreditorių komitetui).¹⁶²

Vienas pagrindinių kolektyvinių kreditorių teisių pobūdis yra tas, kad jas turi visi kreditoriai, nepriklausomai nuo jų statuso ir privilegijų, ir joms įgyvendinti reikia visų (daugelio) kreditorių valios. Įstatymų leidėjas, nustatydamas kolektyvines kreditorių teises, iš esmės pripažįsta, kad konkrečios, bankroto procesui reikšmingos teisės gali būti įgyvendinamos ne atskirų kreditorių individualiai (nepriklausomai nuo jų turimų reikalavimų, statuso ir privilegijų), bet visų kreditorių sprendimu. Tai reiškia, kad

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.

¹⁶¹ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 31.

¹⁶² Vilija Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“, *Jurisprudencija* 77(69) (2005): 33-40.

kolektyvinės kreditorių teisės yra nustatytos tik įstatyme ir bankroto proceso dalyviai šių teisių turinio ir įgyvendinimo tvarkos negali modifikuoti. Taigi kolektyvinių kreditorių teisių pagrindas yra normatyvinis, nustatytas pozityviojoje teisėje.

Pagal tai, ką reglamentuoja teisės normos – bankroto santykius, prigimti ir pobūdį, jas galima skirstyti į materialines ir procesines teisės normas.¹⁶³ Teisės doktrinoje pripažįstama, kad materialinės teisės normos reglamentuoja materialinius teisinius santykius. Materialinė ir proceso teisė atribojamos, vadovaujantis šiomis apibrėžtimis: 1) materialinė teisė (angl. *substantial law*; vok. *materielles Recht*) įtvirtina teisiųjų santykių subjektų teises ir pareigas, t. y. nustato galimo ir leistino elgesio ribas bei atsakomybę už šių pareigų nevykdymą ar teisių pažeidimą; 2) proceso teisė (angl. *procedural law*, vok. *Verfahrensrecht*) reguliuoja santykius, atsirandančius ginant pažeistas materialines subjektines teises.¹⁶⁴ Perskyra tarp proceso ir materialiosios teisės normų darytina atsižvelgiant į normos tikslą – ar ja siekiama nustatyti teisės ar pareigos turinį (materialinė teisė), ar įgyvendinimo priemonės (proceso teisė).¹⁶⁵

Formalioji (procesinio pobūdžio) bankroto teisė apima procedūrinius klausimus, tokius kaip skolininko turto valdymas, reiškiamų kreditorių reikalavimų pagrįstumo patikrinimas ir kt. Materialinė bankroto teisė siejama su teisiųjų santykių transformacija, kai pradedamos vykdyti bankroto procedūros (sandorių, pažeidžiančių kreditorių interesus, ginčijimas, reikalavimų, kurių įvykdymo terminai dar nesuėję, vykdymo sustabdymas ir kt.).¹⁶⁶ Tačiau, autoriaus nuomone, kompleksinis, daugiadalykis bankroto proceso pobūdis lemia, kad neretai bankroto procesą reglamentuojančių normų prigimtis ir pobūdis yra materialinio ir procesinio pobūdžio. Toks normų tarpusavio ryšys pagrįstas pirmiausia tuo, kad procesinės teisės normos siejamos su materialinėse teisės normose nustatytų vertybių apsauga ir įgyvendinimo tvarka. Tokią išvadą pagrindžia ir teisės doktrina¹⁶⁷ bei formuojama teismų praktika, kurioje pripažįstama, kad bankroto teisinius santykius reglamentuoja ir proceso, ir materialinės normos, o šių normų skirtumas priklauso, ar norma siejama nustatyti teisės ar pareigos turinį ar jų įgyvendinimo priemones.¹⁶⁸ Vertinant normas, nustatančias kolektyvines kreditorių teises pagal materialinį ir procesinį normų skirstymą, galima teigti, kad šios normos turi materialinio ir procesinio normų pobūdžio.

Procesiniu aspektu kolektyvinės kreditorių teisės pasižymi tuo, kad jos įgyvendinamos ne individualiai, bet kolektyviai, t. y. dėl jų įgyvendinimo balsuojant visiems (daugumai) kreditoriams. Taigi pagrindinius su bankroto procesu susijusius klausimus sprendžia ne pavieniai kreditoriai, bet kreditoriai kaip visuma. Pažymėtina, kad bankroto procese kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas yra siejamas su kreditoriaus patvirtinto finansinio reikalavimo dydžiu, nes nuo to priklauso, kokią įtaką sprendimų priėmimui gali daryti kreditorius (išskyrus balsuojant kreditorių komite-

¹⁶³ Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 7(109) (2008): 30-38.

¹⁶⁴ Valentinas Mikelėnas, *Civilinis procesas. Pirmoji dalis* (Vilnius: Justitia, 1997), 19.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-378/2019.

¹⁶⁶ Vilija Mikuckienė, „Bankroto proceso samprata“, *Jurisprudencija* 7(109) (2008): 30-38, 31.

¹⁶⁷ Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“ *Jurisprudencija* 57(49) (2004): 82-94, 92.

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-277-313/2016.

te). Tačiau kyla abejonų, ar ši bendroji taisyklė visuomet tinkama, nes, nesant aiškaus kreditoriaus reikalavimo dydžio, gali kilti problemų dėl kolektyvinių teisių įgyvendinimo balsuojant kreditorių susirinkime. Diskutuotina, ar minėta taisyklė turėtų būti taikoma kreditoriams balsuojant dėl bankroto proceso ne teismo tvarka vykdymo (JANĮ 11 straipsnio 3 dalis), nes šioje stadijoje gali būti neiškūs kreditorių reikalavimų dydžiai. Pavyzdžiui, praktikoje gali susiklostyti situacija, kai tarp potencialaus kreditoriaus ir nemokios įmonės kyla nesutarimas dėl tokio kreditoriaus reikalavimo dydžio ir (ar) pagrįstumo, nors ginčas nėra inicijuotas teisme ar kitoje institucijoje (JANĮ 11 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Tokiu atveju bankroto proceso ne teismo tvarka iškelimo stadijoje negalima apibrėžti tokio kreditoriaus reikalavimo dydžio, nes pats reikalavimų tvirtinimas vyksta tik vėlesnėje tokio proceso stadijoje. Tokia problema galėtų būti sprendžiama balsavimą dėl bankroto ne teismo tvarka pradėjimo siejant ne su kreditoriaus finansinio reikalavimo dydžiu, bet su pačiu kreditoriumi kaip asmeniu.

Pagal objektą kolektyvinės kreditorių teisės gali būti skirstomos taip:

- teisės, susijusios su kreditorių interesams atstovaujančių (savivaldos) organų sudarymu;¹⁶⁹
- teisės, susijusios su įmonės komercine veikla ir turto realizavimu;¹⁷⁰
- teisės, susijusios su bankroto bylos organizavimu ir eiga;¹⁷¹
- teisės, susijusios su nemokumo administratoriaus veikla bankroto procese;¹⁷²
- teisės, susijusios su sankcijų taikymu juridinio asmens vadovui¹⁷³.

Pirma, kolektyvinių kreditorių teisių grupė yra susijusi su kreditorių interesams atstovaujančių (savivaldos) organų sudarymu. Kreditorių autonomijos principas leidžia kreditoriams patiems nuspręsti su kreditoriams atstovaujančių organų sudarymu susijusius klausimus, kiek tai imperatyviai nereglamentuojama įstatyme. Tik kreditoriai sprendžia dėl kreditorių komiteto sudarymo poreikio ir jo darbo tvarkos (išskyrus atvejus, kai kreditorių komitetas privalo būti sudaromas bankroto procese). Taip pat kreditoriai renka susirinkimo pirmininką ir sprendžia dėl balsavimo elektroninėmis priemonėmis kreditorių susirinkime tvarkos. Nors JANĮ 44 straipsnyje tiesiogiai neįtvirtinta, tačiau kreditorių susirinkimui taip pat suteikiama teisė spręsti dėl kreditorių susirinkimo darbo tvarkos, dažnumo ir kitų procesinio pobūdžio klausimų. Tačiau tam tikri klausimai, susiję su kreditorių susirinkimo darbo tvarka ir sprendimų priėmimu, reglamentuojami įstatyme (pavyzdžiui, dėl pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos ir sprendimų priėmimo), kurių kreditoriai negali nuspręsti taikyti kitaip, nei nurodyta įstatyme.

Antra, kolektyvinių kreditorių teisių grupė susijusi su skolininko turto realizavimu. Nors turto realizavimo tvarka bankroto procese ir būdai yra detaliam reglamentuojami

¹⁶⁹ JANĮ 44 straipsnio 1-3 punktai.

¹⁷⁰ JANĮ 44 straipsnio 8 punktas, 63 straipsnio 2 dalis, 84 straipsnio 2 dalies 2 punktas, 86 straipsnio 2, 4, 5 dalys, 87 straipsnio 3 dalis, 90 straipsnio 2-3 dalys, 91 straipsnio 3 dalis, 92 straipsnio 1 dalis, 97 straipsnio 1 dalies 3 punktas.

¹⁷¹ JANĮ 44 straipsnio 5, 6 punktas, 80 straipsnio 3 dalis, 81 straipsnio 3 dalis, 83 straipsnio 2-3 dalys, 99 straipsnio 4 dalis.

¹⁷² JANĮ 12 straipsnio 2 dalis, 39 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 44 straipsnio 4, 10 punktai, 75 straipsnio 2 dalis, 77 straipsnio 4 dalis.

¹⁷³ JANĮ 44 straipsnio 7, 10 punktai.

JANĮ, dalį su šiuo procesu susijusių klausimų turi išspręsti kreditoriai. Juridinio asmens turtas parduodamas kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka, išskyrus iš varžytynių parduodamą turtą.¹⁷⁴ Nemokumo administratorius siūlo kreditorių susirinkimui pradinę turto pardavimo kainą, kartu pateikdamas siūlomos turto pardavimo kainos pagrindimą.¹⁷⁵ Juridinio asmens pradinę turto pardavimo kainą tvirtina kreditorių susirinkimas.¹⁷⁶ Juridinio asmens turtas parduodamas tik kreditorių susirinkimui pritarus turto, išskyrus parduodamą iš varžytynių turtą, pardavimui.¹⁷⁷ Sprendimą dėl juridinio asmens pardavimo priima kreditorių susirinkimas.¹⁷⁸ Kreditorių susirinkimas nemokumo administratoriaus motyvuotu prašymu gali priimti sprendimą JANĮ 90 straipsnio 1 dalyje nurodytą turtą leisti parduoti kitu negu iš varžytynių būdu, jeigu tokio pardavimo atveju numatoma nauda kreditoriams būtų didesnė, negu turtą parduodant iš varžytynių.¹⁷⁹ Kreditorių susirinkimas gali priimti sprendimą JANĮ 90 straipsnio 1 dalyje nenurodytą turtą taip pat parduoti iš varžytynių.¹⁸⁰ Neparduotas likviduojamo dėl bankroto juridinio asmens turtas kreditorių susirinkimo sprendimu yra nurašomas.¹⁸¹ Tokie kreditorių priimami sprendimai laikomi ekonominio pobūdžio.

Trečia, kolektyvinių kreditorių teisių grupė susijusi su bankroto proceso organizavimu. Kreditoriams suteikiama teisė nuspręsti dėl bankroto procesui reikšmingos informacijos teikimo kreditoriams tvarkos. Kreditoriaus teisė laiku gauti aktualią ir išsamią informaciją apie bankroto proceso eigą yra itin svarbi. Šios kolektyvinės kreditorių teisės turėtų būti sistemiškai aiškinamos su skaidrumo principu, reiškiančiu, kad informacija apie nemokumo procesą būtų laiku prieinama visiems nemokumo procese dalyvaujantiems asmenims, siekiant užtikrinti šių asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimą, išskyrus atvejus, kai reikia apsaugoti teisės aktais saugomus asmens duomenis ar komercinę (gamybinę) paslaptį sudarančią informaciją.¹⁸² Kreditorių teisę gauti informaciją ir kreditorių nustatomos informacijos suteikimo tvarkos reikalavimus autorius analizavo teisės doktrinoje.¹⁸³

Ketvirta, kolektyvinių kreditorių teisių grupė susijusi su nemokumo administratoriaus veikla bankroto procese. Bankroto procese kreditoriai nedalyvauja nemokumo administratoriaus išrinkimo ir skyrimo procese. Sprendimą dėl nemokumo administratoriaus skyrimo bankroto byloje priima teismas.¹⁸⁴ Nemokumo administratorių teismas skiria vadovaudamasis Nemokumo administratorių atrankos taisyklėmis ir naudodamasis atrankos programa.¹⁸⁵ Tačiau vykstant bankroto procesui kreditorių ir

¹⁷⁴ JANĮ 86 straipsnio 2 dalis.

¹⁷⁵ JANĮ 86 straipsnio 3 dalis.

¹⁷⁶ JANĮ 86 straipsnio 4 dalis.

¹⁷⁷ JANĮ 86 straipsnio 5 dalis.

¹⁷⁸ JANĮ 87 straipsnio 3 dalis.

¹⁷⁹ JANĮ 90 straipsnio 2 dalis.

¹⁸⁰ JANĮ 90 straipsnio 3 dalis.

¹⁸¹ JANĮ 92 straipsnio 1 dalis.

¹⁸² JANĮ 3 straipsnio 3 punktas.

¹⁸³ Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“ *Teisė* 113 (2019): 108-122.

¹⁸⁴ JANĮ 34 straipsnio 2 dalis.

¹⁸⁵ JANĮ 34 straipsnio 3 dalis.

nemokumo administratorių bendradarbiavimas yra būtinas operatyviam proceso užbaigimui. Kreditoriams ir nemokumo administratoriui nesutariant, gali kilti grėsmė dėl operatyvaus proceso užbaigimo. Todėl įstatymų leidėjas nustatė, kad teismas atstatydina nemokumo byloje paskirtą nemokumo administratorių, kai yra gautas kreditorių susirinkimo motyvuotas prašymas jį atstatydinti ir patenkinus šį prašymą nebus pažeistas viešasis interesas.¹⁸⁶ Tačiau šios teisės įgyvendinimui keliami griežti reikalavimai.

Visų pirma, šios teisės įgyvendinimas siejamas su nemokumo administratoriaus statusu ir funkcijomis bankroto procese. Administratorius yra laisvas pasirinkti, koku teisiniu būdu ir priemonėmis siekti įstatyme numatytų bankroto proceso tikslų, be kita ko, nuspręsti dėl konkrečių bylų iškelimo, įstojimo į vykstančius teisminius procesus ir kita.¹⁸⁷ Teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad įmonės administratorius bankroto procese yra vienas reikšmingiausių subjektų, jis iš esmės vykdo bankrutuojančios įmonės vadovo funkcijas, nuo jo veiksmų sąžiningumo ir aktyvumo priklauso kreditorių ir skolininko interesų gynimas, bankroto procese siekiamų tikslų įgyvendinimas.¹⁸⁸ Teismas, sprenddamas bankroto administratoriaus atstatydinimo pagrįstumo klausimą, turi įvertinti visas šiam klausimui teisingai išspręsti reikšmingas aplinkybes, susijusias su įstatymo keliamais reikalavimais administratoriui, įtvirtintais draudimais tam tikrą asmenį skirti konkrečios įmonės administratoriumi, bankroto proceso eiga, jos operatyvumu, vykdomų procedūrų skaidrumu, atskirų veiksmų atlikimu, sprendimų priėmimu, taip pat aplinkybes, lėmusias kreditorių nepasitikėjimą, taip užtikrinamas, kad administratorius būtų atstatydintas pagrįstai.¹⁸⁹ Sprendžiant klausimą dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus atstatydinimo pagrindo egzistavimo, įrodinėjami jo neteisėti veiksmai, kuriuos jis atliko sąmoningai, turėdamas tikslą veikti konkretaus kreditoriaus naudai ar nesąžiningai pasipelnyti iš bankroto proceso ir pan.¹⁹⁰ Antra, JANĮ bankroto administratoriaus atsistatydinimą kreditorių susirinkimo prašymu sieja su būtina sąlyga – tokio prašymo patenkinimas nepažeis viešojo intereso. Manytina, kad šiuo atveju viešasis interesas siejamas su poreikiu operatyviai organizuoti bankroto proceso išnagrinėjimą ir užbaigimą. Nesant nemokumo administratoriaus, bankroto procesas iš esmės sustoja. Taip pat kreditorių susirinkimui suteikta teisė spręsti dėl kreipimosi į teismą dėl patirtos žalos, kuri atsirado dėl JANĮ nustatytų nemokumo administratoriaus pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, atlyginimo.¹⁹¹

Penkta, kolektyvinių kreditorių teisių grupė susijusi su sankcijų taikymu juridinio asmens vadovui. Kreditorių susirinkimas turi teisę spręsti kreiptis į teismą dėl asmens teisės eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus

¹⁸⁶ JANĮ 39 straipsnio 1 dalies 5 punktas.

¹⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1615-450/2019.

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432-313/2017.

¹⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-267-450/2020.

¹⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1772/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1990/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-611-183/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1519-781/2019.

¹⁹¹ JANĮ 44 straipsnio 10 punktas.

valdymo organo nariu apribojimo bei spręsti kreipimosi į teismą dėl kreditorių patirtos žalos, atlyginimo. Sprendimą apriboti asmens teisę eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu teismas priima savo iniciatyva, nemokomo administratoriaus, kreditorių susirinkimo arba kreditoriaus motyvuotu prašymu.¹⁹² Iš esmės šios kreditorių susirinkimo teisės susijusios su sankcijų juridinio asmens vadovui taikymu dėl blogo įmonės valdymo ir žalos atlyginimo. Autoriaus nuomone, šios JANĮ nustatytos kreditorių susirinkimo teisės nėra tiesiogiai susijusios su kreditorių interesų apsauga bankroto procese. JANĮ 13 straipsnio 3 dalyje nustatytos asmens teisės eiti vadovaujamas pareigas ribojimas iš esmės neturi jokio poveikio kreditoriams bankroto procese ir yra sankcija juridinio asmens vadovui dėl blogo įmonės valdymo iki bankroto proceso pradžios. JANĮ 13 straipsnio 1 dalyje nustatytas žalos atlyginimas galėtų būti siejamas su kreditorių kolektyvinėmis teisėmis tuo atveju, jei iš juridinio asmens vadovo priteisiama žala būtų priskiriama bendram įmonės turtui, iš kurio tenkinami visų kreditorių reikalavimai. Šios kreditorių teisės nebuvo nustatytos ĮBĮ. Be to, sankcijos dėl netinkamo juridinio asmens vadovo pareigų atlikimo nustatytos ir viešojoje teisėje. ANK 120 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditorių teisių pažeidimas (kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės ir tvarkos pažeidimas, pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo nepateikimas ar pavėluotas pateikimas teismui, kreditorių susirinkimų nesušaukimas įstatymuose numatytais atvejais) užtraukia baudą juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims nuo vieno tūkstančio keturių šimtų iki trijų tūkstančių eurų. Administracinių nusižengimų teisena dėl ANK 120 straipsnyje nurodyto administracinio nusižengimo pradedama atitinkamai pagal akcininko, žemės ūkio bendrovės, kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario ar kreditoriaus pareiškimą, kuriame turi būti išvardyti asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už akcininkų, žemės ūkio bendrovių, kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) narių ar kreditorių teisių pažeidimus.¹⁹³

Pagal įgyvendinimo pobūdį kolektyvinės kreditorių teisės gali būti skirstomos į teises, dėl kurių įgyvendinimo kreditoriai patys sprendžia, ir teises, kurių įgyvendinimas iš dalies priklauso nuo kreditorių valios. Pavyzdžiui, kreditorių susirinkimas turi teisę spręsti dėl kreditorių susirinkimo darbo tvarkos, tačiau tam tikri klausimai, susiję su šiomis teisėmis, nustatyti ir įstatyme. Atitinkamai kreditoriai negali spręsti visų klausimų dėl skolininko turto realizavimo, nes dalis su šiuo procesu susijusių klausimų reglamentuojama įstatyme. Kita vertus, pavyzdžiui, teises, susijusias su sankcijų taikymu juridinio asmens vadovui,¹⁹⁴ kreditoriai gali nuspręsti laisvai įgyvendinti, kadangi jų taikymo sąlygos įstatyme nenustatytos. Remiantis tokiu skirstymu, matyti, kad kolektyvinės kreditorių teisės glaudžiai susijusios su imperatyviu bankroto teisės reglamentavimo metodu.

¹⁹² JANĮ 13 straipsnio 3 dalis.

¹⁹³ ANK 590 straipsnio 4 dalis.

¹⁹⁴ JANĮ 44 straipsnio 7, 10 punktai.

II. KREDITORIAUS SAMPRATA IR PADĖTIS ĮMONIŲ BANKROTO PROCESE

Sistemiškai analizuojant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese problemas, reikia aptarti kreditorių padėtį šiame procese ir atstovavimo jų interesams pobūdį ir poreikį. Šiame skyriuje aptariama kreditoriaus padėtis įmonių bankroto procese ir šios padėties ypatumai analizuojant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką. Kreditoriaus padėtis įmonių bankroto procese analizuojama vertinant šiuos aspektus: i) kreditoriaus sampratą ir jo reikalavimo tvirtinimą įmonių bankroto procese; ii) *pari passu* principą; iii) dominuojančio kreditoriaus problemą; iv) kreditorių aktyvumo problemą.

2.1. Kreditoriaus samprata ir jo reikalavimo tvirtinimas įmonių bankroto procese

Prievoliniuose teisiniuose santykiuose kreditoriumi laikomas asmuo, turintis reikalavimo teisę į skolininką atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo veiksmų atlikimo (CK 6.1 straipsnis). Tačiau įmonių bankroto procese kreditoriumi pripažįstamas asmuo, kurio reikalavimą skolininkui patvirtino teismas (bankroto proceso ne teismo tvarka metu – patvirtinus kreditorių susirinkimui). Vadinasi, teisę pareikšti reikalavimus bankroto procese turi tik tie asmenys, kuriuos su skolininku sieja prievoliniai (sutartiniai, deliktiniai ar atsiradę kitais pagrindais) teisiniai santykiai.¹⁹⁵

Tarptautiniuose aktuose kreditorius apibrėžiamas kaip fizinis ar juridinis asmuo, turintis reikalavimą skolininkui, kuris atsirado prieš nemokumo proceso pradžią ar po jos.¹⁹⁶ Vokietijos įmonių nemokumo teisėje kreditoriumi laikomas asmuo, kuris turi reikalavimą skolininko turtui, kai pradeda bankroto bylą.¹⁹⁷ Taigi finansinio reikalavimo turėjimas skolininkui yra pagrindinis, pirminis kreditoriaus požymis įmonių bankroto procese.

Tačiau vien aplinkybė, kad asmuo turi galiojantį prievolinį reikalavimą įmonei, savaime nereiškia, kad jis tampa kreditoriumi bankroto procese ir įgyja kreditoriams suteikiamas teises (įskaitant kolektyvines teises). Asmenys, pagrįstai manantys, kad turi teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles bei įsipareigojimus, yra potencialūs kreditoriai ir gali inicijuoti bankroto bylą.¹⁹⁸ Teismų praktikoje tokie kreditoriai dar įvardijami kaip spėjamo (numanomo) materialinio santykio dalyviai.¹⁹⁹ Todėl įmonių bankroto procese sprendžiant dėl kreditorių statuso galima išskirti potencialius kreditorius, kurie turi reikalavimo teisę į skolininką, tačiau jų reikalavimo bankroto

¹⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-499/2014.

¹⁹⁶ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 4.

¹⁹⁷ Vokietijos nemokumo įstatymo 38 straipsnis.

¹⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-894/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-133/2012.

¹⁹⁹ *Ibid.*

procese dar nepatvirtino teismas ir kreditorius, kurių turimą reikalavimą patvirtino teismas. Kreditorius įgyja visas JANĮ numatytas kreditoriaus teises nuo to momento, kai įsiteisėjusia teismo nutartimi yra patvirtinamas jo finansinis reikalavimas (JANĮ 42 straipsnio 1 dalis).²⁰⁰

Skirtingai nei ĮBĮ, JANĮ nepateikta kreditoriaus apibrėžtis ir pavyzdinis kreditorių sąrašas. Sistemiskai aiškinant JANĮ normas, reglamentuojančias kreditorių padėtį, kyla kreditoriaus statuso problemų. JANĮ 4 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad nemokumo procesą inicijuoti turi teisę kreditorius, kuriam prievolės vykdymo terminas yra suėjęs. JANĮ 9 straipsnio 2 dalyje, reglamentuojančioje kreditoriaus teisės inicijuoti nemokumo procesą įgyvendinimą, nustatyta, kad juridinio asmens prievolė kreditoriui turi būti neįvykdyta ir neginčijama. Sistemiskai aiškinant šias įstatymo nuostatas, kyla klausimas, koks asmuo laikomas kreditoriumi? Minėti prievolės apibūdinimai (suėjęs vykdymo terminas, jos neįvykdymas ir neginčijimas) nėra vienas kitam prieštaraujantys. Todėl galima teigti, kad pagal JANĮ kreditoriumi laikomas skolininko kreditorius, kurio finansinis reikalavimas kyla iš prievolės, kurios vykdymo terminas suėjęs, ji nėra įvykdyta ir ginčijama. Nors įstatyme ir nėra nurodyta, neabejotina, kad kreditoriaus reikalavimas taip pat turi kilti iš neįvykdytos turtinės prievolės, kurios pagrindu atsiradęs finansinis reikalavimas ir būtų tvirtinimas bankroto procese. Tačiau, analizuojant minėtus kreditoriaus prievolės požymius, kyla abejonių dėl prievolės ginčijamumo reikalavimo. Bankroto proceso metu teismas tvirtina tik kreditorių reikalavimus, kurie yra neginčijami (ar ginčas dėl jų jau išspręstas). Prievolės neginčijamumo reikalavimas, nustatytas dėl kreditoriaus teisės inicijuoti nemokumo procesą įgyvendinimo, yra perteklinis ir gali kelti nepagrįstų sunkumų ir kliūčių kreditoriui šia teise pasinaudoti. Priešingu atveju skolininkui užtektų tik ginčyti kreditoriaus reikalavimą (įstatyme net neregamentuojama, kaip toks ginčijimas turi būti atliekamas) ir asmuo nebektų kreditoriaus statuso, todėl neturėtų teisės inicijuoti nemokumo (bankroto) proceso. Manytina, kad toks įstatymo aiškinimas neatitiktų JANĮ tikslų ir keltų teisinį neapibrėžtumą. Vien tai, kad kreditoriaus reikalavimo teisės į skolininką pagrindumas ginčijamas kitoje byloje, neužkerta kelio išspręsti bankroto bylos iškėlimo klausimą, jei tai neatima galimybės teismui patikrinti įstatyme numatytus bankroto bylos iškėlimo pagrindus.²⁰¹ Panaši taisyklė nustatyta ir užsienio valstybių teisiniame reglamentavime. Pavyzdžiui, Vokietijos nemokumo įstatymo 14(1) straipsnyje nustatyta, kad kreditoriaus prašymas iškelti bankroto bylą turi būti priimamas, jei jis turi teisėtą interesą dėl bankroto proceso pradėjimo, pateikia savo reikalavimą ir priežastis, kodėl bankroto procesas turi būti pradėtas. Todėl kreditoriaus reikalavimo neginčijamumas turėtų būti suprantamas kaip atvejai, kai kreditoriaus reikalavimas skolininkui jau yra ginčijamas teisme (ar kitos institucijoje) dar iki bankroto proceso inicijavimo. Kitu atveju užtektų, kad skolininkas, formaliai ginčydamas kreditoriaus reikalavimą, kliudytų jam pradėti šį procesą.

JANĮ nėra nustatytas baigtinis kreditorių sąrašas ir įstatyme neapibrėžtos atskiros kreditorių materialinių reikalavimų grupės. Kreditoriai savo reikalavimus ir jų pagrįn-

²⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35-464/2019.

²⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-491-381/2018.

dimo dokumentus per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą paskelbimo priežiūros institucijos interneto svetainėje dienos pateikia paskirtam nemokumo administratoriui, taip pat nurodo, kaip yra užtikrintas šių reikalavimų įvykdymas (JANĮ 41 straipsnio 1 dalis).

Kitas kreditorių ypatumas yra jų reikalavimų atsiradimo įmonei momentas. Įmonių bankroto procesas iš esmės yra susijęs su iki bankroto proceso atsiradusiais įmonės kreditoriais, nes neretai būtent dėl negalėjimo vykdyti laiku kreditorių reikalavimų, jis yra pradedamas. Šiame procese įmonė privalo mokėti visas einamąsias įmokas ir atsiskaityti su kreditoriais, kurių reikalavimas atsirado po įmonės bankroto bylos iškėlimo. Tokių „naujųjų“ įmonės kreditorių statusas skiriasi nuo kreditorių, kurių reikalavimai skolininkui atsirado iki bankroto bylos iškėlimo, jie neturi kolektyvinių teisių ir veikia individualiai.

Praktikoje gali kilti klausimas, kokie dar asmenys gali būti potencialiais įmonės kreditoriais bankroto procese ir kiek plačiai kreditoriaus sąvoka įmonių bankroto procese gali būti aiškinama? Pavyzdžiui, ar kreditoriumi gali būti laikomas atstatydamas nemokumo administratorius, kuris tam tikrą laiką bankroto procese teikė administravimo paslaugas? Nemokumo administratoriaus atlyginimo klausimas yra reglamentuojamas specialiomis normomis (JANĮ 77 straipsnis), o jo patiriamos išlaidos atlyginamos anksčiau, nei tenkinami kreditorių reikalavimai.²⁰² Taigi įstatyme įtvirtinta speciali tvarka bei terminas tokiems atsiskaitymams įvykdyti, kurie reiškia, kad buvęs nemokumo administratorius nėra įtraukiamas į bendrą kreditorių eilę, jam priklausantys mokėjimai turi būti atliekami įstatymo nurodytais terminais, nepaisant bankroto proceso eigos ar jo stadijos. Atsižvelgiant į tai, kad atstatydamas nemokumo administratoriaus reikalavimas atsirado jau po įmonės bankroto bylos iškėlimo ir jo atlyginimo tvarka yra reglamentuojama specialia įstatyme nustatyta tvarka, jis nėra laikomas kreditoriumi įmonių bankroto procese. Todėl teismo pripažinto dydžio reikalavimas dėl faktiškai patirtų administravimo išlaidų kompensavimo buvusiam administratoriui nėra įskaitomas į bendrą kreditorių reikalavimo sumą.²⁰³ Manytina, kad tokia teisės aiškinimo praktika turėtų būti remiamasi ir aiškinant JANĮ. Tačiau tokia išvada nereikšmia, kad bankroto bylą nutraukus, kai patenkinami kreditorių reikalavimai (JANĮ 78 straipsnio 1 dalies 2 punktas), gali būti neatsiskaitoma su administratoriumi. Kadangi bankroto bylos nutraukimas atsiskaičius su visais kreditoriais reiškia, kad įmonė, panaikinusi skolas, tęs komercinę veiklą, atlyginimo nemokumo administratoriui nesumokėjimas gali iš esmės lemti naujus ginčus ir pažeistų nemokumo administratoriaus lūkestį dėl atlyginimo už darbą. Todėl JANĮ 78 straipsnio 1 dalies 2 punktas turėtų būti taikomas tik visiškai atsiskaičius su nemokumo administratoriumi. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje.²⁰⁴

Sprendžiant dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių sampratos, reikšminga atsižvelgti ir į juridinio asmens formos ypatumus. Pavyzdžiui, praktikoje klausimų kyla

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-423-687/2018.

²⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35-464/2019.

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-333-823/2020.

dėl neribotos civilinės atsakomybės (individualios įmonės) savininkų kreditorių padėties bankroto procese. Teismų praktikoje suformuluotos taisyklės, kad individualios įmonės savininko kreditoriai turi teisę reikšti savo reikalavimus savininkui jo individualios įmonės bankroto procese, tačiau neturi teisės inicijuoti individualios įmonės bankroto bylą.²⁰⁵

Taip pat, sprendžiant dėl kreditoriaus statuso ir jo reikalavimo, problemų kyla dėl papildomų akcininkų įnašų nuostoliams mažinti kvalifikavimo. Iš esmės tokie akcininko įnašai nelaikomi paskolos sutartimi ir bankroto atveju akcininkai, suteikę įnašą įmonei, nelaikomi kreditoriais. ABĮ 59 straipsnio 9 dalies 2 punkte nustatyta, kad jeigu šio straipsnio 9 dalyje nustatytų pervedamų sumų nuostoliams padengti nepakanka, akcininkai gali padengti nuostolius akcininkų įnašais – bendrovės nuosavas kapitalas turi būti atkurtas taip, kad jis nebūtų mažesnis kaip 1/2 įstatuose nurodyto įstatinio kapitalo dydžio. Teismų praktikoje pripažįstama, kad papildomi akcininkų įnašai – tai akcininkų sprendimo pagrindu įmonei neatlygintinai perduodamos piniginės lėšos (pagalba), kai jai trūksta turto (taip pat ir piniginių lėšų). Šių lėšų įmonė neturi pareigos grąžinti akcininkams, o pastarieji turi teisę papildomų įnašų pagrindu sumokėtas pinigines lėšas atgauti tik dividendų forma, kai įmonė dirba pelningai.²⁰⁶ Todėl pripažįstama, kad bankrutuojanti įmonė neturi pareigos grąžinti akcininkui sumokėtų įnašų nuostoliams mažinti.²⁰⁷

Nei pozityviojoje teisėje, nei teismų praktikoje nėra suformuluota taisyklė, kad tik kreditorius, kurio reikalavimo teisė pripažinta įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu, galėtų kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo skolininkui.²⁰⁸ Tai reikšminga sprendžiant dėl kreditoriaus teisės kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Kai kreditorius pateikia teismui prašymą iškelti įmonei bankroto bylą, teismas reikalavimo pagrįstumą vertina tik preliminariai, pirmiausia siekdamas nustatyti ne kreditoriaus reikalavimo dydį, o jo statusą.²⁰⁹ Tokiu atveju teismas prašymą turėtų priimti nagrinėti, jei iš pateiktų duomenų teismas gali susidaryti nuomonę, kad yra labiau tikėtina, jog kreditorius reikalavimo teisę į skolininką turi, tokio kreditoriaus prašymas iškelti bankroto bylą skolininkui turi būti nagrinėjamas iš esmės.²¹⁰

Kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo procedūra iš esmės nėra reikalinga tuo atveju, kai kreditoriaus reikalavimas yra patvirtintas įsiteisėjusiu teismo ar kitos institucijos sprendimu. Todėl kai kreditoriaus reikalavimo pagrįstumas jau patvirtintas įsiteisėjusiu teismo sprendimu arba įsigaliojusiu viešojo valdymo institucijos (pavyzdžiui, mokesčių administravimo institucijos, socialinio draudimo institucijos ir kt.) aktu, jis nereikalauja papildomo nagrinėjimo bankroto byloje. Bankroto bylą nagrinėjančiam teismui šiuo atveju perduodamas įsiteisėjęs teismo sprendimas arba įsigaliojęs viešojo administravimo subjekto administracinis aktas, arba vykdomasis raštas, kurio pagrin-

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484-219/2017.

²⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1287/2012.

²⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1739-823/2016.

²⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-719/2007.

²⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-491-381/2018.

²¹⁰ *Ibid.*

du atliekamas išieškojimas iš skolininko.²¹¹ Taip pat teismų praktikoje pripažįstama, kad antstoliams vykdomuosius dokumentus pirmosios instancijos teismui pateikus įstatyme nustatytais pagrindais, pagal antstolių pateiktus vykdomuosius dokumentus kreditoriai gali būti įtraukiami į kreditorių sąrašą atskirai nepareiškiant savarankiškų finansinių reikalavimų.²¹² Kreditoriai, pateikę antstoliui vykdyti vykdomuosius dokumentus dėl išieškojimo iš skolininko, jau yra pareiškę savo valią, kad jų materialinis teisinis reikalavimas būtų patenkintas. Dėl to tokio reikalavimo tvirtinimas galimas be pakartotinio kreditoriaus valios išieškoti išreiškimo, t. y. be atskiro jo pareiškimo tenkinti reikalavimus bankroto byloje. Taigi išieškotojo, pateikusio vykdomuosius dokumentus vykdyti antstoliui, reikalavimai turėtų būti pateikti į bankroto bylą ir nesant išieškotojo iniciatyvos.²¹³

2.1.1. Reikalavimo pareiškimas nemokumo administratoriui

Kreditorius, norėdamas įstoti į bankroto procesą, turi pareikšti finansinį reikalavimą nemokumo administratoriui ir pateikti jį pagrindžiančius duomenis (JANĮ 41 straipsnio 1 dalis). Tai yra kreditoriaus teisė, o ne pareiga. Tačiau tais atvejais, kai kreditorius savo finansinio reikalavimo skolininkui bankroto procese nepareiškia, vėliau jo vykdymas gali tapti iš esmės nebeįmanomas (jei skolininkas likviduojamas). Jei kreditorius nepasinaudoja teise pareikšti reikalavimą bankroto procese, tai nereiškia, kad reikalavimas išnyksta, tačiau gali lemti, kad reikalavimo nebus įmanoma įgyvendinti skolininko bankroto byloje, jei teismas neatnaujins termino šiems reikalavimams pareikšti.²¹⁴

Teisė pareikšti reikalavimus bankroto byloje taikoma tiek kreditoriui, kurio reikalavimai yra užtikrinti prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais (tarp jų ir laidavimu), tiek ir neapsaugotiems kreditoriams.²¹⁵ Todėl hipotekos kreditorius, kaip ir kiti kreditoriai, turi pareikšti finansinį reikalavimą nustatytais terminais.²¹⁶ Praktikoje gali kilti klausimas dėl svetimo turto hipotekos kreditoriaus teisės pareikšti reikalavimą įmonių bankroto procese. Kasacinis teismas vienoje byloje konstatavo, kad svetimo daikto hipotekos kreditorius turi reikšti reikalavimą bankroto procese, o ne inicijuoti išieškojimą įstatyme nustatyta tvarka.²¹⁷

Atskirai galima aptarti atvejus, kai bankrutuojančios įmonės kreditorius reikalavimą yra pareiškęs dar iki įmonės bankroto bylos iškelimo teisme. Tokiu atveju kreditorius neturi reikšti pakartotinio reikalavimo įmonės bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, kadangi remiantis bylą akumuliavimo principu (lot. *vis attractiva concursus*),

²¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-115/2014.

²¹² Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1855/2013.

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-456/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-315-798/2020.

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-537/2011.

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254/2012.

²¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-179-969/2018.

įmonės bankroto bylą nagrinėjančiam teismui perduodamos bylos, kuriose bankrutuojančiai įmonei yra pareikšti finansiniai reikalavimai (JANĮ 29 straipsnio 1 dalis).

Nemokumo administratorius, gavęs kreditorių reikalavimus, patikrina jų pagrįstumą, įtraukia į kreditorių reikalavimų sąrašą ir pateikia jį teismui tvirtinti, o reikalavimus, kurių nepripažįsta, ginčija.²¹⁸ Atsižvelgiant į kreditorių reikalavimų pateikimo ir tvirtinimo tvarką, galima teigti, kad nemokumo administratorius atsisako tvirtinti reikalavimą, jei jis yra aiškiai nepagrįstas ar neteisėtas. Nemokumo administratorius, įvertinęs kreditoriaus reikalavimo teisėtumą ir pagrįstumą, perduoda jį teismui, kuris priima sprendimą dėl kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo (JANĮ 42 straipsnis).

2.1.2. Reikalavimo pagrįstumo ir teisėtumo tvirtinimas teisme

Sprendimą dėl kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo ir teisėtumo priima įmonės bankroto bylą nagrinėjantis teismas.²¹⁹ Teisingo kreditoriaus reikalavimo dydžio nustatymas yra reikšmingas, nes nuo jo priklauso kreditoriaus balsavimo teisių apimtis ir galimybė daryti įtaką bankroto procese²²⁰ bei visų kreditorių interesų užtikrinimas.²²¹ JANĮ 3 straipsnio 4 punkte nustatyta, kad teismas gali savo iniciatyva įpareigoti nemokumo proceso dalyvius atlikti procesinius veiksmus, rinkti įrodymus. Vienas tokių teismo aktyvumo pavyzdžių gali būti poreikis užtikrinti tikslų kreditoriaus reikalavimą. Tikslaus kreditoriaus reikalavimo nustatymas yra tiesiogiai susijęs su bankroto proceso veiksmingumu.

Teismas, spręsdamas dėl kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo, turi įvertinti reikalavimo teisėtumą ir pagrįstumą. JANĮ nėra nurodyta, kokiais kriterijais remdamasis teismas atlieka tokį vertinimą. Praktikoje kyla klausimų, kaip detalai kreditorius turi pagrįsti reikalavimą ir kokius duomenis teismui jis turi pateikti?

Kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo procedūra pagal savo teisinę prigimtį atitinka civilinės bylos nagrinėjimą, kurios metu siekiama išsiaiškinti, ar kreditorius turi reikalavimo teisę į bankrutuojančią įmonę, o priimta teismo nutartis dėl kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo atitinka teismo sprendimą, kuriuo iš esmės atsakoma į kreditoriaus materialinį teisinį reikalavimą.²²² Teismas tvirtina kreditoriaus reikalavimą tik tokiu atveju, jei iš byloje esančių duomenų galima daryti išvadą, kad jis pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai.²²³

Praktikoje pripažįstama, kad dispozityvumo ir rungimosi principai lemia, kad kiekvienas kreditorius savo reikalavimą skolininko bankroto byloje reiškia ir jo pagrįstumą įrodo pats. Jei neįrodytas kreditoriaus reikalavimas nebus patvirtintas, kitų kreditorių teisės nebus pažeistos, skirtingai nei tuo atveju, jei būtų patvirtintas

²¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-122/2012.

²¹⁹ JANĮ 42 straipsnio 1 dalis.

²²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2299/2011.

²²¹ *Ibid.*

²²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2012.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2014.

nepagrįstas reikalavimas – tai pažeistų likusių kreditorių teises.²²⁴ Viešasis interesas reikalauja tik to, kad nebūtų patvirtintas nepagrįstas kreditoriaus reikalavimas, nes tokio reikalavimo patvirtinimas sumažina likusių kreditorių galimybes sulaukti, kad jų reikalavimas bus patenkintas.²²⁵ Tačiau teismų praktikoje pripažinta, kad teismo aktyvumas sprendžiant dėl kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo galimas tik tuo atveju, kai kreditoriaus reikalavimas kyla iš teisinių santykių, susijusių su viešuoju interesu (mokesčių, darbo, vartojimo ir panašūs teisiniai santykiai).²²⁶

Be to, teismas neturėtų būti aktyvus sprendžiant minėtą klausimą tais atvejais, kai kreditorius savo reikalavimo negali pagrįsti, nes neatliko jam įstatyme numatytų pareigų. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad kreditorius (buvęs bankrutuojančios įmonės savininkas) neišsaugojo buhalterinių dokumentų, kurie pagrįstų jo reikalavimą. Todėl įmonės vadovas, kuriam tenka pareiga užtikrinti tinkamą buhalterinės atskaitomybės dokumentų tvarkymą (saugojimą), turi prisiimti su tuo susijusius padarinius, be kita ko, tai, kad jo finansinis reikalavimas teismo nebus patvirtintas, nepateikus pakankamai įrodymų apie galimo *įmonės išskolinimo pareiškėjui faktą bei dydį*.²²⁷

2.2. *Pari passu* principas

Kreditorių padėtis įmonių bankroto procese yra glaudžiai susijusi su vienodos kreditorių padėties principu (lot. *pari passu*).²²⁸ Tai visuotinai pripažintas nemokumo teisės sistemos principas, kuriuo siekiama užtikrinti vienodą kreditorių apsaugą.²²⁹ Šio principo turinio analizė yra reikšminga atskleidžiant kolektyvinį bankroto proceso pobūdį ir kreditorių padėtį šiame procese.

Pari passu principas yra taikomas bendrosios ir kontinentinės teisės sistemose. Pavyzdžiui, dar XVIII amžiuje Jungtinės Karalystės teismų praktikoje pripažinta, kad visi kreditoriai bankroto procese turi būti vertinami vienodai.²³⁰ Tarptautinėje praktikoje *pari passu* apibrėžiamas kaip principas, pagal kurį vienodoje pozicijoje esantys kreditoriai yra vertinami vienodai ir jų reikalavimai tenkinami proporcingai iš bankroto turto, kuris gali būti padalijamas kreditoriams pagal jų eilę.²³¹ Todėl siūloma, kad nemokumo teisė turėtų nustatyti, kad vienodoje eilėje esančių kreditorių reikalavimai turi būti tenkinami proporcingai. Visi vienoje eilėje esančių kreditorių reikalavimai turėtų būti tenkinami visiškai, o paskui tenkinami kitoje eilėje esančių kreditorių reikalavimai.²³²

Pari passu taip pat reiškia, kad visi kreditoriai, dalyvaujantys įmonės bankroto procese, gauna dalį padalijamo įmonės turto proporcingai pagal jų patvirtintus

²²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-355-823/2019.

²²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2012.

²²⁶ *Ibid.*

²²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-806-823/2018.

²²⁸ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009), 599.

²²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008.

²³⁰ David A. Skeel Jr., The Empty Idea of “Equality of Creditors”, *University of Pennsylvania Law School* 166(2018): 699-744, 704.

²³¹ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 6.

²³² *Ibid.*, 276.

reikalavimus.²³³ Kitaip tariant, *pari passu* reiškia, kad bankroto (likvidavimo) sukeliamą žalą turi tekti visiems neprivilėgijuotiems kreditoriams vienodai.²³⁴ JAV teisės doktrinoje nurodoma, kad bankroto administratorius preziumuoja, kad visi kreditoriai yra vienodi ir turi siekti didinti kolektyviai padalijamą turta, nebent kreditorius aiškiai pagrįstų, jog jam turi būti suteikiama pirmenybė bankroto procese.²³⁵ Viena pagrindinių *pari passu* išimčių yra kreditorių, kurių reikalavimas apsaugotas, reikalavimų tenkinimas.²³⁶

Praktinis *pari passu* taikymas pasižymi tuo, kad jis draudžia bet kokius susitarimus ar perleidimus (angl. *transfer*), kurių tikslas ir rezultatas yra nesąžiningos pirmenybės (angl. *unfair preference*) konkrečiam kreditoriui suteikimas, perduodant dalį bankrutuojančios įmonės turto, kuris turėtų būti panaudotas tenkinant kreditorių reikalavimus.²³⁷ *Pari passu* principo taikymas neturi grįžtamosios galios, t. y. jis taikomas tik nuo bankroto proceso pradžios. Todėl jis turėtų būti atskiriamas nuo kitų skolininko įmonės ir jos kreditorių gynybos priemonių, pavyzdžiui, teisės ginčyti įmonės iki bankroto bylos išskelimo sudarytus sandorius.

Teisės aktuose gali būti nustatytos *pari passu* išimtys. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės nemokumo teisėje pripažįstamos kelios reikšmingos *pari passu* išimtys, t. y. atvejai, kada vienodo kreditorių vertinimo principas nėra taikomas, tokie atvejai gali būti kreditorių subordinacija (angl. *subordination*). Subordinacija yra dviejų kreditorių susitarimas, pagal kurį vienas kreditorius užims aukštesnę vietą nei kitas kreditorius, negu tai būtų nustatyta pagal kreditorių eilę ar *pari passu*. Tokį susitarimą gali sudaryti kreditoriai, kurių reikalavimas yra užtikrintas arba neužtikrintas.²³⁸ Kita *pari passu* išimtis gali būti reikalavimų įskaitymas (angl. *set off*). Įskaitymo teisė grindžiama teisiniu užtikrintumu, lengvesniu kreditorių susitarimų sudarymu²³⁹ bei teisėtais lūkesčiais, kurie siejami su tuo, kad šalys sudarė tam tikrą susitarimą žinodamos, kad jos turės teisę patenkinti savo reikalavimus atsižvelgdamos į priešpriešinius kreditorių reikalavimus.²⁴⁰

Lietuvos įmonių nemokumo teisėje *pari passu* principas nėra aiškiai įtvirtintas įstatyme. Tačiau JANĮ 3 straipsnyje įtvirtintas kreditorių lygiateisiškumo principas, reiškiantis, kad panašaus pobūdžio reikalavimus turintiems kreditoriams suteikiamos lygios galimybės dalyvauti nemokumo procese, siekiant savo reikalavimų tenkinimo ir ginant kitas savo teises ir teisėtus interesus. Iš esmės tokia lygiateisiškumo principo apibrėžtis atitinka klasikinę *pari passu* principo esmę. Taip pat kreditorių lygiateisiškumo principas atitinka iki tol formuotą teismų praktiką, kurioje buvo pripažįstama,

²³³ Goode, R. M. *Principles of Corporate Insolvency Law*. Sweet & Maxwell, 2011, 235.

²³⁴ *Ibid.*, 236.

²³⁵ David A. Skeel Jr., The Empty Idea of “Equality of Creditors”, *University of Pennsylvania Law School* 166(2018): 699-744, 700.

²³⁶ Rodrigo Olivares-Caminal, „Creditor Equality, Secured Transactions, And Systemic Risk: A Complex Trilemma“, *Law and contemporary problems* 81 (2018): 81-107, 88.

²³⁷ Roy M. Goode, *Principles of Corporate Insolvency Law* (Sweet & Maxwell, 2011), 236.

²³⁸ *Ibid.*, 241.

²³⁹ *Ibid.*, 248.

²⁴⁰ *Ibid.*

kad įmonių bankroto procesas pasižymi tuo, jog visi bankrutuojančios įmonės kreditoriai yra lygiomis teisėmis finansinių reikalavimų tenkinimo procese, todėl bankrutuojančios įmonės turtas parduodamas ir gautos lėšos yra paskirstomos kreditoriams bendra tvarka tik atlikus įstatyme nustatytas bankroto procedūras.²⁴¹ Tačiau JANĮ yra nustatytos ir *pari passu* taikymo išimtys. Pavyzdžiui, įstatyme įtvirtinta įskaitymo teisė, kuri taikoma tik specifiniams subjektams (mokesčių administratoriams), kadangi nuo teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą arba nutraukti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos draudžiama įskaityti reikalavimus, išskyrus priešpriešinius vienaarūšius reikalavimus, kurie tenkina abi šias sąlygas: atsirado iki teismo nutarties iškelti nemokumo bylą įsiteisėjimo dienos ir toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas (JANĮ 28 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Taigi JANĮ suteikia išimtinę teisę įvykdyti įskaitymą bankroto procese tik dėl reikalavimų, kylančių iš mokesčių teisinių santykių.

Aptartas *pari passu* principas leidžia teigti, kad bankroto procese turi būti užtikrinama visų kreditorių lygybė, nuo kurios galima nukrypti tik išimtiniais, įstatyme nustatytais atvejais. Šis principas tiesiogiai susijęs su kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo tvarka ir galimybėmis, kadangi kreditoriams turi būti sudaromos vienodos sąlygos įgyvendinti kolektyvines teises.

2.3. Dominuojantis kreditorius bankroto procese

Praktikoje neretai susiklosto situacija, kai iš esmės didžiąją bankrutuojančios įmonės reikalavimų dalį turi vienas kreditorius, nuo kurio pozicijos (balsavimo) praktiškai priklauso bankroto proceso eiga, o kiti kreditoriai įtakos procese iš esmės daryti negali (visų pirma lemti kolektyvinių sprendimų priėmimo). Atitinkamai tai reiškia, kad kreditorius, turėdamas finansinių reikalavimų daugumą, gali iš esmės vienas priimti sprendimus, susijusius su kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu. Dominuojančio kreditoriaus situacija bankroto procese gali kelti grėsmę bankroto proceso veiksmingumui ir priimamų sprendimų teisėtumui, kadangi dominuojantis kreditorius gali neatsižvelgti į kitų kreditorių interesus. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė audito ataskaitoje taip pat atkreipiamas dėmesys į dominuojančio kreditoriaus problemą. Ataskaitoje nurodyta, kad galima situacija, kai didžiausias įmonės kreditorius (kartu esantis ir įmonės įkeisto turto įkaito turėtojas), pagal turimus balsus galintis nulemti kreditorių susirinkimo sprendimus, nesuinteresuotas nustatyti pradinę turto pardavimo iš varžytynių kainą, atitinkančią rinkos kainą.²⁴²

Vieno ar kelių kreditorių interesai negali neproporcingai dominuoti.²⁴³ Neneigiant kreditoriaus prioritetinių teisių bankroto procese, individualūs kreditorių interesai gali lemti situaciją, kai neatsižvelgiama į kitų su įmonės bankroto procedūromis susijusių ir

²⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-501/2014.

²⁴² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. lapkričio 25 d. valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, 18.

²⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008.

teisėtą interesą turinčių asmenų teises ir teisėtus interesus.²⁴⁴ Vien tai, kad kreditorius turi didžiausią finansinį reikalavimą, nereiškia, kad jo teisės turi būti ginamos labiau nei mažesnių kreditorių ar kad jų (mažesnių kreditorių) suinteresuotumas procesu yra mažesnis.²⁴⁵ Praktikoje pasitaiko situacijų, kai dominuojančio kreditoriaus reikalavimas yra užtikrintas įkeitimu. Tokiu atveju neretai būtent šiam kreditoriui įkeistas įmonės turtas yra esminis turto objektas, realizuojamas bankroto procese. Dominuojantis kreditorius, suprasdamas, kad jo reikalavimo tvirtinimas yra prioritetas, gali nepaisyti nei bankrutuojančios įmonės, nei kitų kreditorių interesų spręsdamas dėl įkeisto turto realizavimo.

Teismų praktikoje dominuojančio kreditoriaus problema yra pastebima, bet konkrečių šios problemos sprendimo būdų nepateikta. Visų pirma pripažįstama, kad vien ta aplinkybė, kad kreditorių susirinkime sprendimas priimamas vieno kreditoriaus balsų dauguma, nereiškia, kad jis yra neteisėtas. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad nors dominuojančio kreditoriaus finansinis reikalavimas ir sudarė daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos (66 proc.), tai nereiškia įstatyme nustatytos kreditorių susirinkimo nutarimo priėmimo tvarkos nesilaikymo.²⁴⁶ Vien aplinkybė, kad kreditorių susirinkimo nutarimas priimtas remiantis vienu dominuojančio kreditoriaus balsais, nereiškia, kad nutarimas yra neteisėtas, kadangi *įstatyme teisėtu nutarimo priėmimu įvardijamas nutarimo priėmimas visų balsų (absoliučia) dauguma nepaisant to, kiek kreditorių sudaro turinčių balsų daugumą*.²⁴⁷ Autorius toliau formuojamai teismų praktikai pritaria, kadangi vien aplinkybė, kad kreditorių susirinkime sprendimai priimami vieno kreditoriaus balsų dauguma, savaime nekelti klausimų dėl tokio nutarimo teisėtumo, kadangi įstatymu nedraudžiama, kad sprendimas kreditorių susirinkime būtų priimtas iš esmės ir vieno kreditoriaus balsų dauguma. Be to, priešingas aiškinimas prieštarautų veiksmingo bankroto proceso tikslui.

Tačiau dominuojantis kreditorius gali būti suinteresuotas tam tikrų sprendimų priėmimu ir naudodamasis savo dominuojančia pozicija priimti sau palankius sprendimus. Tokiu atveju teismas į šią aplinkybę turi atsižvelgti, kadangi kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisminė kontrolė neapsiriboja vienu procedūrine patikra.²⁴⁸ Vienoje byloje nustatyta, kad dalyvaujantis byloje asmuo yra ne tik įmonės bankroto procese dominuojantis, bet ir hipotekos kreditorius. Teismui skundžiamais kreditorių susirinkimo nutarimais buvo nuspręsta dėl jo naudai įkeisto nekilnojamojo turto pardavimo, dėl kurio dominuojantis kreditorius buvo asmeniškai suinteresuotas. Atsižvelgdamas į tokį dominuojančio kreditoriaus interesą, teismas pripažino, kad tokiu atveju, sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo nutarimo, reikia įvertinti abejones dėl dominuojančio kreditoriaus pasiūlymų subjektyvumo.²⁴⁹ Kitoje byloje taip pat

²⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-588-798/2018; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141/2012.

²⁴⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-780-180/2015.

²⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1562-381/2017.

²⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2012.

²⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1765-330/2016.

²⁴⁹ *Ibid.*

pripažinta, kad kreditorių susirinkimo nutarimas (kuriuo bus spęstas klausimas dėl taikos sutarties sudarymo bankroto procese), priimtas dominuojančio kreditoriaus (45,81 proc. visų balsų) ir kreditoriaus elgesys pripažintas nesąžiningu, kadangi nutarimas buvo priimtas išimtinai šio kreditoriaus naudai.²⁵⁰

Nors dominuojančio kreditoriaus problema nėra pripažinta nei [B], nei JAN], teismų praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad atvejai, kai vienas ar keli dominuojantys kreditoriai priima esminius sprendimus bankroto procese, gali kelti problemų. Nustatius, kad dominuojantis kreditorius pasinaudojo savo turima balsų dauguma ir kreditorių susirinkime sprendimas priimtas jo naudai, tai gali pagrįstai kelti abejonių dėl priimto sprendimo teisėtumo. Tokia nauda įprastai susijusi su dominuojančio kreditoriaus reikalavimo patenkinimu, galimai pažeidžiant kitų kreditorių interesus. Iš esmės nesant kitų kontrolės būdų, dominuojančio kreditoriaus priimamų savo naudai sprendimų kontrolę atlieka tik teismai. Tokiais atvejais teismai turi teisę panaikinti kreditorių susirinkimo sprendimą ar taikyti kitas kreditorių kontrolės priemones, pavyzdžiui, pripažinti piktnaudžiavimą kolektyvinėmis teisėmis, spęsti dėl žalos atlyginimo.

2.4. Kreditorių pasyvumas bankroto procese

Kreditorių aktyvumas įmonių bankroto procese neretai skiriasi. Kyla klausimas, ar kreditoriui įmonės bankroto procese taikomos bendrosios procesinės pareigos, nustatytos CPK 42 straipsnyje (pavyzdžiui, pareiga domėtis proceso eiga, dalyvauti priimančiam sprendimui ir pan.)? Ar, atsižvelgiant į bankroto proceso pobūdį, kreditorius turi aktyviai naudotis savo teisėmis? Kokiais būdais turėtų būti skatinamas kreditorių aktyvumas bankroto procese? Kreditorių pasyvumo pagrindų analizė reikšminga teikiant pasiūlymus dėl kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tobulinimo.

Įprastai civiliniame procese šalys pasirenka teisinės gynybos būdus, bylinėjimosi taktiką, įvertina proceso sąnaudas ir išlaidas bei kitas reikšmingas aplinkybes. Kitaip tariant, dalyvaujantys byloje asmenys ne tik renkasi, kokių būdų gins savo materialines teises ir interesus, bet ir įvertina, ar apskirtai verta bylinėtis. Tačiau įmonių bankroto procese kreditoriai yra apriboti JANĮ nustatytų teisių gynimo būdų ir neretai imperatyvių teisės normų. Todėl kreditoriai gali būti ir nesuinteresuoti aktyviai dalyvauti bankroto procese ir tam skirti savo išteklius.²⁵¹ Kai kurie autoriai net pripažįsta, kad nemokumo teisė savaime mažina kreditorių interesą dalyvauti įmonių bankroto procese. Norint, kad kreditorių susirinkimas veiktų tinkamai ir efektyviai, kreditoriai turi skirti savo laiką ir išteklius.²⁵² Tačiau kreditoriai, supratę, kad įmonės nemokumo procese jų reikalavimo patenkinimas nėra įmanomas (bent iš dalies), gali pagrįstai nuspręsti šiame procese ir nedalyvauti.²⁵³ Pavyzdžiui, Tarnybos duomenimis, 2018 m. kreditorių reikalavimų patenkinimas bankroto procese pagal grupes buvo toks: įkaito turėtojų – 20,1 proc., I eilės

²⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1861-798/2016.

²⁵¹ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010), 79.

²⁵² *Ibid.*, 80.

²⁵³ *Ibid.*, 81.

kreditorių – 54,2 proc., II eilės kreditorių – 3,4 proc., III eilės kreditorių – 1,1 proc.²⁵⁴ Toks žemas kreditorių reikalavimų tenkinimas lemia kreditorių pasyvumą bankroto procese, kadangi kreditoriai nesitikti gauti savo reikalavimo patenkinimo. Teisės doktrinoje išskiriamos tokios priežastys: i) manymas, kad procesu gali būti manipuliuojama (angl. *manipulated*); ii) nemokumo proceso skaidrumo stoka (pavyzdžiui, kreditoriai turi gauti atskaitą apie bankroto proceso eigą); iii) kreditorių abejingumas; iv) kreditorių manymas, kad jų sprendimai nedarys esminio poveikio bankroto procesui.²⁵⁵

Autoriaus nuomone, kreditorių pasyvumą bankroto procese lemia, be kita ko, tokios priežastys. Pirma, kreditoriai gali netikėti, kad jų reikalavimas bus patenkintas bent iš dalies, atsižvelgiant, kokioje reikalavimų eilėje yra jų reikalavimai, kiek įmonė turi turto ir kiek jo gali sukaupti bankroto procese. Todėl kreditorių aktyvumas gali būti mažas tiek dėl tos priežastis, kad kreditoriaus reikalavimas yra „žemoje“ reikalavimų eilėje ir (ar) todėl, kad kreditoriaus reikalavimas tenkinamas pirmiausia iš realizuoto įmonės turto. Vienu atveju tai reiškia, kad kreditorius savo reikalavimo gali iš viso (ar bent dalies) negauti, kitu atveju kreditorius gali tikėtis, kad, nepaisant kreditorių priimamų sprendimų, jo reikalavimas bet koku atveju bus patenkintas visiškai arba tiek, kiek leis realizuotas bankrutavusios įmonės turtas. Antra, bankroto procesas reikalauja aktyvių kreditoriaus veiksmų, kurių kreditorius gali neatlikti dėl ekonominių, logistinių, laiko priežasčių (dalyvavimas kreditorių susirinkimuose). Trečia, kreditoriaus aktyvumą gali lemti ir jo turimo patvirtinto finansinio reikalavimo dydis. Kreditorius, turintis pakankamai mažą finansinį reikalavimą, gali skeptiškai vertinti dalyvavimą bankroto procese, kadangi jo patiriamos laiko ir finansinės sąnaudos gali būti net didesnės nei galima nauda patenkinus jo reikalavimą.

Sprendžiant kreditorių pasyvumo klausimą, svarbu įvertinti bankroto proceso esmę ir tikslus. Iš esmės kreditorius, pateikęs reikalavimą, gali likti pasyvus, nesinaudoti jam suteiktomis individualiomis ir kolektyvinėmis teisėmis. JANĮ, skirtingai nei CPK, jokios konkrečios pareigos kreditoriams nenustatytos. Visgi bankroto procese kreditorių padėtis yra specifinė, nes pagrindinis šio proceso tikslas – kreditorių reikalavimų tenkinimas. Todėl kreditoriaus pasyvumas bankroto procese neturėtų reikšti jo piktnaudžiavimo procesu.

Aktyvus kreditorių dalyvavimas įmonių bankroto procese yra svarbus šio proceso veiksmingumui užtikrinti.²⁵⁶ Pirma, įstatymas tam tikrų sprendimų priėmimą priskiria tik kreditorių kompetencijai, pavyzdžiui, sprendimas dėl bankrutuojančios įmonės turto pardavimo kainos ir tvarkos nustatymo ir pan. Iš esmės kreditoriams esant pasyviems, vieni esminių bankroto proceso veiksmų negali būti atliekami. Antra, kreditoriai viso proceso metu gali reaguoti į nemokumo administratoriaus veiklą, spręsti dėl jos ir prirėkus kreiptis į teismą dėl jo atstatydinimo. Kreditoriams esant

²⁵⁴ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2019 m. vasario 14 d. apžvalga Nr. (6.13)D4-251.). [interaktyvus] [žiūrėta 2020-10-05] <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/2018-mAPZVALGA2019-02-01TP.pdf>

²⁵⁵ Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2006): 173-187.

²⁵⁶ *Ibid.*

pasyviems, tokia nemokumo administratoriaus veiklos kontrolė nėra vykdoma. Trečia, bankrutuojančios įmonės kreditoriai neretai yra verslo subjektai, turintys verslo patirtį ir atitinkamas žinias, leidžiančias sukaupti daugiau skolininko turto ar net atkurti jo mokumą. Neretai kreditoriams suteikiama teisė priimti ekonominio pobūdžio sprendimus, todėl jų kvalifikacija ir žinios gali būti naudingos tiek bankrutuojančiai įmonei, tiek kitiems kreditoriams. Ketvirta, kreditoriai, naudodamiesi individualiomis teisėmis (pavyzdžiui, atlikdami bankrutuojančios įmonės dokumentų tikrinimą, ginčydami sandorius), gali apsaugoti visų kreditorių interesus.

Analizuojant kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką ir kreditorių interesams atstovaujančio organo sudarymą, svarbu aptarti, koks yra kreditorių elgesys įmonių bankroto procese ir kodėl jų suinteresuotumas proceso eiga ir aktyvumas skiriasi. Tarptautinėje praktikoje kreditorių dalyvavimas vis labiau pripažįstamas kaip svarbus nemokumo teisės elementas, ypač kaip atsvara kitiems dalyviams priskirtiems vaidmenims, ir yra svarbi priemonė kreditorių interesams apsaugoti.²⁵⁷

Iš esmės bankroto procese kreditoriai skatinami bendradarbiauti ir dalyvauti derybose dėl skolininko turto ir jo paskirstymo. Pastebima, kad viena iš priežasčių, kodėl kreditoriai gali nebendradarbiauti su kitais kreditoriais ir siekti individualių teisių gynbos priemonių panaudojimo, yra atskiro kreditoriaus manymas, kad kiti kreditoriai nebendradarbiauja.²⁵⁸ Praktikoje yra įvairių priežasčių, kodėl kreditoriai gali siekti nedalyvauti ar dalyvauti pasyviai bankroto procese. JAV teisės doktrinoje pažymima, kad kreditoriai dalyvavimą kreditorių komitete laiko nenorima našta ir nemato tokio dalyvavimo tikslo.²⁵⁹

Bendras kreditorių susirinkimas gali pritraukti visų eilių kreditorių atstovus ir paskatinti juos dalyvauti, jei kreditoriai tikisi, kad dalyvavimas vertas jų pastangų ir atitinka geriausias jų interesus. Jei kreditoriai negali tikėtis reikšmingos apimties reikalavimų tenkinimo, pagrįsta, kad žemesnės eilės kreditoriai (angl. *subordinated*) ar kreditoriai, kurių reikalavimai neužtikrinti, ar tam tikrais atvejais ir privilegijuoti kreditoriai (angl. *preferential creditors*) gali nedalyvauti iš viso kreditorių susirinkimuose, nes jų patirtos išlaidos neatsvers gaunamos naudos. Todėl kreditorių komiteto kaip papildomo kreditorių kolektyviniams interesams atstovaujančio organo sudarymas neatitiktų kreditorių interesų, jei bendros kreditorių išlaidos neatitiktų jų gaunamos ekonominės naudos.²⁶⁰ Be to, įtaką kreditorių aktyvumui nemokumo procese daro ir visos jiems reikalingos informacijos suteikimas.²⁶¹

Iš esmės racionaliai pagrįstas daugelio kreditorių pasyvumas gali būti sprendžiamas mažinant kreditorių susirinkimo išlaidas. Esant mažam kreditorių skaičiui, nėra

²⁵⁷ UNCTRAL nemokumo taisyklės, 190-191.

²⁵⁸ Michael Schillig, „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“, *Journal of Corporate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38, 12.

²⁵⁹ Peter C. Blain, Diane Harrison O’Gawa, „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 618.

²⁶⁰ European Law Institute, *Rescue of Business in Insolvency Law* (2017), 252-253 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-09-28] https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf

²⁶¹ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010), 80.

poreikio rengti fizinio susirinkimo – toks susirinkimas gali būti atliekamas nuotoliniu būdu ir kreditoriai turėtų galimybę balsuoti nuotoliniu būdu. Sprendžiant dėl kreditorių komiteto aktyvumo, pripažįstama, kad kreditorių komiteto nariai neturėtų būti atsakingi už rizikingų sprendimų priėmimą, nebent yra aiškus jų nesąžiningumas ar didelis neatsargumas (angl. *gross negligence*). Kreditorių komiteto nariai taip pat turėtų gauti adekvatų atlygį už savo darbą. Mažesnėse bylose, ypač kai neužtenka įmonės turto, kreditorių komitetas neturėtų būti sudaromas iš viso.²⁶²

Atlikta analizė leidžia teigti, kad kreditoriai nemokumo procese yra aktyvūs tuo atveju, jei jie gali numatyti, jog proceso metu bus gaunama finansinė nauda ir jų dalyvavimas gali lemti realią įtaką proceso eigai. Suprantama, kad kreditorių aktyvumui skatinti, matyt, svarbiausią įtaką turi galimybė kuo didesne apimtimi ir kuo greičiau gauti savo reikalavimo patenkinimą. Tačiau įmonių bankroto teisė, nors ir yra nukreipta į šį tikslą, nėra pakankama paskata kreditorių aktyvumui skatinti. Būtent kreditorių teisių individualaus ir kolektyvinių teisių įgyvendinimo efektyvinimas turi būti teisinio reglamentavimo tikslas, kuris gali suteikti galimybes didinti kreditorių įtraukimą į bankroto procesą. Todėl neatsitiktinai tarptautinėje praktikoje pripažįstama, kad nemokumo teisė turėtų palengvinti aktyvų kreditorių dalyvavimą bankroto procese, pavyzdžiui, per kreditorių komitetą, specialų atstovavimą ar kitą atstovavimo mechanizmą. Kai kreditorių interesai ir kategorijos nemokumo procese yra skirtingi ir dalyvavimas negali būti palengvintas paskiriant vieną komitetą ar atstovą, nemokumo teisė gali nustatyti kito kreditorių komiteto ar atstovų paskyrimą.²⁶³ Tačiau statutinis (teisinis) kreditorių pozicijos reglamentavimas bankroto procese savaime neišsprendžia kreditorių pasyvumo problemas.

---

²⁶² European Law Institute, *Rescue of Business in Insolvency Law* (2017), 253.

²⁶³ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 204.

III. KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMO MODELIAI

Kolektyvinių kreditorių teisių ir jų įgyvendinimo tvarka yra vidaus teisės reglamentavimo objektas. Užsienio valstybių patirtis reglamentuojant kreditorių teisių įgyvendinimą ir jiems atstovaujančių kreditorių organų veiklą leidžia įvertinti, kokie kreditorių atstovavimo modeliai taikomi, kaip skirtingos valstybės siekia didinti kreditorių dalyvavimo bankroto procese aktyvumą, kokios kompetencijos suteikiamos kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantiems organams. Pasirinkti teisiniai šių klausimų reglamentavimo modeliai yra skirtingi. Pavyzdžiui, vien klausimas, kokie asmenys turi teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose, yra sprendžiamas įvairiai: pagal Jungtinėje Karalystėje taikomą kreditorių susirinkimo modelį jame gali dalyvauti interesą turintys asmenys – tiek kreditoriai, tiek įmonės savininkai, o JAV teisėje bankroto procese neretai sudaromi įvairūs kreditorių komitetai pagal atskiras kreditorių sritis (pavyzdžiui, įmonės obligacijų savininkų, darbuotojų ir pan. komitetai).²⁶⁴

Šiame skyriuje aptariama, kaip kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas ir kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantys organai yra reglamentuojami bendrosios ir kontinentinės (civilinės) teisės tradicijų valstybių teisėje, teismų praktikoje ir teisės doktrinoje. Lyginamosios užsienio valstybių įmonių nemokumo teisės analizės tikslas yra parodyti, kaip reglamentuojami šiame darbe analizuojami įmonių bankroto proceso klausimai, su kokiomis praktinėmis įmonių bankroto proceso problemomis susiduriama kitose valstybėse. Tokia lyginamoji analizė leidžia sistemaiškai ir kritiškai įvertinti, kokie įmonių bankroto proceso modeliai yra efektyviausi, labiausiai leidžiantys suderinti bankroto proceso dalyvių interesus. Be to, analizuojami užsienio valstybių bankroto teisės šaltiniai galėtų būti Lietuvoje galiojančio bankroto proceso tobulinimo pagrindas, padėti spręsti teismų praktikoje kylančias problemas ir užpildyti pozityviosios teisės reglamentavimo spragas.

3.1. Vokietijos įmonių bankroto teisė

Vokietijoje įmonių nemokumo procesas ir kreditorių teisių įgyvendinimas reglamentuojami Vokietijos nemokumo įstatyme. Kreditoriais bankroto procese laikomi asmenys, turintys turtinį reikalavimą skolininko nemokumo proceso pradėjimo metu.²⁶⁵ Kreditorių interesai atstovaujami ir ginami kreditorių susirinkime (vok. *Gläubigerversammlung*) ir kreditorių komitete (vok. *Gläubigerausschuß*). Iš to matyti, kad Vokietijoje taikomas dualistinis kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modelis. Teisės doktrinoje pripažįstama, kad kreditorių susirinkimas yra būtinas organas (vok. *notwediges Organ*) bankroto procese, skirtas kreditorių savivaldos funkcijoms įgyvendinti (vok. *Selbsterwertungsbefugnisse*).²⁶⁶ Savo ruožtu kreditorių komitetas

²⁶⁴ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010), 82.

²⁶⁵ Vokietijos nemokumo įstatymo 38 straipsnis.

²⁶⁶ Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015), 41.

laikomas fakultatyviu organu (vok. *fakultatives Organ*),²⁶⁷ skirtas pagalbai (vok. *Unterstützung*) nemokumo administratoriui teikti ir stebėti (vok. *Überwachung*)²⁶⁸. Kreditorių susirinkimo ir kreditorių komiteto bei pavienių kreditorių nesieja sutartiniai santykiai (vok. *Auftragsverhältnis*).²⁶⁹ Todėl galima teigti, kad šie santykiai kyla iš viešosios teisės. Taigi pagrindinį vaidmenį atstovaujant kolektyviniams kreditorių interesams Vokietijoje atlieka kreditorių susirinkimas, o kreditorių komitetas iš esmės yra skirtas pagalbinėms, administracinėms funkcijoms atlikti.

Pagal Vokietijoje įtvirtintą įmonių bankroto proceso modelį teismas, prieš priimdamas sprendimą dėl įmonės nemokumo bylos iškėlimo, sušaukia kreditorių susirinkimą, kuriame kreditoriai sprendžia dėl nemokumo proceso vykdymo atsivėlgiant į bankroto administratoriaus ataskaitą, patvirtinami kreditorių pateikti reikalavimai.²⁷⁰ Toks susirinkimas įvardijamas kaip ataskaitos susirinkimas (vok. *Berichtstermin*).

Kreditorių susirinkimą turi teisę sušaukti teismas.²⁷¹ Kreditorių susirinkime turi teisę (vok. *Teilnahmrecht*) dalyvauti visi kreditoriai, bankroto administratorius, kreditorių komiteto nariai, skolininkas.²⁷² Remiantis Vokietijos nemokumo įstatymo 75 straipsnio 1 dalimi, prašymą sušaukti kreditorių susirinkimą turi teisę pareikšti teismui: 1) nemokumo administratorius; 2) kreditorių komitetas; 3) bent penki kreditoriai, kurių reikalavimai sudaro bent penktadalį visų reikalavimų; 4) vienas ar keli kreditoriai, kurių reikalavimai sudaro daugiau nei du penktadalius reikalavimų, nurodytų šio straipsnio 3 punkte.²⁷³

Kreditorių susirinkime teisėtai priimtu laikomas sprendimas, jei jis priimtas jame dalyvavusių kreditorių balsų dauguma.²⁷⁴ Įstatyme reglamentuojama kreditoriaus balsavimo teisė bankroto procese. Balsavimo teisė (vok. *ein Stimmrecht*) suteikiama kreditoriams, pareiškusiems reikalavimus, neginčijamus bankroto administratoriaus, ar kreditoriams su balsavimo teise. Žemesnės eilės kreditoriai (vok. *nachrangige Gläubiger*) neturi balsavimo teisės.²⁷⁵ Kreditorių susirinkimo nutarimas yra privalomas ir kreditoriams, balsavusiems prieš jo priėmimą.²⁷⁶ Aplinkybė, kad kreditoriaus reikalavimas yra ginčijamas, savaime jam neužkerta kelio dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime. Kreditoriams, kurių reikalavimai ginčijami, gali būti suteikta balsavimo teisė, kiek tam pritaria bankroto administratorius ir dalyvaujantys kreditoriai, kurie turi teisę balsuoti tokio kreditorių susirinkimo metu.²⁷⁷ Taigi galima teigti, kad kreditorių susirinkimas yra privalomo pobūdžio sprendimus priimantis kreditorių savi-

²⁶⁷ *Ibid.*

²⁶⁸ *Ibid.*

²⁶⁹ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1392.

²⁷⁰ Vokietijos nemokumo įstatymo 29 straipsnio 1-2 dalys.

²⁷¹ Vokietijos nemokumo įstatymo 74 straipsnio 1 dalis.

²⁷² Vokietijos nemokumo įstatymo 74 straipsnio 1 dalis.

²⁷³ Vokietijos nemokumo įstatymo 75 straipsnio 1 dalis.

²⁷⁴ Vokietijos nemokumo įstatymo 76 straipsnio 1 dalis.

²⁷⁵ Vokietijos nemokumo įstatymo 77 straipsnio 1 dalis.

²⁷⁶ Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015), 41.

²⁷⁷ Vokietijos nemokumo įstatymo 77 straipsnio 2 dalis.

valdos organas, kuriame derinami visų kreditorių interesai, o sprendimai priimami paprasta balsų dauguma.

Įstatyme reglamentuojama kreditorių susirinkime priimto sprendimo apskundimo tvarka ir panaikinimo pagrindas. Vokietijos nemokumo įstatymo 78 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei kreditorių susirinkime priimtas sprendimas prieštarauja bendriesiems kreditorių interesams (vok. *dem gemeinsamen Interesse der Insolvenzgläubiger*), teismas panaikina tokį sprendimą esant kreditorių ar nemokumo administratoriaus prašymui. Pripažįstama, kad šis straipsnis riboja kreditorių autonomijos principą priimant sprendimus dėl bendrųjų kreditorių interesų apsaugos poreikio.²⁷⁸ Tokiu būdu aiškiai pripažįstamas kolektyvinis bankroto proceso pobūdis. Įstatyme neapibrėžta, kaip suprantami geriausi kreditorių interesai. Aiškinant šią normą teisės doktrinoje nurodoma, kad ji siejama su kuo geresniu kreditorių reikalavimų patenkinimu ir visų kreditorių, o ne specifinių atskirų kreditorių, interesu.²⁷⁹

Kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindai rodo, kad Vokietijos teisėje kreditorių susirinkimui suteikiama plati kompetencija, kuri ribojama visų kreditorių interesų apsauga. Taigi kreditorių susirinkime priimami sprendimai turi užtikrinti visų kreditorių kolektyvinius interesus. Tačiau praktikoje problemų sukelia ir sąvokos „bendrieji kreditorių interesai“ aiškinimas, nes ši sąvoka įstatyme nėra apibrėžta. Viena vertus, tai gali sukelti tam tikrą teisinį neapibrėžtumą dėl kreditorių autonomijos priimant bankroto procese reikšmingus sprendimus, kontrolės. Kita vertus, taip bankroto administratoriui ir teismui suteikiama galimybė kiekvienu atveju vertinti, ar kreditorių susirinkimo nutarimas nepažeidžia bendrųjų kreditorių interesų. Bendrasis kreditorių interesas yra interesas, kad bus užtikrinamas kuo geresnis galimas kreditorių suderinamumas (vok. *der bestmögliche Gläubigerbefriedigung anzusehen*).²⁸⁰ Šis interesas gali būti pažeidžiamas ir tada, kai kreditorių susirinkimo nutarimas yra naudingas tik skolininkui ar kreditoriui, dėl skolininko veiklos tęsimu, kai kreditoriaus reikalavimas yra užtikrintas.²⁸¹ Vokietijos teisės doktrinoje kreditorių interesų suderinamumo ir kreditorių susirinkimo sprendimų kontrolei ir jų panaikinimui skiriama daug dėmesio. Tai rodo, kad kreditorių susirinkime priimtų sprendimų svarba yra itin didelė, be to, šis institutas tiesiogiai susijęs su vieno pagrindinių Vokietijos nemokumo įstatymo tikslų (visų skolininko kreditorių interesų suderinimas) įgyvendinimu, nes būtent kreditoriai priima pagrindinius sprendimus bankroto procese.

Pagal vyraujančią poziciją nemokumo administratorius privalo (vok. *muss*) pateikti skundą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo, kuris pažeidžia bendruosius kreditorių interesus.²⁸² Tai reiškia, kad kreditorių susirinkimo sprendimų kontrolę pirmiausia privalo atlikti nemokumo administratorius, kuris turi pareigą įvertinti sprendimo teisėtumą.

²⁷⁸ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2013), 1636.

²⁷⁹ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1432.

²⁸⁰ *Ibid.*, 1636.

²⁸¹ *Ibid.*

²⁸² Philipp Grünewald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmenssanierung* (Mohr Siebeck, 2015), 204.

Pripažįstama, kad Vokietijos nemokumo įstatymo 78 straipsnyje nustatyti bendrieji kreditorių interesai aiškinami pagal principą, kad visi bankroto procese dalyvaujantys asmenys yra lygiateisiai, ir pagal tikslą, kad visų interesų pusiausvyra turi būti užtikrinama.²⁸³ Todėl laikomasi nuomonės, kad bankroto procese turi būti užtikrinama ne tik daugumos, bet ir kiek įmanoma visų kreditorių interesai, tad kilus ginčui vertinama, ar kreditorių susirinkimo nutarimas, kuris naudingas daugumai, nepažeidžia bendrųjų kreditorių interesų.²⁸⁴ Pripažįstama, kad vienas pagrindinių sunkumų dėl bendrųjų visų kreditorių interesų apsaugos, yra faktiškai nustatyti bendrųjų kreditorių interesų pažeidimą.²⁸⁵ Tai lemia, kad kiekvienu atveju nemokumo administratorius, o vėliau ir teismas turi spręsti, ar konkretus skundžiamas sprendimas atitinka bendruosius kreditorių interesus atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

Vokietijos teismų praktikoje bendruosius kreditorių interesus pažeidžiančiu laikomas sprendimas, kuris aiškiai pažeidžia bendruosius kreditorių interesus.²⁸⁶ Tuo atveju, kai teismas nustato, kad kreditorių susirinkimo nutarimas pažeidžia bendruosius kreditorių interesus, jis laikomas negaliojančiu (vok. *unwirksam*) nuo sprendimo priėmimo.²⁸⁷

Remiantis Vokietijos nemokumo įstatymo 79 straipsniu, kreditorių susirinkimas gali pareikalauti nemokumo administratorių pateikti specifinę informaciją ir ataskaitą apie proceso eigą ir valdymą. Tai reiškia, kad įstatymas suteikia teisę kreditorių susirinkimui, bet ne pavieniam kreditoriui, prašyti nemokumo administratorių pateikti reikšmingą informaciją apie bankroto proceso eigą.²⁸⁸ Kreditoriai šios nemokumo administratoriaus informacijos pateikimo pareigos priverstinai negali įgyvendinti. Tačiau nemokumo administratoriaus veiklos priežiūrą atlieka teismas, kuris gali bet kuriuo momentu paprašyti pateikti informaciją apie nemokumo proceso eigą, o šios pareigos nevykdymas yra pagrindas teismui taikyti nemokumo administratoriui sankciją.²⁸⁹ Be to, Vokietijos nemokumo įstatymo 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta ir paties skolininko pareiga pateikti informaciją, susijusią su nemokumo proceso aplinkybėmis, teismui, nemokumo administratoriui, kreditorių komitetui ir, esant teismo nurodymui, kreditorių susirinkimui.

Bankroto proceso metu kreditorių susirinkimas turi teisę nuspręsti dėl skolininko (įmonės) veiklos nutraukimo ar tęsimo. Remiantis Vokietijos nemokumo įstatymo 159 straipsniu, nemokumo administratorius turi nedelsiant likviduoti įmonės turtą po susirinkimo, nebent kreditorių susirinkimas nusprendžia kitaip. Kreditorių susirinkimas taip pat gali dalyvauti sudarant įmonės sandorius. Remiantis Vokietijos nemokumo įstatymo 160(1) straipsniu, tais atvejais, kai kreditorių komitetas nėra suformuo-

²⁸³ *Ibid.*, 204.

²⁸⁴ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2013), 1636.

²⁸⁵ Philipp Grünewald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmensanierung* (Mohr Siebeck, 2015), 204.

²⁸⁶ *Ibid.*

²⁸⁷ *Ibid.*

²⁸⁸ Hess, H. *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden* (C. F. Müller Verlag 2013), 1640.

²⁸⁹ Vokietijos nemokumo įstatymo 58(1-2) straipsnis; Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2013), 1640.

tas, kreditorių susirinkimas turi duoti sutikimą nemokumo administratoriui sudaryti sandorius, kurie yra ypač svarbūs bankroto procesui. Ši kreditorių komiteto funkcija yra viena esminių šio kreditorių interesų atstovavimo modelio nemokumo procese ypatumų. Šia nuostata įgyvendinama Vokietijos nemokumo įstatymo 69 straipsnyje nustatyta kreditorių komiteto kontrolės funkcija.²⁹⁰ Tačiau įstatymų leidėjas sąmoningai tiksliai neapibrėžė, kaip suprantami „svarbūs“ sandoriai, nesiejo jų su tam tikra verte, todėl kiekvienu atveju ši norma taikoma individualiai.²⁹¹ Be to, kreditorių susirinkimo pritarimas yra būtinas tais atvejais, kai nusprendžiama parduoti skolininko įmonę įstatyme nustatytiems asmenims, turintiems tam tikrą ryšį su skolininku (Vokietijos nemokumo įstatymo 162(1) straipsnis).

Nors esminius su bankroto byla susijusius procesinius klausimus sprendžia teismas, įstatymas numato, kad bendra kreditorių pozicija yra reikšminga ir į ją teismas turi atsižvelgti. Pradėtas nemokumo procesas gali būti nutrauktas, jei paaiškėja, kad įmonės turto nepakankama padengti proceso išlaidoms. Teismas prieš priimdamas sprendimą nutraukti nemokumo procesą išklauso kreditorių susirinkimo nuomonės (Vokietijos nemokumo įstatymo 207 straipsnio 1–2 dalys).

Kreditorių komiteto sudarymo tvarka reglamentuojama Vokietijos nemokumo įstatymo 67 straipsnyje. Jame nustatyta, kad iki kreditorių susirinkimo sušaukimo, teismas gali sušaukti kreditorių komitetą (vok. *Gläubigerausschuß*). Kreditorių komitetas turi atstovauti kreditorių interesams, turintiems didžiausius ir mažiausius reikalavimus. Kreditorių komitete turi būti darbuotojų atstovas. Į kreditorių komitetą gali būti paskirti ir asmenys, nesantys kreditoriais. Taigi kreditorių komitetas gali būti sudaromas: iki pirmojo kreditorių susirinkimo arba po pirmojo kreditorių susirinkimo.²⁹² Remiantis Vokietijos nemokumo įstatymo 54 straipsnio 2 dalimi, kreditorių komiteto narių patirtos išlaidos priskiriamos prie bankroto proceso išlaidų. Kreditorių komitetas gali paduoti teismui prašymą atleisti iš pareigų nemokumo administratorių (Vokietijos nemokumo įstatymo 59 straipsnio 1 dalis). Kreditorių komitetas veikia atskirai nuo teismo ir vykdo savo pareigas nepriklausomai.²⁹³

Kreditorių susirinkimas sprendžia dėl kreditorių komiteto sudarymo ir jo sudėties. Jei teismas jau yra sudaręs kreditorių komitetą, kreditorių susirinkimas sprendžia, ar kreditorių komitetas turi toliau veikti (Vokietijos nemokumo įstatymo 68 straipsnio 1 dalis). Kreditorių susirinkimas turi teisę priimti sprendimus, susijusius su kreditorių komitetu: nuspręsti dėl jo narių skaičiaus, atšaukti kreditorių komitetą, išrinkti naujus ar papildomus narius.²⁹⁴

Kreditorių komiteto nariai padeda ir seka, kaip bankroto administratorius atlieka savo pareigas. Pagal Vokietijos nemokumo įstatymo 69 straipsnį jie turi teisę reikalauti informacijos apie skolininko verslą, atskaitų, verslo dokumentų, patikrinti sudarytus

²⁹⁰ Ernst Jaeger, *Insolvenzordnung Grosskommentar* (De Gruyter, 2018), 131.

²⁹¹ *Ibid.*, 139.

²⁹² Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015), 42.

²⁹³ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1392.

²⁹⁴ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1398.

sandorius ir kitą informaciją. Kreditorių komiteto nariai savo pareigas turi vykdyti atsižvelgdami į bendrą kreditorių interesą.²⁹⁵

Teismas gali atšaukti kreditorių susirinkimo narius dėl svarbios priežasties. Toks atšaukimas galimas *ex officio* ar esant kreditorių komiteto nario ar kreditorių susirinkimo prašymui. Teismas turi išklausti kreditorių komiteto narį prieš priimdamas sprendimą; atšauktas kreditorių komiteto narys turi teisę paduoti apeliacinį skundą dėl tokio sprendimo (Vokietijos nemokumo įstatymo 70 straipsnis).

Vokietija yra viena iš šalių, kurios įstatyme reglamentuojama kreditorių komiteto narių atsakomybė dėl jų veiksmis padarytos žalos atlyginimo. Kreditorių komiteto nariai yra atsakingi už sukeltą žalą kreditoriams, jei jie pažeidžia jiems įstatyme nustatytas pareigas (vok. *sie schuldhaft die Pflichten verletzen*).²⁹⁶ Kreditorių komiteto narių atsakomybė kyla ne skolininkui, bet kreditoriams.²⁹⁷ Kreditoriaus atsakomybė gali kilti dėl tyčios (vok. *Vorsatz*) ar neatsargumo (vok. *Fahrlässigkeit*).²⁹⁸ Kreditorių susirinkimas neturi teisės sumažinti kreditoriaus atsakomybės dydžio, masto.²⁹⁹ Kreditoriaus komiteto nario atsakomybės klausimui taikoma trejų metų senatis nuo sužinojimo apie pažeidimą ar bankroto proceso pabaigos.³⁰⁰

Kreditorių susirinkimo sprendimas laikomas teisėtu, jei už jį balsavo dauguma dalyvavusių kreditorių.³⁰¹ Taigi teisėto sprendimo priėmimui keliamos dvi sąlygos: dauguma kreditorių komiteto narių dalyvavo posėdyje ir už sprendimą balsavo susirinkime dalyvavusių asmenų dauguma, be to, nepriklausomai nuo kreditoriaus reikalavimo, kiekvienas kreditorių komiteto narys turi vieną balsą.³⁰²

Kreditorių komiteto narių patirtos išlaidos procese yra atlyginamos.³⁰³ Kreditorių komitetas sprendžia dėl bankroto turtą sudarančių daiktų vertės.³⁰⁴ Kreditorių komitetui suteikiamai teisė nuspręsti dėl savo vidaus taisyklių, sušaukimo formos, posėdžio vedimo būdų, balsavimo būdo, protokolo surašymo.³⁰⁵

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimui ir kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujančių organų reglamentavimui Vokietijos teisėje skiriama daug dėmesio. Iš esmės Vokietijos bankroto teisė pripažįsta kreditorių autonomiją priimant svarbiausius bankroto proceso sprendimus, ypač susijusius su turto realizavimu. Tačiau kreditorių autonomija priimant sprendimus yra ribota bendrųjų kreditorių interesų apsaugos poreikiu. Galima teigti, kad kreditorių susirinkimui yra suteikiama daug kompetencijos bankroto procese, jų sprendimai privalomi,

²⁹⁵ *Ibid*, 1392.

²⁹⁶ Vokietijos nemokumo įstatymo 71 straipsnis.

²⁹⁷ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1408.

²⁹⁸ *Ibid*.

²⁹⁹ *Ibid*.

³⁰⁰ *Ibid.*, 1409.

³⁰¹ Vokietijos nemokumo įstatymo 72 straipsnis.

³⁰² Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1410.

³⁰³ Vokietijos nemokumo įstatymo 73 straipsnio 1 dalis.

³⁰⁴ Vokietijos nemokumo įstatymo 149 straipsnio 1 dalis.

³⁰⁵ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007), 1410.

o nemokumo administratorius negali sudaryti kai kurių sandorių, nesant kreditorių sutikimo. Tačiau kreditoriai negali daryti žalos kitiems kreditoriams, o pažeidus įstatyme nustatytas pareigas, jiems kyla civilinė atsakomybė.

3.2. Čekijos įmonių bankroto teisė

Čekijoje įmonių nemokumo procesas ir kreditorių padėtis šiame procese reglamentuojami Čekijos nemokumo įstatyme. Remiantis šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalimi, nemokumo problemos nemokumo procese gali būti sprendžiamos keliais įstatyme nustatytais būdais: a) bankrotu (ček. *konkurs*); b) restruktūrizavimu (ček. *reorganizace*); c) atleidimu nuo skolos mokėjimu (ček. *oddlužení a*); d) kitais specialiais įstatyme nustatytais būdais (ček. *zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů*). Įstatyme taip pat įtvirtinti nemokumo teisės principai, iš esmės susiję su kreditorių elgesiu, lygiateisiškumu ir teisių įgyvendinimu. Tai leidžia teigti, kad įstatymų leidėjas pripažįsta kreditorių priimamų sprendimų svarbą šiame procese. Pagal Čekijos nemokumo įstatymo 5 straipsnį nemokumo procesas yra grindžiamas šiais principais: a) nemokumo procesas turi vykti taip, kad nė vienam proceso dalyviui nebūtų padaryta žala ar suteiktas nepagrįstas pranašumas ir kreditorių reikalavimai turėtų būti tenkinami greitai, ekonomiškai ir kuo didesne apimtimi; b) kreditoriai, kurių padėtis iš esmės yra tokia pati ar identiška, turi tokias pačias galimybes; c) kreditorių teisėtai įgytos teisės iki bankroto procese pradžios negali būti ribojamos teismo ar administratoriaus sprendimu, nebent įstatyme nustatyta kitaip; d) kreditoriai turi susilaikyti nuo savo reikalavimo tenkinimo ne nemokumo proceso tvarka, nebent įstatyme nustatyta kitaip. Nemokumo proceso tikslas yra kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas.³⁰⁶

Čekijos teisės doktrinoje pripažįstama, kad nemokumo proceso subjektai yra nemokumo teismas, nemokumo administratorius, kreditorių susirinkimas, kreditorių komitetas ar kreditorių atstovai ir skolininkas. Taip pat pripažįstamas kolektyvinis bankroto proceso pobūdis.³⁰⁷

Taigi pagal Čekijos nemokumo teisėje įtvirtintą modelį kreditorių organai (ček. *věřitelskými orgány*) yra kreditorių susirinkimas (ček. *schůze věřitelů*), kreditorių komitetas (ček. *věřitelský výbor*) ar kreditorių atstovai (ček. *zástupce věřitelů*). Teisės doktrinoje nurodoma, kad per šiuos organus kreditoriai daro įtaką bankroto procese.³⁰⁸

Tai reiškia, kad įstatyme numatyti trys kreditorių interesams atstovaujantys organai bankroto procese. Pagal Čekijos nemokumo įstatymo 46 straipsnio 2 dalį kreditorių komitetas ar atstovai yra renkami kreditorių susirinkime, o kreditorių susirinkimas yra svarbiausias kreditorių interesams atstovaujantis organas ir priima visus kreditoriams priskirtus sprendimus. Kreditorių susirinkime dalyvauja visi skolininko kreditoriai. Kreditorių dalyvavimas yra neprivalomas, tačiau pripažįstama, kad kreditoriai turėtų

³⁰⁶ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 8.

³⁰⁷ Jan Hostinský, *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu* (Ostrava: Key Publishing, 2009); Silvie Mahdalová, *Evropské insolvenční právo – aktuální trendy, výzvy a budoucnost* (Iuridica Editio Scientia, 2016).

³⁰⁸ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 16.

dalyvauti kreditorių susirinkimuose, kadangi jame gali įgyvendinti savo turimas teises. Todėl kreditoriai kolektyvines teises įgyvendina balsuodami kreditorių susirinkime. Kreditorių susirinkime turi teisę dalyvauti kreditoriai, kurie pateikė reikalavimus, skolininkas, nemokumo administratorius, prokuroras (valstybinis gynėjas) (ček. *státní zástupce*). Kreditorių susirinkimas yra viešas, nebent teismas priimtų sprendimą, kad kreditorių susirinkimas būtų uždaras. Kreditorių susirinkimą sušaukia ir prižiūri teismas. Teismas kreditorių susirinkimą sušaukia savo iniciatyva, nemokumo administratoriaus ar bent dviejų kreditorių prašymu.³⁰⁹

Kreditorių komitetas priima sprendimus tais klausimais, kurie nepatenka į kreditorių susirinkimo kompetenciją.³¹⁰ Teisę dalyvauti kreditorių susirinkime turi kreditoriai, skolininkas, prokuroras, jei jie yra proceso dalyviai, ir tam tikrais atvejais profesinės darbuotojų sąjungos.³¹¹ Kreditorių susirinkime sprendžiami tik tie klausimai, kurie nurodyti pranešime apie susirinkimą, nebent kreditorių susirinkime dalyvauja visi kreditoriai.³¹²

Įstatyme nustatyta gana išimtinė nuostata dėl kreditorių iniciatyvos teisės šaukti kreditorių susirinkimus. Įprastai tarptautinėje ir nacionalinėje praktikoje pripažįstama kreditorių iniciatyvos teisė sušaukti kreditorių susirinkimus ir toks klausimas yra priskiriamas išimtinai kreditorių dispozityvumui ir laisvam pasirinkimui. Tačiau Čekijos įstatymų leidėjas nustatė ir griežtą kreditorių atsakomybę už kreditorių susirinkimo šaukimą nesant tam pagrindo. Įstatyme nustatyta, kad kreditoriai neturėtų nesant reikalo inicijuoti kreditorių susirinkimo šaukimą. Kreditorius, kuris pakartotinai nepagrįstai prašė sušaukti kreditorių susirinkimą, turi sumokėti kitiems kreditoriams, esant jų prašymui, su dalyvavimu kreditorių susirinkime susijusias išlaidas. Be to, teismas skiria kreditoriui 5 000 kronų baudą dėl nepagrįsto prašymo sušaukti kreditorių susirinkimą.³¹³ Tai reiškia, kad įstatyme nustatyta sankcija kreditoriams dėl pakartotinai nepagrįsto kreditorių susirinkimo sušaukimo taikoma iš esmės ir nepriklausomai nuo kitų kreditorių patirtų išlaidų.

Laikoma, kad sprendimą priėmė teisėtos sudėties kreditorių susirinkimas, jei jame dalyvavo kreditoriai (jų atstovai), kurių reikalavimai sudaro daugiau nei pusę kreditorių reikalavimų.³¹⁴ Visi kreditoriai, dalyvaujantys kreditorių susirinkime, turi balsavimo teisę.³¹⁵ Kreditorius taip pat turi teisę balsuoti raštu balsavimo biuleteniu, tačiau tokiu atveju turi būti galimybė nustatyti parašo tikrumą.³¹⁶ Teisę balsuoti turi visi susirinkime dalyvaujantys kreditoriai. Tačiau ši taisyklė turi išimčių. Pavyzdžiui, teisės balsuoti neturi kreditorius, kurio reikalavimas ginčijamas.³¹⁷ Kreditorius, kurį su skoli-

³⁰⁹ *Ibid*, 17.

³¹⁰ Čekijos nemokumo įstatymo 46 straipsnio 3 dalis.

³¹¹ Čekijos nemokumo įstatymo 47 straipsnio 2 dalis.

³¹² Čekijos nemokumo įstatymo 48 straipsnio 2 dalis.

³¹³ Čekijos nemokumo įstatymo 48 straipsnio 3 dalis.

³¹⁴ Čekijos nemokumo įstatymo 49 straipsnio 1 dalis.

³¹⁵ Čekijos nemokumo įstatymo 50 straipsnio 1 dalis.

³¹⁶ Čekijos nemokumo įstatymo 50 straipsnio 2 dalis.

³¹⁷ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 18.

ninku sieja tam tikri santykiai (pavyzdžiui, jei skolininkas su kreditoriumi sudaro įmonių grupę ar yra susijęs su skolininku), neturi teisės balsuoti kreditorių susirinkime.³¹⁸ Taip pat kreditorius neturi teisės balsuoti konkrečiai įstatyme nustatytais atvejais, kai iš esmės kyla klausimų dėl kreditoriaus nešališkumo.³¹⁹ Sprendimas laikomas priimtu, jei už jį balsavo paprasta kreditorių susirinkime dalyvavusių kreditorių dauguma.³²⁰

Įstatyme taip pat aptariamas klausimas dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų panaikinimo. Teismas turi teisę panaikinti kreditorių susirinkime priimtą sprendimą, jei jis prieštarauja bendriesiems kreditorių interesams (ček. *společnému zájmu věřitelů*).³²¹ Teismas klausimą dėl kreditorių susirinkimo sprendimo nagrinėja tik esant bankroto administratoriaus ar kreditoriaus, balsavusio prieš sprendimo priėmimą, skundui.³²²

Teisės doktrinoje pažymima, kad tik sprendžiamas dėl kreditorių susirinkime priimto sprendimo teisėtumo teismas turi teisę kištis į kreditorių kompetenciją, t. y. teismas tik sprendžia dėl kreditorių susirinkimuose priimtų sprendimų teisėtumo, bet kitu būdu kištis į kreditorių sprendimų priėmimą neturi teisės.³²³

Tokia kreditorių susirinkime priimtų sprendimų panaikinimo tvarka leidžia teigti, kad įstatyme nustatytas platus sprendimų panaikinimo pagrindas, kurio taikymas priklauso nuo individualių aplinkybių. Tačiau panašiai kaip ir Vokietijos nemokumo įstatyme, kreditorių susirinkime priimtų nutarimų panaikinimo pagrindas yra bendrųjų, ne pavienių kreditorių interesų pažeidimas. Be to, įstatyme apibrėžtas subjektų, turinčių teisę skusti kreditorių susirinkimo sprendimus, ratas. Tokius sprendimus turi teisę skusti tik nemokumo administratorius ir kreditorius, kuris balsavo prieš sprendimo priėmimą. Tai reiškia, kad įstatyme nesuteikiama teisė tokius sprendimus skusti kreditoriui, kuris kreditorių susirinkimo metu balsavo už sprendimo priėmimą.

Čekijos įstatymų leidėjas nustatė tam tikras minimalias sąlygas dėl kreditorių komiteto sudarymo galimybės. Jeigu bankroto procese yra daugiau nei 50 kreditorių, kreditorių susirinkimas privalo sudaryti kreditorių komitetą. Kreditorių komiteto narius renka kreditorių susirinkimas.³²⁴ Kreditorių komitetą sudaro ne mažiau nei 3 ir ne daugiau nei 7 nariai.³²⁵ Kreditorių komitetas gali būti nesudaromas tais atvejais, jei bankroto procesas neturi didelės reikšmės.³²⁶ Kreditorių komitete dalyvauja kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti, ir kreditoriai, kurių reikalavimai neužtikrinti.³²⁷ Tai gi įstatymu reikalaujama sudaryti kreditorių komitetą kiekvienu atveju, kai kreditorių skaičius yra didesnis nei 50, išskyrus tuos atvejus, kai nemokumo byla nėra sudėtinga.

³¹⁸ Čekijos nemokumo įstatymo 53 straipsnio 1 dalis.

³¹⁹ Čekijos nemokumo įstatymo 53 straipsnio 2 dalis.

³²⁰ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 19.

³²¹ Čekijos nemokumo įstatymo 54 straipsnio 1 dalis.

³²² Čekijos nemokumo įstatymo 54 straipsnio 2 dalis.

³²³ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 20.

³²⁴ Čekijos nemokumo įstatymo 56 straipsnio 1 dalis.

³²⁵ Čekijos nemokumo įstatymo 56 straipsnio 2 dalis.

³²⁶ Čekijos nemokumo įstatymo 56 straipsnio 3 dalis.

³²⁷ Čekijos nemokumo įstatymo 57 straipsnio 1 dalis.

Kreditorių komitete taip pat užtikrinamas kreditorių interesų atstovavimas, numatant reikalavimą, kad jame privalo dalyvauti kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrintas, ir kreditoriai, kurių reikalavimas neužtikrintas.

Įstatyme apibrėžtos kreditorių komiteto funkcijos. Kreditorių komitetas saugo bendrusius kreditorių interesus ir, bendradarbiaudamas su bankroto administratoriumi, siekia nemokumo proceso tikslų įgyvendinimo.³²⁸ Įstatyme taip pat detalizuojami kreditorių komiteto kompetencijai priskirti veiksmai.³²⁹ Kreditorių komitetas renka savo pirmininką, kuris vadovauja kreditorių komiteto susirinkimams. Jei kreditorių komitetas neišsirenka pirmininko, jį skiria teismas. Kreditorių komiteto susirinkimai vyksta jo iniciatyva, teismo ar bankroto administratoriaus prašymu.³³⁰ Teismas netvirtina kreditoriaus išrinkimo kreditorių komiteto nariu, jei kyla abejonių dėl jo patikimumo ir galimybių tinkamai atlikti funkcijas.³³¹

Įstatyme gana išsamiai reglamentuojamas kreditorių elgesys kreditorių susirinkime ir nustatoma kreditorių atsakomybė dėl jų veiksmais sukeltos žalos. Kreditorių komiteto nariai turi pareigą veikti atsakingai atlikdami savo pareigas ir yra atsakingi už žalą, padarytą dėl jų pareigų pažeidimo ar netinkamo atlikimo.³³²

Kreditoriai turi teisę į jų išlaidų, patirtų atliekant savo funkcijas, atlyginimą, kurių dydį nustato teismas.³³³ Kreditorių komitetas taip pat gali naudotis teisinių, ekonomikos ir kitų sričių ekspertų paslaugomis.³³⁴ Įstatyme reglamentuojamas tokių patirtų išlaidų apmokėjimas. Kreditoriaus pareigos kreditorių komitete baigiasi, jei jis atšaukiamas, atsistatydina ar baigiasi nemokumo procesas.³³⁵ Teismas, esant svarbioms priežastims, ypač kai netinkamai atliekamos pareigos, atšaukia kreditorių net ir nesant prašymo.³³⁶ Jeigu skolininkas turi darbuotojų, kreditorių komiteto posėdžiuose gali dalyvauti profesinės sąjungos.³³⁷ Tais atvejais, kai kreditorių komitetas neturi būti sudaromas, kreditorių susirinkimas gali paskirti kreditorių atstovus.³³⁸ Tokiu atveju kreditorių atstovų veiklai taikomos kreditorių komiteto veiklą reglamentuojančios nuostatos.³³⁹

3.3. JAV įmonių bankroto teisė

Analizuojant kolektyvinių kreditorių interesų apsaugą ir įgyvendinimą JAV įmonių bankroto teisėje reikia atskirti dvi procedūras, kurios dėl lingvistinių ypatumų gali kelti neaiškumų. JAV bankroto teisėje skiriamos bankroto (angl. *bankruptcy*) (JAV

³²⁸ Čekijos nemokumo įstatymo 58 straipsnio 1 dalis.

³²⁹ Čekijos nemokumo įstatymo 58 straipsnio 2 dalis.

³³⁰ Čekijos nemokumo įstatymo 58 straipsnio 3 dalis.

³³¹ Čekijos nemokumo įstatymo 59 straipsnio 3 dalis.

³³² Čekijos nemokumo įstatymo 60 straipsnio 1 dalis.

³³³ Čekijos nemokumo įstatymo 60 straipsnio 2 dalis.

³³⁴ Čekijos nemokumo įstatymo 60 straipsnio 3 dalis.

³³⁵ Čekijos nemokumo įstatymo 63 straipsnio 1 dalis.

³³⁶ Čekijos nemokumo įstatymo 63 straipsnio 3 dalis.

³³⁷ Čekijos nemokumo įstatymo 67 straipsnis.

³³⁸ Čekijos nemokumo įstatymo 68(1) straipsnis.

³³⁹ Čekijos nemokumo įstatymo 68 (2) straipsnis.

bankroto kodekso 11 skyrius) ir likvidavimo (angl. *liquidation*) (JAV bankroto kodekso 7 skyrius) procedūros. Savo esme šios procedūros Lietuvos nemokumo teisės sistemoje atitinka įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesus. Tai reiškia, kad JAV nemokumo teisėje bankrotas suprantamas kaip įmonės restruktūrizavimas. Savo ruožtu likvidavimas iš esmės yra įmonės bankroto procesas, kaip jis suprantamas Lietuvos nemokumo teisėje. Šiuose procesuose pripažįstamas ir skirtingas kolektyvinių kreditorių interesų apsaugos poreikis. JAV nemokumo teisėje kreditoriams įmonės restruktūrizavimo procese atstovauja kreditorių komitetas (angl. *creditor committee*). Tačiau JAV restruktūrizavimo procesas iš dalies atitinka bankroto proceso sampratą kontinentinės teisės tradicijos valstybėse. Šiame procese taip pat sustabdomas individualių kreditorių reikalavimų tenkinimas, siekiama sukaupti kuo daugiau skolininko turto, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai.

JAV bankroto kodekso 11 skyriuje nustatyti du esminiai tikslai: skolininko mokumo atkūrimas ir kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas.³⁴⁰ Todėl ir kreditorių kolektyviniams interesams atstovaujančių organų veikla ir priimami sprendimai turi būti suderinami su šiais tikslais. Kai įmonė pradeda JAV bankroto kodekso 11 skyriuje reglamentuojamą procesą, administratorius gali sudaryti kreditorių komitetą stebėti skolininko veiklą, kad būtų užtikrintas kuo didesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas. Rengiant JAV bankroto kodeksą buvo siekiama sukurti tokią kreditorių susirinkimo mechanizmą, kuris užtikrintų efektyvią kasdienę skolininko veiklos priežiūrą.³⁴¹ Kreditorių dalyvavimas asmeniškai nėra būtinas, todėl kreditoriai gali įgaluoti atstovą dalyvauti kreditorių komitete.³⁴²

Pripažįstama, kad kreditorių komitetas užima itin reikšmingą vietą bankroto procese,³⁴³ o aktyvus kreditorių komitetas gali padidinti kreditorių reikalavimų patenkinimą.³⁴⁴ Vykstant nemokumo procesui pagal JAV bankroto kodekso 11 skyrių, poreikis sudaryti kreditorių komitetą gali išnykti, jei yra paskiriamas administratorius, kadangi administratoriaus pareigos pagal įstatymą yra tokios pačios kaip ir kreditorių, kurių reikalavimai neužtikrinti. Vykstant likvidavimo procesui pagal JAV bankroto kodekso 7 skyrių, kreditorių komitetas nėra sudaromas, kadangi visuomet paskiriamas administratorius.³⁴⁵

JAV bankroto kodekso 1102 (a)(1) straipsnyje nustatyta, kad administratorius sudaro kreditorių, kurių reikalavimai nėra užtikrinti, komitetą ir gali sudaryti kitus kreditorių komitetus. Kreditorių komitetą įprastai sudaro asmenys, kurie sutinka jame dalyvauti.³⁴⁶ Kreditorių komitetą sudaro tik kreditoriai.³⁴⁷

³⁴⁰ Michelle M. Harner, Jamie Marincic, „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors’ Committees in Business Reorganizations“, *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810, 787.

³⁴¹ Peter C. Blain, Diane Harrison O’Gawa, „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 581.

³⁴² *Ibid.*, 585.

³⁴³ *In re ABC Automotive Products Corp.* United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 43731 Bankr.Ct.Dec. 23.

³⁴⁴ *In re ABC Automotive Products Corp.* United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 43731.

³⁴⁵ *In re Breland* United States Bankruptcy Court, S.D. Alabama, Southern Division. March 15, 2018 583 B.R. 787.

³⁴⁶ JAV bankroto kodekso 1102 (b)(1) straipsnis.

³⁴⁷ *In re Rickel & Associates, Inc.* United States Bankruptcy Court, S.D. New York. January 28, 2002 272 B.R. 74.

JAV bankroto teisės doktrinoje pastebimas menkas kreditorių aktyvumas kreditorių savivaldos organų veikloje. Išskiriamos tokios kreditorių pasyvumo priežastys: kreditoriai gali baimintis dalyvauti komitete, kai jiems nėra aiški jų padėtis, jie anksčiau jau dalyvavo neaktyviame ir neefektyviame komitete ir neigiamai vertina tokį atstovavimą, kreditoriai komiteto veiklą vertina kaip lėšų švaistymą. Dažniausiai tokį neigiamą požiūrį lemia tai, kad kreditoriai nenori turėti pareigų, kurias sukelia dalyvavimas komitete.³⁴⁸ Papildomų komitetų paskyrimas yra laikomas išimtinė kreditorių interesų apsaugos priemone.³⁴⁹ Tačiau nepaisant šios kritikos, kreditorių komitetas, kaip kreditorių teisėms atstovaujantis organas, leidžia centralizuoti kreditorių apsaugą ir gali svariai prisidėti prie bankroto proceso sėkmės.

Kreditorių komitetas yra sudarytas iš kreditorių. Bendrai kreditorius turi atitikti 1102(b)(1) straipsnyje nustatytus reikalavimus: i) būti „asmeniu“ pagal JAV bankroto kodekso 101(41) straipsnį; ii) turėti reikalavimą (angl. *claim*) skolininko atžvilgiu (įprastai septyni didžiausi kreditoriai); iii) reikalavimai turi būti neužtikrinti.³⁵⁰ Kreditorių komitete turėtų dalyvauti tik kreditoriai, turintys teisinį suinteresuotumą. Pripažįstama, kad kreditorius, kurio reikalavimas patenkinamas, turėtų pasitraukti iš kreditorių komiteto. Tačiau vien ta aplinkybė, kad kreditorius, kurio reikalavimas patenkintas, toliau dalyvauja kreditorių komitete, nereiškia, kad kreditorių komiteto priimti sprendimai yra neteisėti.³⁵¹ Aplinkybė, kad kreditoriaus reikalavimas yra ginčijamas, neužkerta kelio jam dalyvauti kreditorių komitete.³⁵² Papildomai asmenims, kurie sudaro kreditorių komitetą, keliamas reikalavimas, kad jie būtų sąžiningi, lojalūs, patikimi ir neturėtų priešingų interesų (angl. *honest, loyal, trustworthy and without conflicting interest*).³⁵³ Asmuo, nenorintis ar negalintis dėl akivaizdaus interesų konflikto ar kitų priežasčių, atlikti sąžiningai savo fiduciarinių pareigų, neturėtų dalyvauti komitete ir administratorius turėtų imtis veiksmų tokį asmenį pašalinti.³⁵⁴ Tai, kad kreditorių susirinkimas turi fiduciarines pareigas tai kreditorių eilei (klasei), kuriai jie atstovauja, pripažįstama ir doktrinoje.³⁵⁵

Teismų praktikoje pripažįstama kreditorių komiteto diskrecijos teisė spręsti, kokie veiksmai turi būti atliekami bankroto procese. Pagrindinis reikalavimas yra tai, kad kreditorių susirinkimas gali pasirinkti bet kokius teisėtus veiksmus, kurie geriausiai užtikrina kreditorių kaip visumos interesus.³⁵⁶

³⁴⁸ In re ABC Automotive Products Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 437.

³⁴⁹ Peter C. Blain, Diane Harrison O’Gawa, „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 593.

³⁵⁰ Official Committee of Unsecured Creditors of Apex Global Information Services, Inc. v. Qwest Communications Corp. United States District Court, E.D. Michigan, Southern Division. April 14, 2009 405 B.R. 234.

³⁵¹ *Ibid.*

³⁵² *Ibid.*

³⁵³ In re Fas Mart Convenience Stores, Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. Virginia, Richmond Division. August 8, 2001 265 B.R. 427.

³⁵⁴ *Ibid.*

³⁵⁵ Peter C. Blain, Diane Harrison O’Gawa, „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 612.

³⁵⁶ In re SPM Mfg. Corp. United States Court of Appeals, First Circuit. January 21, 1993 984 F.2d 130561.

JAV bankroto kodekso 1103 (c)(1) straipsnyje nustatytas kreditorių komiteto teisių bankroto procese sąrašas: 1) konsultuotis su administratoriumi ir skolininku dėl bylos eigos; 2) tirti skolininko veiksmus, elgesį, turta, įsipareigojimus ir finansinę būklę, skolininko veiklos vykdymą ir tokio verslo tęstinumo pageidavimą, taip pat visus kitus su byla susijusius klausimus ar plano sudarymą; 3) dalyvauti rengiant restruktūrizavimo planą ir atlikti kitus su tuo susijusius veiksmus; 4) prašyti paskirti administratorių ar tyrėją; 5) atlikti veiksmus, kurie yra susiję su atstovaujamojo interesais³⁵⁷.

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių komitetas atlieka patariamąją bei priežiūros funkcijas.³⁵⁸ Dar kitose bylose laikoma, kad kreditorių komitetas veikia kaip priežiūrėtojas didelės grupės kreditorių, kurios vardu jis atstovauja.³⁵⁹ Parengiamuosiuose JAV bankroto kodekso darbuose nurodyta, kad adekvatus, nepriklausimas kreditorių atstovavimas yra ypač svarbus byloje, kai nėra paskirtas nešališkas administratorius. Tokiais atvejais bankroto procese sprendimus priimtų skolininkas ir kreditorių grupė.³⁶⁰ Tačiau kreditorių komitetas atlieka iš esmės patariamąją, bet ne kontrolės funkciją. Pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažinta, kad kreditorių susirinkimas negali reikalauti, kad įmonės valdymo organai informuotų kreditorių prieš planuojamo sprendimo priėmimą.³⁶¹

JAV bankroto teisėje kreditorių komiteto teisių baigtinis sąrašas nėra pateiktas ir kreditorių komitetas turi teisę atlikti veiksmus, skirtus kreditorių interesams apsaugoti.³⁶² JAV nemokumo teisė išsiskiria tuo, kad teismų praktikoje yra suformuotas ir apibrėžtas kreditorių komiteto ir kreditorių tarpusavio santykis. Iš esmės nemokumo teisinis reglamentavimas dažniausiai apsiriboja tik kreditorių komiteto sudarymu ir funkcijų nustatymu, tačiau nereglementuoja, kokio pobūdžio teisiniai santykiai susiklosto tarp kreditorių ir jų išrinkto kreditorių komiteto. Tuo tarpu JAV nemokumo teisėje pripažįstama, kad kreditoriai turi fiduciarines pareigas juos išrinkusiems asmenims.³⁶³ Kreditorių komiteto narių fiduciarinės pareigos įpareigoja juos veikti lojaliai ir visų kreditorių, kurių reikalavimai neužtikrinti, naudai.³⁶⁴ Kreditorių komitetas nepakeičia skolininko valdymo organų.³⁶⁵ Kreditorių komiteto tikslas yra padėti, patarti ir stebėti skolininką, siekiant užtikrinti, kad kreditorių, kurių reikalavimai neužtikrinti, požiūris yra įvertintas ir jų interesai yra saugomi.³⁶⁶ Tačiau kreditorių komitetas gali, pavyzdžiui, savo

³⁵⁷ JAV bankroto kodekso 1103 (c)(5) straipsnis.

³⁵⁸ In re Anderson United States District Court, E.D. Virginia, Alexandria Division. August 30, 2006 349 B.R. 448.

³⁵⁹ In re AKF Foods, Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. New York. January 6, 1984 36 B.R. 2889 Collier Bankr.Cas. 2d 1421.

³⁶⁰ Functions and Expenses under Chapter XI of the Bankruptcy Act, H.R.Rep. No. 121, 90th Cong. 1st Session at 3 (1967). Report of the Commission on the Bankruptcy Laws of the United States, Part II, p. 218 (1973).

³⁶¹ Peter C. Blain, Diane Harrison O'Gawa, „Creditors' Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 604.

³⁶² In re Diversified Capital Corp. United States Bankruptcy Court, C.D. California. July 14, 1988 89 B.R. 826.

³⁶³ In re ABC Automotive Products Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 43731 Bankr.Ct.Dec. 23.

³⁶⁴ *Ibid.*

³⁶⁵ In re Structurlite Plastics Corp. United States Bankruptcy Court, S.D. Ohio, Eastern Division. July 28, 1988 91 B.R. 813.

³⁶⁶ In re Refco Inc. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. January 20, 2006 336 B.R. 187.

iniciatyva pakeisti bankroto procesą į likvidavimo procesą.³⁶⁷ Kalbant apie kreditorių komitetui suteiktas funkcijas, pažymima, kad kreditorių komitetas veikia tik bankroto teisės srityje. Jis suformuojamas išimtinai tik bankroto procesui pagreitinti.³⁶⁸

Teismų praktikoje pripažįstama, kad nors kreditorių komitetas ir atstovauja kreditorių interesams, tačiau jis taip pat sudarytas iš kreditorių, todėl kiekvienas jo narys taip pat konkuruoja su kitais kreditoriais „dėl mažėjančios pyrago dalies“.³⁶⁹ Pripažįstama, kad kreditorių komiteto nariai dažnai turi skirtingus interesus bankroto byloje ir neretai nesutaria dėl komiteto veiklos tikslų. Nesutarimai taip pat galimi, jei komiteto nariai siekia apsaugoti savo individualius interesus. Dalyvavimas komitete neatima galimybės jo nariui siekti savo tikslų, kol tai atliekama nepažeidžiant jo fiduciarinių pareigų visiems kreditoriams, kurių reikalavimai neužtikrinti. Todėl nesutarimai dėl strateginių tikslų ar kiti reikšmingi konfliktai savaime nelemia kreditoriaus pašalinimo iš kreditorių komiteto.³⁷⁰ Tačiau esant konkrečių įrodymų, kad kreditorių komiteto narys pažeidė arba galimai pažeis fiduciarines pareigas kreditoriams, kuriems atstovauja, ar egzistuoja interesų konflikto situacija, tokio kreditoriaus pašalinimas iš kreditorių komiteto yra galimas.³⁷¹ Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas pašalino kreditorių iš kreditorių komiteto, atsižvelgdamas į tai, kad visi kiti komiteto nariai to prašė, kreditorius bylinėjosi su skolininku ir jo interesai neatitiko kitų kreditorių interesų.³⁷² Tačiau vien ta aplinkybė, kad kreditoriaus reikalavimas yra ginčijamas, nereiškia, kad jis turi būti nušalintas, kadangi tokiu atveju skolininkas galėtų kontroliuoti kreditorių komitetą paprasčiausiai ginčydamas kreditorių, esančių jame, reikalavimus.³⁷³ Teismas, vertindamas, ar kreditorius, sprenddamas dėl turto pardavimo, nepažeidė fiduciarinių pareigų, vertina, ar komiteto dalyvis nesinaudojo savo pozicija siekdamas vien asmeninių interesų apsaugos.³⁷⁴

Tačiau fiduciariniai santykiai nesusiklosto tarp kreditorių komiteto ir individualių kreditorių ar bankrutuojančios įmonės.³⁷⁵ Kreditorių komitetas ir jo dalyviai neturi pareigų skolininkui.³⁷⁶ Teismų praktikoje aiškiai pabrėžiama, kad komitetas privalo veikti taip, kad kuo labiau užtikrintų tiek kreditorių mažumos, tiek daugumos interesus.³⁷⁷ Vienas esminių kreditorių komiteto tikslų yra patarti kreditoriams dėl jų teisių įgyvendinimo ir bankroto proceso eigos.³⁷⁸

³⁶⁷ In re Dow Corning Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, Northern Division. August 16, 1996 199 B.R. 896.

³⁶⁸ *Ibid.*

³⁶⁹ In re Rickel & Associates, Inc. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. January 28, 2002 272 B.R. 74.

³⁷⁰ In re Fas Mart Convenience Stores, Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. Virginia, Richmond Division. August 8, 2001 265 B.R. 427.

³⁷¹ *Ibid.*

³⁷² *Ibid.*

³⁷³ In re Microboard Processing, Inc. United States Bankruptcy Court, D. Connecticut. February 6, 1989 95 B.R. 283Bankr. L. Rep. P 72, 681.

³⁷⁴ In re Rickel & Associates, Inc. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. January 28, 2002 272 B.R. 74.

³⁷⁵ *Ibid.*

³⁷⁶ In re Microboard Processing, Inc. United States Bankruptcy Court, D. Connecticut. February 6, 1989 95 B.R. 283Bankr. L. Rep. P 72, 681.

³⁷⁷ In re Residential Capital, LLC United States Bankruptcy Court, S.D. New York. October 23, 2012 480 B.R. 55057 Bankr. Ct.Dec. 37.

³⁷⁸ Official Committee of Unsecured Creditors of Apex Global Information Services, Inc. v. Qwest Communications Corp. United States District Court, E.D. Michigan, Southern Division. April 14, 2009 405 B.R. 234.

Kreditorių konfliktai nėra toleruojami bankroto procese.³⁷⁹ JAV Aukščiausiasis Teismas dar XX a. pirmoje pusėje yra pripažinęs, kad fiduciarinės pareigos reikalauja itin aukšto asmens elgesio standarto ir asmuo, turintis fiduciarines pareigas, negali veikti pirma sau, o tik paskui atstovaujamaam. Jis negali pakenkti įmonės veiklai ir nepaisyti bendrų padomumo ir sąžiningumo reikalavimų.³⁸⁰ Todėl kreditorių komiteto narys pažeidžia fiduciarines pareigas, jei pirma veikia dėl savo, o ne atstovaujamojo interesų.³⁸¹

Praktikoje pripažįstama, kad kreditorių komitetas gali pasiekti susitarimus dėl visų klausimų ir vis tiek netinkamai atstovauti konkrečiai kreditorių grupei. Tokia situacija gali susiklostyti, pavyzdžiui, jei komitete dominuoja viena kreditorių grupė ir kitos grupės iš esmės neturi įtakos sprendimų priėmimui.³⁸² Bankroto kodekse nustatyta, kad tais atvejais, kai komitetas neužtikrina adekvačiai kreditorių interesų, bankroto teismas gali paskirti naują komitetą.³⁸³

JAV bankroto kodekse nenustatyta kreditorių komiteto narių atsakomybė už fiduciarinių pareigų pažeidimą. Tačiau teismų praktikoje yra atvejų, kai teismas skiria sankcijas kreditorių komiteto nariui už tokių pareigų pažeidimą. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas nustatė, kad kreditorių komiteto narys elgėsi neteisėtai, nes nepagrįstai panaudojo konfidencialią informaciją savo naudai bei skyrė kreditoriui 5 000 dolerių baudą.³⁸⁴ Kitas kreditoriaus fiduciarinių pareigų pažeidimo padarinys gali būti jo pašalinimas iš kreditorių komiteto. Interesų konfliktas gali būti pagrindas pripažinti, kad kreditorius pažeidžia fiduciarines pareigas. Fiduciarinės pareigos pažeidimas turėtų būti toks, kad atitiktų taikomą priemonę, t. y. pašalinimą iš kreditorių komiteto.³⁸⁵

Tačiau kreditorių komiteto nariai turi tam tikrą imunitetą. Teismų praktikoje net pripažįstama, kad ieškiniai prieš kreditorių komiteto narius neturėtų būti skatinami. Jei ieškinį dėl kreditorių komiteto narių galėtų reikšti asmuo, nesutinkantis su komiteto veikla, tai reikštų, kad kreditorių komiteto nariais kreditoriai nenorėtų būti.³⁸⁶ Tokia apsauga taikoma tik dėl kreditorių veiksmų, susijusių su kreditorių komiteto atliekamomis funkcijomis.³⁸⁷ Taip siekiama didinti kreditorių aktyvumą kreditorių komitete, skatinti jų dalyvavimą bei apriboti jų atsakomybę.

JAV nemokumo teisė nedraudžia bankroto procese sudaryti ne tik bendrąjį kreditorių komitetą, bet ir atskirus kreditorių komitetus. Įstatyme nereglamentuojamas kreditorių komitetų skaičius ir jų atstovaujamaam interesų pobūdis. Todėl kreditoriai visiškai laisvai gali nuspręsti sudaryti ir papildomus kreditorių komitetus. Tačiau teismų

³⁷⁹ In re Mesta Mach. Co. United States Bankruptcy Court, W.D. Pennsylvania. June 30, 1986 67 B.R. 151.

³⁸⁰ Pepper v. Litton Supreme Court of the United States. December 4, 1939 308 U.S. 29560 S.Ct. 238.

³⁸¹ In re Mesta Mach. Co. United States Bankruptcy Court, W.D. Pennsylvania. June 30, 1986 67 B.R. 151.

³⁸² In re Enron Corp. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. June 21, 2002 279 B.R. 671.

³⁸³ JAV bankroto kodekso 1102(a) straipsnis.

³⁸⁴ In Re Johns-Manville Corp., 26 B.R. 919 (Bankr. S.D.N.Y. 1983) United States Bankruptcy Court, S.D. New York.

³⁸⁵ In re Venturelink Holdings, Inc. United States Bankruptcy Court, N.D. Texas, Dallas Division. September 2, 2003 299 B.R. 420. Angl.

³⁸⁶ In re PWS Holding Corp. United States Court of Appeals, Third Circuit. September 18, 2002 28 F.3d 22444 Collier Bankr.Cas.2d 1647.

³⁸⁷ *Ibid.*

praktikoje pripažįstama, kad papildomas komitetas yra išimtinė priemonė.³⁸⁸ Tais atvejais, kai teismui pateikiamas prašymas sudaryti papildomą komitetą, teismas atlieka tokį vertinimą: pirma, įvertina, ar papildomo komiteto sudarymas yra būtinas užtikrinant prašymą padavusių asmenų teises, antra, jei į pirmą klausimą atsakoma teigiamai, teismas vertina, ar jis turėtų pasinaudoti savo diskrecija ir sudaryti komitetą.³⁸⁹ Asmuo, siekdamas papildomo komiteto sudarymo, turi įrodyti tokio komiteto būtinumą bei esamo komiteto ar komitetų nesugebėjimą atstovauti visiems kreditoriams.³⁹⁰

Sprendžiant dėl papildomo komiteto sudarymo, teismų praktikoje svarbiomis laikomos tokios aplinkybės: esamo komiteto galimybės atlikti funkcijas, bylos pobūdis, įvairių suinteresuotų asmenų interesai ir siekiai, kreditorių galimybės dalyvauti byloje be papildomo komiteto, atidėjimas ir papildomos išlaidos, jei teismas tokį prašymą patenkintų, atskiro komiteto atliekamos užduotys, kiti svarbūs veiksniai dėl tinkamo atstovavimo. Tačiau net jei atskiri kreditoriai turi skirtingus interesus, teismas neturėtų sudaryti papildomo komiteto, jei kreditorių kaip visumos interesai yra tinkamai atstovaujami.³⁹¹ Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimas ir kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujančių organų reglamentavimas ir tai aiškinanti teismų praktika, palyginti su analizuotomis kontinentinės teisės tradicijos valstybėmis, turi ir panašumų, ir skirtumų.

3 lentelė. Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas užsienio valstybėse

	Vokietija	Čekija	JAV
Modelis	Kreditorių susirinkimas, komitetas.	Kreditorių susirinkimas, komitetas ar atstovai.	Kreditorių komitetas. Papildomi komitetai gali būti sudaromi kreditorių sprendimu.
Teisę sušaukti kreditorių susirinkimą turintis subjektas	Teismas.	Teismas savo, nemokumo administratoriaus ar bent dviejų kreditorių iniciatyva.	Kreditoriai.
Teisė dalyvauti kreditorių susirinkime	Kreditoriai, nemokumo administratorius, kreditorių komiteto nariai, skolininkas.	Kreditoriai, kurie pateikė reikalavimus, skolininkas, nemokumo administratorius, prokuroras (valstybinis gynėjas).	Kreditoriai. Kreditorius, kurio reikalavimas patenkintas, neturėtų dalyvauti komitete.

³⁸⁸ In re Residential Capital, LLC United States Bankruptcy Court, S.D. New York. October 23, 2012 480 B.R. 55057 Bankr. Ct.Dec. 37.

³⁸⁹ *Ibid.*

³⁹⁰ Peter C. Blain, Diane Harrison O’Gawa, „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623, 593.

³⁹¹ In re Residential Capital, LLC United States Bankruptcy Court, S.D. New York. October 23, 2012 480 B.R. 55057 Bankr. Ct.Dec. 37.

	Vokietija	Čekija	JAV
Sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime	Dalyvaujančių susirinkime kreditorių balsų dauguma.	Dalyvaujančių susirinkime kreditorių balsų dauguma.	Dalyvaujančių susirinkime kreditorių balsų dauguma.
Kreditorių susirinkimo sprendimų privalomumas	Privalomi.	Privalomi.	Privalomi.
Sprendimų apskundimo (panaikinimo) pagrindai	Sprendimas prieštarauja bendriems kreditorių interesams.	Sprendimas prieštarauja bendriems kreditorių interesams.	Įvairūs kriterijai, vertinami individualiai.
Kreditorių fiduciarinės pareigos	Nėra.	Nėra.	Yra. Fiduciariniai santykiai susiklosto tarp kreditorių ir kreditorių komiteto, narių, bet ne bankrutuojančios įmonės.
Kreditorių atsakomybė	Kreditorių komiteto nariai atsakingi už sukeltą žalą, jei pažeidžia įstatyme nustatytas pareigas. Atsakomybė kyla dėl tyčios ar neatšargumo. Taikomas trejų metų senaties terminas.	Atsakomybė dėl nepagrįstai šaukiamo kreditorių susirinkimo. Teismas gali skirti kreditoriui baudą. Nustatyta kreditorių komiteto narių civilinė atsakomybė už pareigų pažeidimą.	Kreditorių komiteto nariams, pažeidusiems fiduciarines pareigas, taikoma atsakomybė. Sankcijos gali būti: piniginė bauda, pašalinimas iš kreditorių komiteto. Išimtiniais atvejais teismas gali sudaryti naują komitetą.
Kreditorių komiteto sudarymas	Sudaromas iki pirmojo kreditorių susirinkimo ar po jo. Turi būti darbuotojų atstovas.	Jeigu bankroto procese yra daugiau nei 50 kreditorių, kreditorių komitetas turi būti sudaromas. Sudaro 3–7 nariai.	Sudaro kreditoriai savo nuožiūra.

Nagrinėtų užsienio valstybių bankroto teisėje pripažįstama galimybė sudaryti kelis kreditorių interesams atstovaujančius organus, paskirstant jiems sprendimų priėmimo kompetenciją. Kreditorių susirinkime priimti sprendimai yra privalomi, bet jie gali būti panaikinami, jei prieštarauja bendriesiems kreditorių interesams. Tai reiškia, kad kreditorių susirinkime priimami sprendimai turi būti suderinami su visų kreditorių interesais ir negali jų pažeisti. Taip pripažįstamas kolektyvinis bankroto proceso modelis, kuriame turi būti išlaikyta visų kreditorių interesų pusiausvyra. Nagrinėtų valstybių teisėje pripažįstama kreditorių atsakomybė dėl jų neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime. Tačiau bankroto procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose šios teisinės atsakomybės pagrindai, sudėtis, sankcijos yra detalizuojamos. Sistemškai

aiškinant aptartą teisinį reglamentavimą, galima teigti, kad kreditoriai, savo neteisėtais veiksmais sukėlę žalą bankroto proceso dalyviams, turi ją atlyginti. Tarp kreditorių ir kreditorių susirinkimo (komiteto) narių susiformuoja tam tikri pasitikėjimo santykiai. Akivaizdu, kad kreditorių susirinkime (komitete) priimami sprendimai negali pažeisti bendrųjų kreditorių interesų. Šiuo atveju gana išimtinis kreditorių komiteto ir visų kitų kreditorių santykis pripažįstamas JAV bankroto teisėje, kurioje laikomasi pozicijos, kad kreditorių komiteto narius ir visus kitus kreditorius sieja fiduciariniai santykiai. Tai lemia itin aukštų reikalavimų taikymą kreditorių komiteto nariams.

IV. KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS KREDITORIŲ SUSIRINKIME IR KOMITETE

Kolektyvinės kreditorių teisės įgyvendinamos jiems dalyvaujant ir balsuojant kreditoriams atstovaujančiuose organuose. Tarptautinėje praktikoje pripažįstami du kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo elgesio būdai: „žemo lygio dalyvavimas“ (angl. *low level participation*) ir „didesnis dalyvavimas“ (angl. *greater participation*). Išskiriami tokie pagrindiniai abiejų kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese požymiai:

- Žemo lygio dalyvavimas. Kreditorių dalyvavimas siejamas su tuo, kad administratorius priima esminius sprendimus, kreditoriams neturint daug įtakos jų priėmimui. Tokiu atveju turi būti suderintos pagrindinės administratoriaus pareigos, kurių viena esminių yra bankrutuojančios įmonės turto apsauga. Toks modelis galimas, jei procese paskiriamas patyręs administratorius, kadangi taip išvengiama proceso vilkinimo ir didesnių išlaidų, susijusių su kreditorių dalyvavimu.
- *Didesnis dalyvavimas*. Kreditorių dalyvavimas bankroto procese yra reikšmingesnis. Kreditoriai gali dalyvauti kreditorių susirinkime, kuriame sprendžiami konkretūs klausimai, atlikti patariamąją funkciją (angl. *advisory function*) ar pritarti tam tikriems veiksams ir nemokumo administratoriaus sprendimams.³⁹²

Sistemiškai aiškinant JANĮ nustatytą kreditoriams atstovaujančių organų kompetenciją, galima teigti, kad Lietuvoje pripažįstamas aktyvus kreditorių dalyvavimo modelis, paremtas aktyviu kreditorių dalyvavimu jiems priimant bankroto procesui reikšmingus privalomojo pobūdžio sprendimus. Tačiau praktikoje dažnai pastebimas kreditorių pasyvumas. Kyla klausimų, kodėl kreditoriai bankroto procese elgiasi pasyviai, neretai nesiekia aktyviai dalyvauti kreditorių susirinkimuose (komitete), kurie teisinio reglamentavimo pokyčiai galėtų padidinti kreditorių aktyvumą bankroto procese?

Kreditorių susirinkimas yra pagrindinis kolektyviniams kreditorių interesams įmonių bankroto procese atstovaujantis organas. Tarptautinėje praktikoje ir šiame darbe analizuotų valstybių nacionalinėje teisėje pripažįstamas vienas pagrindinis kreditorių savivaldos organas, kuris gali savo kompetenciją (dalį jos) perleisti kitam kreditorių savivaldos organui. Paprastai vieni esminių kreditorių susirinkimo ir komiteto skurtumų yra jį sudarančių asmenų skaičius (kreditorių susirinkime dalyvauja ir balsavimo teisę turi visi kreditoriai, o kreditorių komitetą sudaro tik maža dalis kreditorių) ir priimamų sprendimų pobūdis.

Toliau šiame darbe analizuojama bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo problematika kreditoriams įgyvendinant kolektyvines teises kreditorių susirinkime ir kreditorių komitete bei kreditoriams piktnaudžiaujant kolektyvinėmis teisėmis.

³⁹² UNCITRAL nemokumo taisyklės, 191.

4.1. Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių susirinkime

Kreditorių susirinkimas yra pagrindinis kolektyvinio pobūdžio kreditorių teisių įgyvendinimo organas, kuriame visiems skolininko kreditoriams suteikiama galimybė spręsti esminius klausimus įmonių bankroto procese. Siekiant išanalizuoti kreditorių susirinkimo tikslus, formą, vietą įmonių bankroto procese, santykį su kitais bankroto procese dalyvaujančiais asmenimis, priimamų sprendimų pobūdį ir jo veikimo suderinamumą su bankroto veiksmingumo reikalavimu, analizuojami šie kreditorių susirinkimo aspektai: i) kreditorių susirinkimo dalyviai; ii) teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimai (laikinosios apsaugos priemonės); iii) piktnaudžiavimas kreditoriaus teisėmis; iv) civilinės atsakomybės taikymas kreditoriui dėl žalos atlyginimo bankroto procese; v) kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka; vi) teisė balsuoti ir sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime; vii) pakartotinis kreditorių susirinkimas; viii) kreditoriaus atsakomybė dėl neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime.

4.1.1. Kreditorių susirinkimo dalyviai

Analizuojant kreditorių susirinkimą, svarbu aptarti, kokie asmenys turi teisę dalyvauti jame ir kokias funkcijas jie turi atlikti. Suprantama, kad kreditoriai visada turi teisę dalyvauti kreditorių susirinkime, tačiau įmonių bankrotas yra kompleksinis, tęstinis procesas ir jame priimami privalomi sprendimai yra ne tik tiesiogiai susiję su pačiais kreditoriais, bet ir kitais asmenimis. Todėl kreditorių susirinkime teisę dalyvauti turi ne tik asmenys, kurie priima sprendimus (kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas), bet ir asmenys, turintys interesą jame dalyvauti. Nesant aiškaus teisinio reglamentavimo, kyla klausimas, kokie asmenys turėtų dalyvauti kreditorių susirinkime, kokie teisiniai, ekonominiai kriterijai pagrindžia konkrečių asmenų dalyvavimą jame?

JANĮ reglamentuojama tik dalis su kreditorių susirinkimo dalyvių statusu susijusių klausimų. Įstatyme nustatytas baigtinis sąrašas asmenų, turinčių teisę dalyvauti kreditorių susirinkime. Kreditorių susirinkime turi teisę dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkimo dieną esantys juridinio asmens kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas (atitinkamai vykstant bankroto procesui ne teismo tvarka kreditoriais laikomi tik tie asmenys, kurių reikalavimą patvirtino kreditorių susirinkimas).³⁹³ Kreditorių susirinkime turi teisę dalyvauti be balsavimo teisės nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys³⁹⁴ ir nemokumo administratorius³⁹⁵. Taigi teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime yra suteikiama tik įmonės kreditoriams, kurių reikalavimus patvirtino teismas (išskyrus bankroto proceso ne teisme atveju, kai kreditorių reikalavimus tvirtina kreditorių susirinkimas).

Visi kreditorių susirinkime dalyvaujantys asmenys turi tam tikrą suinteresuotumą dėl priimamų sprendimų. Tai kyla iš to, kad kreditorių susirinkimas sprendžia įmonės bankroto proceso eigai aktualius klausimus ir jo priimami sprendimai yra privalomi.

³⁹³ JANĮ 45 straipsnio 1 dalis.

³⁹⁴ JANĮ 45 straipsnio 2 dalis.

³⁹⁵ JANĮ 46 straipsnio 2 dalis.

4.1.1.1. Kreditoriai

Kreditoriai yra pagrindiniai kreditorių susirinkimo dalyviai, kadangi tik jie turi teisę jame dalyvauti ir balsuoti. Minėta, kad kreditorius kolektyvines teises bankroto procese įgyja tik kai jo reikalavimą patvirtina teismas arba kreditorių susirinkimas, kai bankroto procesas vyksta ne teismo tvarka.

Tačiau kyla klausimas, kas faktiškai dalyvauja kreditorių susirinkime kaip kreditorius, jeigu kreditorius yra juridinis asmuo? Ar tokiu atveju kreditorių susirinkime dalyvauja tokio kreditoriaus vadovas, darbuotojas, ar kitas įgaliotas asmuo? Šie klausimai JANĮ nereglamentuojami. CK 2.81 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, kurie sudaromi ir veikia pagal įstatymus ir juridinių asmenų steigimo dokumentus. To paties straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad juridinio asmens valdymo organų nariais gali būti tik fiziniai asmenys, o kitų organų nariais – ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. Atsižvelgiant į tai, kad juridinis asmuo savo teises ir pareigas įgyvendina tik per atstovus – fizinius asmenis, manytina, kad kreditorių susirinkime gali dalyvauti ir balsuoti tik fizinis asmuo, kuris yra atitinkamo kreditoriaus (juridinio asmens) atstovas. Tai reiškia, kad tokiu atveju prieš kreditorių susirinkimą turėtų būti nustatoma, ar konkretus asmuo (atstovas) turi teisę atstovauti kreditoriui (juridiniam asmeniui).

Taip pat JANĮ nereglamentuojama kreditorių susirinkimo dalyvių teisė įgalioti kitą asmenį dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime, tačiau tai ir nedraudžiama. Pavyzdžiui, Latvijos nemokumo įstatyme nustatyta, kad kreditorius gali paskirti kitą asmenį dalyvauti kreditorių susirinkime. Tokiu atveju kreditoriaus atstovas turi pateikti atstovavimą patvirtinančią dokumentą.³⁹⁶ Tačiau kreditorius negali įgalioti daugiau nei vieną asmenį dalyvauti susirinkime.³⁹⁷ Todėl galima teigti, kad kreditoriams turėtų būti sudaroma galimybė įgalioti kitus asmenis dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime.

Atstovavimo institutas civilinėje teisėje grindžiamas principu, kad atstovo dalyvavimas pakeičia atstovaujamojo dalyvavimą (lot. *qui facit per alium, facit per se*).³⁹⁸ Tai reiškia, kad kreditoriaus įgaliotas asmuo gali dalyvauti kreditorių susirinkime bei balsuoti svarstomais klausimais. Tokiu atveju, atstovas turi veikti ne tenkindamas savo interesus, bet sąžiningai spręsti bendrai visiems kreditoriams aktualius klausimus. Todėl kai asmuo deleguojamas veikti ir spręsti klausimus bankroto procese kito kreditoriaus vardu, jis iš esmės veikia kaip pradinis kreditorius. Atstovo veikimas bankroto procese kildinamas ne iš jo asmeninių interesų, o iš jam kreditorių susirinkimo deleguotų įgaliojimų ir suteiktos kompetencijos spręsti bendrai visiems kreditoriams aktualius klausimus bankroto byloje, balsuoti priimant nutarimus, jog būtų apsaugoti pasitikėjimą pareiškusio kreditorių susirinkimo kreditorių lūkesčiai.³⁹⁹

Kreditoriaus dalyvavimo ir balsavimo kreditorių susirinkime pagrindas yra įsigaliojusia teismo nutartimi patvirtintas finansinis reikalavimas. Tačiau galima situacija,

³⁹⁶ Latvijos nemokumo įstatymo 86 straipsnio 4 dalis.

³⁹⁷ Latvijos nemokumo įstatymo 86 straipsnio 6 dalis.

³⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2012.

³⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-504/2013.

kad tais atvejais, kai yra ginčijamas kreditoriaus pateiktas finansinis reikalavimas, pirmosios instancijos teismas gali dalį reikalavimo patvirtinti, o dalį – ne. Tokiu atveju gali susiklostyti situacija, kad dalis kreditoriaus reikalavimo yra patvirtinta teismo sprendimu ir įsiteisėja, o kita dalis ginčijama teisme. Remiantis CPK 279 straipsnio 1 dalimi, visa teismo nutartis, ją apskundus apeliacine tvarka, neįsiteisėja, kol byla neišnagrinėjama apeliacine tvarka, tačiau, apskundus tik nutarties dalį dėl savarankiškų reikalavimų, kita teismo nutarties dalis įsiteisėja ir tampa privaloma vykdyti. Todėl nors dėl dalies kreditoriaus reikalavimo dar gali vykti ginčas, kita dalis yra pripažinta įsiteisėjusi teismo sprendimu, tai reiškia, kad ji tampa privaloma bankroto procese (CPK 18 straipsnis).⁴⁰⁰ Tokiu atveju kreditoriaus, kurio tik dalis reikalavimo yra patvirtinta įsiteisėjusia teismo nutartimi, o kita dalis ginčijama, bankroto procese dalyvauja pagal patvirtinto finansinio reikalavimo dydį ir gali naudotis dalyvavimo ir balsavimo teisėmis kreditorių susirinkime. Su tokia teismų praktikos pozicija autorius sutinka, kadangi žinant tikslų, neginčijamą kreditoriaus patvirtinto reikalavimo dydį, nėra jokio tikslo riboti kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime. Priešingu atveju (kreditoriui neleidžiant šiomis teisėmis naudotis) būtų pažeidžiamas ir teismo nutarties privalomumo principas (CPK 18 straipsnis), kadangi tokia nutartis būtų neįgyvendinama.

Analizuojant kreditorių teisę dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkimuose bankroto procese, reikia pažymėti, kad ši teisė nėra diferencijuojama pagal atitinkamas kreditorių eiles (skirtingai nei restruktūrizavimo procese). Tai reiškia, kad šios teisės įgyvendinimui reikšmę turi tik įsiteisėjusi teismo nutartis, kuria patvirtintas kreditoriaus finansinis reikalavimas (bent jo dalis). Todėl kreditorių lygiateisiškumo principas (lot. *pari passu*) lemia, kad ši kreditoriaus teisė yra įgyvendinama nepriklausomai nuo to, kokia eile yra patvirtintas jo reikalavimas.⁴⁰¹ Teisė dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir balsuoti yra viena esminių neturtinių kreditoriaus teisių.

4.1.1.2. Kreditorių susirinkimo pirmininkas

Nors bankroto procese veikia nemokumo administratorius, įmonių bankroto teisėje pripažįstama, kad papildomai turėtų būti renkamas kreditorių susirinkimo pirmininkas. Kyla klausimai, kodėl toks asmuo turi būti renkamas, kokie reikalavimai jam taikomi, kokias funkcijas jis atlieka? Kaip kreditoriaus susirinkimo veikimas gali prisidėti prie veiksmingo bankroto proceso užtikrinimo?

Kreditorių susirinkimo pirmininkas yra kreditorių susirinkimo dalyvis. Kreditorių susirinkimo pirmininku gali būti išrinktas tik bankrutuojančios įmonės kreditorius.⁴⁰² Tačiau kyla klausimas, kas faktiškai atlieka kreditorių susirinkimo pirmininko funkcijas. Pavyzdžiui, jeigu kreditorių susirinkimo pirmininku išrenkamas kreditorius (juridinis asmuo), kas faktiškai atlieka šias funkcijas? Išrinkto kreditoriaus vadovas, darbuotojas, kitas įgaliotas asmuo?

⁴⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2013.

⁴⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1812/2014.

⁴⁰² JANŲ 48 straipsnio 2 dalis.

Kreditorių susirinkimo primininką renka kreditorių susirinkimas. Juo gali būti bet kuris kreditorius bankroto procese, nepriklausomai nuo patvirtinto finansinio reikalavimo. Todėl kreditorių susirinkimo pirmininku gali būti išrinktas ir asmuo, turintis didžiausią reikalavimą.⁴⁰³ Iš esmės kreditorių susirinkimo primininkas nepriima reikšmingų sprendimų bankroto procese ir atlieka formalaus pobūdžio veiksmus. Kreditorių susirinkimo pirmininkas gali būti perrinktas.⁴⁰⁴

JANĮ nustatyti specialūs reikalavimai kreditorių susirinkimo pirmininkui. Kreditorių susirinkimo pirmininku negali būti kreditorius, jeigu jis per paskutinius 3 metus iki nemokumo bylos iškėlimo buvo: 1) juridinio asmens, kuriam iškelta nemokumo byla, jį patronuojančiojo ar jo patronuojamojo juridinio asmens dalyvis, organų narys, vadovas, buhalteris, darbuotojas; 2) šios dalies 1 punkte nurodytų asmenų sutuoktinis, artimos giminystės, svainystės ar partnerystės ryšiais susijęs asmuo.⁴⁰⁵ Šie reikalavimai siejami su pirmininko nepriklausomumo nuo ankstesnio įmonės valdymo iki bankroto proceso pradžios užtikrinimu. Kadangi įstatymas nenurodo, kad tik paskutinis iki bankroto bylos iškėlimo įmonės direktorius negali būti renkamas pirmininku, atsižvelgiant į šio reikalavimo tikslą, manytina, kad juo negali būti renkamas bet kuris asmuo, kuris įmonėje yra užėmęs nurodytas pareigas.

Reikalavimai, nustatyti kreditorių susirinkimo pirmininkui, negali būti aiškinami plečiamai. Pavyzdžiui, tokios aplinkybės, kaip kreditoriaus ir bankrutuojančios įmonės darbo santykiai,⁴⁰⁶ bankrutuojančios įmonės ir vieno iš kreditorių valdymo organų ir (ar) atstovų sąsajumas⁴⁰⁷ ar sąsajos tarp buvusio bankrutuojančios įmonės vadovo ir akcininko bei vieno iš kreditoriaus buvusio vadovo ir akcininko⁴⁰⁸ nereiškia, kad asmuo negali būti renkamas kreditorių susirinkimo pirmininku.

Iš esmės vienintelis reikalavimas yra nešališkumas, kuris suprantamas kaip tokio asmens nedalyvavimas ankstesniame bankrutuojančios įmonės valdyme. Kitokie reikalavimai kreditorių susirinkimo pirmininko kandidatūrai nekeliami ir tokie argumentai, kaip galimas išrinkto asmens neobjektyvumas ir šališkumas, neturėtų būti vertinami. Įstatymas nekelia jokių reikalavimų dėl kreditoriaus turimo reikalavimo dydžio bankrutuojančiai įmonei ir galimybės būti išrinktam kreditorių susirinkimo pirmininku.⁴⁰⁹ Tačiau atsižvelgiant į kreditorių susirinkimo funkcijas ir priimamų sprendimų pobūdį, kreditorių susirinkimo pirmininku turėtų būti renkamas asmuo, kuris geriausiai galėtų atlikti šias funkcijas, turėtų dalyvavimo įmonių bankroto procese patirties. Toks reikalavimų kreditorių susirinkimo pirmininkui aiškinimas leidžia užtikrinti proceso veiksmingumo principą. Atsižvelgiant į nešališkumo reikalavimą, pripažįstama, kad buvęs įmonės savininkas negali būti kreditorių susirinkimo pirmininku.⁴¹⁰

⁴⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-105/2012.

⁴⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1941-330/2016.

⁴⁰⁵ JANĮ 48 straipsnio 3 dalis.

⁴⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1223-241/2016.

⁴⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1941-330/2016.

⁴⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-37-370/2019.

⁴⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-105/2012.

⁴¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-267/2014.

JANĮ reglamentuoja kreditorių susirinkimo pirmininko išrinkimo eigą. Kreditorių susirinkimo pirmininkas turi būti išrinktas pirmajame kreditorių susirinkime (JANĮ 48 straipsnio 1 dalis). Įstatymas kreditorių susirinkimo pirmininko rinkimą diferenciuoja pagal tai, kiek asmenų siūloma tapti pirmininku. Kai pasiūlomas vienas kandidatas į kreditorių susirinkimo pirmininkus, jis laikomas išrinktu, jeigu už jį balsuoja kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma sudaro daugiau kaip pusę visų susirinkime dalyvaujančių kreditorių bendros teismo patvirtintų reikalavimų sumos (JANĮ 48 straipsnio 4 dalis). Tačiau kai kreditorių susirinkimo pirmininkas renkamas iš kelių asmenų, išrinktu kreditorių susirinkimo pirmininku laikomas asmuo, už kurį balsavusių kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų suma yra didžiausia (JANĮ 48 straipsnio 5 dalis). Tai reiškia, kad įstatymas nustato skirtingą kreditorių susirinkimo pirmininko rinkimo tvarką, atsižvelgiant į tai, kad teikiama viena ar kelios kandidatūros tapti pirmininku. Autoriaus nuomone, kreditoriams iki kreditorių susirinkimo turi būti aišku, kokie asmenys siūlomi būti kreditorių susirinkimo pirmininku ir jie dėl šio klausimo balsuoja susirinkime. Taip pat, autoriaus nuomone, JANĮ 48 straipsnio 4–5 dalyse nustatyta tvarka yra imperatyvi ir kreditoriai jos keisti negali.

Išrinkus asmenį kreditorių susirinkimo pirmininku, su juo nėra sudaroma sutartis. Todėl iš esmės asmens išrinkimas kreditorių susirinkimo pirmininku nustatomas pagal kreditorių susirinkimo protokolą.

Kreditorių susirinkimo pirmininko teisės negali būti perimtos ar perduotos. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad nė vienam kreditoriui neatvykus į kreditorių susirinkimą (įskaitant ir kreditorių, kuris išrinktas kreditorių susirinkimo pirmininku), nėra jokios galimybės spręsti dėl kito asmens išrinkimo kreditorių susirinkimui pirmininkauti ir bankroto administratorius tokiu atveju neturi teisės pasiskelbti vienasmeniškai pirmininku. Tai yra procedūrinis pažeidimas.⁴¹¹

Kreditorių susirinkimo pirmininkas atlieka JANĮ nustatytas funkcijas. Kreditoriaus susirinkimo pirmininkui įstatymas priskiria atlikti tam tikrus gana formalus pobūdžio veiksmus: sušaukti kreditorių susirinkimą;⁴¹² sušaukti kreditorių komiteto posėdžius,⁴¹³ pasirašyti galutinę bankroto ataskaitą⁴¹⁴. Taigi kreditorių susirinkimo pirmininkas neįgyja jokių teisių, kurios leistų vien dėl jo statuso nulemti kreditorių susirinkimo nutarimų turinį.⁴¹⁵ Kreditorių susirinkimo pirmininkas atsako už tinkamą vadovavimą kreditorių susirinkimams ir kreditorių susirinkimo nutarimais jam priskirtų pavedimų tinkamą vykdymą.⁴¹⁶

Veiksmų, kurie nėra tiesiogiai priskiriami kreditorių susirinkimo pirmininkui ar priskirti kitų bankroto procese dalyvaujančių asmenų kompetencijai, jis neturėtų atlikti. Pavyzdžiui, negali būti laikomas pagrįstu ir kreditorių susirinkimo sprendimas

⁴¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-836/2014.

⁴¹² JANĮ 46 straipsnio 1 dalies 1 punktą.

⁴¹³ JANĮ 54 straipsnio 1 dalis.

⁴¹⁴ JANĮ 99 straipsnio 4 dalis.

⁴¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-836/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1223-241/2016.

⁴¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-105/2012.

nemokumo administratoriui taikos sutarties tekstą derinti su kreditorių susirinkimo pirmininku, kuriam tokio pobūdžio įgaliojimų įstatymas nesuteikia.⁴¹⁷ Taigi, galima teigti, kad kreditorių susirinkimo pirmininkas atlieka tik įstatyme nustatytas funkcijas ir negali jų peržengti. Kita vertus, JANĮ nėra nustatyta, kokių teisinių padarinių kyla, kai kreditorių susirinkimo pirmininkas priima jo kompetencijai nepriskirtus sprendimus ar sprendimus, kurie pažeidžia teisės aktus ar kitų proceso dalyvių interesus. Įstatyme nenumatyta ir galimybė apskusti teismui kreditorių susirinkimo pirmininko veiksmus. Todėl kreditorių susirinkimo pirmininko veiksmai gali būti skundžiami skundžiant susirinkime priimtus sprendimus.

Analizuojant kreditorių susirinkimo pirmininko padėtį, kyla klausimas dėl kreditorių susirinkimo pirmininko ir kreditorių santykių. Ar kreditorių susirinkimo pirmininkas turi turėti kreditorių pasitikėjimą? Ar galima kreditorių susirinkimo pirmininkui kelti fiduciarinio pobūdžio pasitikėjimo reikalavimą? Ar kreditoriai turi teisę perrinkti kreditorių susirinkimo pirmininką, jei jis prarado jų pasitikėjimą?

JANĮ nenustatytas draudimas kreditorių susirinkimui spręsti klausimą dėl kreditorių susirinkimo pirmininko perrinkimo. Tai reiškia, kad kreditoriai turi teisę kreditorių susirinkimo pirmininką perrinkti bet kuriuo metu bankroto procese. Tačiau teismų praktikoje pripažįstama, kad ši teisė nėra absoliuti ir teismas, atlikdamas kreditorių susirinkimų sprendimų teisėtumo kontrolę, turi teisę panaikinti kreditorių susirinkimo sprendimą dėl kreditorių susirinkimo pirmininko perrinkimo, jei tai prieštarauja imperatyvioms JANĮ, kitų įstatymų normoms, CK 1.5 straipsnyje įtvirtintiems principams ir dėl to pažeidžiami bankrutuojančios įmonės, jos kreditorių ar jų grupės teisėti interesai.⁴¹⁸ Sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo pirmininko perrinkimo, reikšminga ir tai, kokia informacija buvo pateikta prieš balsavimą.⁴¹⁹ Tai reiškia, kad kreditorių dispozityvumas leidžia jiems bet kada procese nuspręsti dėl kreditorių susirinkimo pirmininko ir jį perrinkti, tačiau toks nutarimas neturi prieštarauti JANĮ, esminiams civilinės teisės principams (CK 1.5 straipsnis).

Vienoje byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkimo sprendimą perrinkti kreditorių susirinkimo pirmininką lėmė kilęs kreditorių nepasitikėjimas juo.⁴²⁰ Nustatyta, kad tokį nepasitikėjimą lėmė bankroto administratoriaus kreditoriams pateikta nuomonė apie tikėtina netinkamą susirinkimo pirmininko pareigų vykdymą. Tačiau nemokumo administratoriaus nuomonė, pareikšta įmonės kreditoriams dėl išrinkto kreditorių susirinkimo pirmininko tinkamumo, buvo paremta nepagrįstais duomenimis, todėl galėjo lemti tai, jog kreditoriai ėmė nepalankiai vertinti jo veiklą ir nepasitikėti. Atsižvelgiant į tai, pripažinta, kad kreditorių susirinkimo sprendimas perrinkti kreditorių susirinkimo pirmininką dėl tariamo pasitikėjimo praradimo, prieštarauja teisingumo ir sąžiningumo principams. Tokia praktika leidžia teigti, kad kreditorių susirinkimą ir kreditorių susirinkimo pirmininką sieja pasitikėjimo teisiniai santykiai. Akivaizdu, kad kreditoriai, rinkdami asmenį kreditorių susirinkimo pirmininku, laiko, kad jis gali

⁴¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2014/2013.

⁴¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-762-330/2018.

⁴¹⁹ *Ibid.*

⁴²⁰ *Ibid.*

tinkamai atlikti jam priskirtus veiksmus. Tačiau tarp kreditorių susirinkimo ir kreditorių susirinkimo pirmininko nesusiklosto fiduciariniai teisiniai santykiai.

Praktikoje gali susiklostyti situacija, kad kreditorių susirinkimo pirmininku yra išrinktas asmuo, kuris negali tokių pareigų užimti. Vienoje byloje kilo ginčas dėl kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumo, kai jų priėmimo metu kreditorių susirinkimo pirmininku išrinktas asmuo, kuris neatitiko įstatyme nustatytų reikalavimų. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į kreditorių susirinkimo pirmininko statusą ir atliekamus veiksmus, vien šis faktas neturi būti pagrindas kreditorių susirinkimo nutarimą pripažinti neteisėtu. Toks pažeidimas galėtų būti pagrindas pripažinti kreditorių susirinkime priimtus sprendimus neteisėtais, jei būtų nustatytas esminis daugumos kreditorių interesų pažeidimas ar prieštaravimas protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principams.⁴²¹ Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai kreditorių susirinkimo nutarimas buvo panaikintas dėl to, kad jam pirmininkavo asmuo (bankrutuojančios įmonės akcininkas), kuris negalėjo būti išrinktas kreditorių susirinkimo pirmininku.⁴²²

4.1.1.3. Nemokumo administratorius

Nemokumo administratorius šaukia kreditorių susirinkimus ir juose dalyvauja. Be to, įstatyme nustatyta, kad kreditorių susirinkime nemokumo administratorius atstovauja juridiniam asmeniui.⁴²³ Tačiau nemokumo administratorius gina visų kreditorių, taip pat juridinio asmens teises ir teisėtus interesus.⁴²⁴ Sistemškai aiškinant JANĮ nuostatas, galima teigti, kad nemokumo administratorius iš esmės atlieka organizacinio pobūdžio funkcijas, susijusias su susirinkimo šaukimu ir jo eiga: informuoja kreditorius apie kreditorių susirinkimą⁴²⁵, pasirašo kreditorių registravimo sąrašą⁴²⁶, parengia kreditorių susirinkimo protokolą ir jį su pridedamais dokumentais ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo kreditorių susirinkimo dienos turi pateikti kreditorių susirinkimui pirmininkavusiam asmeniui pasirašyti⁴²⁷, reikiamais atvejais pasirašo kreditorių susirinkimo protokolą⁴²⁸.

Tačiau atsižvelgiant į nemokumo administratoriaus atliekamas funkcijas įmonių bankroto procese, jo patirtį ir jam keliamus reikalavimus, manytina, kad nemokumo administratorius kreditorių susirinkimo metu neturėtų būti pasyvus stebėtojas, bet galėtų (turėtų) atlikti tam tikrus veiksmus, galinčius padėti užtikrinti kreditorių susirinkime priimamų sprendimų teisėtumą. Pavyzdžiui, nemokumo administratorius galėtų informuoti kreditorius apie jų turimas teises ir pareigas bankroto procese, nurodyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų panaikinimo pagrindus ir išaiškinti tei-

⁴²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-836/2014.

⁴²² Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1478-330/2018.

⁴²³ JANĮ 66 straipsnio 1 dalies 4 punktas.

⁴²⁴ JANĮ 66 straipsnio 1 dalies 3 punktas.

⁴²⁵ JANĮ 47 straipsnis.

⁴²⁶ JANĮ 49 straipsnio 3 dalis.

⁴²⁷ JANĮ 52 straipsnio 4 dalis.

⁴²⁸ JANĮ 52 straipsnio 6 dalis.

sę skūsti priimtus sprendimus ir ūios teisės įgyvendinimo tvarką. Taip pat nemokumo administratorius turėtų informuoti kreditorius apie priemones, leisiančias užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą ir mažesnes kreditorių laiko bei finansines sąnaudas (pavyzdžiui, pasiūlyti balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis).

Atsižvelgiant į tai, kad įstatyme nustatyti tam tikri reikalavimai kreditorių susirinkimo pirmininkui, ir dėl išrinkimo teismų praktikoje pasitaiko ginčų, nemokumo administratorius galėtų pasiūlyti kreditorių susirinkimo pirmininkui rinkti asmenį, kuris atitinka JANĮ nustatytus formalius kriterijus, turi daugiausia patirties bankroto procese ir kreditorių pasitikėjimą. Todėl nemokumo administratorius turėtų būti ne pasyvus stebėtojas, bet padėti kreditoriams tinkamai įgyvendinti savo teises. Suprantama, kad toks pasiūlymas būtų rekomendacinio pobūdžio, tačiau tai galėtų būti papildoma priemonė, siekiant užtikrinti kreditorių susirinkime priimamų sprendimų teisėtumą.

4.1.1.4. Nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys

Įstatymas teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose suteikia ir nemokumo byloje dalyvaujantiems asmenims (JANĮ 45 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Tokių asmenų sąvokos JANĮ nepateikia. Kyla klausimas, kokie asmenys laikytini dalyvaujančiais nemokumo byloje? Atsakymas į šį klausimą reikšmingas, kadangi nuo jo priklauso, kokiems asmenims turi būti suteikiama teisė dalyvauti kreditorių susirinkime.

Civiliniame procese byloje dalyvaujančiais asmenimis laikomi proceso dalyviai, turintys teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi. Dalyvaujančiais byloje asmenimis yra ūalys, tretieji asmenys, asmenys, pareiškę ieškinį CPK 49 straipsnio nustatyta tvarka, pareiškėjai, suinteresuoti asmenys CPK 442 straipsnyje išvardytose bylose, CPK 431 straipsnyje numatyti kreditoriai ir skolininkai, taip pat šių asmenų atstovai.⁴²⁹ Trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, nors ir nėra tiesioginis ginčo dalyvis, turi procesinį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi ir jam procesiniai įstatymai suteikia visas procesines teises, išskyrus tas, kurios susijusios su galimybe disponuoti ginčo dalyku.⁴³⁰

Trečiaisiais asmenimis, nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų, bankroto byloje gali būti ne tik įmonės kreditoriai. Dėl trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, teisės įstoti į bankroto bylą, sprendžia bylą nagrinėjantis teismas pagal tai, ar ūis asmuo turi įstatymo pripažįstamą teisinį ryšį su bylos dalyku. Pripažįstama, kad tam, jog asmuo galėtų dalyvauti bankroto byloje trečiuoju asmeniu, būtina įrodyti pakankamą asmens teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi, neapsiribojant vien teisinio (turtinio) reikalavimo bankroto byloje turėjimu. Teismų praktikoje į bankroto bylą trečiaisiais asmenimis, nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų, teismui konstatavus pakankamą teisinį suinteresuotumą, gali būti įtraukiami įmonės savininkai, akcininkai, laiduotojai ir kt.⁴³¹ Tačiau kyla klausimas, kada, kokiais atvejais tokie asmenys turėtų būti informuojami apie ūaukiamą kreditorių susirinkimą?

⁴²⁹ CPK 37 straipsnio 1-2 dalys.

⁴³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1622-381/2017.

⁴³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372-219/2019.

Galima teigti, kad jei bankroto bylą nagrinėjantis teismas suteikia asmeniui trečiojo asmens statusą procese, jis turi teisę ir be balsavimo teisės dalyvauti kreditorių susirinkime. Tokios teisės autorius nenustatė nagrinėtų užsienio valstybių praktikoje, tačiau jos suteikimas būtų siejamas su tokių asmenų teisiniu statusu ir kreditorių susirinkime priimtų sprendimų poveikiu jų teisėms ir interesams. Kadangi JANĮ nenustato jokių nemokumo byloje dalyvaujančių asmenų teisių ir pareigų kreditorių susirinkime, jie turi teisę tik dalyvauti kreditorių susirinkime, kai jame sprendžiamas su jų teisėmis ir pareigomis susijęs klausimas, bet neturi teisės jame balsuoti.

4.1.2. Kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimai

Kreditorių susirinkimas yra kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantis organas. Kyla klausimas, ar kreditoriaus teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime gali būti ribojama, jei kyla grėsmė bankroto proceso veiksmingumui, pavyzdžiui, jei kreditorius veikia priešingai kreditorių bendriesiems interesams ar yra kitų teisiškai reikšmingų aplinkybių? Nustačius, kad ši teisė gali būti ribojama, kyla klausimas, kokie ribojimai gali būti taikomi? Ar ši teisė turėtų (galėtų) būti ribojama tais atvejais, kai kreditorius šia teise galimai piktnaudžiauja, pavyzdžiui, sąmoningai vilkina bankroto procesą?

Viena teisėtų priemonių riboti kreditorių dalyvavimą bankroto procese galėtų būti dalyvavimo ir balsavimo teisės ribojimas (pavyzdžiui, laikinas balsavimo teisės sustabdymas) taikant laikinąsias apsaugos priemones. Tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nenustatytas JANĮ. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad CPK nėra numatytas baigtinis laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas, kiekvienu konkrečiu atveju teismas, atsižvelgdamas į kilusio ginčo ypatumus, sprendžia, kokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas reikalingas, kad maksimaliai būtų užtikrintas ieškovui palankaus teismo sprendimo įvykdymas⁴³². Tai leidžia svarstyti, kad priemonės, ribojančios kreditorių teises dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime, galėtų būti taikomos. Kita vertus, teismų praktikoje pasitaiko aiškinimų, kad laikinoji apsaugos priemonė (kreditoriaus teisės balsuoti kreditorių susirinkime ribojimas) nėra taikoma, kadangi nėra numatyta, nei CPK, nei specialiame įstatyme.⁴³³ Autoriaus nuomone, pastaroji praktika nėra visiškai pagrįsta, nes vien tai, kad CPK tokia laikinoji priemonė nenumatyta, nereiškia, kad ji negali būti taikoma, kadangi CPK nustatytas nebaigtinis laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas (CPK 145 straipsnio 1 dalies 13 punktas). Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad laikinosios apsaugos priemonės yra skirtos byloje pareikštiems materialiniams reikalavimams užtikrinti. Ribojimas kreditoriui laikinai naudotis savo kolektyvinėmis teisėmis iš esmės nesiejamas su konkrečių materialinių reikalavimų byloje užtikrinimu, taip pat kyla klausimas, kaip tokiu atveju suprantama sprendimo neįvykdymo grėsmė.

Kyla klausimas, ar taikant tokią priemonę (ribojant kreditoriui laikinai dalyvauti, balsuoti kreditorių susirinkime) taikomi bendrieji CPK 144 straipsnyje nustatyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindai? Kokiais atvejais tokios laikinosios

⁴³² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-956/2014.

⁴³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-553-2/2008; Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-913-381/2015.

apsaugos priemonės taikymas yra galimas? Kokia galėtų būti tokių priemonių taikymo trukmė? Siekiant nustatyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą dėl kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime apribojimo, svarbūs teismų praktikos pavyzdžiai bylose, kuriose toks klausimas buvo keliamas.

Pagrindinis laikinųjų apsaugos priemonių tikslas iš esmės yra užtikrinti teismo sprendimo vykdymą ar išimtiniais atvejais išlaikyti *status quo* situaciją (rezervacinės laikinosios apsaugos priemonės). Laikinosios apsaugos priemonės, kuriomis siekiama ne garantuoti teismo sprendimo įvykdymą, o kitų tikslų, pavyzdžiui, sureguliuoti bankroto procese kylančius klausimus, neatitinka laikinųjų apsaugos priemonių paskirties ir tikslo.⁴³⁴ Be to, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas neatsiejamas nuo ekonomiškumo principo, kuris reiškia, kad teismas gali taikyti laikinas apsaugos priemones tais atvejais arba taikyti tokias ir tiek laikinųjų apsaugos priemonių, kiek tai būtina ir pakanka užtikrinti būsimo teismo sprendimo, kuris gali būti palankus ieškovui, įvykdymą.⁴³⁵

Teismų praktikoje kilus ginčui dėl kreditoriaus teisių, susijusių su dalyvavimu ir balsavimu kreditorių susirinkime pagrįstai pripažįstamas aukštas tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo standartas, t. y. jų taikymas tik esant itin svarbioms aplinkybėms ir siekiant apsaugoti svarbias teises vertes. Pavyzdžiui, nepagrįstas kreditoriaus nušalinimas nuo dalyvavimo kreditorių susirinkime ir sprendimų priėmimo pagrindiniais klausimais yra esminis jo teisių pažeidimas, o ne formalus procesinių reikalavimų nesilaikymas.⁴³⁶

Balsavimo teisės ribojimas kreditoriui gali sukelti reikšmingus padarinius tolesnio įmonės bankroto proceso eigai. Autorius sutinka, kad balsavimo teisės apribojimas pavieniam kreditoriui, kurio reikalavimas sudaro sąlyginai mažą dalį visų patvirtintų reikalavimų, galimai neturėtų didelės įtakos kreditorių sprendimų priėmimui bankroto procese (be to, iš viso kiltų klausimas dėl tokios priemonės praktinio poreikio). Tačiau nekyla abejonių, kad kreditoriaus, turinčio didelį patvirtintą kreditoriaus reikalavimą (dominuojančio kreditoriaus), bankroto procese teisės balsuoti apribojimas lemtų sprendimų priėmimo kreditorių susirinkime sustabdymą. Tokiu būdu negalėtų vykti kreditorių susirinkimai, nebūtų sprendžiami klausimai/priimami sprendimai bankroto procese. Akivaizdu, kad tokia situacija būtų nepriimtina ir pažeistų bankroto proceso operatyvumą. Vertinant teismų praktikos pavyzdžius, matyti, kad ji dėl tokios priemonės taikymo nėra vienoda. Vienais atvejais teismai atmeta prašymą tokią priemonę taikyti kaip nesuderinamą su bankroto procesu, kitais atvejais nenustato jos taikymo sąlygų.

Vienoje pirmųjų bylų, susijusių su kreditoriaus teisės balsuoti ribojimu, bankroto administratorius ir vienas iš kreditorių pateikė teismui prašymą sustabdyti kreditorių komiteto narės balsavimo teisę kreditorių komitetui svarstant klausimą dėl taikos sutarties sudarymo su šia kreditore.⁴³⁷ Prašymas buvo grindžiamas tuo, kad bankrutuojanti įmonė bylinėjasi su šia kreditore dėl skolos priteisimo ir taikos sutarties sudarymo

⁴³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2-1495-407/2015; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-566-823/2018.

⁴³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-913-381/2015.

⁴³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1995/2013.

⁴³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-477/2010.

kitoje byloje. Taikos sutarties sudarymo klausimas buvo įtrauktas į kreditorių komiteto posėdžio susirinkimo dienotvarkę, tačiau minėta kreditorė nenusišalino nuo šio klausimo sprendimo. Pirmosios instancijos teismas prašomą priemonę pritaikė, tačiau apeliacinės instancijos teismas sprendimą panaikino ir prašymą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad tokios laikinosios apsaugos priemonės taikymas dėl esančios galimos rizikos dėl kreditoriaus jam palankaus sprendimų priėmimo, bet ne visiems kreditoriams, yra grindžiamas prielaidomis.⁴³⁸ Tokiai praktikai autorius pritaria, kadangi net ir „įprastų“ civiliniame procese laikinųjų apsaugos priemonių taikymas neturėtų būti pagrįstas vien prielaidomis dėl asmens elgesio ateityje. Juo labiau sprendžiant klausimą dėl kreditoriaus teisės dalyvauti kreditorių susirinkime apribojimo turėtų būti taikomas dar aukštesnis tokių priemonių taikymo standartas, kadangi jame kreditorius gina savo finansinius interesus, siekdamas savo reikalavimo patenkinimo.

Sistemiškai vertinant teismų praktiką, sprendžiant šį klausimą, matyti, kad dažniausiai klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tokiose bylose kyla: i) kai yra ginčijamas kreditoriaus reikalavimas byloje, ii) kai yra duomenų apie galimą kreditoriaus interesų konfliktą ir (ar) piktnaudžiavimą savo teisėmis, iii) kiti atvejai.

4.1.2.1. Ginčijamas kreditoriaus reikalavimas

Laikinosios apsaugos priemonės taikymas dėl to, kad kreditoriaus reikalavimas yra ginčijamas, grindžiamas tikslu, jog bankroto byloje sprendimus priimtų kreditoriai, dėl kurių patvirtintų reikalavimų nekyla abejonių ir suteikta balsavimo teise naudojasi tik ją turintys asmenys. Nustačius, kad kreditorių susirinkime balsavo asmuo, kuris tokios teisės neturėjo, tai keltų klausimą dėl tokiaame kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo.

Vienoje pirmųjų tokio pobūdžio bylų bankroto administratorius ginčijo kreditoriaus pareikštą reikalavimą įmonės bankroto byloje ir prašė sustabdyti trijų kreditorių teises balsuoti bankrutuojančios kreditorių susirinkimuose. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad kreditoriaus, kurio finansinis reikalavimas patvirtintas teismo, ribojimas dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir balsuoti būtų neproporcingas jo teisių suvaržymas ir tokios laikinosios apsaugos priemonės pritaikymas būtų nesuderinamas su bankroto proceso esme ir kreditorių teisių gynimu šiame procese.⁴³⁹ Taigi, nors teismas ir nepaneigė teisės prašyti laikinai riboti kreditoriaus balsavimo teisės kreditorių susirinkime, tačiau svarbesne vertybe laikė kreditoriaus teisę aktyviai dalyvauti bankroto procese, t. y. balsuoti kreditorių susirinkime.

Kitoje byloje bankrutuojanti įmonė prašė priteisti iš atsakovo be teisinio pagrindo gautą sumą, palūkanas ir taikyti laikinąsias apsaugos priemones – uždrausti atsakovui, kaip ieškovo kreditoriui, balsuoti priimant bet kokius sprendimus ieškovo bankroto procese. Ieškovas nurodė, kad atsakovas ieškovo bankroto byloje turi didelį (20 819 028 Lt) finansinį reikalavimą, tačiau patenkinus ieškinį, būtų konstatuota, kad ieškovo atsakovui sumokėtų rinkliavų suma yra per didelė, todėl atsakovas jokių reikalavimų ieškovui

⁴³⁸ *Ibid.*

⁴³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1356/2012.

dėl nesumokėtų rinkliavų objektyviai neturėtų. Pirmosios instancijos teismas prašymą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad ieškovas, prašydamas pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones, iš esmės nurodė tik tai, kad jų nepritaikius, ieškoviui galimai palankus teismo sprendimas nesukels siekiamo rezultato. Tačiau ieškovas nepagrindė, kokio siekiamo rezultato ieškovas negaus ir kaip konkrečiai jo siekiamo rezultato paneigimą nulemia laikinųjų apsaugos priemonių netaikymas.⁴⁴⁰

Dar vienu atveju bankroto administratoriaus pateikė ieškinį, kuriuo prašė pripažinti negaliojančiais sandorius, kurių pagrindu pripažintas vieno kreditoriaus reikalavimas bankroto procese. Bankroto administratorius argumentavo, kad kreditorius, turėdamas balsų daugumą, gali daryti lemiamą įtaką bankroto bylos eigai, todėl siekiant išvengti kreditorių susirinkimuose priimamų sprendimų neteisėtumo bei galimų teisminių ginčų dėl šių sprendimų, būtina uždrausti kreditoriui dalyvauti kreditorių susirinkimuose. Pirmosios instancijos teismas tokį prašymą tenkino, tačiau apeliacinės instancijos teismas sprendimą panaikinimo ir prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones atmetė. Teismas nurodė, kad laikinosios apsaugos priemonės negalėjo būti taikomos vien dėl to, kad šioje byloje jokie reikalavimai kreditoriui nėra pareikšti. Todėl bankroto administratorė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones turėjo teikti minėtą civilinę bylą nagrinėjančiam teismui, kuris vienintelis galėjo tinkamai preliminariai įvertinti ieškovės pareikštų reikalavimų pagrįstumą, kaip vieną būtinųjų sąlygų laikinųjų apsaugos priemonių taikymui. Be to, teismas pripažino, kad tokio pobūdžio laikinoji apsaugos priemonė yra prevencinio pobūdžio ir jos taikymas neatitinka laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teisinio reglamentavimo ir ji būtų neproporcinga ir ne ekonomiškai, kadangi būtų užkirstas kelias kreditoriui turimais balsais daryti bet kokią įtaką sprendžiant klausimus.⁴⁴¹

Panašiai klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo buvo sprendžiamas ir kitoje byloje.⁴⁴² Bankrutuojančios įmonės akcininkas ir buvęs kreditorius prašė sustabdyti absoliučią reikalavimų daugumą (99 procentai visų patvirtintų kreditorių reikalavimų) turinčio kreditoriaus teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir balsuoti. Pareiškėjas prašymą grindė tuo, kad kitoje byloje pareiškėjas prašo pripažinti negaliojančiu įmonės ir minėto kreditoriaus sudarytą sandorį, kurio pagrindu bankroto byloje patvirtintas kreditoriaus reikalavimas. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad laikinosios apsaugos priemonės taikymas yra nepagrįstas, kadangi kol šis reikalavimas nėra nugincytas, uždrausti pagrindiniam kreditoriui dalyvauti kreditorių susirinkimuose būtų neproporcinga priemonė ir nepagrįstai ribotų kreditoriaus teises skolininko bankroto procese. Be to, nėra jokio pagrindo konstatuoti, kad kreditoriaus bankroto byloje teisių suvaržymas padėtų užtikrinti minėtoje byloje pareikšto turbinio reikalavimo įvykdymą.⁴⁴³

Tais atvejais, kai ginčijamas kreditoriaus reikalavimas, teismas gali pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones tik dėl balsavimo teisės suvaržymo, tačiau gali leisti

⁴⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1678/2014.

⁴⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-566-823/2018.

⁴⁴² Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1021-241/2016.

⁴⁴³ *Ibid.*

naudotis kitomis kreditoriaus teisėmis, be to, svarbu yra tai, jog taikomos laikinosios apsaugos priemonės nevaržytų asmens teisių daugiau nei būtina pareikštiems reikalavimams užtikrinti.⁴⁴⁴

Kitoje byloje kreditoriaus teisė balsuoti kreditorių susirinkime buvo apribota atsižvelgiant į tai, kad dar vyksta ginčas dėl bankrutuojančios įmonės ir kreditoriaus sudarytos sutarties galiojimo, t. y. galutinis sprendimas dėl kreditoriaus reikalavimo teisės dar nėra priimtas. Teismas sprendė, kad atsižvelgiant į tai, jog kreditoriaus reikalavimas yra patvirtintas atsakovės bankroto byloje, bet jo pagrįstumas nėra iki galo išspręstas, laikinosios apsaugos priemonės gali būti pritaikytos ir jos yra adekvačios laikinosiomis apsaugos priemonėmis siekiamam tikslui – užtikrinti kad bankroto bylos klausimus spręstų tik tie kreditoriai, dėl kurių statuso abejonių nekyla. Tokiu atveju vertinama, kad pritaikius laikinąją apsaugos priemonę, kitų bankroto proceso dalyvių interesai nepažeidžiami, be to, ja yra suvaržoma tik viena kreditoriaus, kuriam taikoma tokia priemonė, teisė (teisė balsuoti).⁴⁴⁵

Toks kreditoriaus teisės balsuoti ribojimas kreditorių susirinkime pripažintas pagrįstu ir kitoje byloje. Teismas svarbia aplinkybe laikė tai, kad ginčijamas kreditoriaus reikalavimas yra didelis (53,68 proc. visų teismo patvirtintų finansinių reikalavimų sumos) ir ji suteiktą kreditoriui absoliučią balsų daugumą kreditorių susirinkime. Teismas konstatavo, kad tokia laikinąją apsaugos priemone yra proporcingai suvaržomos tik kreditoriaus, kurio reikalavimas ginčijamas, teisės, tačiau kitų kreditorių interesai nėra pažeidžiami.⁴⁴⁶

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktika dėl laikinųjų apsaugos priemonių (kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimo), kai ginčijamas kreditoriaus reikalavimas, nėra iki galo aiški. Iš esmės tokios laikinosios apsaugos priemonės taikymas yra galimas. Jos tikslas – užtikrinti, kad bankroto procese kolektyvinius sprendimus priimtų tik kreditoriai, turintys tokią teisę. Priešingu atveju, netaikius tokios priemonės, gali susiklostyti situacija, kad kreditorių susirinkime priimti sprendimai bus neteisėti, kadangi jų priėmimo dalyvavo asmuo, neturintis tokios teisės. Taigi tokiu atveju pusiausvyra turi būti išlaikyta tarp įstatymu suteikiamos kreditoriaus teisės balsuoti ir užtikrinimo, kad bankroto procese sprendimus priima tik asmenys, turintys tokią teisę.

Autorius pritaria formuojamai teismų praktikai, kad iš esmės nei aplinkybė, kad patvirtintas kreditoriaus reikalavimas yra ginčijamas, nei galimas kreditoriaus interesų konfliktas, neturėtų būti pagrindas riboti kreditoriaus teises. Tai grindžiama šiais argumentais: i) tokio kreditorių teisių ribojimo teisės aktai tiesiogiai nenustato, todėl tai suponuoja jo taikymo išimtinumą, ii) kreditoriaus teisės ribojimas dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime gali būti neproporcingas kreditoriaus teisių suvaržymas. Be to, kiltų klausimas, ar kreditorius tokiu atveju turėtų teisę skusti kreditorių susirinkimo sprendimus, jei jo teisė balsuoti kreditorių susirinkime apribota.

⁴⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-241/2016.

⁴⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-738/2014.

4.1.2.2. Kreditoriaus interesų konfliktas ir (ar) piktnaudžiavimas savo teisėmis

Kita kategorija ginčų dėl kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimo yra atvejai, kai kyla galimas kreditorių interesų konfliktas ir (ar) kreditorius piktnaudžiauja savo teisėmis. Suprantama, kad kreditorių konfliktai daro neigiamą poveikį bankroto proceso veiksmingumui. Todėl tokiais atvejais praktikoje siekiama taikyti priemones, kurios leistų išvengti bankroto proceso vilkinimo dėl kreditorių konfliktų ar kreditorių piktnaudžiavimo savo teisėmis.

Vienoje byloje bankroto administratorius ir vienas kreditorių prašė kitam kreditoriui (turinčiam 52,3 proc. balsų) taikyti laikinąją apsaugos priemonę (draudimą balsuoti kreditorių susirinkimuose), motyvuodami tuo, kad kreditorius, turėdamas didžiausią patvirtintą finansinį reikalavimą, piktnaudžiauja savo teisėmis visuose kreditorių susirinkimuose balsuodamas „prieš“ dėl visų kreditorių susirinkimo nutarimų projektų, taip vilkindamas bankroto procesą ir darydamas žalą įmonei bei jos kreditoriams. Teismas prašymą atmetė, kadangi tokia priemone siekiama ne laikinųjų apsaugos priemonių tikslo (garantuoti teismo sprendimo vykdymą), bet reglamentuoti bankroto procese kylančius klausimus, be to, ją pritaikius būtų pažeidžiama esminė kreditoriaus teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkimuose.⁴⁴⁷ Atitinkamai kreditorius, kuriam buvo prašoma taikyti minėtą laikinąją apsaugos priemonę, prašė pripažinti pareiškėjų veiksmus piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis, tačiau teismas tokį prašymą atmetė, nurodydamas, kad pareiškėjų pasirinktas pažeistų teisių gynimo būdas yra netinkamas, savaime nesudaro pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjai piktnaudžiauja proceso teise.⁴⁴⁸

Kitu atveju, bankrutuojančios įmonės kreditoriai prašė taikyti minėtą laikinąją apsaugos priemonę didžiausią patvirtintą finansinį reikalavimą turinčiam kreditoriui, kadangi jis piktnaudžiavo savo teisėmis visuose kreditorių susirinkimuose, priimdamas sau palankius sprendimus ir tokiu būdu darydamas žalą įmonei bei jos kreditoriams. Apeliacinės instancijos teismas atmetė prašymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę, tačiau nurodė, kad jei kreditorius, dalyvaudamas kreditorių susirinkimuose ir atitinkamai juose balsuodamas, piktnaudžiauja savo teise ir tokie kreditoriaus veiksmai sukelia žalą įmonei, jos kreditoriams, tokiam kreditoriui galėtų būti pagrindas taikyti civilinę atsakomybę.⁴⁴⁹

Kitoje byloje nustatyta, kad bankroto administratorius nušalino du bankrutuojančios įmonės kreditorius (turinčius kartu daugiau kaip 53 procentų visų patvirtintų kreditorių reikalavimų) nuo kreditorių susirinkime nagrinėto klausimo svarstymo dėl įmonės turto pardavimo. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo kreditorių nušalinimas pripažintas teisėtu ir nurodė, kad kreditorių nušalinimas nuo dalyvavimo kreditorių susirinkime ir nuo sprendimų priėmimo pagrindiniais klausimais yra esminis jų teisių pažeidimas, o ne formalus procesinių reikalavimų nesilaikymas. Teismas pripažino, kad tarp vieno iš nušalintų

⁴⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1495-407/2015.

⁴⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-356-370/2018.

kreditorių ir kitų kreditorių kilo interesų konfliktas, kadangi šiam kreditoriui esant ir įmonės kreditoriumi, ir debitoriumi, jis yra suinteresuotas sau naudingo sprendimo priėmimu ir inicijuoja veiksmus, kurie nėra suderinami su kreditorių siekiu gauti kuo didesnę savo reikalavimų patenkinimą. Kreditoriaus balsavimo teisės sustabdymas nėra numatytas teisės aktuose, be to, tokia priemonė keltų klausimų dėl kreditorių lygiateisiškumo principo galimo pažeidimo.⁴⁵⁰

Apibendrinant galima teigti, kad laikinosios apsaugos priemonės (kreditoriaus dalyvavimo ir balsavimo teisės kreditorių susirinkime) taikymas kilus kreditorių konfliktui, nėra įprastas ir iš esmės neatitinka laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslų, kreditorių lygiateisiškumo principo.

4.1.2.3. Kiti atvejai

Praktikoje taip pat pasitaiko atvejų, kai prašoma kreditoriui taikyti laikinąsias apsaugos priemones tais atvejais, kurie nepatenka į jau apžvelgtus. Pavyzdžiui, vienoje byloje bankrutuojančios įmonės kreditoriai prašė taikyti laikinąją apsaugos priemonę – uždrausti bankrutuojančios įmonės kreditorių komitetui rinktis į posėdžius ir priimti nutarimus, kol nebus priimtas galutinis teismo sprendimas dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių komiteto teisėtumo.⁴⁵¹ Prašymas buvo grindžiamas tuo, kad viena iš komiteto narių (darbuotojų atstovė) yra galimai išrinkta neteisėtai ir teisme nagrinėjamas prašymas dėl kreditorių komiteto priimtų sprendimų teisėtumo. Prašoma priemonė buvo pritaikyta. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad jei būtų priimtas teismo sprendimas, kuriuo būtų pripažinta, kad kreditorių komitetas buvo išrinktas neteisėtai, tokio sprendimo įvykdymas būtų apsunkintas, jei iki tol kreditorių komitetas būtų priėmęs sprendimus. Teismas reikšmingomis prašomos laikinosios apsaugos priemonės taikymo aplinkybėmis laikė ir kreditorių komiteto atliekamas funkcijas ir pobūdį.⁴⁵²

Autoriaus nuomone, tokia laikinoji apsaugos priemonė (kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujančio organo veiklos sustabdymas) turėtų būti taikoma itin išimtiniais atvejais, atsižvelgiant į bankroto proceso operatyvumo principą ir kreditorių autonomiją, kadangi tokia priemonė reiškia įmonės bankroto proceso ir sprendimų priėmimo sustabdymą ir užkerta kelią bankroto proceso veiksmingumui.

Analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su kreditorių susirinkimo eiga, taikymą, reikia paminėti ir gana išskirtinį atvejį, kai buvo siekiama iš viso sustabdyti kreditorių susirinkimų šaukimą dėl kilusio ginčo su bankroto administratoriumi. Byloje pateiktas prašymas taikyti laikinąją apsaugos priemonę – draudimą bankroto administratoriui tęsti administravimo veiksmus ir šaukti kreditorių susirinkimą iki to, kol bus išspręstas klausimas dėl bankroto administratoriaus tinkamumo eiti bankroto administratoriaus pareigas bankroto byloje. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas prieštarautų pagrindiniam bankroto proceso tikslui – kuo operatyviau patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių

⁴⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1995/2013.

⁴⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-482-798/2018.

⁴⁵² *Ibid.*

interesus. Tuo tarpu bankroto procese siekiama kuo efektyviau, ekonomiškiau ir operatyviau užbaigti vykdyti visas bankroto procedūras.⁴⁵³ Tokia praktika, autoriaus nuomone, atitinka tokio pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių tikslą ir proporcingumą.

Apibendrinant nurodytą teismų praktiką, galima teigti, kad laikinoji apsaugos priemonė – kreditoriaus teisės dalyvauti ir (ar) balsuoti kreditorių susirinkime ribojimas – yra išimtinė ir pagrįstai taikoma retai. Tokia išimtis gali būti, kai prašoma taikyti laikinoji apsaugos priemonė yra tiesiogiai susijusi su kreditoriaus dalyvavimu kreditorių susirinkime (komitete) ir siekiama išvengti atvejų, kai sprendimus priima tokios teisės neturintis asmuo.

Autoriaus nuomone, laikinųjų apsaugos priemonių, ribojančių kreditorių dalyvavimą ir (ar) balsavimą kreditorių susirinkime, nenustatymas bankroto procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose kelia teisinio apibrėžtumo ir teisinio netikrumo problemas. Be to, kaip nustatyta, tam tikrais atvejais teismų praktika nėra visiškai nuosekli, o tokių priemonių taikymas yra reikšminga bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo sąlyga. Siekiant užtikrinti teisinio reglamentavimo aiškumą, manytina, kad tokios laikinosios apsaugos priemonės ir jų taikymo pagrindai turėtų būti nustatyti pozityviojoje teisėje. Tačiau nei ĮBĮ, nei JANĮ jokios nuorodos dėl tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nenustatytos. Todėl, siekiant teisinio aiškumo ir konkretumo, tokios priemonės ir jų taikymo tvarka turėtų būti reglamentuojamos įstatyme.

4.1.3. Kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka

Kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka yra reikšminga kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo prielaida, todėl ji turi užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą. Įprastai bankroto procese kreditorių susirinkimą gali šaukti kreditoriai, nemokumo administratorius, teismas. Taip pat gali būti nustatyti ir specifiniai reikalavimai kreditoriams dėl tokios teisės įgyvendinimo, pavyzdžiui, kad teisė sušaukti kreditorių susirinkimą priklauso nuo patvirtinto finansinio reikalavimo dydžio ir kt. Tačiau, nepaisant, koks reglamentavimas pasirinktas, svarbu užtikrinti pusiausvyrą tarp kreditorių dalyvavimo palengvinimo priimant bendrus sprendimus ir kreditorių interesų apsaugos bei efektyvios proceso eigos, siekianti išvengti proceso vilkinimo.⁴⁵⁴ Be to, reikia įvertinti ir tai, kad patys kreditoriai kaip bankroto bylos dalyviai, turi domėtis bankroto procesu.⁴⁵⁵ Įstatyme nustatytas asmenų, turinčių teisę šaukti kreditorių susirinkimą, sąrašas negali būti keičiamas (plečiamas). Todėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka negali pakeisti ar išplėsti JANĮ reglamentuojamų atvejų taikymo.⁴⁵⁶

Aptariant kreditorių susitarimo sušaukimo tvarką, reikia atskirti pirmąjį ir vėlesnius kreditorių susirinkimus:

- Pirmasis kreditorių susirinkimas turi būti sušauktas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo teismo nutarties, kuria patvirtinta kreditorių reikalavimų suma tapo didesnė

⁴⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2265/2013.

⁴⁵⁴ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 195.

⁴⁵⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1452/2011.

⁴⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-286/2007.

negu pusė teismui pateiktų tvirtinti kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos (JANĮ 60 straipsnio 1 dalis). Taigi, JANĮ nustato ilgesnį terminą, per kurį turi būti sušauktas pirmasis kreditorių susirinkimas, nei ĮBĮ, kuriame buvo nustatytas 30 dienų terminas.⁴⁵⁷

- Vėlesni kreditorių susirinkimai vyksta kreditorių susirinkimo ir JANĮ nustatyta tvarka.

Tai reiškia, kad įstatymas nustato tik pirmojo kreditorių susirinkimo bankroto procese sušaukimo tvarką. Visų kitų kreditorių susirinkimų sušaukimo tvarką nustato patys kreditoriai, balsuodami kreditorių susirinkime. Tačiau įstatymas imperatyviai nurodo, kad pirmajame kreditorių susirinkime turi būti išrinktas kreditorių susirinkimo pirmininkas.⁴⁵⁸ Taigi, pirmasis kreditorių susirinkimas bankroto procese yra šaukiamas, neatsižvelgiant į kreditorių poziciją, o visų kitų kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka yra nustatoma pačių kreditorių. Tokiu būdu kreditoriams yra suteikta teisė nuspręsti, kokia tvarka turi būti šaukiami susirinkimai. Viena vertus, tokia įstatymų leidėjo pozicija rodo kreditorių autonomijos pripažinimą ir galimybę jiems nuspręsti, koks kreditorių susirinkimo sušaukimo modelis jiems priimtinausias. Kita vertus, įstatyme nesant taisyklių, kaip kreditoriai turi organizuoti kreditorių susirinkimą, neužtikrinamas teisinis tikrumas ir sudaroma galimybė piktnaudžiauti procesu. Tokių dviejų vertybių: kreditorių autonomijos ir operatyvios bankroto proceso eigos užtikrinimas nėra visuomet lengvai pasiekiamas, todėl neatsitiktinai teismų praktikoje kyla ginčų, kaip šios vertybės turi būti suderinamos.

Bankrotas yra kompleksinis ir tęstinis procesas. Skirtingai nei įprastame civiliniame procese, bankroto bylos iškėlimo stadijoje ir procesui prasidėjus, gali būti neaiškūs visi dalyvaujantys byloje asmenys (kreditorių reikalavimų tvirtinimas gali užsitęsti dėl jų ginčijimo). Neretai visi dalyvaujantys byloje asmenys paaiškėja tik proceso eigoje. Tokia situacija susiklosto, kadangi kreditoriaus reikalavimas gali būti ginčijamas bankroto ar kitoje byloje, kreditorius laiku nepateikia reikalavimo, kadangi nėra informuotas arba nesiekia savo teisių gynimo bankroto procese. Todėl realu, kad pirmojo (ir vėlesnių) kreditorių susirinkimo sušaukimo metu kai kurių kreditorių reikalavimai dar gali būti ginčijamai (nepatvirtinti), t. y. jie neturi teisės susirinkimuose dalyvauti. Tačiau tai neturėtų būti kliūtis rengti kreditorių susirinkimus. Teismų praktikoje nurodoma, kad kitoks įstatymo aiškinimas reikštų (laukiant, kol bankroto byloje būtų patvirtinti visų kreditorių reikalavimai) bankroto procesas neatitiktų jam keliamų tikslų.⁴⁵⁹ Autorius pritaria tokiai formuojamai praktikai, kadangi individualūs kreditoriaus interesai negali paneigti kolektyvinio bankroto proceso pobūdžio ir operatyvumo principo.

4.1.3.1. Pirmasis kreditorių susirinkimas

Įstatymas nustato griežtus pirmojo kreditorių susirinkimo sušaukimo terminus. JANĮ 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pirmasis kreditorių susirinkimas turi būti

⁴⁵⁷ ĮBĮ 22 straipsnio 1 dalis.

⁴⁵⁸ JANĮ 48 straipsnio 1 dalis.

⁴⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-380/2007.

sušauktas ne vėliau kaip per 45 dienas nuo teismo nutarties, kuria patvirtinta kreditorių reikalavimų suma tapo didesnė negu pusė teismui pateiktų tvirtinti kreditorių reikalavimų sumos, įsiteisėjimo dienos. Tokio termino tikslas yra proceso operatyvumo užtikrinimas, siekiant, kad kreditorių susirinkimas įvyktų per įmanomai trumpesnę laiką nuo kreditorių finansinių reikalavimų patvirtinimo dienos. Nemokumo administratorius, šaukdamas kreditorius į pirmąjį kreditorių susirinkimą, turi vadovautis proceso koncentracijos ir protingumo principais, siekti užkirsti kelią nepagrįstam bankroto proceso vilkinimui ir nepažeisti įstatymo nustatyto termino.⁴⁶⁰

Įstatyme nustatytos pirmojo kreditorių sušaukimo tvarkos privaloma laikytis. Vienoje byloje kreditorius ginčijo pirmojo kreditorių susirinkimo nutarimus, argumentuodamas, kad jie priimti pažeidžiant imperatyvias ĮBĮ 22 straipsnio nuostatas, t. y. kreditorių susirinkimas sušauktas tuo metu, kai kreditorių pateiktų, bet įsiteisėjusiais teismo procesiniais sprendimais dar nepatvirtintų kreditorių reikalavimų suma sudarė daugiau nei pusę teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos.⁴⁶¹ Nustatyta, kad pirmasis kreditorių susirinkimas buvo sušauktas vykstant teisminiam ginčui dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo patvirtinimo, kurį inicijavo bankroto administratorius, nesutikdamas su kreditoriaus prašomu patvirtinti 60 023,75 Eur dydžio finansiniu reikalavimu (tuo metu bendra kreditorių patvirtintų finansinių reikalavimų suma sudarė 48 576,15 Eur). Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismo sprendimui panaikinti skundžiamą nutarimą, konstatavo, kad bankroto administratorius žinojo apie kreditoriaus pareikštą finansinį reikalavimą ir dėl jo kilusį ginčą, todėl prieš šaukdamas pirmąjį kreditorių susirinkimą, privalėjo atsižvelgti į tai, kad apeliacine tvarka nėra išspręstas ginčas su didžiausiu įmonės kreditoriumi, kurio patvirtinta reikalavimo dalis galėjo turėti lemiamos įtakos pirmojo kreditorių susirinkimo sprendimams.⁴⁶²

Skirtingai nei ĮBĮ, JANĮ reglamentuoja, kaip nemokumo administratorius turi informuoti kreditorius apie pirmąjį kreditorių susirinkimą. Iki JANĮ įsigaliojimo teismų praktikoje buvo pripažįstama, kad bankroto administratorius, šaukdamas pirmąjį kreditorių susirinkimą, neturi pareigos laikytis CPK 117–132 straipsniuose įtvirtintų procesinių dokumentų įteikimo taisyklių. Atsižvelgiant į esminius civilinio proceso principus ir trumpą terminą pirmajam kreditorių susirinkimui sušaukti, pripažinta, kad bankroto administratorius turėjo įteikti kreditoriams pranešimus bei informaciją apie šaukiamą kreditorių susirinkimą bet koku patiems kreditoriams priimtiniu bei patogiu būdu, siekiant suteikti visiems kreditoriams lygias galimybes per protingą terminą gauti informaciją apie šaukiamą kreditorių susirinkimą ir jame planuojamus priimti nutarimus.⁴⁶³ Kreditorių informavimas buvo siejamas su kreditorių lygybės principu. Tai reiškia, kad kiekvienas kreditorius turi turėti galimybę žinoti apie kreditorių susirinkimo datą, laiką ir vietą, kreditorių susirinkimo darbotvarkę bei nutarimų projektų turinį tam, kad galėtų apsispręsti dėl dalyvavimo susirinkime ir balsavimo.⁴⁶⁴ Autorius

⁴⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-733/2010.

⁴⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-514-381/2018.

⁴⁶² *Ibid.*

⁴⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402/2012.

⁴⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-147-798/2019.

kreditorių informavimą apie kreditorių susirinkimus ir teisę gauti informaciją bankroto procese analizavo teisės doktrinoje.⁴⁶⁵

Nemokumo administratorius, sprenddamas dėl kreditoriaus informavimo apie pirmąją kreditorių susirinkimą, turėtų atsižvelgti į kreditorių nurodytą informavimo būdą, jei toks yra nurodytas. Pavyzdžiui, vienoje byloje kreditorius savo pateiktame prašyme patvirtinti jo finansinį reikalavimą kaip savo kontaktinius duomenis nurodė telefono ir fakso numerius bei elektroninio pašto adresą. Teismas pripažino, kad bankroto administratorius, informuodamas kreditorių apie kreditorių susirinkimą tik elektroniniu paštu veikė pagal *bonus pater familia* standartą, kadangi kaip bet kuris kitas protingas (apdairus, rūpestingas, atidus) asmuo, susipažinęs su tokio turinio kreditoriaus prašymu, visiškai pagrįstai jame nurodytus kreditoriaus kontaktinius duomenis laikė kreditoriaus apsisprendimu vienu iš kreditoriaus nurodytų alternatyvių būdų, tai yra paštu, elektroniniu paštu, faksu arba telefonu gauti iš administratoriaus informaciją apie bankroto eigą, įskaitant ir informaciją, susijusią su šaukiamu pirmuoju kreditorių susirinkimu.⁴⁶⁶

Tais atvejais, kai nemokumo administratorius kreditorius apie pirmąją kreditorių susirinkimą informuoja tokiu būdu, dėl kurio kai kurie kreditoriai sutikimo nedavė, tačiau nedalyvavusių kreditorių turima balsų suma nebūtų turėjusi įtakos sprendimui, tai nelaikoma pagrindu pripažinti pirmojo kreditorių susirinkimo nutarimą neteisėtu. Pavyzdžiui, vienoje byloje kreditorių susirinkime dalyvavo du kreditoriai, kurie turėjo absoliučią balsų daugumą. Teismas pripažino, kad susirinkime nedalyvavę kreditoriai nebuvo išreiškę sutikimo, kad jie būtų informuojami elektroniniu paštu. Tačiau atsižvelgdamas į tai, kad kreditorių susirinkime nedalyvavusių kreditorių balsų suma (22,39 proc.) buvo per maža tam, jog jiems visiems balsavus kreditorių susirinkime būtų priimti kitokie nutarimai, nustatytas pažeidimas laikytinas formaliu, negalėjusiu nulemti priimtų kreditorių susirinkimo nutarimų turinio.⁴⁶⁷ Autoriaus nuomone, tokia teismų praktika yra pagrįsta ir atitinka bankroto veiksmingumo tikslą.

JANĮ iš esmės kodifikavo suformuotą teismų praktiką ir nustato, kad pranešimas apie šaukiamą pirmąją kreditorių susirinkimą turi būti pateiktas pasirašytinai, registruotu laišku, per antstolius ar pasiuntinių paslaugų teikėjus arba elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti asmens tapatybę. Jeigu pranešimas apie šaukiamą pirmąją kreditorių susirinkimą pateiktas elektroninių ryšių priemonėmis, turi būti gautas patvirtinimas apie pranešimo gavimą.⁴⁶⁸ Įstatyme taip pat reglamentuojama, kokia informacija turi būti nurodyta pranešime apie šaukiamą kreditorių susirinkimą.⁴⁶⁹ Apibendrinant galima teigti, kad JANĮ iš esmės teisinio reglamentavimo dėl kreditorių teisės gauti informaciją nepakeičia, bet labiau akcentuoja šios teisės reikšmę ir išsamiau detalizuoja jos įgyvendinimo tvarką.⁴⁷⁰

⁴⁶⁵ Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019):108-122.

⁴⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402/2012.

⁴⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1652-823/2016.

⁴⁶⁸ JANĮ 47 straipsnio 2 dalis.

⁴⁶⁹ JANĮ 47 straipsnio 5 dalis.

⁴⁷⁰ Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019): 108-122.

4.1.3.2. Kiti kreditorių susirinkimai

ĮBĮ nereglementavo po pirmojo kreditorių susirinkimo šaukiamų susirinkimų tvarkos, dažnumo, informavimo apie jį būdų ir kitų svarbių klausimų. Pagal ĮBĮ, teisę sušaukti vėlesnius (po pirmojo kreditorių susirinkimo organizuojamus) kreditorių susirinkimus priklausė teismui, bankroto administratoriui, kreditorių susirinkimo pirmininkui, kreditoriui (kreditoriams), kurio (kurių) reikalavimų suma vertine išraiška sudarė ne mažiau kaip 10 procentų šio įstatymo nustatyta tvarka teismo patvirtintų visų kreditorių reikalavimų sumos.⁴⁷¹ Teismų praktikoje buvo pripažįstama, kad šis asmenų, turinčių iniciatyvos teisę sušaukti kreditorių susirinkimą, sąrašas negali būti aiškinamas plečiamai. Todėl, pavyzdžiui, kreditorius, turintis ne mažiau finansinių reikalavimų kaip 10 procentų visų kreditorių reikalavimų suma, turėjo tik teisę reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą, t. y. iniciatyvos teisę kreiptis į asmenis, turinčius teisę savarankiškai sušaukti kreditorių susirinkimą.⁴⁷²

Vienoje byloje nustatyta, kad bankroto administratorius pranešime kreditoriams apie susirinkimą nenurodė subjekto, kurio iniciatyva šaukiamas kreditorių susirinkimas. Tačiau ši aplinkybė nebuvo pripažinta kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos pažeidimu, galėjusiu lemti neteisėtų nutarimų priėmimą, ypač atsižvelgiant į tai, kad apie vykstantį kreditorių susirinkimą informavo ir pranešimą pasirašė bankroto administratorius t. y. vienas iš subjektų, pagal ĮBĮ turinčių teisę šaukti kreditorių susirinkimus.⁴⁷³

JANĮ atskiria subjektus, turinčius teisę reikalauti, kad kreditorių susirinkimas būtų sušauktas, ir subjektus, turinčius teisę jį sušaukti. Įmonių bankroto procese reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą turi teisę:

- 1) kreditorių susirinkimo pirmininkas;
- 2) kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 1/10 teismo patvirtintų visų kreditorių reikalavimų sumos.⁴⁷⁴

Kreditorių susirinkimus šaukia ir juose dalyvauja nemokumo administratorius.⁴⁷⁵

Asmenys, reikalaujantys sušaukti kreditorių susirinkimą, turi pateikti jį sušaukiančiam asmeniui:

- 1) prašymą, kuriame turi būti nurodyti kreditorių susirinkimo sušaukimo tikslai;
- 2) pasiūlymą dėl kreditorių susirinkimo darbotvarkės ir datos;
- 3) siūlomus darbotvarkės klausimų sprendimų projektus.⁴⁷⁶

Taigi, įmonių bankroto procese teisę sušaukti kreditorių susirinkimą turi: nemokumo administratorius, jeigu nemokumo administratorius kreditorių susirinkimo nesušaukia JANĮ nustatytais atvejais ir terminais, kreditorių susirinkimą šaukia kreditorių susirinkimo pirmininkas arba kreditorius (kreditoriai), kurio (kurių) teismo

⁴⁷¹ ĮBĮ 22 straipsnio 3 dalis.

⁴⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-286/2007.

⁴⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-764-823/2016.

⁴⁷⁴ JANĮ 46 straipsnio 1 dalies 1-2 punktai.

⁴⁷⁵ JANĮ 46 straipsnio 2 dalis.

⁴⁷⁶ JANĮ 46 straipsnio 4 dalis.

patvirtinti reikalavimai vertine išraiška sudaro daugiau kaip 1/2 visų kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų sumos.⁴⁷⁷ JANĮ kreditorių susirinkimo sušaukimas siejamas pirmiausia su nemokumo administratoriaus sprendimu. Kiti asmenys (kreditorių susirinkimo pirmininkas ir reikiama patvirtintą reikalavimų sumą turintis kreditorius) turi teisę kreiptis sušaukti kreditorius į kreditorių susirinkimą tik to nepadarius nemokumo administratoriui.

Kreditorių susirinkimo nustatyta kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka yra privaloma tiek nemokumo administratoriui, tiek ir įmonės kreditoriams.⁴⁷⁸ Nemokumo administratoriui yra numatyta pareiga veikti visų kreditorių interesais, todėl jis privalo nedelsdamas informuoti kiekvieną kreditorių, kad būtų užtikrinta jo teisė balsuoti.⁴⁷⁹ Todėl jis, prieš teikdamas kreditorių susirinkimo nutarimo projektus, ir žinodamas, kad yra sprendžiamas klausimas dėl turto pardavimo, privalo pasidomėti, pavyzdžiui, ar nėra išspręstas kilęs ginčas su kreditoriais ir jie neįgijo teisės dalyvauti kreditorių susirinkimuose.⁴⁸⁰ Kita vertus, kreditoriai turi aktyviai ginti savo teises ir turi pareigą domėtis bankroto proceso eiga, kreiptis į nemokumo administratorių dėl informacijos suteikimo.⁴⁸¹ Tinkamas kreditorių informavimas apie kreditorių susirinkimą apima tinkamo pranešimo būdo parinkimą ir šio pranešimo įteikimą/išsiuntimą nustatytais terminais.⁴⁸² Pavyzdžiui, aplinkybė, kad kreditorius nereagavo į paliktus pašto pranešimus apie kreditorių susirinkimą, nesudaro pagrindo kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarką laikyti neteisėta.⁴⁸³ Kadangi kreditorių komitetas veikia pagal kreditorių susirinkimo pavedimu priskirtą kompetenciją, sprendžiant dėl komiteto nutarimų teisėtumo, reikia patikrinti, ar buvo laikomasi komiteto nutarimų priėmimo esminių procedūrų.⁴⁸⁴

Netinkamas kreditorių informavimas apie kreditorių susirinkimą gali pažeisti jų teisę dalyvauti ir balsuoti susirinkime. Svarstyta, ar toks pažeidimas galėtų būti pagrindas panaikinti kreditorių susirinkime priimtą sprendimą. Teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorių susirinkimo sprendimų panaikinimo pagrindai turėtų būti grindžiami jų neteisėtu turiniu, o ne procedūriniais pažeidimais.⁴⁸⁵ Be to, laikomasi nuomonės, kad bankrutuojančios (likviduojamos) įmonės kreditorių, kurie neturi lemiamos įtakos sprendimų priėmime, veiksmai, kai jie ginčija kreditorių susirinkimo nutarimus iš esmės tik dėl procedūrinių dalykų, pavyzdžiui, dėl kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos nesilaikymo ir kai šių klausimų nagrinėjimas užtrunka beveik metus laiko, tačiau nekliamas kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumas materialiais aspektais, neatitinka bankroto (likvidavimo) proceso esmės ir paskirties.⁴⁸⁶

⁴⁷⁷ JANĮ 46 straipsnio 2-3 dalys.

⁴⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-178/2015.

⁴⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1687/2014.

⁴⁸⁰ *Ibid.*

⁴⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-903/2014.

⁴⁸² Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-825/2010.

⁴⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-863/2008.

⁴⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-527/2007.

⁴⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-825/2010.

⁴⁸⁶ *Ibid.*

Vienoje byloje nustatyta, kad bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimas patvirtino kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarką, pagal kurią kreditorius, turintis teisę reikalauti sušaukti kreditorių susirinkimą, prieš 20 dienų iki numatomos kreditorių susirinkimo datos privalo pateikti bankroto administratoriui informaciją ir dokumentus, reikalingus pranešimui apie kreditorių susirinkimo sušaukimą.⁴⁸⁷ Teismas, nustatęs, kad kreditorius šios tvarkos nesilaikė, konstatavo, kad kreditorius pažeidė išankstinę tvarką, kurios turi laikytis kreditoriai prieš kreipdamiesi į teismą su reikavimu sušaukti kreditorių susirinkimą.

JANĮ 46 straipsnio 5 dalis nustato, kad kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 30 dienų nuo prašymo sušaukti kreditorių susirinkimą gavimo dienos, jeigu prašyme motyvuotai nesiūloma vėlesnė data. Taigi įstatymas nustato terminą, per kurį nemokumo administratorius turi atlikti reikalingus veiksmus sušaukiant kreditorių susirinkimą, nebent siūlomas dar vėlesnis terminas. Toks reglamentavimas suteikia teisinio aiškumo, konkretumo. Tačiau reiktų įvertinti tai, kad įmonių bankroto procese pasitaiko situacijų, kai tenka neatidėliotinai priimti reikšmingus sprendimus. Todėl kyla klausimas, ar teisėtai laikomi atvejai, kai kreditorių susirinkimas sušaukiamas nesilaikant nustatytos tvarkos, pavyzdžiui, per trumpesnę, nei nustatyta laiko tarpą? Vienoje byloje nustatyta, kad kreditorių komiteto susirinkimas buvo sušauktas skubos tvarka dėl susiklosčiusių objektyvių aplinkybių (taikos sutarties civilinėje byloje sudarymo). Teismas pripažino, kad susirinkimų sušaukimo tvarkos pažeidimas nebuvo esminis pažeidimas, kadangi buvo sprendžiamas neatidėliotinas, reikšmingas klausimas. Svarbiomis aplinkybėmis laikyta, kad komitete dalyvavo 4 iš 5 kreditorių komiteto narių, visi kreditorių komiteto nariai buvo informuoti apie paskirtą kreditorių komiteto datą, sprendimas priimtas kreditorių komiteto narių balsų dauguma.⁴⁸⁸

Kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos nustatymas priklauso kreditorių susirinkimo kompetencijai. Tai reiškia, kad kreditoriai, atsižvelgdami į individualias bylos aplinkybes, turi nustatyti šią tvarką. Tačiau jei kreditorių susirinkimas nėra nustatęs kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos, turi būti vadovaujamaši įstatyme nustatyta kreditorių susirinkimo nutarimų priėmimo tvarka.⁴⁸⁹ Atitinkamai kreditoriai negali pakeisti imperatyvių kreditorių susirinkimų sušaukimo tvarką reglamentuojančių normų.

JANĮ 47 straipsnyje reglamentuojama pranešimo apie šaukiamą kreditorių susirinkimą forma ir įteikimo būdai. Pozityviu teisinio reglamentavimo pokyčiu laikytina galimybė kreditorius apie šaukiamus kreditorių susirinkimus informuoti elektroninių ryšių priemonėmis, kadangi tokiu būdu taupomos bankroto proceso išlaidos, užtikrinamas greitesnis informacijos perdavimas. Taip pat prie bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo gali prisidėti ir JANĮ 32 straipsnio 2 dalyje numatytos informacinės sistemos sukūrimas, kuri užtikrintų viešą pranešimų apie šaukiamus kreditorių susirinkimus ir (ar) kreditorių komiteto posėdžius paskelbimą. Numatyta, kad tokia informacinė sistema turėtų būti įdiegta iki 2023 m. sausio 1 d. (JANĮ 152 straipsnio 2 dalis).

⁴⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1878-241/2018.

⁴⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1018/2011.

⁴⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1318-381/2015.

Teismų praktikoje yra suformuoti pagrindiniai reikalavimai, kokia kreditorių susirinkimų sušaukimo tvarka laikoma teisėta. Tinkamo kreditorių informavimo svarba yra pripažinta ir EŽTT praktikoje. *Zavodnik* byloje pripažinta, kad kreditoriai turi būti iš anksto tinkamai informuoti apie teismo posėdį, kuriame bus sprendžiamas klausimas dėl skolininko turto realizavimo.⁴⁹⁰ Autorius šią bylą ir tinkamą informavimą apie teismo procesą yra analizavęs teisės doktrinoje.⁴⁹¹ Nors šis sprendimas priimtas dėl teismo pareigos tinkamai informuoti apie bankroto proceso eigą teisme, toks išaiškinimas leidžia teigti, kad ir pačių kreditorių nustatyta kreditorių informavimo tvarka turi užtikrinti, kad kreditoriai galėtų tinkamai pasirengti kreditorių susirinkimui.

Viena esminių prielaidų tinkamam kreditorių teisių įgyvendinimui yra tinkamas kreditorių informavimas apie kreditorių susirinkimą.⁴⁹² Kreditorių susirinkimas turėtų patvirtinti tokią kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarką, kad visi kreditoriai būtų laiku informuoti apie šaukiamą kreditorių susirinkimą ir turėtų galimybę jam pasirošti. Kitaip tariant, kreditorių informavimo būdas (-ai) turi būti tokio pobūdžio, kad būtų užtikrinta reali kreditoriaus teisių įgyvendinimo galimybė.⁴⁹³

Teisės aktuose gali būti nustatyti specialieji kreditorių informavimo apie bankroto procesą tvarka. Pavyzdžiui, priėmus nutartį išskelti kredito unijos bankroto bylą, kredito unijos kreditoriai apie tai nedelsiant informuojami teismo nutartyje nustatytu būdu ir kredito unijos buveinės vietos spaudoje viešai paskelbiant bankroto bylą nagrinėjančią teismą, bylos numerį, bankrutuojančios kredito unijos rekvizitus, taip pat terminus, iki kada yra priimami kreditorių reikalavimai. Teismas šioje dalyje nustatytus veiksmus gali pavesti atlikti kredito unijos administratoriui.⁴⁹⁴

Kreditoriai turi būti tinkamai informuoti ne tik apie šaukiamo kreditorių susirinkimo vietą ir laiką, bet ir apie konkrečius klausimus, kurie bus nagrinėjami. Kreditoriai turi teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose, ginti savo reikalavimus bei kreiptis į teismą dėl kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų, tačiau toks jų teisių įgyvendinimas glaudžiai susijęs su jų žinojimu apie tai, kokie klausimai bus nagrinėjami bei sprendžiami šaukiamame kreditorių susirinkime, kokie yra siūlomų nutarimų projektai.⁴⁹⁵ Taip kreditoriai turi teisę apsispręsti, ar dalyvauti kreditorių susirinkime, ar savo poziciją išreikšti raštu. Toks pasirinkimas galimas tik iš anksto tiksliai žinant apie nagrinėjamus klausimus bei siūlomus nutarimų projektus. Tais atvejais, kai kreditoriai iš anksto nežino išsamių susirinkimo darbotvarkės nutarimų projektų, kreditoriai negali įvertinti dalyvavimo tokia susirinkime svarbos ir padarinių, o nedalyvaudami jame pareikšti prieštaravimų dėl ginčijamo nutarimo.⁴⁹⁶

Kreditorių lygybės (lygiateisiškumo) principas įpareigoja nemokumo administratorių informuoti kiekvieną kreditorių, kurio finansinį reikalavimą patvirtino teismas

⁴⁹⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*, pareiškimo Nr. 53723/13.

⁴⁹¹ Remigijus Jokubauskas, „Dokumentų įteikimas tarpvalstybinėse civilinėse bylose“, *Jurisprudencija* 26(1) (2019): 157-177.

⁴⁹² Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1914-370/2017.

⁴⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-178/2015.

⁴⁹⁴ Kredito unijų įstatymo 75 straipsnio 1 dalis.

⁴⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-771/2008.

⁴⁹⁶ *Ibid.*

įsisteisėjusia nutartimi, apie kreditorių susirinkimo datą, laiką ir vietą, kreditorių susirinkimo darbotvarkę bei nutarimų projektų turinį tam, kad kreditoriai galėtų apsispręsti dėl dalyvavimo susirinkime ir balsavimo, priimant nutarimus.⁴⁹⁷ Vienas iš kreditorių lygiateisiškumo principo aspektų yra tai, kad kreditorių informavimo tvarka negali suteikti prioriteto tam tikram kreditoriui ar kreditorių grupei. Pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažinta, kad nėra pagrindo valstybės institucijas išskirti į atskirą subjektų grupę bei nustatyti joms išskirtinę informavimo apie susirinkimus tvarką.⁴⁹⁸ Vienoje byloje bankroto administratorius nustatyta tvarka išsiuntė kreditoriams pranešimus apie kreditorių susirinkimą. Tačiau kai kuriems kreditoriams pašto siuntų įteikti nepavyko jų gyvenamosiose vietose. Teismas pripažino, kad tokiu atveju pareiga užtikrinti tinkamą pranešimų įteikimą tenka ir kreditoriams.⁴⁹⁹ Be to, teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorius turi pareigą domėtis bankroto procesu, esant poreikiui, kreiptis į administratorių dėl informacijos suteikimo.⁵⁰⁰

Praktikoje reikšmingas klausimas, kurio nereglamentavo nei ĮBĮ, nei reglamentuoja JANĮ, yra užsienio valstybėje esančio kreditoriaus informavimas apie kreditorių susirinkimą. Kyla klausimas, kokia kalba ir prieš kokį terminą iki susirinkimo kreditorius, esantis užsienio valstybėje, turi būti informuotas apie susirinkimą. Ar tokiu atveju pakankamas pranešimas tik lietuvių kalba? Ar toks pranešimas turėtų būti išverstas į kreditoriaus registracijos (gyvenamosios) vietos kalbą? Vienoje byloje bankrutuojančios įmonės kreditorius, registruotas Italijoje, teigė, kad jam pranešimas apie kreditorių susirinkimą turėjo būti pateiktas italų (ar kita) Europos Sąjungoje faktine pagrindine kalba. Teismas su tokiu argumentu nesutiko ir pripažino, kad kreditorius buvo informuotas tinkamai. Svarbia aplinkybe byloje laikyta ir tai, kad kreditoriui buvo teikiamos Lietuvos teisininkų konsultacijos. Kreditoriui ginčijant, kad jis nebuvo tinkamai informuotas apie kreditorių susirinkimą, jam tenka pareiga tai įrodyti.⁵⁰¹

Kreditoriams prie pranešimų apie šaukiamą susirinkimą turi būti pridedami sprendimų projektai. Tai leidžia užtikrinti, kad kreditorių susirinkime nagrinėjami klausimai kreditoriams nebus netikėti (siurpriziniai). Tais atvejais, kai kreditoriams nebuvo pateikti nutarimų projektai, teismas turėtų įvertinti, ar nutarimų projektų nepateikimas negalėjo nulemti ginčijamo kreditorių susirinkimo priimtų nutarimų neteisėtumo.⁵⁰²

Teismų praktikoje taip pat suformuoti pagrindiniai kreditorių susirinkimo dienotvarkės ir sprendžiamų klausimų įteikimo kreditoriams tvarka, atsižvelgiant į kreditorių susirinkimo paskirtį ir funkcijas.⁵⁰³ Remiantis nuosekliai formuojama teismų praktika šioje srityje, kreditorius, gavęs darbotvarkės klausimus, turi teisę pasirinkti savo teisės realizavimo būdą, t. y. turi teisę spręsti, ar jam ginti savo interesus dalyvaujant susirinkime, ar pasiūlyti savo nutarimo variantą darbotvarkės klausimu, ar išreikšti

⁴⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1880-241/2018.

⁴⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-195/2008.

⁴⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-208-330/2016.

⁵⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-903/2014.

⁵⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-178/2015.

⁵⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-314/2009.

⁵⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1914-370/2017.

nuomonę raštu, o savo teisės realizavimo būdo pasirinkimas nereiškia, kad kreditoriams nebuvo suteikta galimybė išreikšti savo valią dėl kiekvieno sprendimo projekto.

Taigi, iki kreditorių susirinkimo pradžios kreditoriams turi būti žinoma ir aiški darbotvarkė, kad jie galėtų įgyvendinti teisę dalyvauti susirinkime, jam pasiruošti, apsispręsti dėl dalyvavimo būdo ir kitų klausimų. Vienoje byloje nustatyta, kad kreditoriams prie pranešimo apie numatomą likviduojamos įmonės susirinkimą nebuvo pridėta nutarimų projektų ir nepateikta išsamių darbotvarkės pasiūlymų, iš kurių kreditoriai būtų galėję sužinoti apie numatomus priimti susirinkimo nutarimus. Teismas pripažino, kad nežinodamas išsamių susirinkimo darbotvarkės pasiūlymų, taip pat numatomo šio kreditoriaus interesams prieštaraujančio bei byloje ginčijamo nutarimo svarstymo ir priėmimo, kreditorius negalėjo įvertinti dalyvavimo tokia susirinkime svarbos ir padarinių. Kadangi nutarimas priimtas nesilaikius ĮBĮ 22 straipsnio 4 dalyje nustatytos susirinkimo sušaukimo tvarkos, jis buvo panaikintas.⁵⁰⁴

JANĮ, kaip ir ĮBĮ, nereglamentuoja alternatyvių sprendimų projektų, pateikimo tvarkos. Tačiau teismų praktikoje pripažinta, kad atsižvelgiant į kreditorių susirinkimų paskirtį bei funkcijas, iki nutarimo priėmimo susirinkimo iniciatoriai ir dalyviai turi teisę pateikti nutarimų darbotvarkės klausimais projektus, juos svarstyti ir nutarti, balsuoti dėl jų ar ne. Taigi, kreditoriams turi būti suteikiama galimybė pasiruošti balsavimui kreditorių susirinkime ir iš anksto žinoti, kokie klausimai bus sprendžiami. Pavyzdžiui, Latvijos nemokumo įstatymo 86 straipsnio 11 dalis nustato, kad kreditorių susirinkime gali būti sprendžiami tik klausimai, kurie buvo nustatyti konkretaus susirinkimo darbotvarkėje, nebent klausimas susijęs su susirinkimo organizavimu. Numatomų nutarimų projektų pateikimas yra susirinkimo dalyvių ir iniciatorių teisė, jie nėra privalomi pateikti, o pateikti – neįpareigoja kitų susirinkimo dalyvių balsuoti ir diskutuoti tik dėl siūlomo nutarimo projekto.⁵⁰⁵ Iki kreditorių susirinkimo pradžios kreditoriams turi būti žinoma ir aiški darbotvarkė tam, kad kreditoriai galėtų realizuoti savo teisę dalyvauti įmonės bankroto procese, pasiruošti susirinkimui, apsispręsti dėl dalyvavimo jame būdo ir kitų klausimų.⁵⁰⁶

Kreditoriai laikomi netinkamai informuotais, jei prie pranešimo apie numatomą susirinkimą nebuvo pridėta nutarimų projektų ir nepateikta išsamių darbotvarkės pasiūlymų, iš kurių kreditoriai būtų galėję sužinoti apie numatomus priimti susirinkimo nutarimus.⁵⁰⁷ Esminiu procedūriniu pažeidimu laikytinas didžiausio kreditoriaus, turinčio lemiamą balsų skaičių, pasiūlytas nutarimo projektas, už kurį pats ir balsavo, nors likę kreditoriai bei bankroto administratorius apie tokį nutarimo projektą iš anksto nebuvo informuoti bei negalėjo pareikšti savo nuomonės dėl pritarimo/prieštaravimo nutarimo projekto turiniui.⁵⁰⁸ Situacija, kai dominuojančio kreditoriaus pastangomis iš kreditorių susirinkimo ar/ir balsavimo raštu yra eliminuojami likę kreditoriai, yra neteisėta bei pažeidžia kreditorių susirinkimo sprendi-

⁵⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-467/2008.

⁵⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1914-370/2017.

⁵⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402-381/2017.

⁵⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-467/2008.

⁵⁰⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2742/2013.

mų priėmimo tvarką reglamentuojančias nuostatas, o tai sudaro pakankamą pagrindą panaikinti sprendimą.

Nustaćius, kad ne visi kreditoriai buvo tinkamai informuoti apie kreditorių susirinkimą, kyla klausimas, kokią įtaką tai turi priimtiems kreditorių susirinkimo sprendimams. Akivaizdu, kad kreditorių nustatytos kreditorių susirinkimo tvarkos sušaukimas gali būti kvalifikuotas kaip procedūrinis pažeidimas. Tačiau teismų praktikoje pripažįstama, kad toks procedūrinis pažeidimas savaime nelemia kreditorių susirinkime priimtų sprendimų neteisėtumo. Kiekvienu atveju, sprendžiant, ar vieno (kelių) kreditorių neinformavimas (netinkamas informavimas) apie kreditorių susirinkimą laikytinas esminiu procedūriniu pažeidimu, sudarančiu pagrindą kreditorių susirinkime priimtų nutarimų panaikinimui, turi būti vertinama, ar neinformuotų kreditorių dalyvavimas kreditorių susirinkime galėjo turėti įtakos sprendimų priėmimui.⁵⁰⁹

Vienas kriterijų, sprendžiant ar kreditorių netinkamas informavimas apie kreditorių susirinkimą galėjo turėti įtakos kreditorių susirinkimo turiniui, yra neinformuotų (netinkamai informuotų) kreditorių turimų balsų skaičius. Autoriaus nuomone, kolektyvinis bankroto proceso pobūdis ir proceso operatyvumas lemia, kad tokiu atveju prioritetą turi būti teikiamas kreditorių daugumos, balsavusios kreditorių susirinkime, pozicijai. Pavyzdžiui, jeigu tik maža dalis kreditorių buvo netinkamai informuoti apie susirinkimą ir jų balsai nebūtų turėję įtakos sprendimo priėmimui, sprendimas turėtų būti laikomas teisėtu. Vienoje byloje nustatyta, kad apie kreditorių susirinkimą nebuvo informuoti trys kreditoriai, tačiau jie kreditorių susirinkimo dieną turėjo iš viso 2,90 proc. balsų. Teismas pripažino, kad toks pažeidimas nėra laikomas esminiu, kadangi kreditorių susirinkime nedalyvavusių kreditorių balsų suma buvo per maža tam, jog jiems visiems balsavus kreditorių susirinkime, būtų priimti kitokie nutarimai.⁵¹⁰ Tokia praktika atitinka bankroto proceso veiksmingumo tikslą ir bendruosius kreditorių interesus dėl operatyvaus bendrų sprendimų priėmimo.

4.1.4 Sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime

Kreditoriai savo poziciją kreditorių susirinkimo kompetencijai priskirtais klausimais išreiškia balsuodami. Balsavimo ir sprendimų priėmimo tvarka yra reikšminga užtikrinant bankroto proceso veiksmingumą. Ši tvarka turėtų sudaryti sąlygas kreditoriams kuo mažesnėmis laiko ir finansų sąnaudomis įgyvendinti kolektyvines teises balsuojant. Tarptautinėje praktikoje pripažįstama, kad visiems kreditoriams turi būti suteikiama teisė pasisakyti dėl klausimų, nagrinėjamų kreditorių susirinkime,⁵¹¹ ir nemokumo teisė turi aiškiai nustatyti reikalavimus dėl teisės balsuoti ir balsavimo tvarkos⁵¹². Be to, nemokumo teisė turėtų leisti kreditoriams nustatyti taisykles, reglamentuojančias kreditorių susirinkimo eigą. Šios taisyklės turėtų apimti tokius klausimus:

⁵⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1652-823/2016.

⁵¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1440-823/2016.

⁵¹¹ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 195.

⁵¹² *Ibid.*

reikalavimai dalyvauti susirinkime ir balsuoti; reikalavimas dėl daugumos kvorumo; vadovavimas susirinkimui; bendra susirinkimo eiga.⁵¹³

Bankroto procese kreditoriai siekia maksimalaus kuo greitesnio savo reikalavimų patenkinimo. Todėl prielaida, kad kreditoriai kreditorių susirinkime balsuos siekdami ir bendrą kreditorių interesų apsaugos, nėra visuomet pagrįsta. Kyla klausimas, ar kreditoriaus teisei balsuoti kreditorių susirinkime nedaro jokios įtakos objektyvios aplinkybės, rodančios, kad konkretus klausimo sprendimas yra išimtinai susijęs su jo interesais? Ar kreditorius neturi pareigos nusišalinti nuo konkrečių sprendimų priėmimo, kurie tiesiogiai susiję su jo interesais ir kelia interesų konflikto situaciją? Vienoje byloje, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl kreditoriaus teisių įgyvendinimo balsuojant kreditorių susirinkime, kasacinis teismas konstatavo kreditoriaus nesąžiningumą. Byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkime dalyvavo kreditorius, kuris susirinkimo metu turėjo 85,26 proc. bankrutuojančios bendrovės akcijų ir buvo dominuojantis kreditorius. Teismas pripažino, kad kreditorių susirinkime buvo priimtas sprendimas, kuriuo dominuojančiam kreditoriui perduoti visi bankrutuojančios įmonės statiniai ir jis nepagrįstai praturtėjo ta pinigų suma, kuri viršija jo turėto reikalavimo dydį, t. y. gavo tiesioginės turinės naudos turto savininko sąskaita (CK 6.242 straipsnis).⁵¹⁴

Kitoje byloje kilo klausimas dėl kreditorių balsavimo dėl taikos sutarties patvirtinimo bankroto procese. Nustatyta, kad kreditorių susirinkimuose buvo nutarta civilinėse bylose pagal bankrutavusios bendrovės ieškinius dviem įmonės kreditoriams sudaryti taikos sutartis. Pareiškėjo teigimu, pasiūlytomis sąlygomis sudarius taikos sutartis, bendrovė netektų galimybės gauti 77 894 Eur papildomų lėšų, kurios galėtų būti nukreiptos į bendrovės kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimą. Kreditoriai, su kuriais siekiama sudaryti taikos sutartis, yra ne tik trečios eilės kreditoriai, bet ir atsakovai minėtose civilinėse bylose. Tokios aplinkybės reiškia, kad šie kreditoriai, pritardami minėtoms taikos sutartims, gina savo kaip skolininkų (atsakovų) interesus ir siekia išvengti didžiosios skolos dalies išieškojimo. Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismo išvadoms, pripažino, kad kreditoriai, balsuodami dėl taikos sutarties sudarymo, piktnaudžiavo savo teisėmis. Kreditoriai, balsuodami dėl taikos sutarties sudarymo, siekė ne kreditorių visumos interesus tenkinančio sprendimo bankroto procese (operatyviau ir kuo didesne dalimi patenkinti visų kreditorių finansinius reikalavimus), o maksimaliai pagerinti savo, kaip bankrutavusios įmonės skolininkų, teisinę padėtį bankroto administratoriaus inicijuotuose teisminiuose procesuose.⁵¹⁵ Apeliacinės instancijos teismas laikė pagrįsta pirmosios instancijos išvadą, kad nors bankroto proceso teisinis reglamentavimas tiesiogiai nenumato kreditoriaus pareigos nusišalinti nuo klausimų, kuriais jis asmeniškai ir tiesiogiai suinteresuotas, svarstymo, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog du kreditoriai, atsižvelgiant į tai, kad jų balsai lemia kreditorių nutarimų priėmimą, būdami sąžiningi, turėjo nusišalinti nuo tokių klausimų svarstymo kreditorių susirinkime.⁵¹⁶

⁵¹³ *Ibid.*, 196.

⁵¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008.

⁵¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e-1039-330/2015.

⁵¹⁶ *Ibid.*

Kreditorių susirinkimas turi teisę spręsti ne tik konkrečius klausimus vieną kartą, bet ir iš naujo spręsti klausimus, dėl kurių jau anksčiau yra priimtas kreditorių susirinkimo sprendimas. Tačiau kreditorių susirinkimas gali priimti naują sprendimą, kol nėra atsiradusių anksčiau priimto kreditorių susirinkimo sprendimo konkrečiu klausimu įgyvendinimo padarinių.⁵¹⁷ Tokiu atveju, priimant naują sprendimą, turi būti laikomasi JANĮ ir kreditorių susirinkimo nustatytos susirinkimo sušaukimo, kreditorių dalyvavimo, susirinkimo darbotvarkės klausimų nagrinėjimo, balsavimo ir sprendimų priėmimo tvarkos, o priimti sprendimai negali nepažeisti bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių teisių bei bankroto principų esmės. Kreditorių susirinkimui keičiant savo valią ir priimant naują sprendimą tuo pačiu klausimu, ankstesnio sprendimo naikinti atskiru sprendimu nėra prasmės, kadangi įsigaliojus vėliau priimtam sprendimui, ankstesnysis netenka galios savaime.⁵¹⁸ Taigi, kreditorių autonomija priimant sprendimus pasižymi ir tuo, kad kreditoriai turi teisę keisti anksčiau priimtus sprendimus. Naujo sprendimo priėmimas rodo kreditorių susirinkimo valią tam tikrus klausimus po tokio nutarimo spręsti kitaip, tačiau tai nepašalina iki tol galiojusiu kreditorių susirinkimo nutarimu sukurtų teisinių padarinių.⁵¹⁹

Tačiau tam tikrais atvejais kreditorių teisė pakeisti anksčiau priimtą sprendimą yra ribojama, atsižvelgiant į tai, kad jis jau yra įvykdytas (vykdomas). Pavyzdžiui, kreditorių susirinkimas negali peržiūrėti ir pakeisti administratoriui nustatyto atlyginimo dydžio už praėjusiu laikotarpiu suteiktas administravimo paslaugas. Todėl atlyginimas administratoriui gali būti pakeistas ir naujas atlyginimas nustatomas tik nuo kreditorių susirinkimo nutarimo priėmimo dienos.⁵²⁰

Praktikoje gali susiklostyti situacija, kai kreditorių susirinkimas iš pirmo karto nepriima sprendimo. JANĮ nereglamentuoja, kad kreditoriams vieną kartą nepavykus priimti sprendimo, jis negalėtų būti priimtas vėliau. Tokiu atveju kreditorių susirinkimas šį klausimą gali spręsti vėlesniame susirinkime ir aplinkybė, kad sprendimas dėl kreditorių komiteto suformavimo nebuvo priimtas viename kreditorių susirinkime, nekliaudo šiuo klausimu kreditoriams balsuoti kitame kreditorių susirinkime.⁵²¹ Toks balsavimas suderinamas su bankroto proceso veiksmingumo reikalavimu.

Kreditoriaus dalyvavimas ir balsavimas kreditorių susirinkime yra jo teisė, bet ne pareiga.⁵²² Todėl kreditorius gali šiomis teisėmis ir nepasinaudoti. Taip pat įstatymas nustato galimybę kreditoriui raštu pareikšti kreditorių susirinkimui savo nuomonę (už ar prieš) dėl kiekvieno sprendimo. Tai reiškia, kad tokiu atveju kreditorius savo poziciją kreditorių susirinkime spręstais klausimais išreiškia raštu.

Kreditorių susirinkime priimant sprendimus turi būti derinama kreditorių valia ir negali būti kreditorių dalies inicijuojami ir priimami kitiems kreditoriams netikėti sprendimai (sprendimų projektai), su kuriais visi kreditoriai nebuvo supažindinti.⁵²³

⁵¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-291/2014.

⁵¹⁸ *Ibid.*

⁵¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-590-330/2018.

⁵²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-684/2015.

⁵²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-300/2012.

⁵²² Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1914-370/2017.

⁵²³ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-314/2009.

Istatyme kreditorių susirinkimo sprendimo priėmimas siejamas su kiekybinių patvirtintų kreditorių reikalavimų kriterijumi. Kad sprendimas kreditorių susirinkime būtų priimtas, reikia, kad už sprendimą balsuotų kreditoriai, kurių patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos, nebent JANĮ numatyta kitaip.⁵²⁴ Tai reiškia, kad sprendžiant, ar kreditorių susirinkime priimtas teisėtas sprendimas, reikia įvertinti balsavusių ir patvirtintų kreditorių reikalavimų santykį. Toks reglamentavimas nekeltų problemų, jei kreditorių susirinkimo metu būtų aiškus visų kreditorių patvirtintas reikalavimų dydis. Tačiau dėl kreditorių reikalavimų ginčijimo šios taisyklės taikymas tampa sudėtingesnis.

Kai iki kreditorių susirinkimo yra patenkinta dalis kreditorių reikalavimų, teismo patvirtinti kreditorių reikalavimai bei jų suma turi būti sumažinami iki susirinkimo jau išmokėtų sumų dydžiu (patenkintų kreditorių reikalavimų). Praktikoje pasitaiko atveju, kai šios taisyklės nesilaikoma. Vienoje byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkime raštu balsavusių kreditorių finansinių reikalavimų dydžių, kreditorių susirinkime balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtinti finansiniai reikalavimai iš viso sudarė 52,23 proc. visų teismo patvirtintų finansinių reikalavimų. Tačiau iki kreditorių susirinkimo buvo priimta nutartis, kuria vieno kreditoriaus finansinis reikalavimas buvo sumažintas ir jo finansinis reikalavimas būtų sudaręs 5,9 proc. visų patvirtintų kreditorių reikalavimų. Tokiu atveju vykusiame kreditorių susirinkime raštu balsavusių kreditorių balsų nebūtų pakakę kreditorių susirinkimo nutarimams priimti. Tačiau šių balsų būtų pakakę tokio paties turinio kreditorių susirinkimo nutarimams priimti tuo atveju, jei būtų rengiamas pakartotinis kreditorių susirinkimas (esant įsiteisėjusiai teismo nutarčiai dėl kreditoriaus finansinio reikalavimo sumažinimo), nepaisant to, kad jame raštu būtų balsavęs apeliantas, tokiu atveju pakartotiname kreditorių susirinkime pagal persiskirsčiusią nepatenkintų kreditorių finansinių reikalavimų proporciją turėjęs 43,17 proc. visų teismo patvirtintų kreditorių finansinių reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad nors kreditorių susirinkime kreditorius dalyvavo su finansiniu reikalavimu, dėl kurio sumažinimo dar nebuvo įsiteisėjusi teismo nutartis, tai nėra laikytina esminiu procedūriniu pažeidimu.⁵²⁵

4.1.4.1. Kreditoriaus balsavimas

Kreditoriaus balsavimas kreditorių susirinkime yra valinis veiksmas, kuriuo kreditorius išreiškia savo poziciją tam tikru klausimu, už kurį yra balsuojama. Kadangi kreditoriaus balsavimas yra jo valios išraiška, kyla klausimas, ar toks veiksmas gali būti laikomas sandoriu? Sandoris suprantamas kaip veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas (CK 1.63 straipsnio 1 dalis). Būtent sandorio subjektų valia, nukreipta sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ar pareigas, yra esminis sandorio požymis, skiriantis jį nuo kitų teisinių veiksmų.⁵²⁶ Sandorio sudarymo priežastys paprastai yra sandorį sudarančių asmenų poreikiai (in-

⁵²⁴ JANĮ 51 straipsnio 1 dalis.

⁵²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-982/2014.

⁵²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-23-916/2019.

teresai), formuojantys vidinę sandorio dalyvių valią ir nulemiantys sandorio pagrindą (teisinį tikslą). Neturintys esminio valios elemento – siekio sukurti tam tikras civilines teises ir pareigas – veiksmai nėra sandoriai.⁵²⁷ Autoriaus nuomone, kreditorius, balsuodamas kreditorių susirinkime, nors ir išreiškia savo valią sprendžiant konkrečius klausimus, toks veiksmas neatitinka sandorio požymių, kadangi savaime balsavimas nesukuria teisių ir pareigų (jas sukuria priimtas sprendimas).

Apibendrinant galima teigti, kad kreditoriaus balsavimas kreditorių susirinkime nėra sandoris. Ši išvada yra teisiškai reikšminga, kadangi įstatyme nesant tikslaus kreditoriaus balsavimo teisinės prigimties apibūdinimo, tai leidžia išvengti ginčų praktikoje, ar kreditorių susirinkimo sprendimas gali būtų ginčijamas sandorių negaliojimo pagrindais. Todėl kreditorių susirinkime priimti sprendimai gali būti ginčijami tik JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatytais pagrindais.

Įprastai kreditoriai, balsuodami kreditorių susirinkime, išreiškia savo valią balsuodami „už/prieš“ konkretų sprendimą. JANĮ nenustato, kad kreditoriai balsuoja kreditorių susirinkime „už/prieš“, tačiau toks balsavimas buvo aiškiai įtvirtintas 1997 m. priimtame Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme.⁵²⁸ Taip pat Latvijos nemo kumo įstatymo 86 straipsnio 10 dalis nustato, kad kreditoriai kreditorių susirinkime balsuoja tik „už ar prieš“.

Tačiau įstatyme nenurodyta, ar kreditorių susirinkime dalyvaujantys ir balsavimo teisę turintys kreditoriai gali išreikšti savo valią kitokiu būdu. Vienoje byloje nustatyta, kad keli kreditoriai kreditorių susirinkime balsuodami vienu klausimu susilaikė nuo balsavimo konkrečiu klausimu. Tokia balsavimo forma nei ĮBĮ, nei JANĮ nenustatyta. Teismas pripažino, kad kreditoriui dėl kokių nors priežasčių neturint galutinės pozicijos sprendžiamu klausimu, turi būti suteikta galimybė susilaikyti nuo nuomonės išsakymo, net ir tuomet, jei tokia galimybė įstatyme nėra konkrečiai įvardinta. Nei kiti kreditoriai, nei teismas negali įtakoti kreditorių valios balsuojant tam tikrais kreditorių susirinkimo darbotvarkės klausimais.⁵²⁹ Autorius su tokia formuojama teismų praktika sutinka, kadangi įstatyme nenustačius, kad kreditorius privalo išreikšti savo valią (balsuoti) kiekvienu kreditorių susirinkime svarstomu klausimu, jis gali nuspręsti dėl konkretaus klausimo ir savo nuomonės nepateikti. Pagal JANĮ reglamentavimą kreditorių susirinkimo sprendimą turi teisę skusti teismui kreditorius, balsavęs prieš kreditorių susirinkimo sprendimą.⁵³⁰ Kyla klausimas, ar kreditorius, susilaikęs nuo balsavimo, turi teisę skusti kreditorių susirinkimo sprendimą? Manytina, kad atsakymas į tokį klausimą yra neigiamas, kadangi įstatymas kreditoriaus, dalyvavusio kreditorių susirinkime teisę skusti kreditorių susirinkimo sprendimą sieja tik su jo neigiamos valios išraiška (balsuojant prieš konkretaus sprendimo priėmimą).

ĮBĮ nebuvo reglamentuojama, kokia forma, būdu kreditoriai išreiškia savo valią balsuodami. Vienoje byloje kilo ginčas dėl kreditorių valios išreiškimo dėl atskirų darbotvarkės klausimų. Pripažinta, kad aplinkybė, jog kreditorių balsai dėl kelių darbotvarkės

⁵²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-442-313/2018.

⁵²⁸ 1997 m. birželio 17 d. priimto Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 28 straipsnio 1 dalis.

⁵²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-89/2013.

⁵³⁰ JANĮ 55 straipsnio 2 dalies 1 punktas.

klausimų balsavimo biuleteniuose nepatvirtinti/nepažymėti šių kreditorių parašais, nesudaro pagrindo teigti, jog kreditoriai šiais klausimais neišreiškė valios. Teisės aktai nenumato įpareigojimo kiekvieną savo balsą žymėti/patvirtinti parašu.⁵³¹

Tačiau JANĮ įtvirtina galimybę kreditoriams balsuoti elektroniniu būdu. Elektroninių duomenų ir įrodymų rinkimo ir naudojimo problemos analizuotos teisės doktrinoje.⁵³² Įstatymas nustato, kad iš anksto balsuojama raštu arba, jeigu tokia galimybė sudaroma, elektroninių ryšių priemonėmis.⁵³³ Pranešime apie šaukiamą kreditorių susirinkimą turi būti nurodyta balsavimo elektroninėmis priemonėmis kreditorių susirinkime tvarkos aprašas arba nuoroda į interneto svetainę, kur galima su šiuo tvarkos aprašu susipažinti, jeigu kreditorių susirinkimas tokią tvarką nustatė.⁵³⁴ Kreditoriams gali būti sudaryta galimybė dalyvauti kreditorių susirinkime ir balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti kreditoriaus tapatybę.⁵³⁵

Autoriaus nuomone, galimybė kreditoriams balsuoti kreditorių susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis galėtų reikšmingai prisidėti prie bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo. Užsienio valstybių teisėje kreditorių teisė balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis bankroto procese taip pat pripažįstama. Pavyzdžiui, Anglijos ir Velso 2016 m. nemokumo taisyklėse nustatomas kreditorių sprendimų priėmimas fiziniame susitikime (angl. *physical meeting*) virtualiai (angl. *virtual meeting*), balsuojant elektroniniu būdu. Šių taisyklių 15.2 papunktyje nurodoma, kad elektroninis balsavimas yra bet kokia elektroninė sistema, leidžianti asmeniui balsuoti nebūnant konkrečioje vietoje.⁵³⁶ Virtualus susitikimas apibrėžiamas kaip susitikimas, į kurį asmenys nėra kviečiami dalyvauti fiziškai, gali dalyvauti posėdyje, įskaitant tiesioginį bendravimą su visais kitais posėdžio dalyviais ir balsavimą (tiesiogiai arba per įgaliotą asmenį).⁵³⁷ Taigi šiose taisyklėse atskiriamas fizinis ir virtualus kreditorių susirinkimas bei galimybė kreditoriams balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis.

Minėtų taisyklių 15.4 papunktyje nustatyta, kad kai sprendimų priėmimo procese naudojamas elektroninis balsavimas: a) kreditoriams pateiktame pranešime jiems turi būti pateikta visa reikalinga informacija, kaip naudotis balsavimo sistema, įskaitant visus būtinus slaptažodžius; b) išskyrus atvejus, kai susirinkime naudojamas elektroninis balsavimas, balsavimo sistema turi būti tokia, kad kreditorius galėtų balsuoti bet kuriuo

⁵³¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1438/2012.

⁵³² Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law“. *Global Journal of Comparative Law* 9(1) (2020): 1-16; Reigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Is revision of the council of Europe guidelines on electronic evidence already needed?“, *Utrecht Law Review* 16(1) (2020): 13-20; Marek Świerczyński, Remigijus Jokubauskas, „Electronic Evidence in Intellectual Property Disputes under the Council of Europe’s Guidelines“ *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 14(2) (202): 303-319.

⁵³³ JANĮ 51 straipsnio 4 dalis.

⁵³⁴ JANĮ 47 straipsnio 5 dalies 6 punktas.

⁵³⁵ JANĮ 51 straipsnio 5 dalis.

⁵³⁶ Angl. “electronic voting” includes any electronic system which enables a person to vote without the need to attend at a particular location to do so.

⁵³⁷ Angl. “virtual meeting” means a meeting where persons who are not invited to be physically present together may participate in the meeting including communicating directly with all the other participants in the meeting and voting (either directly or via a proxy-holder).

metu nuo pranešimo įteikimo dienos iki sprendimo priėmimo dienos; ir c) balsavimo metu balsavimo sistema neturi pateikti kreditoriams informacijos apie kito kreditoriaus balsą⁵³⁸. Taigi toks kreditorių balsavimas elektroninių ryšių priemonėmis siejamas su reikalingos informacijos apie balsavimo tvarką suteikimu, konkretaus laiko termino nustatymu, per kurį kreditoriai turi priimti sprendimą ir balsavimo slaptumu. Kreditorių susirinkimas ir balsavimas yra pripažįstamas ir kitose Europos valstybėse.⁵³⁹

Taip pat sprendžiant dėl kreditorių balsavimo elektroninių ryšių priemonėmis galima įvertinti tokio balsavimo teisinį reglamentavimą akcininkų susirinkimuose. Pavyzdžiui, Direktyvos dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse 8 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės turi leisti bendrovėms siūlyti savo akcininkams bet kurį dalyvavimo visuotiniame susirinkime būdą naudojantis elektroninėmis priemonėmis, visų pirma bet kurį ar visus iš šių dalyvavimo būdų: a) tiesioginė visuotinio susirinkimo transliacija; b) tiesioginis dvipusis ryšys, kurio metu akcininkai gali kreiptis į visuotinį susirinkimą per atstumą; c) balsavimo prieš arba per visuotinį susirinkimą mechanizmas, kai nereikia paskirti įgaliotinio, kuris fiziškai dalyvautų susirinkime (pirma dalis); elektroninių priemonių naudojimui, kad akcininkai galėtų dalyvauti visuotiniame susirinkime, gali būti taikomi tik tokie reikalavimai ir apribojimai, kurie yra būtini siekiant užtikrinti akcininkų tapatybės nustatymą bei elektroninio ryšio saugumą, ir tik tuo atveju, kai jie yra proporcingi norint pasiekti šiuos tikslus. Tai nepažeidžia teisės normų, kurias valstybės narės yra priėmusios ar gali priimti, dėl sprendimų priėmimo proceso bendrovėje įdiegiant arba įgyvendinant bet kuriuos dalyvavimo naudojantis elektroninėmis priemonėmis būdus (antra dalis).

Atitinkamai įmonių teisėje pripažįstamas akcininkų balsavimas elektroninių ryšių priemonėmis ir jis reglamentuojamas ABĮ 21 straipsnyje: akcininkas gali balsuoti raštu užpildydamas bendrąjį balsavimo biuletenį. Šis biuletenis bendrovei gali būti perduotas elektroninių ryšių priemonėmis, jeigu užtikrinamas perduodamos informacijos saugumas ir galima nustatyti akcininko tapatybę (trečia dalis); bendrovė gali sudaryti galimybę akcininkams visuotiniame akcininkų susirinkime dalyvauti ir balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis (ketvirta dalis); tam, gali būti taikomi tik tie elektroninių ryšių priemonių naudojimo reikalavimai ir apribojimai, kurie yra būtini akcininkų tapatybei nustatyti ir perduodamos informacijos saugumui užtikrinti, ir tik tuo atveju, kai jie yra proporcingi šiems tikslams pasiekti (penkta dalis).

Autoriaus nuomone, vien tai, kad JANĮ nustatyta kreditorių teisė balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis, nenurodant, kaip ja realiai galima pasinaudoti, neužtikrins jos efektyvaus ir dažno jos naudojimo. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į Tarybos kompetenciją įmonių bankroto teisės srityje, ši institucija (Tarnybos direktorius)⁵⁴⁰ turėtų

⁵³⁸ *Angl. Where the decision procedure uses electronic voting: (a) the notice delivered to creditors must give them any necessary information as to how to access the voting system including any password required; (b) except where electronic voting is being used at a meeting, the voting system must be a system capable of enabling a creditor to vote at any time between the notice being delivered and the decision date; and (c) in the course of a vote the voting system must not provide any creditor with information concerning the vote cast by any other creditor.*

⁵³⁹ Kadner Graziano, Juris Bojārs ir Veronika Sajadova, *A Guide to Consumer Insolvency Proceedings in Europe* (Edward Elgar Publishing Limited, 2019), 2.243.

⁵⁴⁰ Panašus Tarnybos direktoriaus kompetencijos įgyvendinimo pavyzdys yra Tarnybos direktorius 2020 m. sausio 10 d. įsakymu Nr. V4-6 patvirtino Juridinio asmens restruktūrizavimo plano rengimo metodinės rekomendacijos.

priimti įstatymų įgyvendinamąjį teisinį reglamentavimą (rekomendacijas), kuriame būtų reglamentuojama kreditorių teisės balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis tvarka, perduodamos informacijos saugumo užtikrinimas, asmens tapatybės nustatymas ir kiti reikšmingi klausimai. Tokia tvarka (rekomendacijos) skatintų kreditorių balsuoti elektroninių ryšių priemonėmis, taip išvengiant didesnių laiko ir finansinių sąnaudų bankroto procese. Neabejotina, kad toks kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimas prisidėtų prie įmonių bankroto proceso veiksmingumo. Tačiau tokiu atveju svarbu užtikrinti kreditorių lygiateisiškumą, vienodas galimybes dalyvauti kreditorių susirinkime. Taip pat kreditoriai turėtų nuspręsti, kokiomis konkrečiomis elektroninių ryšių priemonėmis turėtų vykti kreditorių susirinkimas.

Analizuojant kreditorių balsavimą kreditorių susirinkime, taip pat kyla klausimas, ar kreditoriai turi argumentuoti priimamus sprendimus? Ar kreditoriai, balsuodami turėtų pateikti tokį sprendimą pagrindžiančius motyvus (argumentus)? Ar kreditoriai privalo pateikti alternatyvius pasiūlymus, jei nepritaria klausimui dėl kurių balsuojama kreditorių susirinkime? Kitaip tariant, ar kreditoriai turi pareigą aktyviai derinti savo pozicijas kreditorių susirinkime sprendžiamais klausimais ir aktyviai siūlyti kitus galimus, kreditorių daugumai priimtinus, sprendimo variantus?

Nei ĮBĮ, nei JANĮ nekeliami jokie reikalavimai kreditorių susirinkimo sprendimo pagrįstumui, todėl galima teigti, kad kreditorių balsavimas kreditorių susirinkime yra jų valinis sprendimas, kuris neprivalo būti teisiškai argumentuojamas. Vienoje byloje ginčas kilo dėl kreditorių susirinkimo, kuriame, be kita ko, buvo sprendžiamas klausimas dėl turto pardavimo tvarkos ir kainos nustatymo. Kreditorių susirinkime dalyvavo kreditoriai, kurių patvirtintų finansinių reikalavimų suma sudarė 99,97 proc. visų teismo patvirtintų įmonės kreditorių finansinių reikalavimų sumos. Už vieno kreditoriais pateiktą turto pardavimo tvarkos ir kainos nustatymą balsavo 41,37 proc. (du kreditoriai), prieš pasiūlymą – 58,6 proc. (du kreditoriai). Iš kreditorių susirinkimo protokolo nustatyta, kad balsuodama prieš pasiūlymą, akcininkė nurodė, kad atliktas parduodamo turto vertinimas netikslus, duomenys apie turto vertę neobjektyvūs. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad kreditorių dauguma, nesutikdama su bankroto procesui reikšmingo klausimo sprendimu nepateikė alternatyvių pasiūlymų ir nesiekė suderinti skirtingų interesų, pripažino, kad toks kreditorių susirinkimas prieštarauja CK 1.5 straipsnyje įtvirtintiems principams, taip pat kaip pažeidžiantis pačios bankruotojančios įmonės ir kreditorių interesus.⁵⁴¹

Tokie teismų praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad kreditorių susirinkime turi būti siekiama visų bankroto procese dalyvaujančių asmenų (visų pirma kreditorių) interesų pusiausvyros. Vien nepritarimas siūlomam sprendimui, nepateikiant galimų kitų variantų, gali vilkinti bankroto procesą. Kita vertus, JANĮ nekeliant reikalavimo kreditoriams motyvuoti savo balsavimą, tai neturėtų būti laikoma piktnaudžiavimu procesu. Tačiau tais atvejais, kai kreditoriai (ypač dominuojantis kreditorius) sąmoningai, nepateikdami alternatyvių pasiūlymų, balsuoja prieš bankroto proceso eigai reikšmingų sprendimų priėmimą, tai gali būti pagrindas spręsti, kad kreditoriai nesugeba tinkamai įgyvendinti kolektyvinių teisių ir teismas gali svarstyti priimti sprendimą už kreditorius.

⁵⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-736-370/2016.

4.1.4.2. Kreditorių susirinkimo protokolas

Kreditorių susirinkimai turi būti protokoluojami. Įstatyme nenustatyti kreditorių susirinkimo protokolo turinio ir formos reikalavimai. JANĮ tik reglamentuojama, kad kreditorių susirinkimo sprendimai įrašomi kreditorių susirinkimo protokole.⁵⁴² Kreditorių susirinkimo protokolą pasirašo kreditorių susirinkimui pirmininkavęs asmuo.⁵⁴³ Nemokumo administratorius parengia kreditorių susirinkimo protokolą ir jį su pridėtais dokumentais ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo kreditorių susirinkimo dienos turi pateikti kreditorių susirinkimui pirmininkavusiam asmeniui pasirašyti.⁵⁴⁴ Kreditorių susirinkimui pirmininkavęs asmuo kreditorių susirinkimo protokolą pasirašo ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo jo gavimo dienos.⁵⁴⁵

Latvijos nemokumo teisėje gana išsamiai reglamentuojamas kreditorių susirinkimo fiksavimas. Latvijos nemokumo įstatymo 86 straipsnio 12 dalyje nustatyta, kad kreditorių susirinkimo eiga turi būti protokoluojama. Susirinkimo pirmininkas užtikrina protokolo sudarymą. Susirinkimo primininkas ir kiti asmenys pasirašo protokolą per dešimt dienų nuo susirinkimo.

Bendruosius reikalavimus, protokolo turinį, pasirašymą ir jo papildymą juridinio asmens kolegialaus organo posėdžių (susirinkimų) protokolams nustato CK 2.90–2.92 straipsniai. Teismų praktikoje pripažįstama, kad bankroto procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytas kreditorių susirinkimo protokolų turinys, jų detalumas ir išsamumas, tačiau pagal analogiją gali būti taikomos CK 2.90–2.91 straipsnių nuostatos.⁵⁴⁶ Aiškinant protokolui keliamus reikalavimus, pripažįstama, kad nežymūs procesiniai pažeidimai nėra pagrindas panaikinti priimtus nutarimus.⁵⁴⁷

Kreditorių susirinkimo protokolas yra rašytinis įrodymas, patvirtinantis kreditorių susirinkimo valią dėl susirinkimo metu svarstomų darbotvarkės klausimų ir susirinkime priimtų sprendimų turinio. Iš esmės protokolas yra pagrindinis įrodymas, rodantis, kaip vyko kreditorių susirinkimas, kokia tvarka ir eile buvo sprendžiami dienotvarkėje nustatyti klausimai. Todėl kilus ginčui dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo, vertinama, kokia informacija yra užfiksuota protokole. Teismų praktikoje, vertinant kreditorių susirinkimo protokolą kaip įrodinėjimo priemonę, pripažįstama, kad teismo atsisakymas priimti kreditorių skundus dėl kreditorių susirinkimo pripažinimo neįvykusio ir kreditorių susirinkimo nutarimų pripažinimo negaliojančiais tuo pagrindu, kad nepasirašytas protokolas nesukuria kreditoriams jokių teisių ir pareigų, reiškia su skundu pateiktų įrodymų ir jų įrodomosios galios vertinimą.⁵⁴⁸ Kreditorių susirinkimo sprendimas gali būti skundžiamas dėl to, kad yra neteisėtas, jį priimant pažeistos teisės normos, jo priėmimo procedūros ir kreditorių interesai, tačiau vien

⁵⁴² JANĮ 52 straipsnio 1 dalis.

⁵⁴³ JANĮ 52 straipsnio 2 dalis.

⁵⁴⁴ JANĮ 52 straipsnio 4 dalis.

⁵⁴⁵ JANĮ 52 straipsnio 5 dalis.

⁵⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.

⁵⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-49/2014.

⁵⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-393/2010.

neesminės informacijos nenurodymas kreditorių susirinkimo protokole paprastai kreditorių teisių nepažeidžia.⁵⁴⁹

4.1.5. Pakartotinis kreditorių susirinkimas

Praktikoje gali pasitaikyti atveju, kai šaukiamas kreditorių susirinkimas neįvyksta, todėl reikia sušaukti pakartotinį kreditorių susirinkimą. Įstatyme nustatytas vienintelis pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo pagrindas – kai kreditorių susirinkime nepakako balsų sprendimui priimti (nebuvo kreditorių susirinkimo kvorumo).⁵⁵⁰ Apie šaukiamą pakartotinį kreditorių susirinkimą pranešama likus ne mažiau kaip 7 dienoms iki kreditorių susirinkimo dienos.⁵⁵¹ Pakartotinis kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 14 dienų nuo neįvykusio kreditorių susirinkimo dienos.⁵⁵²

Pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimas užtęsia bankroto proceso eigą, sprendimų priėmimas bankroto procese užtrunka, neužtikrinamas proceso operatyvumas. Pakartotinio kreditorių susirinkimo rengimas reiškia, kad bankroto procese kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas užsitęsia, kadangi iš karto nėra priimami sprendimai. Todėl tai, kad pakartotiniame kreditorių susirinkime sprendimų priėmimui taikoma paprastesnė procedūra, neatsveria poreikio užtikrinti operatyvų sprendimų priėmimą bankroto procese. Pakartotinis susirinkimas, atsižvelgiant į bankroto proceso operatyvumo reikalavimą, turėtų būti rengiamas išimtiniais, tik įstatyme nustatytais atvejais. Tam tikrą laiką teismų praktikoje teismų pozicijos išsiskyrė dėl pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo pagrindo. Vienu atveju buvo laikoma, kad pakartotinis kreditorių susirinkimas šaukiamas, kai pirmojo susirinkimo metu nepakanka bankrutuojančios įmonės kreditorių, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos, balsų daugumos patvirtinti arba atmesti pateiktą pasiūlymą.⁵⁵³ Kitu atveju pripažinta, kad pakartotinis kreditorių susirinkimas gali būti šaukiamas tik tuo atveju, kai į kreditorių susirinkimą susirenka mažiau kaip pusė visų teismo patvirtintų įmonės kreditorių reikalavimų sumai atstovaujančių kreditorių. Tačiau aktualiausia teismų praktika leidžia teigti, kad pakartotinis kreditorių susirinkimas gali būti sušaukiamas tik vieninteliu atveju, kai kreditorių susirinkime nepakako balsų sprendimui priimti.⁵⁵⁴ Iš esmės ši aktuali teismų praktika įtvirtinta JANĮ 49 straipsnio 7 dalyje.

Autorius pritaria naujausiai šioje srityje formuojamai teismų praktikai, pagal kurią pakartotinis kreditorių susirinkimas negali būti šaukiamas, jei sprendimo priėmimui kreditorių balsų nepakako dėl to, kad per mažai susirinkime dalyvavusių kreditorių balsavo už pateiktą nutarimo projektą ar pasiūlymą dėl nutarimo (nors visų susirinki-

⁵⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.

⁵⁵⁰ JANĮ 49 straipsnio 7 dalis.

⁵⁵¹ JANĮ 50 straipsnio 1 dalis.

⁵⁵² JANĮ 50 straipsnio 2 dalis.

⁵⁵³ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartyje civilinėje byloje 2-1986/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2-110-302/2016.

⁵⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-2083-381/2017.

me dalyvavusių kreditorių bendros reikalavimų sumos konkrečiau nutarimo priėmimui būtų užtekę). Priešingas pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarkos aiškinimas neatitiktų pakartotinio kreditorių susirinkimo teisinio instituto prasmės ir paskirties. Be to, priešingu atveju būtų susiaurinamos kreditorių teisės bei ribojama galimybė išreikšti nuomonę („už“ ar „prieš“) dėl teikiamo priimti nutarimo.⁵⁵⁵

Sprendžiant, ar kreditoriai buvo tinkamai informuoti apie pakartotinį kreditorių susirinkimą, manytina, kad tokiu atveju iš esmės taikomas toks pats informavimo standartas kaip ir informuojant apie pirminį kreditorių susirinkimą, t. y. svarbiausia, jog visiems kreditoriams būtų sudarytos galimybės tinkamai pasinaudoti teise dalyvauti pakartotiniame kreditorių susirinkime ir balsuoti.

Vienoje byloje ginčas kilo dėl tinkamo kreditorių informavimo apie pakartotinį kreditorių susirinkimą. Nustatyta, kad visi kreditoriai tuo pačiu buvo informuoti apie kreditorių susirinkimą ir pakartotinį susirinkimą, kurie turėjo įvykti atitinkamai 2017 m. lapkričio 9 d. 10.00 val. ir 2017 m. lapkričio 9 d. 14.00 val. Tai reiškia, kad tuo pačiu pranešimu visi kreditoriai buvo informuoti tiek apie pirminį, tiek, esant poreikiui, pakartotinį kreditorių susirinkimą. Atsižvelgiant į tai, kad ĮBĮ nedraudė iš anksto informuoti apie šaukiamą pakartotinį kreditorių susirinkimą tuo atveju, jei neįvyktų šaukiamas kreditorių susirinkimas, teismas pripažino, kad toks kreditorių informavimas yra teisėtas.⁵⁵⁶

ĮBĮ reglamentavo, kad pakartotiniame kreditorių susirinkime nutarimas laikomas priimtu, kai už jį atvirai balsavo kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų susirinkime dalyvaujančių kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos. Atitinkamai JANĮ 50 straipsnio 3 dalis nustato, kad pakartotiniam kreditorių susirinkimui kvorumo reikalavimas netaikomas. Taigi sprendimų priėmimas pakartotiniame kreditorių susirinkime skiriasi nuo įprastos tvarkos.

Autoriaus nuomone, pakartotinio kreditorių susirinkimo reglamentavimas JANĮ liko panašus kaip ir ĮBĮ. Iš esmės vienintelis pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo pagrindas, kuris buvo pripažintas teismų praktikoje aiškinant ĮBĮ nuostatas, buvo balsavimo kvorumo nebuvimas. Tokiu būdu užtikrinama, kad pakartotinio kreditorių susirinkimo sušaukimo nėra piktnaudžiaujama tais atvejais, kai pirminiam kreditorių susirinkime priimami sprendimai, kurie netenkina dalies kreditorių interesų. Pozityviu teisinio reglamentavimo pavyzdžiu laikytinas JANĮ įtvirtintas reikalavimas apie šaukiamą pakartotinį kreditorių susirinkimą pranešti likus ne mažiau kaip 7 dienoms iki kreditorių susirinkimo dienos. Tokiu būdu įstatymų leidėjas išsprendė anksčiau kildavusius ginčus dėl kreditorių informavimo apie pakartotinį kreditorių susirinkimą ir kreditorių galimybes pasiruošti pakartotiniam kreditorių susirinkimui.

⁵⁵⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-83-241/2019.

⁵⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-147-798/2019.

4.1.6. Kreditoriaus atsakomybė dėl neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime

Kreditoriai, priimdami sprendimus kreditorių susirinkime, turi bendradarbiauti su kitais kreditoriais, nevilkinti bankroto proceso eigos. Kreditoriai turi elgtis taip, kad nebūtų pažeisti kolektyviniai visų kreditorių interesai. Vienas iš kreditorių susirinkime priimamų sprendimų teisėtumo kontrolės būdų yra kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumo vertinimas teisme. Tačiau tokia priemonė yra nukreipta į kolektyvinių kreditorių interesų apsaugą ir lemia, kad kreditoriai turi dar kartą balsuoti konkrečiu klausimu (nebent išimtiniais atvejais pats teismas priima kreditorių kompetencijai priskirtą sprendimą). Kyla klausimas, ar kreditoriaus neteisėtas, bankroto procesui priešingas elgesys gali būti pagrindas taikyti jam individualią teisinę atsakomybę? Kokie pobūdžio, prigimties tokia atsakomybė gali būti? Jei gali būti taikoma individuali kreditoriaus atsakomybė, ar gali būti nustatytas ir reikalaujamas neteisėtais veiksmais sukeltos žalos atlyginimas? Kaip tokiu atveju suprantama žala? Kaip tokiais atvejais turėtų būti nustatomos civilinės atsakomybės sąlygos (CK 6.246-6.249 straipsniai)? Minėta, kad užsienio valstybių teisėje (pavyzdžiui, Vokietijos, Čekijos) kreditoriai, sukėlę žalą įmonei ir (ar) jos kreditoriams, turi ją atlyginti.

Nei ĮBĮ, nei JANĮ nesant užuominų apie kreditorių atsakomybę už neteisėtus veiksmus bankroto procese, autoriaus nuomone, kreditoriaus atsakomybės klausimas gali būti vertinamas pagal generalinio delikto nuostatas (CK 6.263 straipsnis), kurios nustato bendriausią civilinės (deliktinės) atsakomybės pagrindą. Keli teismų praktikos pavyzdžiai leidžia įvertinti, kokie neteisėti kreditoriaus veiksmai galėtų būti pagrindas jų civilinės atsakomybės taikymui. Tačiau tokiu atveju neteisėti kreditoriaus veiksmai turi būti nukreipti į žalos padarymą bankrutuojančiai įmonei ir (ar) jos kreditoriams.

Vienoje byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkime dalyvavo 13 kreditorių, kurių bendra finansinių reikalavimų suma sudarė 95,20 proc. visos teismo patvirtintos kreditorių reikalavimų sumos. Susirinkime buvo nuspręsta nepatvirtinti kreditorių susirinkimo darbotvarkės („už“ susirinkimo darbotvarkę balsavo 41,59 proc. kreditorių, o „prieš“ balsavo 53,61 proc. kreditorių). Su pasiūlyta darbotvarke nesutiko kreditorius, kurio reikalavimas sudaro 52,3 proc. ir dar penki kreditoriai (iš kurių keturi buvę įmonės darbuotojai), kurių reikalavimai sudaro itin mažą dalį (nuo 1,21 proc. iki 0,03 proc.) patvirtintų finansinių reikalavimų. Kreditoriai, balsuodami „prieš“, nepateikė jokių paaiškinimų, pastabų ar pasiūlymų, kurių pagrindu toks kreditorių balsavimas būtų pagrįstas ir teisėtas. Teismas pripažino, kad toks neteisėtas kreditorių elgesys gali būti vertinamas kaip civilinės teisės pažeidimas (deliktas), kuris gali lemti žalos bankrutuojančiai įmonei ir jos kreditoriams atlyginimą: <...> *visiškai nepagrįstas ir nemotyvuotas kreditorių atsisakymas patvirtinti susirinkimo darbotvarkę, patiems nesiuilant jokių alternatyvų, neatsižvelgiant į imperatyvius ĮBĮ nuostatas, kurie klausimai, deleguoti kreditoriams, turi būti pirmiausiai išsprendžiami kreditorių susirinkime, iš esmės kliudo ir bankroto bylos proceso eigai, todėl gali būti įvertintas kaip priešingas teisei elgesys (deliktas), jeigu juo būtų sukelta žala bankrutuojančiai bendrovei ar kitiems jos kreditoriams, ir jeigu tokios žalos atlyginimo būtų pareikalauta teisme.*⁵⁵⁷ Panašiai nusta-

⁵⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-638-464/2015.

tyta ir kitoje byloje, kurioje pripažinta, kad jeigu kreditorius, dalyvaudamas kreditorių susirinkimuose ir atitinkamai juose balsuodamas, piktnaudžiauja savo teise ir tokie kreditoriaus veiksmai sukelia žalą įmonei, jos kreditoriams, tokiam kreditoriui galėtų būti pagrindas taikyti civilinę atsakomybę, t. y. nemokumo administratorius ar kiti kreditoriai, kuriems padaryta žala, turi teisę reikšti ieškinį piktnaudžiaujančiam kreditoriui dėl nuostolių, padarytų neteisėtais veiksmais, atlyginimo.⁵⁵⁸

Atsižvelgiant į tokius teismų praktikos pavyzdžius, galima teigti, kad deliktinės civilinės atsakomybės taikymas kreditoriams dėl jų neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkimuose yra galimas. Tačiau šio darbo autoriui nepavyko rasti teismų praktikos pavyzdžių, kai civilinė atsakomybė būtų taikyta kreditoriui dėl netinkamo kolektyvinių teisių įgyvendinimo. Kita vertus, tam tikros išvados dėl civilinės atsakomybės taikymo kreditoriui gali būti padarytos.

Pirma, kreditoriaus veiksmų neteisėtumas turėtų būti siejamas su teisei priešingų veiksmų pakartotinumumu, t. y. kreditorius turėtų neteisėtus veiksmus atlikti pakartotinai, pavyzdžiui, kelis kartus nepagrįstai balsuoti prieš sprendimo priėmimą, nepateikdamas kitų alternatyvų, taip vilkindamas procesą. Suprantama, kad kreditorių autonomijos principas kreditoriui leidžia pačiam nuspręsti, kaip jis nori įgyvendinti kolektyvines teises (balsuoti kreditorių susirinkime). Tačiau kreditoriaus autonomija balsuojant kreditorių susirinkime negali reikšti, kad jis gali kolektyvines teises įgyvendinti pažeisdamas bendruosius kreditorių interesus, proceso operatyvumą.

Antra, teismų praktikoje pažymimas subjektyvusis kreditoriaus pažeidimo pobūdis – suvokimas, kad konkretūs neteisėti veiksmai vilkina bankroto procesą. Kitaip tariant, tokiu atveju reikia nustatyti, ar kreditorius suprato (galėjo suprasti), kad jo elgesys yra priešingas bankroto proceso dalyvių interesams? Toks vertinimas yra svarbus sprendžiant dėl kreditoriaus kaltės formos (tyčia ar neatsargumas). Diskutuotina, ar atsižvelgiant į tokios deliktinės civilinės atsakomybės išimtinumą (tai, kad ji tiesiogiai neregamentuojama nei CK, nei JANĮ), kreditoriaus deliktinės atsakomybės pagrindas turėtų būti tik sąmoningais, tyčiais veiksmais padaryta žala, bet ne žala, sukelta dėl neatsargumo.

Trečia, tokių kreditoriaus veiksmų neteisėtumas siejamas su sukeliama žala kitiems bankroto proceso dalyviams (bankrutuojanti įmonė ir (ar) jos kreditoriai). Tačiau tokiu atveju neturi reikšmės, ar dėl tokių kreditoriaus neteisėtų veiksmų padarytos žalos atlyginimo turi būti pareikštas reikalavimas teisme.

Ketvirta, tokios civilinės atsakomybės subjektas galėtų būti iš esmės dominuojantis kreditorius bankroto procese, kuris gali iš esmės pats spręsti dėl konkrečių sprendimų priėmimo. Tokio kreditoriaus neteisėti veiksmai (bankroto proceso vilkinimas neleidžiant kreditorių susirinkime priimti operatyviai sprendimų) pažeidžia bankroto proceso veiksmingumo tikslą, bendruosius kreditorių interesus.

Kadangi teismų praktikos pavyzdžių, kai kreditoriams būtų taikoma civilinė atsakomybė už netinkamą kolektyvinių teisių įgyvendinimą (dalyvavimą ir balsavimą) kreditorių susirinkime autoriui nepavyko rasti, reikia įvertinti, ar tokiu atveju yra galimos

⁵⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-356-370/2018.

kitos civilinės atsakomybės sąlygos. Pagrindinis klausimas yra – kaip suprantama kreditoriaus neteisėtais veiksmais padaryta žala? Tokiais atvejais bankrutuojančia įmonei ir (ar) kreditoriaus padarytą žalą gali būti sunku nustatyti. Tačiau, pavyzdžiui, žala galėtų būti vertinama kaip prarasta galimybė realizuoti įmonės turtą gesnėmis sąlygomis už didesnę kainą, kai dėl kreditoriaus neteisėtų veiksmų turto realizavimas buvo nepagrįstai vilkinamas. Taip pat kyla klausimas, kas turi teisę kreiptis į teismą dėl tokiomis neteisėtais kreditoriaus veiksmais padarytos žalos atlyginimo? Minėta, kad teismai neteisėtais kreditoriaus veiksmais padarytą žalą sieja su bankrutavusios įmonės ir/ar kreditorių patirta žala. Autoriaus nuomone, tokiu atveju, teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo turi nemokumo administratorius, kadangi tokiu atveju žala neteisėtais kreditoriaus veiksmais iš esmės būtų padaroma visiems kreditoriams. Atsižvelgiant į nemokumo administratoriui suteikiamas funkcijas ir jam keliamus reikalavimus užtikrinti tiek bankrutuojančios įmonės, tiek jos kreditorių interesus, jis turi geriausias galimybes įvertinti, ar kreditorius savo veiksmais kreditorių susirinkime padarė žalą. Kita vertus, jeigu konkretus kreditorius įrodinėtų, kad kreditorius savo neteisėtais veiksmais padarė žalą jam konkrečiai, manytina, kad tokiu atveju ir kreditorius, galimai patyręs žalą, turėtų teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo. Toks siūlymas iš esmės kyla iš bendrosios civilinėje teisėje nustatytos pareigos laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) asmuo nepadarėtų kitam asmeniui žalos (generalinio delikto principas) (CK 6.263 straipsnis).

4.2. Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių komitete

Analizuojant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimą bankroto procese, būtina aptarti ne tik kreditorių susirinkimą, bet ir kreditorių komitetą. Gali kilti klausimas, kokia kreditorių komiteto reikšmė, jei bankroto byloje bet kuriuo atveju kreditorių interesams atstovauja kreditorių susirinkimas, nemokumo administratorius? Ar papildomo kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujančio organo sudarymas yra ekonomiškai ir socialiai pagrįstas? Ar kreditorių komitetas prisideda prie bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo?

Lietuvos nemokumo teisės sistemoje kreditorių komiteto poreikis nebuvo aptartas ir iš esmės gilesnės teisės tradicijos dėl jo sudarymo pagrindų, paskirties ir tikslų, nėra. Teismų praktikoje ekonominės ir socialinės kreditorių komiteto sudarymo prielaidos suderinamumas su bankroto proceso veiksmingumo tikslu nėra nagrinėtos.

Tarptautinėje praktikoje pripažįstama, kad kreditorių interesai gali būti geriausiai atstovaujami koordinuojant jų veiksmus sudarant bent vieną kreditorių komitetą (angl. *committee of creditors*). Tokio komiteto sudarymas skirtas palengvinti aktyvų kreditorių dalyvavimą nemokumo procese ir užtikrinti proceso teisingumą ir integralumą (angl. *fairness and integrity*). Be to, pripažįstama, kad toks komitetas turėtų prisidėti prie nemokumo administratoriaus ir skolininko veiklos stebėsenos.⁵⁵⁹ Tai

⁵⁵⁹ European Law Institute, *Rescue of Business in Insolvency Law* (2017), 251 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-09-28] https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf

reiškia, kad ekonominis ir socialinis kreditorių komiteto poreikis motyvuojamas kreditorių kolektyvinių interesų apsaugos, efektyvesnės bankroto proceso eigos užtikrinimu.

Valstybių praktikoje kreditorių komiteto formavimas skiriasi. Kai kuriose valstybėse kreditorių komitetas iš viso gali būti nesudaromas, kitose valstybėse gali būti sudaromas vienas ar net keli komitetai.⁵⁶⁰ Pagrindinės kreditorių komiteto atliekamų funkcijos yra stebėsenos (angl. *supervisory*) ir patariamoji (angl. *advisory*). Galima teigti, kad vieno, visuotinai priimto standarto dėl kreditorių komiteto sudarymo poreikio, priežasčių, nėra nustatyta ir jo sudarymas yra pačių kreditorių pasirinkimas.

Pripažįstama, kad jei kreditorių komitetas sudaromas, dažniausiai jam priskiriamos tokios funkcijos:

- patarimų ir pagalbos teikimas nemokumo administratoriui ir skolininkui;
- pagalba sudarant restruktūrizavimo planą;
- dalyvauti teisme sprendžiant dėl skolininko verslo tęsimo;
- reikalavimas pateikti reikšmingos ir būtinos informacijos iš skolininko ar nemokumo administratorius proceso metu.⁵⁶¹

Kreditorių komitetas, kaip ir kreditorių susirinkimas, turėtų atstovauti visų kreditorių interesams. Kreditorių komitetas gali būti sudaromas teismo arba jį renkantiems kreditoriams. Kreditorių komiteto narių skaičius gali būti ribojamas įstatymų, atsižvelgiant į ekonomiškumo kriterijų ir jo nariams keliami aukšti elgesio standartai ir pareiga elgtis sąžiningai (angl. *faithfully*). Kreditorių komiteto nariams gali būti taikoma atsakomybė už jų neteisėtai veiksmais padarytą žalą, be to, yra atlyginimas kreditoriams už jų funkcijų kreditorių komitete atlikimą, tačiau dažniausiai tai apima tik būtiniausių išlaidų atlyginimą.⁵⁶²

Kreditorių komitetas, kaip ir kreditorių susirinkimas, yra kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantis organas įmonių bankroto procese. Tačiau kreditorių komitetas skiriasi nuo kreditorių susirinkimo. Pirma, kreditorių komitetą sudaro gana mažas kreditorių skaičius, kuriuos išrenka patys kreditoriai įmonės kreditorių susirinkime. Antra, kreditorių komitetas yra renkamas tik kreditorių iniciatyva. Teisės aktuose nenustatyta, kad kreditorių komitetas privalo būti išrenkamas bankroto procese. Tačiau ši taisyklė turi išimčių. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 85 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad jeigu banko, kuriam iškelta bankroto byla, kreditorių pagal teismo patvirtintą sąrašą yra daugiau kaip 50, visas ĮBĮ nustatytas kreditorių susirinkimo teises, išskyrus teisę sudaryti ir keisti kreditorių komitetą, turi tik kreditorių komitetas. Kreditorių komitetas sudaromas iš ne daugiau kaip 15 narių. Vienas iš kreditorių komiteto narių turi būti valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“. Taigi, esant šioje normoje nurodytoms aplinkybėms, kreditorių komiteto išrinkimas yra privalomas.⁵⁶³ Trečia, kreditorių komiteto kompetencija priklauso nuo įstatymo ir kreditorių susirinkimo suteiktos kompetencijos apimties. Todėl kreditorių

⁵⁶⁰ *Ibid.*

⁵⁶¹ *Ibid.*

⁵⁶² *Ibid.*, 252.

⁵⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1446/2012.

komiteto kompetencija yra ribota ir galima teigti, kad kreditorių komitetas atlieka iš esmės fakultatyvų vaidmenį, kadangi esminių klausimų bankroto procese sprendimas įprastai tenka kreditorių susirinkimui. Ketvirta, kreditorių komitetas neturi kompetencijos priimti sprendimų, kurie išimtinai priskirti tik kreditorių susirinkimui.

Pagrindinis kreditorių savivaldos organas, turintis teisę ne tik išrinkti, bet ir atšaukti kreditorių komitetą, yra kreditorių susirinkimas. Todėl net ir išrinkus kreditorių komitetą, jis nepraranda savo kompetencijos.⁵⁶⁴ Taigi, kreditorių komiteto sudarymas jokių būdu neriboja kreditorių susirinkimo kompetencijos ir jos įgyvendinimo tvarkos. Atskirų kreditorių nedalyvavimas kreditorių susirinkime nereiškia, kad atskiri kreditoriai praranda kreditorių komiteto kontrolę. Kreditorius, nesutikdamas su kreditorių komiteto sprendimu, turi teisę jį skųsti teismui. Todėl negalima teigti, kad išrinkus kreditorių komitetą, kreditoriai, kurie neįeina į kreditorių komiteto sudėtį, yra nušalinami nuo sprendimų priėmimo bankroto procese.⁵⁶⁵ Kreditorių komitetas kaip ir kreditorių susirinkimas, neturi teisinio subjektiškumo (teisnumo ir veiksnumo), todėl nėra laikomas juridiniu asmeniu.

4.2.1. Kreditorių komiteto paskirtis ir tikslai

Teisės aktai nenustato atvejų, kada bankroto procese turi būti renkamas kreditorių komitetas, o jo sudarymas priklauso kreditorių autonomijai. Tačiau nesant norminio pagrindo, kyla klausimai, kokios priežastys gali lemti poreikį rinkti kreditorių komitetą? Ar kreditorių komiteto išrinkimas turėtų (galėtų) būti siejamas su bankroto proceso specifika, pavyzdžiui kreditorių skaičiumi, proceso sudėtingumu?

Pripažįstama, kad kreditorių komiteto sudarymas siejamas su bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimu. Sudarius kreditorių komitetą bankroto procesas racionalizuojamas, tampa paprastesnis ir ekonomiškėsnis. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai bendrovė turi daug kreditorių.⁵⁶⁶ Kreditorių komiteto sudarymas sudaro sąlygas paprastesniam, operatyvesniam sprendimų priėmimui bankroto procese. Kuo mažesnis sprendimo priėmimo dalyvaujančių asmenų skaičius, tuo pagrįstai galima tikėtis, kad sprendimas buvo priimamas greičiau ir išvengta jo apskundimo.⁵⁶⁷

Sprendžiant dėl ekonominių ir teisinių kreditorių komiteto sudarymo priežasčių, teismų praktikoje pripažįstama, kad įstatymas kreditorių susirinkimo teisės spręsti dėl kreditorių komiteto sudarymo iš esmės neriboja ir nesieja kreditorių komiteto sudarymo su bankrutuojančios įmonės dydžiu ar jos kreditorių skaičiumi.⁵⁶⁸ Kita vertus, tais atvejais, kai bankrutuojančios įmonės kreditorių skaičius yra didelis, kreditorių komitetas padeda užtikrinti atskirų kreditorių, tarp jų ir bankrutuojančios įmonės darbuotojų, teisių tinkamą įgyvendinimą.⁵⁶⁹ Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad

⁵⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.

⁵⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-588/2013.

⁵⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-797-823/2018.

⁵⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-588/2013.

⁵⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-797-823/2018.

⁵⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1689/2010.

daugiau nei septyniasdešimties kreditorių reikalavimų patvirtinimas bankroto procese gali lemti kreditorių komiteto sudarymo poreikį.⁵⁷⁰

Tai reiškia, kad galiojantis teisinis reglamentavimas įprastai kreditoriams suteikia autonomiją spręsti dėl kreditorių komiteto sudarymo poreikio. Kita vertus, tai nereiškia, kad nėra tikslo vertinti kreditorių komiteto sudarymo racionalumo, ekonominių ir teisinių priežasčių. Kadangi kreditorių sprendimai bankroto procese yra nukreipti į kuo greitesnį bankroto proceso užbaigimą ir maksimalios naudos kreditoriams užtikrinimą, kreditorių komiteto sudarymo pagrindams ši analizė taip pat taikoma. Teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorių komiteto sudarymo faktas savaime nemia didesnės susirinkimuose priimamų sprendimų apskundimo apimties.⁵⁷¹

Sistemiškai aiškinant JANĮ nuostatas, reglamentuojančias kreditorių susirinkimo sudarymą, kompetenciją, formuojamą teismų praktiką, galima teigti, kad Lietuvoje kreditorių komitetas atlieka **kontrolės (stebėsenos)** ir **kreditorių interesų gynimo** funkcijas. Kontrolės (stebėsenos) funkcija siejama su bankroto eigos ir nemokumo administratoriaus veiksmų vertinimu. Interesų gynimo funkcija siejama su kolektyvinių kreditorių interesų apsauga bankroto procese. Teismų praktikoje taip pat laikoma, kad kreditorių komitetas atlieka fakultatyviają funkciją.⁵⁷² Todėl nors kreditorių komitetas sprendžia pagrindinius su bankroto procesu susijusius ir einamuosius klausimus, jis negali peržengti įstatymo jam nustatytų įgaliojimų ribų ar priimti sprendimų, kurie įmonei būtų nenaudingi arba iš esmės pažeistų atskirų kreditorių teises bei teisėtus lūkesčius.⁵⁷³

Nei ĮBĮ, nei JANĮ nereglamentuoja kreditorių komiteto atliekamų funkcijų. Iš esmės toks atskiras kreditorių komiteto teisių ir pareigų reglamentavimas ir nėra būtinas, kadangi pagal bendrąją taisyklę, kreditorių komitetas atlieka kreditorių susirinkimui priskirtus veiksmus, todėl kreditorių susirinkimas naudojasi tomis kreditorių susirinkimo teisėmis, kurias nustato JANĮ ir suteikia kreditorių susirinkimas. Kai kurios kreditorių komiteto teisės atskirai reglamentuojamos JANĮ straipsniuose.

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių komiteto kompetencija yra ribota JANĮ ir kreditorių susirinkimo suteiktų įgaliojimų. Pirma, kreditorių komitetas negali atlikti veiksmų, kurie priskirtini išimtinai kreditorių susirinkimo kompetencijai. Antra, kreditorių komiteto kompetencija apribota kreditorių susirinkimo sprendimų, t. y. kreditorių komitetui taikomas kreditorių susirinkimo sprendimų privalomumas. Kreditorių susirinkimas negali suteikti kreditorių komitetui daugiau teisių nei tai leidžia JANĮ, tačiau gali suteikti mažiau teisių. Todėl kiekvienu atveju, kai kreditorių susirinkimas nusprendžia sudaryti kreditorių komitetą, jis turi nuspręsti ir dėl kreditorių komiteto kompetencijos priimti sprendimus.

⁵⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-797-823/2018.

⁵⁷¹ *Ibid.*

⁵⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1689/2010.

⁵⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1764/2014.

4.2.2. Kreditorių komiteto sudarymas ir sudėtis

Kreditorių komitetas yra sudaromas kreditorių susirinkimo iniciatyva. Atitinkamai tai reiškia, kad kreditorių susirinkimas gali bet kada bankroto proceso metu nuspręsti sudaryti kreditorių komitetą ir jį atšaukti. Sprendimas dėl kreditorių komiteto priimamas įprasta kreditorių susirinkimo sprendimų priėmimo tvarka. Kadangi JANĮ nenustato, kad sprendimo dėl kreditorių komiteto sudarymo priėmimui būtų reikalinga kvalifikuota kreditorių susirinkime dalyvaujančių kreditorių balsų dauguma, kreditorių komitetas laikomas išrinktu, jei už tai balsavo kreditoriai, kurių teismo (kai bankroto procesas vyksta ne teismo tvarka, – kreditorių susirinkimo) patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų reikalavimų sumos.

Įstatymas nereglamentuoja, ar kreditorių susirinkimas turi pasitikėti kreditoriais, išrinktais į kreditorių susirinkimą. Tačiau teismų praktikoje nurodoma, kad bankrutavusios įmonės kreditoriai, išrinkdami kreditorių komitetą, išreiškia pasitikėjimą jo nariais.⁵⁷⁴ Todėl galima teigti, kad kreditorių susirinkimo nariams praradus kreditorių pasitikėjimą, kreditorių susirinkimas gali spręsti kreditorių komitetą atšaukti (išrinkti kitus narius).

Kreditorių komitetas yra sudarytas iš įmonės kreditorių. Teismų praktikoje pripažinta, kad ĮBĮ nesuponuoja kitokio aiškinimo, t. y. kad kreditorių komiteto nariu galėtų būti asmuo, nesantis bankrutuojančios įmonės kreditoriumi.⁵⁷⁵ Pagal JANĮ 53 straipsnio 2 dalį, kreditorių komitetą turi sudaryti ne mažiau kaip 5 nariai. Taigi, įstatymas nustato tik minimalų kreditorių komiteto narių skaičių. Tačiau specialūs įstatymai gali nustatyti, kokie konkretūs asmenys turi būti kreditorių komiteto nariais ir koks turi būti komiteto narių skaičius. Pavyzdžiui, Kredito unijų įstatymo 75 straipsnio 6 dalis nustato, kad kreditorių komitetas sudaromas iš ne daugiau kaip 15 narių. Vienas iš kreditorių komiteto narių turi būti valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“.

Pagal bendrąją taisyklę, kokie kreditoriai bus renkami kreditorių komiteto nariais, priklauso nuo pačių kreditorių valios. Praktikoje gali susiklostyti situacija, kad kreditorių komitete dalyvauja keli to paties kreditoriaus interesams atstovaujantys asmenys. Įstatymas nereglamentuoja nei didžiausio leistino vieno kreditoriaus atstovų skaičiaus kreditorių komitete, nei draudimo vienam kreditoriui turėti daugiau kaip vieną atstovą kreditorių komitete. Todėl jei kreditoriai nusprendžia į komitetą išrinkti kelis vieno kreditoriaus atstovus, tai jų valios reikalas.⁵⁷⁶ Kreditorių komiteto nariai gali pavesti teisę dalyvauti kreditorių komitete kitam asmeniui.⁵⁷⁷

JANĮ ir specialūs įstatymai gali nustatyti, kokie asmenys turi būti kreditorių komiteto nariais. Kreditorių komiteto nariais gali būti tik kreditoriai ir darbuotojų interesams atstovaujantis asmuo. Kreditorius į kreditorių komitetą gali siūlyti tik vieno nario kandidatūrą.⁵⁷⁸ Tačiau ši norma neturėtų būti aiškinama vien taikant pažodinį (ling-

⁵⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-517/2013.

⁵⁷⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1024/2011.

⁵⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2012.

⁵⁷⁷ *Ibid.*

⁵⁷⁸ JANĮ 53 straipsnio 3 dalis.

vistinį, verbalinį) teisės aiškinimo metodą ir turi būti atsižvelgiama į tikrąją jos prasmę bei paskirtį. Tokio reglamentavimo tikslas yra apsaugoti bankrutuojančios įmonės darbuotojų interesus, o tai užtikrinti gali tik tinkamas darbuotojų atstovavimas, kuris reiškia ne tik atstovo kvalifikaciją, bet ir darbuotojų pasitikėjimą šiuo atstovu.⁵⁷⁹

Gali kilti klausimų, kaip suprantamas asmens įgaliojimas ginti su darbo santykiais susijusius reikalavimus. Kokia forma turi būti parengtas toks įgaliojimas? Nei ĮBĮ, nei JANĮ tokio įgaliojimo formos nenustato. Tačiau teismų praktikoje pripažįstama, kad *įgaliojimas ginti su darbo santykiais susijusius reikalavimus turi būti aiškinamas plečiamai kaip objektyvia forma aiškiai išreikštas pritarimas asmens kandidatūrai į darbuotojų atstovus*⁵⁸⁰. Teismų praktikoje taip pat atmestas argumentas, kad toks įgaliojimas turi būti notarinės formos.⁵⁸¹

Pritarimas asmens kandidatūrai į darbuotojų atstovus negali būti siejamas tik su pirmos eilės kreditorių balsavimu kreditorių susirinkime. Pirmos eilės kreditoriai apibrėžia asmenų ratą, iš kurio gali būti renkamas darbuotojų atstovas, o kreditorių susirinkimas renka darbuotojų atstovą iš šio rato. Asmuo, kuris pretenduoja būti kreditorių komiteto nariu, ginančiu su darbo santykiais susijusius reikalavimus, privalo turėti darbuotojų įgaliojimus tam, kad galėtų dalyvauti rinkimuose į minėto komiteto narius.⁵⁸²

Nei ĮBĮ, nei JANĮ nereglamentuoja išsamiai visų su kreditorių komiteto išrinkimu susijusių klausimų. Tačiau tai nereiškia, kad tai turėtų būti laikoma įstatymo spraga. Teismų praktikoje pripažinta, kad renkant kreditorių komitetą neturi būti taikomos kitų įstatymų, reglamentuojančių juridinio asmens valdymo organų išrinkimo tvarką, pavyzdžiui, ABĮ, kadangi kreditorių komitetui ir akcinės bendrovės valdymo organams, jų parinkimui taikytini skirtingi kriterijai ir tikslai.⁵⁸³

Kreditorių susirinkimas laisva valia sprendžia dėl kreditorių komiteto sudėties. Kreditorių susirinkimas turi teisę atšaukti ir pakeisti kreditorių komiteto narius, t. y. juos perrinkti.⁵⁸⁴ Taip pat, nelikus vieno iš kreditorių komiteto narių, bankrutavusios įmonės kreditoriai turi arba išrinkti naują šio komiteto narį, pritardami jo kandidatūrai, arba kreditorių komitetui pateiktus klausimus spręsti bankrutavusios įmonės kreditorių susirinkime.⁵⁸⁵

Kreditorių komitete dalyvaujantys kreditoriai turi siekti bendrųjų kreditorių interesų apsaugos ir atstovauti visiems kreditoriams. Tačiau kreditoriaus tariamas šališkumas ar interesų konfliktas dėl jo galimo elgesio ateityje nereiškia, kad jis negali būti kreditorių komiteto nariu. Teismų praktikoje pripažįstama, kad jei kreditorius iš tikrųjų balsuos taip, kaip naudinga jam pačiam, o ne visiems bankrutuojančios įmonės kreditoriams, kuriems jis atstovauja, tokiu atveju kreditorių komitete priimtas nutarimas gali būti ginčijamas teisme dėl interesų konflikto.⁵⁸⁶

⁵⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-593/2008.

⁵⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2266/2013.

⁵⁸¹ *Ibid.*

⁵⁸² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1663/2014.

⁵⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1494/2014.

⁵⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1559/2010.

⁵⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-517/2013.

⁵⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-477/2010.

Nors JANĮ nekelia reikalavimų kreditorių komiteto narių kvalifikacijai, teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorių komitetą sudarantys kreditoriai turi būti nešališki.⁵⁸⁷ Vienoje byloje teismas atmetė argumentus, kad kreditorių komiteto nariai galimai priims šališkus sprendimus bankroto procese vien tuo pagrindu, kad kreditorius turi abejonių dėl kreditorių komiteto narių nešališkumo.⁵⁸⁸

Praktikoje kyla ginčų dėl kreditorių komiteto išrinkimo. Vienoje byloje keli įmonės kreditoriai kreipėsi į teismą, prašydami panaikinti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimą, kuriuo nuspręsta sudaryti kreditorių komitetą ir taikyti laikinąsias apsaugos priemones – uždrausti bankrutuojančios įmonės kreditorių komitetui rinktis į posėdžius ir priimti nutarimus, kol nebus priimtas galutinis teismo sprendimas dėl kreditorių komiteto teisėtumo. Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismo argumentams dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, pažymėjo, kad yra visos sąlygos laikinosios apsaugos priemonės taikymui. Teismas pripažino, kad įsiteisėjęs galutiniam teismo sprendimui, kuris būtų palankus kreditoriams, t. y. pripažinus, kad kreditorių susirinkimo nutarimas, kuriuo išrinktas kreditorių komitetas, yra neteisėtas, netaikius kreditorių prašomų laikinųjų apsaugos priemonių galima daryti prielaidą, kad teismo sprendimo įvykdymas būtų apsunkintas. Teismas nustatė, kad netaikius prašomų laikinųjų apsaugos priemonių gali būti pažeisti kreditorių interesai ir atkreipė dėmesį, kad pritaikius prašomas laikinąsias apsaugos priemones sprendimų priėmimas bankroto procese nebuvo sutrikdytas, kadangi kreditorių susirinkimui jokie apribojimai nenustatomi.⁵⁸⁹ Šio darbo autorius tokiai teismų praktikai dėl laikinųjų apsaugos priemonių (laikino draudimo kreditorių komitetui priimti sprendimus) pritaria. Pirma, sprendžiant dėl tokios laikinosios apsaugos priemonės taikymo, turėtų būti taikomas mažesnis proporcingumo reikalavimas, nei sprendžiant dėl draudimo kreditorių susirinkimui priimti sprendimus. Tokiu atveju kreditorių kolektyviniai interesai nėra varžomi, kadangi jie sprendimus gali priimti. Antra, kreditorių komiteto sudarymas yra kreditorių pasirinkimas, todėl galima situacija, kad kai kurie kreditoriai ar dominuojantis kreditorius tokiu būdu gali piktnaudžiauti.

4.2.3. Sprendimų priėmimas kreditorių komitete ir kontrolė

Sprendimai kreditorių komitete, kaip ir kreditorių komitete, priimami kreditoriams balsuojant. Kreditoriai turi iš anksto žinoti apie kreditorių komitete numatomus nagrinėti klausimus.⁵⁹⁰ Pagrindines sprendimų priėmimo kreditorių komitete taisykles nustato JANĮ 54 straipsnis: pranešimas apie šaukiamą kreditorių komiteto posėdį skelbiamas informacinėje sistemoje likus ne mažiau kaip 14 dienų iki kreditorių komiteto posėdžio dienos (antra dalis); kreditorių komiteto posėdžiai yra teisėti, jeigu juose dalyvauja daugiau kaip 1/2 kreditorių komiteto narių (trečia dalis); vienas kreditorių komiteto narys turi vieną balsą (ketvirta dalis); kreditorių komiteto priimti sprendi-

⁵⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1056-381/2018.

⁵⁸⁸ *Ibid.*

⁵⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-482-798/2018.

⁵⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-50/2012.

mai yra teisėti, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė kreditorių komiteto narių. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, sprendžiamasis yra kreditorių komiteto pirmininko balsas (penkta dalis).

Kreditorių komiteto susirinkimai šaukiami kreditorių nustatyta tvarka. Tačiau atsižvelgiant į bankroto proceso operatyvumo reikalavimą, kreditorių komiteto susirinkimas gali būti sušauktas ir anksčiau, esant poreikiui priimti operatyviai sprendimus ir tai neturėtų būti laikoma pagrindu panaikinti kreditorių komitete priimtą sprendimą. Todėl pripažįstama, kad vien aplinkybė, jog šiuo konkrečiu atveju kreditorių komiteto posėdis skubos tvarka buvo sušauktas anksčiau už terminą, numatytą šaukiant kreditorių susirinkimus arba komiteto posėdžius įprasta tvarka, nesudaro pagrindo teigti, kad tai galėjo nulemti ginčijamo kreditorių komiteto nutarimo neteisėtumą.⁵⁹¹

Kreditoriai apie kreditorių komiteto susirinkimą turi būti informuojami iš anksto (likus ne mažiau kaip 14 dienų iki kreditorių komiteto posėdžio dienos). Teisės aktai nereglamentuoja kada, kaip ir kiek gali būti pateikta sprendimų projektų, taip pat įstatymas neįpareigoja pateikti visus įmanomus nutarimų projektus, tačiau vadovaujantis susirinkimo esme laikytina, kad iki nutarimo priėmimo susirinkimo iniciatoriai ir dalyviai turi teisę pateikti sprendimų projektus, juos svarstyti ir nutarti balsuoti dėl jų ar ne. Numatomų sprendimų projektų pateikimas yra susirinkimo dalyvių ir iniciatorių teisė, jie nėra privalomi pateikti, o pateikti neįpareigoja kitų susirinkimo dalyvių balsuoti ir diskutuoti tik dėl siūlomo sprendimo projekto. Vien aplinkybė, kad administratorius neinformavo kitų kreditorių komiteto narių apie jų pasiūlymus administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimu ir trys iš penkių kreditorių komiteto narių balsavo dėl kitokio sprendimo projekto nei buvo pasiūlyta bankroto administratoriaus, savaime nedaro tokio sprendimo neteisėtu.⁵⁹²

ĮBĮ ir JANĮ nenustatytas nei kreditorių susirinkimo nei komiteto narių elgesio standartas. Teismų praktikoje suformuotas aukštas kreditorių komiteto narių elgesio standartas, pagal kurį kreditorių susirinkimo nariai turi būti atsakingi, atidūs ir atstovauti visų kreditorių interesams.⁵⁹³

Įstatyme nereglamentuojama kreditorių komiteto vidaus tvarka. Tokios tvarkos nustatymas yra kreditorių pasirinkimas. Tokią tvarką gali nustatyti patys kreditoriai ir jos kreditoriai turi laikytis.⁵⁹⁴ Kreditorių komiteto darbo reglamentas suprantamas kaip lokalinis teisės aktas, detaliau nei įstatyme apibrėžiantis kreditorių komiteto teises ir pareigas, komiteto posėdžių ir nutarimų priėmimo tvarką.⁵⁹⁵

Kreditorių komitetas kaip ir kreditorių susirinkimas pasižymi kreditorių autonomija priimant sprendimus. Tačiau kreditorių sprendimų priėmimo laisvė nereiškia absoliučios diskrecijos teisės, t. y. kreditorių komitete priimami sprendimai negali varžyti ar pažeisti kitų asmenų ir teisėtų interesų.⁵⁹⁶ Taip pat kreditorių komitetas

⁵⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1018/2011.

⁵⁹² Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-458/2012.

⁵⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.

⁵⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-224/2004.

⁵⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-527/2007.

⁵⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-723/2010.

negali varžyti asmens kompetencijai priskirtų veiksmų atlikimo. Pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažinta, kad kreditorių komitetas, įgyvendinantis kreditorių teises, negali priimti teismo paskirtam bankroto administratoriui privalomų valdingų sprendimų, kurie ribotų administratoriui įstatymu priskirtų įgaliojimų vykdymą, taip pat teismine tvarka ginant įmonės bei pačių kreditorių teises bei teisėtus interesus, t. y. jie negali įpareigoti bendrovės bankroto administratorių atsisakyti ieškinio, skundo ar sudaryti taikos sutartį kitose nagrinėjamos civilinėse bylose.⁵⁹⁷

Kreditorių komiteto priimtų sprendimų kontrolę atlieka teismas. Tačiau įstatymas šios kontrolės atlikimą supaprastina, suteikdamas galimybę platesniam subjektų ratui ginčyti kreditorių komiteto sprendimus. JANĮ 55 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kreditorių komiteto sprendimą turi teisę skusti teismui visi nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys. Tai reiškia, kreditorių komiteto sprendimus gali skusti ne tik kreditoriai, bet ir kiti asmenys, dalyvaujantys bankroto byloje. Tokia kreditorių komiteto sprendimų apskundimo tvarka visų pirma reikšminga patiems kreditoriams, kurie nėra kreditorių komiteto nariai.

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių komitetas yra kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimui skirtas subjektas, kurio sudarymo tikslas grindžiamas paprasčiau, operatyvesniu sprendimų priėmimu nei kreditorių susirinkime. Kreditorių komitetas, kaip ir kreditorių susirinkimas, priima privalomo ir neprivalomo pobūdžio sprendimus, tačiau kreditorių komiteto sprendimai taip pat negali prieštarauti ne tik JANĮ ir kitiems teisės aktams, bet ir kreditorių susirinkimo sprendimams. Teismų praktikoje keliami aukšti kreditorių komitetą sudarančių kreditorių elgesio standartai. Kreditorių komiteto sudarymas gali būti priemonė užtikrinti įmonių bankroto proceso veiksmingumą, kadangi visiems bankrutuojančios įmonės kreditoriams nereikia dalyvauti ir balsuoti susirinkime. Todėl tokio kreditoriams atstovaujancio organo sudarymas gali sumažinti kreditorių išlaidas bankroto procese.

4.3. Piktnaudžiamas kolektyvinėmis kreditorių teisėmis

Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo sisteminė analizė nebūtų išsami neapartiant atvejų, kai kreditoriai šiomis teisėmis piktnaudžiauja ir kaip turi būti reaguojama į tokius teisei priešingus veiksmus.

Teisės įgyvendinimas suprantamas kaip teisiniame reglamentavime nustatytų pareigų vykdymas, kuris gali būti dviejų rūšių: pareiga susilaikyti nuo artimo teisei žalingų veiksmų ar pareiga atlikti artimo naudai pozityvius veiksmus.⁵⁹⁸ Tai reiškia, kad kiekvienas asmuo, įgyvendindamas jam suteiktas teises, turi laikytis jų įgyvendinimo tvarkos ir negali teisių įgyvendinti tokiu būdu, kad darytų neigiamą poveikį (žalą) kitiems asmenims. Draudimas atlikti žalingus veiksmus (piktnaudžiauti teise), taip pažeidžiant teisių ir pareigų vienovę, ypač reikšmingas kolektyviniuose įmonių bankroto teisiniuose santykiuose, kuriuose vieno asmens veiksmai (veiki-

⁵⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.

⁵⁹⁸ Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija* (Justitia, 2004), 379.

mas ar neveikimas) gali sukelti neigiamus padarinius kitų asmenų teisėms ir teisėtiems interesams.

Bankroto procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose įprastai yra nustatytos kolektyvinės kreditorių teisės, jų sąrašas, tačiau nenustatytos šių teisių įgyvendinimo taisyklės ir kaip turi būti reaguojama į piktnaudžiavimą šiomis teisėmis. Sistemškai aiškinant kreditoriaus subjektinės teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime turinį ir įgyvendinimą, kyla klausimas, kokie veiksmai gali būti laikomi piktnaudžiavimu kreditorių teisėmis? Ar tai galėtų būti laikoma tam tikra kreditoriaus pozicija balsuojant, pavyzdžiui, jei balsuojama sąmoningai siekiant vilkinti procesą ar siekiant tik konkrečiam kreditoriui naudingų sprendimų priėmimo? Ar sprendžiant dėl galimo kreditoriaus piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis reikšmės turi patvirtinto finansinio reikalavimo dydis? Galiausiai, ar nustačius, kad kreditorius piktnaudžiauja šia teise, jam gali (turi) būti taikomos sankcijos?

Teisės įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamosi ne pagal jos paskirtį, todėl ne bet koks netinkamas teisės įgyvendinimas laikomas piktnaudžiavimu. Tai yra atvejai, kai piktnaudžiavimas yra aiškiai neteisėtas, atsižvelgiant į konkrečios teisės paskirtį.⁵⁹⁹ Piktnaudžiavimas procesine teise siejamas su konkrečios subjektinės teisės įgyvendinimo sąlygų pažeidimu. Atitinkamai teisėtas ir pagrįstas asmens naudojimas procesinėmis teisėmis, jeigu nenustatytas tyčinis nesąžiningas elgesys, negali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis.⁶⁰⁰

Konstitucijos 28 straipsnis draudžia piktnaudžiauti teise ir įgyvendinti savo subjektines teises tokiais būdais ir priemonėmis, kurie nesuderinami su tų teisių paskirtimi, varžo kitų asmenų teises ar daro jiems žalą. Bendri civilinių teisių įgyvendinimo standartai privatinuose teisiniuose santykiuose yra nustatyti CK pirmoje knygoje. Civiliniai santykiai reglamentuojami vadovaujantis, be kita ko, neleistinumą piktnaudžiauti teisėmis principu.⁶⁰¹ Pagal bendrąją taisyklę, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, asmenys turi laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisyklės ir geros moralės principus bei veikti sąžiningai, laikytis protingumo ir teisingumo principų.⁶⁰² Draudžiama piktnaudžiauti savo teise, t. y. draudžiama įgyvendinti civilines teises tokiu būdu ir priemonėmis, kurios be teisinio pagrindo pažeistų ar varžytų kitų asmenų teises ar įstatymų saugomus interesus ar darytų žalos kitiems asmenims arba prieštarautų subjektinės teisės paskirčiai.⁶⁰³

Asmuo, kuriam įstatymo suteikiamos tam tikros teisės, kartu privalo vykdyti ir įstatymo jam nustatytus įpareigojimus, kurių būtina laikytis, kad, įgyvendinant šias teises, nebūtų pažeidžiamos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai. Ar asmuo laikosi šių

⁵⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2012.

⁶⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-623-370/2016.

⁶⁰¹ CK 1.2 straipsnio 2 dalis.

⁶⁰² CK 1.137 straipsnio 2 dalis.

⁶⁰³ CK 1.137 straipsnio 3 dalis.

reikalavimų, nustatoma analizuojant, ar jis elgiasi taip, kaip tokioje situacijoje elgtųsi rūpestingas, sąžiningas ir protingas žmogus.⁶⁰⁴ CK 1.137 straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas taikomas tais atvejais, kai specialiais atvejais draudimas nėra reglamentuotas kitaip.⁶⁰⁵ Autoriaus nuomone, šie bendrieji civilinių teisių įgyvendinimo standartai, turi būti taikomi ir sprendžiant dėl kreditoriaus kolektyvinių teisių įgyvendinimo ir draudimo piktnaudžiauti šiomis teisėmis bankroto procese.

Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra teisės pažeidimas, t. y. civilinio proceso teisės draudžiamas elgesys, už kurį taikoma teisinė atsakomybė. Tačiau ne kiekvienas pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nesilaikymo atvejis savaime reiškia teisės pažeidimą, sukeltą teisinės atsakomybės priemonių taikymą, t. y. ne kiekvienu atveju pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nepaisymas laikytinas teisės pažeidimu, bet tam tikrais atvejais jis gali būti įvertintas kaip netinkamas subjektinės teisės įgyvendinimas.⁶⁰⁶ Civilinėje teisėje galioja asmens sąžiningumo prezumpcija, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis, kai preziumuojamas nesąžiningumas. Todėl asmuo, teigiantis, kad kitas asmuo yra nesąžiningas, turi įrodyti nesąžiningumo faktą, jeigu įstatymo nenustatyta šios bendrosios taisyklės išimčių.⁶⁰⁷ Kilus ginčui, piktnaudžiavimas turi būti nustatytas individualiai, laikantis bendrosios privatinuose teisiniuose santykiuose taikomos prezumpcijos, kad kreditoriaus elgesys yra sąžiningas, nebent įstatyme aiškiai nustatyti kitaip.

Kai kurių šalių pozityviojoje teisėje nustatyta, kad kreditoriai negali piktnaudžiauti suteiktomis teisėmis. Pavyzdžiui, Latvijos nemokumo įstatyme nustatytas piktnaudžiavimo draudimo principas, kuris reiškia, kad kreditorius ir skolininkas negali atlikti veiksmų, kurie pažeistų kreditorių kaip visumos interesus.⁶⁰⁸ Be to, šis įstatymas nustato ir sąžiningumo principą, reiškiantį, kad asmenys procese turi savo teisėmis naudotis sąžiningai, kreditorius bei skolininkas negali naudotis šiuo procesu, kad nepagrįstai praturtėtų.⁶⁰⁹

Lietuvoje galiojančiu bankroto teisės reglamentavimu nenustatyta nei kreditorių piktnaudžiavimo savo teisėmis apibrėžtis, nei tokio piktnaudžiavimo padariniai. Aiškinant kreditorių piktnaudžiavimą bankroto procese, sunku jį sistemškai sieti su bent vienu iš JANĮ 3 straipsnyje nustatytu nemokumo proceso principu. Autoriaus nuomone, draudimas kreditoriams piktnaudžiauti savo teisėmis įmonių bankroto procese gali būti kildinamas iš paties JANĮ 1 straipsnio 1 dalyje nustatyto bendrojo veiksmingo juridinių asmenų nemokumo proceso tikslo. Veiksmingas nemokumo procesas, be kita ko, reiškia sklandžią bankroto eigą, kreditoriams priimant teisėtus sprendimus, tinkamai įgyvendinant jiems suteiktas individualias ir kolektyvines teises. Todėl galima teigti, kad kreditoriai kolektyvines teises turi įgyvendinti atsižvelgdami į bankroto proceso veiksmingumo tikslą.

⁶⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-15-916/2018.

⁶⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-58/2009.

⁶⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-915/2018.

⁶⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2010.

⁶⁰⁸ Latvijos nemokumo įstatymo 6 straipsnio 3 dalis.

⁶⁰⁹ Latvijos nemokumo įstatymo 6 straipsnio 8 dalis.

Bankroto bylos yra nagrinėjamos CPK nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus JANĮ nustatytas išimtis (JANĮ 15 straipsnio 2 dalis). Vienas kreditoriaus piktnaudžiavimo kolektyvinėmis teisėmis sprendimo būdų galėtų būti bendrojo procesinio piktnaudžiavimo taisyklių, reglamentuojamų CPK 95 straipsnyje, taikymas. Nuo pareiškimo teismui dėl nemokumo bylos iškėlimo priėmimo dienos kreditoriai laikomi turinčiais teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi ir turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įtraukti juos į bylą trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, teisėmis (JANĮ 19 straipsnio 4 dalis). Tai reiškia, kad jie prisiima ir bankroto (civilinio) procese nustatytas pareigas.

Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis gali būti pagrindas taikyti CPK 95 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, kad teismas, nustatęs šio straipsnio 1 dalyje numatytus piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki penkių tūkstančių eurų baudą, iki 50 procentų iš šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui. Baudai dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis paskirti pagal CPK 95 straipsnio 2 dalį būtinos šios sąlygos: šalies nesąžiningumas ir skundo nepagrįstumas jį pateikiant teismui arba sąmoningas veikimas prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą.⁶¹⁰ Atitinkamai teisėtas ir pagrįstas asmens naudojimas procesinėmis teisėmis, jeigu nenustatytas tyčinis nesąžiningas elgesys, neturi būti pripažįstamas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis.⁶¹¹ Pavyzdžiui, pripažįstama, kad vien aplinkybė, jog kreditorius apeliaciniame skunde kelia prašymą dėl įmonės tyčinio bankroto, nors jo neteikė pirmosios instancijos teismui, nėra piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, jei nėra sąmoningo siekio užvilkti bankroto procesą ir įmonės likvidavimą.⁶¹²

Kreditoriaus piktnaudžiavimas teisėmis bankroto procese gali būti suprantamas kaip veikimas priešingai bankroto proceso tikslams (operatyviam ir greitam bankroto proceso užbaigimui) ir tokie veiksmai gali būti kvalifikuojami kaip procesinis piktnaudžiavimas bendrąja prasme. Todėl bankrutuojančios įmonės kreditoriaus veiksmai, dėl kurių užsitęsė bankroto byla (procedūros), gali būti pripažįstami piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis CPK 95 straipsnio prasme ir pagrindu už piktnaudžiavimą (veikimą prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą) skirti baudą.⁶¹³

Vienoje byloje bankroto administratorius teismo prašė bankrutuojančios įmonės kreditoriui, turinčiam kreditorių balsų daugumą (52,3 procento), skirti baudą. Savo prašymą bankroto administratorius grindė tuo, kad kreditorius, piktnaudžiaudamas savo dominuojančia padėtimi balsuojant kreditorių susirinkime, pažeidė CPK 7 straipsnio 2 dalies bei 95 straipsnio nuostatas. Apeliacinės instancijos teismas nors ir nenurodė, kad piktnaudžiavimas teise balsuoti kreditorių susirinkime negali būti vertinamas pagal CPK 95 straipsnį, pripažino, kad vien ta aplinkybė, kad kreditorių susirinkimo nutarimas iš esmės priimtas vieno kreditoriaus balsų dauguma, pati savaime nelemia tokio nutarimo neteisėtumo ir šio kreditoriaus piktnaudžiavimo, jei šio

⁶¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2014.

⁶¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1127-236/2015.

⁶¹² *Ibid.*

⁶¹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247-180/2015.

kreditoriaus patvirtinto finansinio reikalavimo suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių patvirtintų finansinių reikalavimų sumos. Netinkamo naudojimosi procesinėmis teisėmis nelemia ir tai, kad kreditorius savo poziciją išreiškė balsuodamas raštu.⁶¹⁴

Tačiau minėtoje byloje pripažinta, kad konkrečių atsakovo veiksmų visuma rodo jo piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis: per gana ilgą laiką nuo bankroto bylos iškėlimo nebuvo priimti reikšmingi sprendimai bankroto procese, kreditorių susirinkimų sušaukimo bei informacijos teikimo tvarkos nustatymas, susirinkimo sekretoriaus ir pirmininko išrinkimo, bankroto administratoriaus ataskaitos patvirtinimas, administravimo išlaidų sąmatos patvirtinimas, kreditorių komiteto išrinkimas ir jo sušaukimo tvarkos nustatymo, įpareigojimas kreditorių susirinkimo pirmininkui sudaryti pavedimo sutartį su įmonės bankroto procedūras vykdančiu bankroto administratoriumi.⁶¹⁵ Atsižvelgiant į tai, nors teismas ir neskyrė kreditoriui CPK 95 straipsnyje nustatytos sankcijos, autorius sutinka, kad tokių veiksmų visuma rodo aiškų didžiausią balsų skaičių turinčio kreditoriaus piktnaudžiavimą, bankroto proceso vilkinimą. Minėta, kad dominuojančio kreditoriaus padėtis bankroto procese yra specifinė – jis gali lemti sprendimų kreditorių susirinkime priėmimą. Todėl tokie bankroto proceso veiksmingumui priešingi kreditoriaus veiksmai gali reikšti piktnaudžiavimą teisėmis.

Kitoje byloje teismas kreditoriui, turinčiam 92,42 proc. teismo patvirtintų kreditorių finansinių reikalavimų sumos, skyrė 3 000 Eur baudą už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Teismas kreditoriaus piktnaudžiavimą siejo su veiksmais, kurie užsitęsė bankroto procedūras. Piktnaudžiavimas nustatytas atsižvelgiant į šių aplinkybių visumą: kreditorius kelis kartus iš eilės, nurodydamas motyvų, balsavo prieš kreditoriaus teikiamą svarstyti siūlymą padidinti administravimo išlaidų sąmatą, nepaisant to, kad pirminė administravimo išlaidų sąmata neatitiko bendrųjų, nustatytų CK 1.5 straipsnyje bei specialiųjų ĮBĮ 36 straipsnio 5 dalyje nustatytų kriterijų, nors byloje buvo priimtas teismo sprendimas, kuriame konstatuota, kad administratoriaus faktiškai patirtos išlaidos viršijo patvirtintą sąmatą, tačiau jos buvo būtinos, t. y. pagrįstos; kreditorius nepagrindė atsisakymo tvirtinti administravimo išlaidų padidinimą, nepateikė alternatyvių pasiūlymų, neprašė bankroto administratoriaus pateikti papildomų duomenų, derėtis. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, tokie veiksmai reiškė piktnaudžiavimą kreditoriaus teisėmis ir vilkina bankroto procedūras, varžo administratoriaus veiksmus, nes pastarasis yra priverstas būtinoms administravimo išlaidoms dengti savo rizika naudoti nepatvirtintas lėšas.⁶¹⁶

Dar vienoje byloje teismas pripažino, kad kreditorius piktnaudžiauja kreditoriaus teisėmis, nes būdamas didžiausiu bendrovės kreditoriumi ir turėdamas balsų daugumą (90 proc. balsų), priimant nutarimus dėl bendrovės likusio turto pardavimo, sistemingai balsuodamas prieš bendrovės turto pardavimo tvarką, trukdo kreditorių susirinkimui priimti nutarimus dėl turto pardavimo tvarkos, elgiasi priešingai bank-

⁶¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-638-464/2015.

⁶¹⁵ *Ibid.*

⁶¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247-180/2015.

rutavusios įmonės ir kitų kreditorių interesams⁶¹⁷. Tačiau šioje byloje teismas tik panaikino kreditorių susirinkime priimtus nutarimus ir sankcijos kreditoriui dėl piktnaudžiavimo teisėmis neskyrė.

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių elgesiui bankroto procese taikomas aukštas procesinio elgesio standartas ir draudimas piktnaudžiauti kolektyvinėmis teisėmis kyla iš bendrųjų privatinis teisinius santykius reglamentuojančių nuostatų (CK 1.2 straipsnio 2 dalis, 1.137 straipsnio 2–3 dalys, CPK 95 straipsnio 1 dalis) ir specialiųjų reikalavimų bankroto procese elgtis sąžiningai. Kadangi bankroto procese neretai susiklosto situacija, kai iš esmės dėl vieno, dominuojančio kreditoriaus veiksmų sprendimų priėmimas yra negalimas arba priimami sprendimai, naudingi tik tokiam kreditoriui, teismas, būdamas aktyvus, turi teisę taikyti sankcijas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Teismas taip pat turėtų reaguoti į atvejus, kai dėl kreditoriaus piktnaudžiavimo kolektyvinėmis teisėmis bankroto procese negali būti priimti sprendimai, susiję su bankroto proceso eiga. Analizuoti kol kas negausūs teismų praktikos pavyzdžiai leidžia teigti, kad piktnaudžiavimas kolektyvinėmis kreditoriaus teisėmis siejamas su sistemišku, pasikartojančiu bankroto proceso tikslams priešingu elgesiu, pažeidžiančiu šio proceso operatyvumą ir ekonomiškumą. Svarbi aplinkybė tokiais atvejais yra kokią reikalavimo dydį turi kreditorius, piktnaudžiaujantis teisėmis (ar kreditorius yra dominuojantis, ar ne), kadangi nuo turimo balsų skaičiaus kreditorių susirinkime priklauso, kokią įtaką toks kreditorius gali daryti bankroto proceso eigai. Autoriaus nuomone, sankcijų, nustatytų CPK 95 straipsnio 2 dalyje, taikymas kreditoriams dėl piktnaudžiavimo kolektyvinėmis teisėmis yra ir viena priemonių užtikrinti JANĮ nustatytą veiksmingo bankroto proceso tikslą.

---

⁶¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2087-241/2016.

V. KREDITORIŲ KOLEKTYVINIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMO KONTROLĖ

Civiliniame procese taikomas dispozityvumo principas, kuris leidžia asmeniui pasirinkti priimtinausią, efektyviausią teisinės gynybos būdą. Tačiau kolektyvinis bankroto proceso pobūdis ir kreditorių teisėms įgyvendinti taikomi standartai leidžia teigti, kad teismas, skirtingai nei įprastai civiliniame procese, yra aktyvus ir kontroliuoja bankroto proceso dalyvius (JANĮ 3 straipsnio 4 dalis). Iki JANĮ priėmimo formuotoje teismų praktikoje „kontrolės“ sąvoka buvo vartojama ir buvo pripažinta, kad bankroto proceso kontrolė yra pavesta teismui.⁶¹⁸ Teismų praktikoje „veiksmingos teismo kontrolės“ sąvoka buvo minima, kai buvo sprendžiami ginčai dėl administravimo išlaidų sąmatos dydžio⁶¹⁹ bei administravimo išlaidų sąmatos (administratoriaus atlyginimo dydžio)⁶²⁰. Taigi galima spręsti, kad teismo „kontrolės“ sąvoka bankroto procese nėra neįprasta ir taikoma teismui sprendžiant įvairius su bankroto procesu susijusius klausimus. Įprastai teismas bankroto proceso dalyvių veiksmų kontrolę atlieka retrospektyviai, t. y. spręsdamas dėl šiame procese dalyvaujančių asmenų jau atliktų veiksmų teisėtumo ir pagrįstumo.

Iki JANĮ priėmimo teismo kontrolės sąvoka buvo vartojama ir tais atvejais, kai teismas atlikdavo kreditorių susirinkime priimtų nutarimų teisėtumo patikrą (vartota sąvoka „teisminė kreditorių susirinkimo nutarimų teisėtumo kontrolė“).⁶²¹ Be to, praktikoje pasitaikė atvejų, kai teismai pripažino ir teismo kontrolės ribas. Pavyzdžiui, pripažinta, kad teismo kontrolė yra ribota nagrinėjant ekonominio pobūdžio kreditorių susirinkimo sprendimus,⁶²² kadangi kreditoriai turi teisę priimti ekonominio pobūdžio sprendimus kreditorių susirinkime, o teismas gali atlikti tik teisminę, procedūrinę tokių sprendimų priėmimo peržiūrą (kontrolę).

Sistemiškai aiškindamas teismo padėtį įmonių bankroto procese ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ypatumus, autorius teismo atliekamą kreditorių kontrolę šiame procese pagal jos pobūdį ir įgyvendinimo tvarką išskiria į **retrospektyvią** ir **perspektyvią**. Tokio kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolės skirstymo autorius nerado analizuotoje Lietuvos ir užsienio nemokumo teisės doktrinoje.

Pirmoji kontrolės forma, nustatyta įstatyme, yra susijusi su kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų teisėtumo vertinimu, kai teismui skundžiamas kreditorių susirinkime priimtas sprendimas. Tokiu atveju teismas vertina jau priimto kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumą. Šios teismo vykdomos kontrolės tikslas yra kreditorių susirinkime priimto sprendimo teisėtumo vertinimas, tačiau pats teismas į kreditorių kompetenciją priimti sprendimus atitinkamais klausimais nesikiša. Todėl jei kreditorių sprendimas panaikinamas, kreditoriai įprastai turi tą klausimą nagrinėti iš

⁶¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1039-370/2017.

⁶¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-271-798/2019.

⁶²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-219-781/2019.

⁶²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-188-330/2019.

⁶²² Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-407/2019.

naujo. Taigi prioritetas yra teikiamas kreditorių autonomijos principui, leidžiant kreditoriams priimti naują sprendimą konkrečiu klausimu.

Antroji kontrolės forma, tiesiogiai nenustatyta įstatyme, yra susijusi su atvejais, kai kreditoriai tinkamai neįgyvendina kolektyvinių teisių (laiku nepriima jų kompetencijai priskirto sprendimo). Tokiu atveju teismas atlieka ne (tik) jau priimto kreditorių sprendimo kontrolę, bet sprendžia dėl kreditorių neveikimo (netinkamo elgesio), ir nustatęs netinkamą kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimą priima sprendimą už juos. Tokiu būdu prioritetas yra teikiamas bankroto proceso veiksmingumui.

5.1. Retrospektyvi kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė

Retrospektyvi kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė atliekama teisėjui nagrinėjant skundus dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo. Pirma, kreditorių susirinkimuose priimtų sprendimų apskundimas yra reikšminga kreditorių ir pačios bankrutuojančios įmonės teisių apsaugos priemonė, kuri kreditoriams suteikia galimybę ginčyti kreditorių savivaldos organo priimtus sprendimus. Kiekvienas ginčas bankroto procese yra ekonomiškai ir socialiai nenaudingas, ilgina bankroto procedūras ir verčia šio proceso dalyvius patirti papildomų išlaidų. Tačiau nesant galimybės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimų, kreditoriai ir kiti suinteresuoti asmenys negalėtų savo teisių ir teisėtų interesų apginti. Antra, kreditorių susirinkimo sprendimai įprastai yra privalomi ir sukelia teisinius padarinius nuo jų priėmimo dienos (JANĮ 51 straipsnio 2 dalis). Trečia, bankroto procese neretai ir patys kreditoriai turi skirtingus interesus ir siekia apginti tik savo interesus. Teisė skųsti kreditorių susirinkime priimtus sprendimus ypač reikšminga, kai jie priimami iš esmės dominuojančio kreditoriaus ar kelių panašius interesus turinčių kreditorių balsų dauguma. Tokiu atveju dominuojantis kreditorius ar keli susitarę kreditoriai gali vienašališkai spręsti dėl jam (jiems) palankių sprendimų priėmimo neatsižvelgdamas (-i) į bendruosius kreditorių interesus. Teismas, nors ir atlieka bankroto proceso dalyvių elgesio kontrolę, neturi kompetencijos savo iniciatyva, nesant pateikto skundo, vertinti kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo (išskyrus itin išimtinius atvejus). Todėl, autoriaus nuomone, pagrindinis teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus tikslas yra kreditoriaus ir kitų suinteresuotų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo poreikis, kai kreditoriai netinkamai įgyvendina kolektyvines teises.

Kreditorių susirinkimo sprendimai turi ne tik užtikrinti bankroto proceso dalyvių interesus. Neteisėtų, suinteresuotų asmenų interesus pažeidžiančių kreditorių susirinkimo sprendimų galiojimas negali būti toleruojamas. Nors kreditorių susirinkime priimti sprendimai pirmiausia yra kreditorių autonomijos išraiška, tai nereiškia, kad neteisėti kreditorių susirinkimo sprendimai turi būti vykdomi ir sukelti teisinius padarinius. Atvirkščiai, vienu iš esminių civilinės teisės principų nustatoma, kad iš ne teisės negali kilti teisė (lot. *ex injuria jus non oritur*). Todėl įmonių bankroto teisė turi nustatyti kreditorių susirinkimo sprendimų teisminės kontrolės mechanizmą.

5.1.1. Kreditorių susirinkime priimto sprendimo apskundimo objektas

Teismui gali būti skundžiamas kreditorių susirinkime priimtas sprendimas. Įstatyme nėra apibrėžta kreditorių susirinkime priimto sprendimo sąvoka. Tokios apibrėžties autorius nerado ir analizuotoje teismų praktikoje bei teisės doktrinoje. Sistemškai vertinant JANĮ nuostatas, reglamentuojančias kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimą, galima teigti, kad kreditorių susirinkime priimtas sprendimas yra individualaus pobūdžio (privalomos ar neprivalomos galios) aktas, kuriuo kreditoriai įgyvendina kolektyvines teises bankroto procese. Iš esmės toks sprendimas yra kreditorių susirinkime dalyvaujančių asmenų suderintos valios išraiška, kurio forma yra kreditorių susirinkime priimtas sprendimas.

JANĮ nustatyta kreditorių susirinkimo sprendimo apskundimo tvarka ir jo panaikinimo pagrindai. Teisinius padarinius sukelia ne pats kreditorių susirinkimas, bet jame priimti sprendimai. Atitinkamai teisinius padarinius sukelia ne paties kreditorių susirinkimo sprendimo pripažinimas neteisėtu, o kreditorių susirinkime priimtų sprendimų pripažinimas negaliojančiais.⁶²³ JANĮ nustatyta teisė skųsti tik priimtą kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimą. Jei teismui skundžiamas tik ateityje priimamas kreditorių susirinkimo sprendimas, teismas jį nagrinėti atsisako CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto pagrindu, t. y. kai ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka.⁶²⁴ Todėl JANĮ 55 straipsnio 1 dalis negali būti siejama su būsimų, numanomų ir (ar) tikėtinų sprendimų apskundimu.⁶²⁵

Teisė kreiptis į teismą siejama su asmens suinteresuotumu (CPK 5 straipsnio 1 dalis). Asmuo, kreipdamasis į teismą, privalo nurodyti, kokia jo teisė pažeista ir koks saugomas interesas turėtų būti ginamas. CPK 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta ne bet kurio, o suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą. Suinteresuotumas yra savarankiškas teisinis interesas ir poreikis jį ginti. Pirminė sąlyga asmeniui kreiptis į teismą yra teisinio suinteresuotumo turėjimas.⁶²⁶

Kreditorių susirinkime priimti sprendimai yra privalomi visiems kreditoriams nuo sprendimų priėmimo dienos. Tačiau teismų praktikoje pripažinta, kad kreditorių susirinkime gali būti priimami ir neprivalomos teisinės galios (rekomendacinio pobūdžio) sprendimai. Pripažįstama, kad neprivalomo pobūdžio kreditorių susirinkime priimti sprendimai negali būti skundžiami teismui. Todėl kreditoriui suteikiama teisė skųsti teismui tik tuos kreditorių susirinkimo sprendimus, kurie yra privalomojo pobūdžio, t. y. sukelia privalomus teisinius padarinius (teises ir pareigas).⁶²⁷ Materialiųjų teisiųjų padarinių nesukeliantis reikalavimas negali būti savarankiškas bylos nagrinėjimo dalykas, nes jo nagrinėjimas ir patenkinimas nėra teisės į teisminę gynybą įgyvendinimas. Teisės į kreditorių susirinkimo rekomendacinio pobūdžio sprendimo

⁶²³ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1792/2011.

⁶²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1392/2012.

⁶²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1287-450/2020.

⁶²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-969/2019.

⁶²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1812-381/2017.

apskundimą įgyvendinimas negali būti savitiksliis, jis turi sukurti materialiuosius teisinius padarinius.⁶²⁸ Tokie teismo veiksmai negali būti vertinami kaip suinteresuoto asmens teisės į teisminę gynybą pažeidimas.⁶²⁹

Įstatyme nesant nustatytų kreditorių susirinkimo sprendimo privalomo ir neprivalomo (rekomendacinio) pobūdžio atskyrimo praktikoje dėl šio klausimo kyla ginčų. Autorius pritaria formuojamai teismų praktikai, kad kreditorių susirinkimo rekomendacinio pobūdžio sprendimų apskundimas iš esmės neturi socialinės ir ekonominės reikšmės, kadangi jais nėra nustatomos bankroto proceso dalyvių teisės ir pareigos. Todėl tais atvejais, kai teismas nustato, kad skundžiamas kreditorių susirinkimo sprendimas (jo dalis) yra neprivalomojo pobūdžio, teismas tokio skundo neturėtų nagrinėti iš esmės.

Tačiau neprivalomojo pobūdžio sprendimai turi būti atskiriami nuo neteisėtų. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad kai kreditorių susirinkimas priima nutarimus ne jo kompetencijai priskirtais klausimais, tokie nutarimai negali būti skundžiami teismui dėl jų rekomendacinio pobūdžio.⁶³⁰ Todėl gali būti skundžiami tik tie kreditorių susirinkimo sprendimai, kurie priimti neperžengiant kreditorių susirinkimo kompetencijos ribų ir yra privalomojo pobūdžio.⁶³¹ Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad kreditorių susirinkimo sprendimas, kuriuo išspręstas klausimas dėl taikos sutarties sudarymo, laikomas rekomendacinio pobūdžio. Teismas konstatavo, kad tokiu atveju, kai kreditorių susirinkimas priima nutarimus ne jo kompetencijai priskirtais klausimais (pavyzdžiui, dėl taikos sutarčių civilinėse bylose pagal bankrutuojančios bendrovės ieškinius sudarymo), tokie nutarimai negali būti skundžiami teismui dėl jų rekomendacinio pobūdžio.⁶³² Panašiai buvo nuspręsta ir byloje, kurioje kreditorių susirinkimas bankroto proceso teisme metu nusprendė likviduoti įmonę, nors pagal įstatymą tokią kompetenciją (priimti tokį sprendimą) turi tik teismas. Teismas pripažino, kad kreditorių susirinkimo nutarimas pripažinti įmonę bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto bylos dalyviams nesukelia jokių materialųjų teisinių padarinių, nes įmonės pripažinimo bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto klausimas priklauso išimtinai bankroto bylą nagrinėjančio teismo kompetencijai.⁶³³ Rekomendacinio pobūdžio laikytas ir sprendimas, kuriuo nustatoma atlikti viešojoje teisėje nustatytus atlikti veiksmus: <...> *pagrindas patikslinti <...>, kaip atliekų tvarkytojo, duomenis kilo iš imperatyvaus teisinio reguliavimo – minėtų Atliekų tvarkytojų valstybės registro tvarkymo taisyklių. Esant teisiniam reguliavimui, kuris nustato atliekas tvarkančios įmonės pareigą teikti registruai duomenis, tokiai pareigai vykdyti kreditorių susirinkimo pritarimo nereikia.*⁶³⁴ Taip pat rekomendacinio pobūdžio laikomas kreditorių susirinkimo sprendimas dėl įpareigojimo ar atsisakymo įpareigoti bankroto administratorių kreiptis į

⁶²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-835-241/2019.

⁶²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013.

⁶³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1812-381/2017.

⁶³¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.

⁶³² Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1812-381/2017.

⁶³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-431-881/2020.

⁶³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-609-241/2020.

teismą su konkrečiu ieškiniu⁶³⁵ ir sprendimas dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimo apeliaciniu skundu neturi teisinės reikšmės administratoriaus, veikiančio šios įmonės vardu, turimų materialijų bei procesinių teisių apimčiai bei jų įgyvendinimui.⁶³⁶ Kreditorių susirinkimas turi teisę svarstyti klausimą dėl pasiūlymo administratoriui sudaryti taikos sutartį, tačiau svarstant tokį klausimą visiems kreditoriams turi būti pateiktas taikos sutarties projektas, aiškios sutarties sąlygos ir šalių įsipareigojimai. Toks kreditorių susirinkimo sprendimas gali būti tik rekomendacinio pobūdžio, jeigu tai atitiktų įstatymų reikalavimus ir kreditorių interesus.⁶³⁷

Taip pat nėra aiški teismų praktika, kurioje pripažinta, kad rekomendacinio pobūdžio sprendimų priėmimas gali būti laikomas kreditorių gynybos priemone: *Tuo atveju, jeigu administratoriaus ir įmonės kreditorių nuomonės dėl subjektinių teisių gynimo išsiskiria, įmonės kreditoriai turi teisę ginti savo teises kitais subjektinių teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, reikšdami netiesioginius ieškinius įmonės skolininkams ar ieškinius administratoriui dėl žalos atlyginimo, priimti rekomendacinio pobūdžio nutarimus administratoriaus atžvilgiu kreditorių susirinkimuose ir pan.*⁶³⁸ Suprantama, kad netiesioginio ieškinio pareiškimas ar reikalavimas atlyginti žalą sukelia materialiuosius teisinius padarinius, tačiau vien rekomendacinio pobūdžio sprendimų priėmimas tokių padarinių sukelti negali.

Autoriaus nuomone, nurodyta teismų praktika nėra visiškai teisinga, kadangi rekomendaciniais gali būti laikomi kreditorių susirinkimo sprendimai, kurie yra teisėti (visų pirma priskirti kreditorių susirinkimo kompetencijai). Sprendimas, priimtas dėl klausimo, kuris priskirtas išimtinai kitų subjektų (pavyzdžiui, nemokumo administratoriaus ar teismo) kompetencijai, laikytinas ne rekomendaciniu, bet neteisėtu ir turi būti panaikintas, jei yra skundžiamas. Todėl tais atvejais, kai teismui skundžiamas kreditorių susirinkimo sprendimas, priimtas ne pagal jo kompetenciją, jis turi būti panaikintas, o ne laikomas rekomendacinio pobūdžio sprendimu.

5.1.2. Teisę paduoti skundą turintys asmenys

Kyla klausimas, kokie asmenys turi teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus? Teismų praktikoje pripažįstama, kad teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus yra suteikta kreditoriams, kurių reikalavimą patvirtino teismas. Kai bankroto procesas vyksta ne teismo tvarka, kreditorius turi teisę skųsti teismui kreditorių susirinkimo sprendimus, kai jo reikalavimą patvirtino kreditorių susirinkimas. Praktikoje gali susiklostyti situacija, kai skundą dėl kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo paduoda asmuo, kuris nėra bankrutuojančios įmonės kreditorius, tačiau ši statusą įgyja proceso teisme metu. Tokiu atveju pripažįstama, kad nutraukti bylą nebėra pagrindo, nes asmuo, būdamas bankrutavusios bendrovės kreditoriumi, neprarasų teisės kreiptis

⁶³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-388/2014.

⁶³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374/2013.

⁶³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1379/2012.

⁶³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1100/2013; Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1809/2013.

į teismą su skundu ir ginčyti tuos pačius kreditorių susirinkimo sprendimus. Taigi tokios bylos nutraukimas būtų formalus ir nepagrįstai užvilktų bankroto procesą.⁶³⁹

Pagal JANĮ 55 straipsnio 2 dalį kreditorių susirinkimo sprendimą turi teisę skųsti teismui šie asmenys: 1) kreditorius, balsavęs prieš kreditorių susirinkimo sprendimą; 2) kreditorių susirinkime nedalyvavęs kreditorius, jeigu nebuvo tinkamai apie jį informuotas; 3) nemokumo administratorius; 4) restruktūrizuojamas juridinis asmuo. Lingvistiškai aiškinant šią normą galima teigti, kad asmenų, turinčių teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus, sąrašas yra baigtinis.

Skirtingai nei IBI, JANĮ teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus suteikia ne visiems kreditoriams, bet tik tiems, kurie balsavo prieš sprendimą arba kreditorių susirinkime nedalyvavo, nes nebuvo tinkamai informuoti. Toks reikalavimas yra pripažįstamas tarptautinėje praktikoje.⁶⁴⁰ Tokiu būdu įstatymų leidėjas pripažįsta balsavimo kreditorių susirinkime svarbą, kadangi kreditorius nesutikimą su priimamu sprendimu privalo išreikšti kreditorių susirinkime. Priešingu atveju jam užkertama teisė kreiptis į teismą skundžiant kreditorių susirinkimo sprendimą. EŽTT praktikoje, sprendžiant dėl teisės kreiptis į teismą ribojimo, pažymima, kad teisė kreiptis į teismą yra vienas teisės į teisingą teismą aspektų pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.⁶⁴¹ Konvencija suteikia teisę kiekvienam asmeniui pareikšti ieškinį dėl savo civilinių teisių ir pareigų teismui.⁶⁴²

Tačiau teisė kreiptis į teismą nėra absoliuti ir gali būti ribojama.⁶⁴³ Tokie ribojimai yra galimi, kadangi kyla iš valstybės teisės nustatyti teisinį reglamentavimą, kuris gali kisti atsižvelgiant į visuomenės ir individo poreikius ir išteklius.⁶⁴⁴ Tokių ribojimų proporcingumo vertinimas, be kita ko, priklauso nuo taikomos vidaus teisės.⁶⁴⁵ Pažymėtina, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nenustato konkrečių materialinių civilinių teisių ir pareigų valstybių narių teisėje. Ji taikoma tik ginčams dėl civilinių teisių ir pareigų, kurios pripažįstamos vidaus teisėje.⁶⁴⁶ Ar asmuo turi teisę reikšti ieškinį, gali priklausyti ne tik nuo materialinės vidaus teisės, bet ir procedūrinių ribojimų, draudžiančių ar ribojančių galimybes pateikti ieškinį teismui.⁶⁴⁷ Nustatydamos tokius apribojimus, Konvencijos valstybės narės turi didelę diskreciją. Tačiau apribojimai negali būti tokie, kad ribotų asmens teises tokiu būdu, kad pati šios teisės esmė būtų pažeista. Be to, ribojimas nėra suderinamas su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, jei juo nesiekama teisėtų tikslų ir jei nėra protingo proporcingo ryšio tarp taikomų priemonių ir

⁶³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-485-180/2015.

⁶⁴⁰ UNCITRAL nemokumo taisyklės, 206.

⁶⁴¹ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1975 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *Golder prieš Jungtinę Karalystę* Series A. no. 18.

⁶⁴² Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Roche prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 32555/96, para. 116.

⁶⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-219/2019.

⁶⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Stanev prieš Bulgariją*, pareiškimo Nr. 36760/06, para. 230.

⁶⁴⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Nait-Liman prieš Šveicariją*, pareiškimo Nr. 51357/07.

⁶⁴⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje *McElhinney prieš Airiją*, pareiškimo Nr. 31253/96, para. 23.

⁶⁴⁷ *Ibid.*, para. 24.

siekiamo tikslo.⁶⁴⁸ Taigi teisė kreiptis į teismą gali būti ribojama, tačiau toks ribojimas privalo būti proporcingas juo siekiamiems teisėtiems tikslams.

Analizuojant JANĮ nustatytą kreditorių teisės kreiptis į teismą ribojimą, jo proporcingumas vertinamas pagal šios teisės reikšmę ir ribojimo apimtį. Kreditoriaus teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus yra reikšminga atskiro kreditoriaus ir visų kreditorių interesų apsaugos priemonė. JANĮ nustatytas kreditoriaus teisės kreiptis į teismą ribojimas neturi būti vertinamas kaip griežtas šios teisės ribojimas, neproporcingai suvaržantis jos įgyvendinimą. Iš esmės šios teisės įgyvendinimas siejamas tik su sąlyga, kad kreditorius išreiškė savo nesutikimą kreditorių susirinkime, balsuodamas prieš sprendimą. Kadangi kreditorių susirinkime balsavimas yra protokoluojamas, nustatyti kreditoriaus nesutikimą su sprendimu neturėtų būti sunku (protokole turi būti nurodyta, kokie kreditoriai balsavo „už“ arba „prieš“ konkrečiu klausimu). Tačiau, atsižvelgiant į tokio nesutikimo svarbą, kreditoriui privalu žinoti ir aiškiai suprasti, kad nepasinaudojęs teise balsuoti „prieš“, jis teisę kreiptis į teismą dėl tokio sprendimo panaikinimo praranda. Autoriaus nuomone, vien tai, kad toks teisinis reglamentavimas yra nustatytas JANĮ, atsižvelgiant į šios teisės svarbą, nereiškia, kad visi kreditoriai tinkamai supranta šios teisės įgyvendinimo tvarką. Todėl, siekiant užtikrinti teisinį tikrumą, teisės į teisminę gynybą prieinamumą, nemokumo administratorius ar kreditorių susirinkimo pirmininkas prieš balsavimą kreditorių susirinkime turėtų informuoti kreditorius apie balsavimo kreditorių susirinkime reikšmę ir sukeliamus padarinius. Be to, minėta, kad praktikoje gali kilti teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus problemos, kai kreditorius susilaiko nuo balsavimo dėl konkretaus sprendimo. Tokiu atveju, nemokumo administratoriui ar kreditorių susirinkimo pirmininkui informavus visus kreditorius prieš kreditorių susirinkimą apie balsavimo sukeliamus padarinius ir jų teisę skųsti priimtus sprendimus, būtų užtikrinamas teisinis tikrumas, veiksmingesnis kreditorių teisių įgyvendinimas.

Vertinant, kokių teisėtų tikslų minėtu ribojimu siekiama, galima teigti, kad toks ribojimas yra skirtas proceso išlaidoms sumažinti ir bankroto proceso operatyvumui bei kreditorių susirinkime priimtų sprendimų stabilumui užtikrinti. Todėl, autoriaus nuomone, įstatymo leidėjo pasirinktas kreditorių susirinkimo sprendimo skundimo ribojimas yra proporcingas.

JANĮ teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus taip pat suteikiama kreditorių susirinkime nedalyvavusiam kreditoriui, kuris nebuvo tinkamai apie jį informuotas. Kadangi įstatyme nustatyti kreditorių informavimo apie kreditorių susirinkimą būdai ir tvarka, visų pirma reikia vertinti, ar jos buvo laikomasi informuojant kreditorių apie susirinkimą. Teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorius turi ne tik žinoti apie kreditorių susirinkimą, bet ir turėti galimybę pasiruošti jam bei žinoti, kokie klausimai bus jame nagrinėjami. Todėl, kilus ginčui dėl kreditoriaus neinformavimo apie kreditorių susirinkimą, reikia vertinti individualias ginčo aplinkybes. Kreditoriaus teisės gauti informaciją apie bankroto procesą (ir kreditorių susirinkimą) svarbą ir teikimo tvarką autorius analizavo teisės doktrinos šaltiniuose.⁶⁴⁹

⁶⁴⁸ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Zubac prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 40160/12, para. 78.

⁶⁴⁹ Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019): 108-122.

JANĮ teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus nustato ne tik kreditoriams, bet ir nemokumo administratoriui.⁶⁵⁰ Tai reiškia, kad nemokumo administratorius, nesutikdamas su kreditorių susirinkimo sprendimu, turi teisę jį skųsti teismui. Taip įstatymų leidėjas suteikia dar vieną „saugiklį“, kad būtų užtikrinta kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo peržiūros galimybė teisme. Be to, atsižvelgiant į privalomą kreditorių susirinkimų sprendimų pobūdį, šie sprendimai gali sukelti nemokumo administratoriui teisinius padarinius, todėl jam turi būti suteikiama teisė ginti ir savo interesus bankroto procese. Nemokumo administratorius užima ypatingą teisinę padėtį bankroto procese ir nuo jo veiksmų sąžiningumo ir aktyvumo priklauso kreditorių ir skolininko interesų gynimas.⁶⁵¹

Teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad nemokumo administratorius neturi besąlygiškai vykdyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimus.⁶⁵² Nemokumo administratorius, būdamas atsakingas už bankroto procedūrų teisėtumą ir gindamas visų kreditorių ar jų dalies ir bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės interesus, privalo kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimus vertinti teisės normų aspektu ir kreiptis į bankroto bylą nagrinėjantį teismą dėl įstatymo reikalavimų neatitinkančių nutarimų panaikinimo.⁶⁵³

Tačiau atsižvelgiant į kreditorių autonomijos principą, bankroto proceso operatyvumą, diskutuotina, ar nemokumo administratorius turi ginčyti visus kreditorių susirinkimo sprendimus, kurie, jo manymu, yra neteisėti. Kasacinis teismas šį klausimą sprendžia atsižvelgdamas į nemokumo administratoriui taikomą nešališkumo reikalavimą. Tai reiškia, kad nemokumo administratoriaus teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus nėra apribota sprendimu išspręstų klausimų pobūdžių ar skundžiamų sprendimų skaičiumi. Nešališkumo reikalavimas reiškia, kad pažeidimai yra aiškūs ir kreipimasis į teismą nelemia pavienių byloje dalyvaujančių asmenų atstovavimo ar kitokio privilegijavimo. Tokia pozicija pirmiausia yra nulemta nemokumo administratoriaus veiklos standartų (apdairumo, objektyvumo, nešališkumo).⁶⁵⁴ Todėl nemokumo administratoriaus teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus įgyvendinimas yra siejamas su kolektyvinių kreditorių interesų apsauga. Vėlesnėje teismų praktikoje pripažinta, kad įstatyme nenustatyti konkretūs pagrindai, kuriems esant administratorius gali ginčyti kreditorių susirinkimo nutarimus.⁶⁵⁵ Ar ginčijami nutarimai neprieštaruoja įstatymų reikalavimams ir nepažeidžia kreditorių arba bankrutuojančios įmonės interesų, nustato teismas, išnagrinėjęs administratoriaus prašymą ir patikrinęs jame nurodytų pagrindų buvimą.⁶⁵⁶

Vienoje byloje pareiškėja, buvusi bankrutuojančios įmonės bankroto administratorė, pateikė skundą dėl bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkime priimtų

⁶⁵⁰ JANĮ 55 straipsnio 2 dalies 3 punktas.

⁶⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010.

⁶⁵² *Ibid.*

⁶⁵³ *Ibid.*

⁶⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje bylos Nr. 3K-3-447/2011.

⁶⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.

⁶⁵⁶ *Ibid.*

sprendimų panaikinimo.⁶⁵⁷ Pareiškėja nurodė, kad jai, kaip bendrovės kreditoriui, kurios reikalavimas buvo patvirtintas teismo nutartimi, nebuvo pranešta apie kreditorių susirinkimą. Kilo ginčas, ar toks asmuo turi teisę skusti kreditorių susirinkime priimtus sprendimus. Nors asmuo įgyja visas įstatyme numatytas kreditoriaus teises nuo to momento, kai įsiteisėjusia teismo nutartimi yra patvirtinamas jo finansinis reikalavimas, tai nereiškia, kad bankroto administratorė tapo bankrutuojančio subjekto kreditoriū [BĮ 3 straipsnyje vartojamos sąvokos „įmonės kreditoriai“ prasme. Sistemiskai aiškinant bankroto administratoriaus funkcijas reglamentuojančias normas ir jo padėtį bankroto procese, pripažinta, kad ankstesnis bankroto administratorius negali būti suprantamas kaip įmonės kreditorius.⁶⁵⁸

Tačiau, autoriaus nuomone, atsižvelgiant į kreditorių susirinkimo sprendimų privalomumą ir svarbą, JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nustatytas baigtinis sąrašas asmenų, turinčių teisę skusti kreditorių susirinkimo sprendimus, kelia klausimų. Pavyzdžiui, įstatyme nėra reglamentuojamas klausimas, ar kreditorių susirinkimo sprendimus turi teisę skusti kiti nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys? Ar tokią teisę turi bankrutuojančios įmonės savininkai (akcininkai)? Nors tokia teisė JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nenustatyta (tokią teisę turi tik restruktūrizuojamas juridinis asmuo), svarstyti, ar atsižvelgiant į tokių asmenų teisinį statusą, teisinį interesą ir bankroto proceso pobūdį, jiems neturėtų būti suteikta teisė skusti kreditorių susirinkimo sprendimus. Be to, paminėtina, kad tokiems asmenims yra suteikiama teisė dalyvauti kreditorių susirinkime be balsavimo teisės.

Teismų praktikoje nurodoma, kad kai kurių iš nurodytų asmenų teisinis suinteresuotumas yra preziumuojamas dėl jų pareigų ar teisinio statuso (įmonės vadovas, akcininkas, dalininkas), tačiau kiti suinteresuoti asmenys, kreipdamiesi į teismą, turi pagrįsti savo teisinį suinteresuotumą, t. y. aiškiai nurodyti, koku būdu ginčijamu kreditorių susirinkimo nutarimu yra pažeidžiamos jų teisės ir teisėti interesai.⁶⁵⁹

Įmonės akcininkas turi teisę gauti likviduojamos bendrovės turto dalį.⁶⁶⁰ Akcininko teisinis suinteresuotumas priklauso nuo faktų, kuriais remiantis ir nustatoma, kiek bankrutuojančio juridinio asmens dalyvio interesas gali būti paveiktas bankroto procedūros. Taigi teisinio (kreditoriaus) reikalavimo turėjimas tokiam subjektui nėra būtina prielaida dalyvauti procese, o trečiojo asmens materialusis teisinis ryšys su byla gali būti pagrįstas ir kitomis aplinkybėmis nei teisinio (turtinio) reikalavimo turėjimas.⁶⁶¹ Bankroto bylos dalyviais gali būti tiek asmenys, pateikę ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, bankrutuojančios įmonės kreditoriai, tiek bankrutuojančios įmonės akcininkai ir kiti suinteresuoti bylos baigtimi asmenys, taip pat asmenys, savo turtu užtikrinę bankrutuojančios įmonės prievolių įvykdymą, tačiau tam jie turi įrodyti pakankamą ir glaudų savo materialųjį teisinį ryšį (turtinį suinteresuotumą) su bankroto byla.⁶⁶²

⁶⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35-464/2019.

⁶⁵⁸ *Ibid.*

⁶⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁶⁰ ABĮ 15 straipsnio 1 dalies 6 punktas; 40 straipsnio 1 dalis.

⁶⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2013.

⁶⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010.

Apibendrinant, manytina, kad vien aplinkybė, kad asmuo yra įmonės savininkas, nėra pagrindas jį įtraukti į bankroto bylą trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarakiškų reikalavimų dėl ginčo dalyko ir suteikti jam teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus. Asmuo, siekiantis dalyvauti bankroto byloje, turi ne tik įrodyti aplinkybę, kad jis yra įmonės savininkas, bet ir pagrįsti savo teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi bei įrodyti, jog egzistuoja toks išskirtinis atvejis, kad bankroto byloje juridiniam asmeniui, kurio dalyvis jis yra, taikomi apribojimai taip paveiks jo teises ar interesus, jog tai pateisintų dalyvavimą bankroto byloje.⁶⁶³ Bankrutuojančios įmonės savininkui nepateikus įrodymų, patvirtinančių, kaip tiesiogiai jo interesai gali būti paveikti bankroto procedūros, jis į bankroto procesą neįtraukiamas.⁶⁶⁴

Vienoje byloje kilo klausimas, ar pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria atsakyta priimti pareiškėjo skundą dėl kreditorių komiteto nutarimo dalies panaikinimo, yra pagrįsta.⁶⁶⁵ Byloje nustatyta, kad skundą padavė bankrutavusios įmonės akcininkas, kuriam priklauso 90 procentų įstatinį kapitalą sudarančių akcijų. Apeliacinės instancijos teismas nesutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu ir nusprendė, kad įstatymas neriboja įmonės savininko teisės skųsti kreditorių susirinkimo (kreditorių komiteto) nutarimus. Spręsdamas dėl įmonės savininko teisės paduoti tokį skundą, apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad akcininko interesas paaiškinamas tuo, kad turtas, likęs atsiskaičius su kreditoriais, turi būti gražintas bankrutavusios įmonės savininkui (savininkams).⁶⁶⁶ Atsižvelgiant į tai, teismas pripažino, kad sprendžiant, kiek svarbus ginčijamas nutarimas pareiškėjui ir ar egzistuoja realus pareiškėjo suinteresuotumas nutarimu, gali būti nustatytos tik bylą išnagrinėjus iš esmės, o ne skundo priėmimo stadijoje.⁶⁶⁷

Taigi teismų praktikoje bankrutuojančios įmonės savininko teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus siejama su jo teisiniu suinteresuotumu, kurį teismas turi įvertinti ne ieškinio priėmimo stadijoje, bet išnagrinėjęs bylą iš esmės. Toks suinteresuotumas visų pirma siejamas su finansinio pobūdžio kreditorių susirinkimo sprendimais, galinčiais sukelti padarinius įmonės savininkams. Pirma, įmonės savininkai turi teisę gauti likviduojamos įmonės dalį, jei patenkinami visi kreditorių reikalavimai. Kadangi įmonės savininkai neturi teisės balsuoti kreditorių susirinkime, jų teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus neturi būti siejama su jų pozicija kreditorių susirinkime. Atsižvelgiant į bankroto proceso operatyvumą, teisinių santykių stabilumą, įmonės savininko teisė paduoti skundą dėl kreditorių susirinkimo sprendimo, turėtų prasidėti nuo sužinojimo apie priimtą sprendimą. Šiai teisei įgyvendinti taikomas toks pats terminas kaip ir kreditoriams. Antra, JANĮ nustatyta galimybė pereiti iš bankroto į restruktūrizavimo procesą (taip pat įmonė gali patenkinti visų kreditorių reikalavimus, kreditoriai reikalavimų gali atsakyti, gali būti sudaryta taikos sutartis)⁶⁶⁸. Tai reiškia,

⁶⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1464/2014.

⁶⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1266-180/2018.

⁶⁶⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1219/2014.

⁶⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁶⁸ JANĮ 78 straipsnio 1 dalis, 81 straipsnis.

kad net ir bankroto proceso metu įmonės savininkai gali siekti nutraukti bankroto procesą ir atnaujinti įmonės veiklą išsprendus mokumo problemas (sprendžiant jas restruktūrizavimo būdu).

Todėl svarstyтина, kad JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nustatyta teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus turėtų būti suteikiama įmonės savininkams, kurie pagrindžia savo teisinį suinteresuotumą dėl priimto sprendimo.

Atitinkamai tokią teisę turėtų turėti ir kiti asmenys, turintys teisinį suinteresuotumą bankroto procese, pavyzdžiui, bankrutuojančios įmonės laiduotojai, garantai, kai priimamas sprendimas yra susijęs su jų teisėmis ir pareigomis.⁶⁶⁹ Praktikoje pripažįstama, kad *asmuo galėtų dalyvauti bankroto byloje trečiuoju asmeniu, būtina įrodyti pakankamą asmens teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi, neapsiribojant vien teisinio (turtinio) reikalavimo bankroto byloje turėjimu. Į bankroto bylą trečiaisiais asmenimis, nepareiškančiais savarankiškų reikalavimų, teismui konstatavus pakankamą teisinį suinteresuotumą, gali būti įtraukiami įmonės savininkai, akcininkai, laiduotojai ir kt.*⁶⁷⁰ Taigi nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys, kuriems kreditorių susirinkimo sprendimas sukelia teisinius padarinius, turi turėti galimybę ginti savo interesus tą sprendimą skųsdami teismui. Praktikoje neretai pasitaiko, kad kreditorių susirinkimas priima sprendimus, tiesiogiai susijusius su šių asmenų teisėmis ir pareigomis. Tačiau tokiems suinteresuotiems asmenims neturint teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimą, jie neturi kitokio būdo ginti savo subjektinių teisių. Baigus bankroto procedūras ir likvidavus juridinį asmenį, tokių asmenų subjektinių teisių gynimas gali tapti iš esmės neįmanomas. Todėl šiame darbe teikiamas pasiūlymas papildyti JANĮ 55 straipsnio 2 dalį, nurodant galimybę ir kitiems suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą su prašymu panaikinti kreditorių susirinkimo sprendimą.

Taip pat gali kilti klausimas, ar teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus turi viešąjį interesą ginantys asmenys, pavyzdžiui, prokuroras? Viešajam interesui civilinio proceso tvarka ginti yra būtinos dvi pirminės sąlygos: 1) ieškinys viešajam interesui ginti yra pareikštas subjekto, kuriam įstatymų lygmeniu pripažįstama teisė teismine tvarka ginti viešąjį interesą; 2) subjektas, reiškiantis ieškinį viešajam interesui ginti, veikia pagal įstatyme apibrėžtą savo kompetenciją, t. y. įstatyme yra įtvirtinta tokio subjekto teisė ir pareiga teismine tvarka ginti viešąjį interesą. Šių sąlygų nebuvimas eliminuoja viešojo intereso gynimo civilinio proceso tvarka galimybę.⁶⁷¹

Tam tikros užuominos apie viešąjį interesą ginančių asmenų teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus yra nurodytos teismų praktikoje.⁶⁷² Analizuojant prokuroro galimybę dalyvauti bankroto procese nurodoma, kad prokurorui nėra suteikta teisė

⁶⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2008; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372-219/2019.

⁶⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2013.

⁶⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-267-611/2019.

⁶⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1928-823/2017.

teisme tiesiogiai inicijuoti bankroto administratoriaus tinkamumo eiti paskirtas pareigas vertinimo procedūras.⁶⁷³ Atsižvelgiant į teisės kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo išimtinumą, nemokumo administratoriaus dalyvavimą bankroto procese, teismo aktyvumą šiame procese, manytina, kad prokuroras teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus neturi.

Apibendrinant, manytina, kad JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nustatytas asmenų, turinčių teisę skųsti kreditorių susirinkime priimtus sprendimus, ratas turėtų būti praplečiamas. Šią teisę taip pat turėtų turėti ir kiti teisinį suinteresuotumą priimtu sprendimu turintys nemokumo byloje dalyvaujantys asmenys. Tokie asmenys teisę skųsti kreditorių susirinkime priimtus sprendimus turėtų įgyvendinti įprasta, JANĮ nustatyta tvarka.

5.1.3. Skundo dėl kreditorių susirinkimo sprendimo formos ir turinio reikalavimai

Įstatyme nenustatyti skundo dėl kreditorių susirinkimo sprendimų formos ir turinio reikalavimai. Šių reikalavimų nustatymas reikšmingas efektyviai teisminei gynybai užtikrinti. Teismų praktikoje pripažįstama, kad reikalavimas įvertinti kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą atitinka ieškinio institutą, kuriuo inicijuojama civilinė byla. Todėl reikalavimas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo iš esmės prilyginamas atskiros civilinės bylos nagrinėjimui ir nulemia tolesnių procesinių veiksmų atlikimą: atsiliepimas į tokį reikalavimą laikomas atsiliepimu į ieškinį ar kitą analogišką dokumentą procese.⁶⁷⁴ Taigi skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo turi atitikti CPK 111 straipsnyje nustatytus bendruosius procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus. Kreditoriui pateikus skundą dėl kreditorių susirinkimo sprendimo, byloje dalyvaujantys asmenys yra pareiškėjas (kreditorius) ir bankrutuojanti (bankrutavusi) įmonė, atstovaujama nemokumo administratoriaus.

Asmuo, spręsdamas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo (jo dalies) panaikinimo, turi teismui nurodyti, kokia konkreti sprendimo dalis (konkretus nagrinėtas klausimas) skundžiama ar skundžiamas visas sprendimas ir tiksliai suformuluoti savo reikalavimą.⁶⁷⁵ Teisės aktuose nenustatyta, kokia forma (rašytine ar žodine) turi būti nagrinėjami skundai dėl kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo, todėl skundą nagrinėjantis teismas kiekvienu atveju turi teisę spręsti, kokia forma jis turi būti nagrinėjamas.⁶⁷⁶

5.1.4. Kreditorių susirinkimo sprendimo apskundimo terminas

Kreditorių susirinkimo sprendimų stabilumas ir teisinis tikrumas turi būti užtikrinamas. Kreditorių susirinkimo sprendimai yra privalomi visiems kreditoriams nuo jų priėmimo dienos ir bankroto proceso dalyviai gali tikėtis, kad toks sprendimas sukels jame nustatytus teisinius padarinius. Todėl teisės ginčyti kreditorių susirinkimo spren-

⁶⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1517-798/2017.

⁶⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-231/2014.

⁶⁷⁵ CPK 111 straipsnio 2 dalies 4 punktas, 135 straipsnio 1 dalies 4 punktas.

⁶⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1642/2014.

dimus negalima įgyvendinti neribotą laiką. Bankroto procese operatyvumo principas yra itin reikšmingas, o ginčai dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų sudaro kliūtis įgyvendinti šį principą. Terminas, nustatytas kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimui, turi kelis tikslus. Pirma, tokiu reglamentavimu užtikrinama, kad kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimas neužtęs bankroto proceso ilgiau, nei būtina. Antra, esant santykinai trumpiems apskundimo terminams, tai suteikia realias galimybes ginti savo teisėtus interesus visiems kreditoriams, nepriklausomai nuo to, ar jie dalyvavo kreditorių susirinkime.⁶⁷⁷ Todėl kreditorių susirinkimų sprendimai gali būti skundžiami tik apibrėžtą terminą, taip sudarant sąlygas teisės skųsti kreditorių susirinkimus apibrėžtumui ir bankroto teisinių santykių stabilumui. Pavyzdžiui, Latvijoje skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo gali būti paduotas per dvi savaites nuo kreditorių susirinkimo dienos.⁶⁷⁸

Bankroto bylos, kaip ir visos kitos civilinės bylos, turi būti išsprendžiamos per įmanomai trumpiausią laiką.⁶⁷⁹ Atsižvelgiant į proceso operatyvumo reikalavimą, teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad kreditoriai teisę apskųsti kreditorių susirinkimo sprendimus turi įgyvendinti laiku (tam tikrame bankroto proceso etape).⁶⁸⁰

Teismų praktikoje taikant ĮBĮ 24 straipsnio 5 dalyje nustatytą terminą,⁶⁸¹ buvo pripažįstama, kad šis terminas yra ieškinio senaties terminas, kuriam taikomos visos ieškinio senaties terminams būdingos taisyklės, įskaitant ir galimybę atnaujinti dėl svarbių priežasčių praleistą ieškinio senaties terminą (CK 1.131 straipsnio 2 dalis).⁶⁸² Jei terminas ginčijamam kreditorių susirinkimo nutarimui apskųsti yra praleistas, vien dėl ieškinio senaties termino praleidimo yra pagrindas atmesti skundą (CK 1.131 straipsnio 1 dalis).⁶⁸³ Tačiau CK 1.131 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu teismas pripažįsta, kad ieškinio senaties terminas praleistas dėl svarbios priežasties, pažeistoji teisė turi būti ginama, o praleistas ieškinio senaties terminas atnaujinamas. Šio termino pradžia buvo siejama su momentu, kai asmuo turi pakankamai informacijos, kad galėtų suvokti savo teisių pažeidimą.⁶⁸⁴

Tačiau tokia praktika kelia abejonių, ar terminas apskųsti kreditorių susirinkimo sprendimą yra ieškinio senaties terminas ir ar jis neturėtų būti laikomas procesiniu terminu. Ieškinio senaties terminai nuo procesinių terminų skiriasi savo paskirtimi ir sukuria skirtingus teisinius padarinius. Ieškinio senaties terminai reglamentuojami įstatymo (materialiosios teisės normų) ir sukuria materialiuosius teisinius padarinius (pavyzdžiui, ieškinio senaties termino praleidimas sudaro savarankišką teisinį pagrindą atmesti ieškinį). Procesiniai terminai yra reglamentuojami proceso teisės

⁶⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-850/2012.

⁶⁷⁸ Latvijos nemokumo įstatymo 91 straipsnio 2 dalis.

⁶⁷⁹ Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, Teismų įstatymo 34 straipsnio 1 dalis, CPK 7 straipsnis ir kt.

⁶⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1684/2012.

⁶⁸¹ Kreditorių susirinkimo nutarimas gali būti apskųstas teismui ne vėliau kaip per 14 dienų nuo dienos, kurią kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie nutarimo priėmimą.

⁶⁸² Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-138-823/2019.

⁶⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-330-781/2019.

⁶⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1635-330/2018.

normų. Procesiniu terminu laikomas įstatymo ar teismo nustatytas laikotarpis, per kurį teismas, byloje dalyvaujantys ir kiti asmenys privalo ir gali atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Procesiniai terminai, priešingai negu ieškinio senaties terminas, sukuria procesinius teisinius padarinius (sukuria procesines teises ir pareigas). Procesinių terminų paskirtis – užtikrinti operatyvų ir ekonomišką bylų išnagrinėjimą. Taigi ieškinio senaties ir procesiniai terminai skiriasi tiek teisiniu reglamentavimu, tiek jais sukuriama teisiniais padariniais. Pasibaigus ieškinio senaties terminui, teisė kreiptis į teismą su ieškiniu ir asmens subjektinė teisė neišnyksta (CK 1.126 straipsnio 1 dalis), o pasibaigus procesiniam terminui teisė atlikti procesinį veiksmą išnyksta, t. y. procesinė subjektinė teisė pasibaigia (CPK 75 straipsnio 1 dalis). Procesinius terminus, priešingai negu ieškinio senaties terminus (CK 1.126 straipsnio 2 dalis), teismas taiko nepriklausomai nuo šalių valios.⁶⁸⁵

Abejonių dėl minėto termino priskyrimo ieškinio senaties terminui kyla dėl kelių priežasčių. Pirma, nors teisė skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus siejama su kreipimusi į teismą, tačiau tokiu atveju skundas paduodamas jau pradėtoje bankroto (civilinėje) byloje, kai kreditoriaus finansinis reikalavimas jau yra patvirtintas (išskyrus, kai skundą paduoda ne kreditorius). Kreditorių susirinkimo sprendimo apskundimas yra jau pradėtos bankroto bylos dalis (bankroto procedūros dalis), todėl kreditoriaus sužinojimo ar galėjimo sužinoti apie savo teisių pažeidimą standartas skiriasi nuo įprasto privatinuose teisiniuose santykiuose taikomo sužinojimo apie pažeistas subjektyvias teises standarto. Be to, skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo įprastai siejamas su kolektyviniais, o ne individualaus kreditoriaus interesais. Antra, bankroto procesas turi būti operatyvus ir kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo kontrolė turi būti vykdoma kuo greičiau, t. y. kai jie priimami. Tačiau laikant, kad minėtas terminas yra ieškinio senaties terminas, jo praleidimas savaime nėra pagrindas reikalavimą atmesti, kadangi tai teismas gali padaryti tik esant kitos šalies reikalavimui (CK 1.126 straipsnio 2 dalis). Diskutuotina, ar ši bendroji ieškinio senaties taisyklė suderinama su bankroto proceso operatyvumo reikalavimu ir teismo aktyvumu. Taigi, laikant, kad toks reikalavimas yra ieškinio senaties terminas, jo praleidimas sukuria kitokius padarinius nei procesinio termino praleidimas. Trečia, abejotina, ar įstatyme nustatyta minėto termino formulė (žinojo arba turėjo žinoti) taikoma dėl kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimo, nes bankroto procese dalyvaujantis kreditorius turi pareigą būti aktyvus, domėtis proceso eiga, todėl kreditorius tik išimtiniais atvejais laikytinas nežinojusi apie priimtą sprendimą (pavyzdžiui, kai jis nebuvo tinkamai informuotas apie kreditorių susirinkimą). Ketvirta, laikant minėtą terminą ne ieškinio senaties, o procesiniu terminu, kreditoriaus interesas skųsti sprendimą nesumenkinamas, kadangi teismas turi teisę atnaujinti praleistą procesinį terminą (CPK 78 straipsnio 1 dalis).

JANĮ 55 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimas gali būti skundžiamas nemokumo bylą nagrinėjančiam teismui per 14 dienų nuo tos dienos, kai asmenys, nurodyti JANĮ 55 straipsnio 2–3 dalyse, sužinojo arba turėjo sužinoti apie jo priėmimą. JANĮ nėra nurodyta, ar šis terminas yra

⁶⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-711/2013.

naikinamasis, tačiau, manytina, kad remiantis anksčiau suformuota praktika galima teigti, kad šis terminas nėra naikinamasis, todėl gali būti atnaujintas.⁶⁸⁶ Atsižvelgiant į įmonių bankroto proceso ypatumus, teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad teismui nustačius, jog terminas paduoti skundą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo yra praleistas, teismas turėtų spęsti klausimą dėl tokio termino atnaujinimo *ex officio*, net ir nesant pateikto kreditoriaus prašymo.⁶⁸⁷ Tokiu atveju teismas, turėtų įvertinti reikšmingas aplinkybes, susijusias su termino skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus skaičiavimu: kada pareiškėjas įgijo subjektinę teisę skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus, kada sužinojo apie skundžiamų sprendimų priėmimą, ar skundas iš tiesų buvo paduotas praleidus įstatyme nustatytą terminą, ir, jei jis (terminas) buvo praleistas, ar termino praleidimo priežastys yra svarbios, pateisinamos ir leidžiančios terminą atnaujinti.⁶⁸⁸ Manytina, kad tokia pati praktika turėtų būti taikoma ir sprendžiant dėl JANĮ 55 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino aiškinimo.

Analizuojant kreditorių teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus, svarbu nustatyti, kada prasideda šio termino pradžia. Pagal JANĮ 55 straipsnio 1 dalį taikomas **subjektyvusis** („žinojo“) ar **objektyvusis** („turėjo žinoti“) kriterijus. Taikant objektyvųjį kriterijų, asmens elgesys vertinamas pagal protingo ir atidaus asmens, veikiančio toje pačioje situacijoje, elgesio standartą.⁶⁸⁹ Svarbu tai, kad kiti bankroto proceso dalyviai galėtų susidaryti pagrįstą lūkestį dėl tokių nutarimų.⁶⁹⁰ Įstatyme nustatyto termino pateikti skundą pradžia nėra siejama su kreditorių susirinkimo sprendimo nuorašo ar kito atitinkamo dokumento gavimu.⁶⁹¹

Vienoje byloje teismas, spęsdamas dėl kreditoriaus sužinojimo apie kreditorių susirinkimo nutarimą, svarbia aplinkybe laikė tai, kad apie įmonės bankroto procesą buvo informuojama spaudoje.⁶⁹² Autoriaus nuomone, toks kreditorių sužinojimo apie kreditorių susirinkime priimtus sprendimus aiškinimas yra abejotinas dėl jo patikimumo ir informacijos sklaidos užtikrinimo. Vėlesnėje teismų praktikoje pagrįstai pripažinta, kad vien paskelbimas spaudoje apie turto pardavimą varžytynėse, vykdytas kreditorių komiteto nutarimo pagrindu, negali būti vertinamas kaip aplinkybė dėl kreditorių galėjimo ar turėjimo sužinoti apie atitinkamo kreditorių komiteto nutarimo priėmimą ir termino skundui dėl tokio nutarimo paduoti eigos pradžios skaičiavimo.⁶⁹³

Sprendžiant dėl kreditoriaus sužinojimo apie priimtą kreditorių susirinkimo sprendimą, turėtų būti taikomas kreditoriaus aktyvumo ir rūpestingumo standartas. Kreditorius, kurio reikalavimą patvirtino teismas, turėtų pats aktyviai domėtis bankroto procese priimamais sprendimais ir ginti savo teises. Vienoje byloje nustatyta, kad kreditoriaus prašymą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo pateikė beveik po metų

⁶⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1635-330/2018.

⁶⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56/2010.

⁶⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1635-330/2018.

⁶⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1425-823/2018.

⁶⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-119-823/2019.

⁶⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-525-381/2016.

⁶⁹² Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-586/2004.

⁶⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-239/2004.

nuo kreditorių susirinkimo (2017 m. lapkričio 9 d. priimtas skundžiamas kreditorių susirinkimas, 2018 m. rugsėjo 7 d. pateiktas skundas). Terminą praleidęs kreditorius nurodė, kad kreditorių susirinkimo protokolas jam nebuvo pateiktas ir apie ginčijamą nutarimą sužinojo (suvokė teisių pažeidimą) tik 2018 m. rugsėjo 7 d. atvykęs susipažinti su įmonės bankroto byla. Apeliacinės instancijos teismas tokį argumentą atmetė dėl kelių priežasčių: kreditorius laiku gavo pranešimą apie šaukiamą kreditorių susirinkimą ir jam buvo pateikti administratorės ataskaita bei balsavimo biuletenis; kreditorių susirinkimo protokolas buvo pateiktas bankroto bylą nagrinėjančiam teismui kitą dieną; kreditorius jokių kitų svarbių priežasčių nenurodė, išskyrus, tai, jog apie ginčijamą nutarimą sužinojo tik beveik po metų laiko, kai atvyko į teismą susipažinti su bankroto byla.⁶⁹⁴

Kitoje byloje nustatyta, kad kreditorius terminą apskūsti kreditorių susirinkimo nutarimą praleido septynias dienas. Pirmosios instancijos teismas praleistą terminą atnaujino, tačiau apeliacinės instancijos teismas tokį sprendimą panaikino ir termino neatnaujino. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad kreditorius pats dalyvavo kreditorių susirinkime, kuriame priimtą nutarimą skundžia, ir nesutiko su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad svarbiomis termino priežastimis laikoma tai, jog skundą pasirašė bei teismui pateikė ne pats pareiškėjas, o jo atstovas ir terminas praleistas neženkliai.⁶⁹⁵

Taip pat teismų praktikoje atsižvelgiama ir į tai, ar kreditoriai yra aktyvūs bankroto procese, ar atvirkščiai – yra pasyvūs, elgiasi nerūpestingai, neapdairiai.⁶⁹⁶ Įstatymų leidėjas, reglamentuodamas kreditorių sprendimų apskundimo terminus, įtvirtina ir pareigą kreditoriui elgtis apdairiai, domėtis procesu, nepiktnaudžiauti savo teisėmis. Todėl sprendimo apskundimo termino pradžia yra siejama su momentu, kai kreditorius turėjo sužinoti apie priimtą ginčo nutarimą.⁶⁹⁷ Kreditorius privalo domėtis bankroto procesu, taip pat ir kreditorių susirinkimo organizavimo procesu.⁶⁹⁸

Sprendžiant dėl kreditorių sužinojimo apie kreditorių susirinkimo nutarimų priėmimą, reikia įvertinti ir bankroto proceso ypatumus, o kreditoriams taikomas rūpestingumo ir atidumo standartas neturėtų būti pernelyg aukštas. Autorius pritaria teismų praktikai, kad vien ta aplinkybė, kad pareiškėjui buvo žinoma apie šaukiamą kreditorių susirinkimą, nėra pakankama, kad būtų galima konstatuoti, jog apie priimtus skundžiamus kreditorių susirinkimo nutarimus jam galėjo būti žinoma jau tą pačią dieną. Tai suprantama, kadangi susirinkimo metu nutarimai gali būti apskritai nepriimti, nors jie ir buvo įtraukti į darbotvarkę.⁶⁹⁹

Todėl sprendžiant dėl nagrinėjamo termino pradžios nepakanka vien abstrakčiai suvokti apie sprendimo priėmimo tikimybę, bet reikia suvokti, kad sprendimas neteisėtas ir pažeidžia suinteresuoto asmens teises. Toks suvokimas galimas tik kai kre-

⁶⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-147-798/2019.

⁶⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-925-823/2018.

⁶⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-586/2004.

⁶⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-850/2012.

⁶⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-997/2013.

⁶⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1953/2013.

ditorius žino apie sprendimą (jo turinį) ir gali įvertinti, kad sprendimas pažeidžia jo interesus. Teismų praktikoje teisingai pripažįstama, kad tokiu atveju vien kreditoriaus žinojimas apie galimai būsimą balsavimą, nėra pakankamas.⁷⁰⁰ Be to, nežymus įstatyme nustatyto termino praleidimas (pavyzdžiui, vieną dieną) neturi būti laikomas kliūtimi priimti kreditoriaus skundą dėl sprendimo panaikinimo.⁷⁰¹ Tačiau termino praleidimas, su tuo susijusios aplinkybės turi būti vertinamos individualiai.

Vertinant kreditorių sužinojimą apie kreditorių susirinkimo sprendimą, svarbu atskirti kreditorius, dalyvavusius ir nedalyvavusius kreditorių susirinkime. JANĮ 55 straipsnio 2 dalies 2 punktą teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus suteikia kreditoriui, kuris kreditorių susirinkime nedalyvavo, jeigu nebuvo tinkamai apie jį informuotas. Suprantama, kad kreditoriai, kurie kreditorių susirinkime nedalyvavo, apie jį sužino vėliau nei kreditoriai, dalyvavę kreditorių susirinkime. Tokiu atveju, kyla klausimas, kada apie kreditorių susirinkime priimtą sprendimą sužino kreditorius, kuris jame nedalyvavo. Pripažįstama, kad kreditorius, nedalyvavęs kreditorių susirinkime, apie nutarimą gali sužinoti tik jį gavęs, t. y. ne susirinkimo dieną. Taigi susirinkime nedalyvavusiems kreditoriams terminas apskųsti nutarimus skaičiuojamas nuo sužinojimo apie nutarimą dienos.⁷⁰²

Vienoje tokio pobūdžio bylų pripažinta, kad kreditoriaus teisė skųsti kreditorių susirinkimo nutarimus, priimtus praėjus jau daugiau kaip 5 mėnesiams, negali būti grindžiama vien ta aplinkybe, kad kreditorė įstojo į bankroto procesą tik po ginčijamo nutarimo priėmimo. Tačiau teismas pripažino, kad iš esmės vien praleistas terminas neturėtų užkirsti kelio kreditoriui ginčyti nutarimą, jei tam būtų būtinumas. Tokiu būtinumu laikomi akivaizdžiai neteisėti veiksmai (kreditorių daugumos piktnaudžiavimas kreditorių teisėmis, nesąžiningi bankroto administratoriaus veiksmai, apie kuriuos sužinoma vėliau).⁷⁰³

Kreditorius savo reikalavimą bankroto procese gali perleisti kitiems asmenims. Teismas, spręsdamas dėl kreditoriaus reikalavimo ar jo dalies perleidimo kitam asmeniui tvirtinimo, nebeatlieka skolininko bankroto byloje anksčiau patvirtinto reikalavimo pagrįstumo materialiosios kontrolės, tačiau įvertina, ar reikalavimas (jo dalis) perleistas laikantis teisės aktų reikalavimų.⁷⁰⁴ Pagal bendrą civilinio proceso taisyklę teisių perėmėjui visi veiksmai, atlikti (bankroto) procese iki jo įstojimo, yra privalomi tiek, kiek jie būtų buvę privalomi tam asmeniui, kurio vietoje įstojo teisių perėmėjas (CPK 48 straipsnio 2 dalis). Todėl kreditoriaus teisių perėmėjas bankroto byloje yra privalomai saistomas buvusių kreditorių, iš kurių jis įgijo reikalavimo teises, (ne) atliktų bankroto byloje veiksmų.⁷⁰⁵ Apdairus reikalavimų teisių perėmėjas iki teisių perėmimo turėtų pasidomėti, kokie veiksmai yra bankroto byloje atlikti, kokius veiksmus ir kodėl (ne)atliko teisių perleidėjas (turint galvoje, kad jie bus vertinami kaip

⁷⁰⁰ *Ibid.*

⁷⁰¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-696-781/2019.

⁷⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-850/2012.

⁷⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-241/2018.

⁷⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1356-330/2017.

⁷⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1126-823/2018.

privalomi teisių perėmėjui), kokios jo galimybės daryti įtaką bankroto proceso eigai po teisių perėmimo teisių perleidėjų (ne)atliktų veiksmų kontekste ir pan. Negali būti pateisinama situacija, kai asmuo, neįvertinęs tokių aplinkybių, įgyja reikalavimo teises ir siekia iš naujo spręsti jau išspręstus klausimus, remdamasis viena ta aplinkybe, kad jis į bylą kaip kreditorius įstojo jau po tokių procedūrų, ypač kurių anksčiau nė vienas kreditorius neginčijo. Tai gali pažeisti ne tik kitų įmonės kreditorių, bet ir trečiųjų asmenų – ne bankroto bylos dalyvių – interesus.⁷⁰⁶ Todėl vien ta aplinkybė, kad kreditoriaus reikalavimas yra perleistas kitam asmeniui, nelaikoma svarbia priežastimi atnaujinti praleistą terminą skundai paduoti.

Praktikoje taip pat kyla problemų dėl kreditoriaus teisės skusti kreditorių susirinkimo sprendimus, kurie buvo priimti dar iki jo tapimo kreditoriumi. Bankroto procesas yra tęstinis, jo pradžioje neretai nėra žinomi visi byloje dalyvaujantys asmenys. Dažniausiai problemų kyla būtent dėl kreditorių pripažinimo dalyvaujančiais byloje asmenimis, nes procese gali užsitęsti jų reikalavimų tvirtinimo procedūra, jei jie yra ginčijami. Todėl bankroto procese pasitaiko atvejų, kai kreditorių susirinkimas priima sprendimus, jie vykdomi, tačiau vėliau naujai įstojęs kreditorius siekia tokių sprendimų ginčyti teisme. Taigi kyla klausimas, ar teisė skusti kreditorių susirinkimo sprendimus turi kreditorius, kai jie buvo priimti dar šiam kreditoriui nesant bankroto procese dalyvaujančiu asmeniu?

Vienoje kasacinio teismo nagrinėtoje byloje pripažinta, kad ginčijant kreditorių susirinkimo sprendimus praėjus ilgam laikui tarpui nuo jų priėmimo, jie gali būti jau įvykdyti, asmenys pagal juos gali būti įgiję tam tikras teises ir pareigas ar teisėtus lūkesčius dėl jų įgyvendinimo.⁷⁰⁷ Todėl turi būti užtikrinamas teisėtų lūkesčių principas, nustatantis, kad būtina pripažinti, gerbti ir ginti teisėtai įgytas civilines teises, t. y. asmuo, teisėtai įgijęs civilines teises, turi pagrįstą tikėjimą, kad savo teises galės įgyvendinti tiek veikdamas šiandien, tiek ateityje. Teisėtų lūkesčių apsaugos principas yra siejamas su pareiga laikytis prisiimtų įsipareigojimų bei teise pagrįstai tikėtis, kad asmens pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos tam tikrą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos.⁷⁰⁸ Minėtoje kasacinio teismo byloje teismas nustatė, kad dėl 2004 m. liepos 23 d. kreditorių susirinkimo nutarimo kreditoriaus skundas buvo paduotas 2012 m. vasario 20 d. (skundą padavęs kreditorius į kreditorių sąrašą įtrauktas 2011 m. birželio 6 d.). Skundžiamu kreditorių susirinkimu buvo patvirtintas bankroto administratoriaus darbo užmokestis. Tačiau tokia teismų praktika kelia diskusijų, kada kreditorius turi teisę ginčyti iki jo tapimo kreditoriumi bankroto procese priimtus kreditorių susirinkimo sprendimus ir toks skundas būtų suderinamas su bankroto proceso operatyvumu bei veiksmingumu tikslu?

Autorius sutinka, kad kreditorių susirinkimo sprendimai neretai daro įtaką visiems įmonės kreditoriams. Tačiau vien šis argumentas nenusveria bankroto kaip kolektyvinio proceso pobūdžio ir poreikio užtikrinti šio proceso operatyvumą. Atsižvelgiant

⁷⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-329-178/2016; Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-794-823/2017.

⁷⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2013.

⁷⁰⁸ *Ibid.*

į bankroto proceso kolektyvinį pobūdį, kreditorius neturi teisės skųsti teismui kreditorių susirinkime priimto sprendimo, kuris buvo priimtas jam dar nesant bankroto procese dalyvaujančiu asmeniu (nepatvirtinus jo reikalavimo). Tokiu atveju naujasis kreditorius, manydamas, kad kreditorių susirinkime yra priimti galimai neteisėti sprendimai, turėtų naudotis kitomis teisinės gynybos priemonėmis, pavyzdžiui, kreiptis į teismą dėl kreditorių susirinkime balsavusių kreditorių atsakomybės, jų galimo piktnaudžiavimo. Ši autoriaus pozicija grindžiama tokiais argumentais. Pirmia, kreditorių susirinkimo sprendimas jau galimai yra įvykdytas ir sukėlė teisinius padarinius. Tokiais atvejais, jeigu būtų iš naujo sprendžiama dėl sprendimo teisėtumo ir jis būtų panaikintas, kiltų grėsmė teisiniam tikrumui, aiškumui. Taip pat sprendimo atgręžtinis vykdymas galėtų lemti ir papildomas bankroto proceso administravimo išlaidas. Antra, kreditorius visas įstatyme nustatytas teises įgyja tik nuo jo reikalavimo patvirtinimo. Todėl nėra pagrindo retrospektyviai suteikti teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus. JANI nėra išimčių, kad kreditorius turėtų teisę ginčyti iki jo tapimo bankroto proceso dalyviu priimtus sprendimus. Trečia, kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo kontrolę teisme gali inicijuoti jame dalyvavę kreditoriui, nemokumo administratorius. Taigi kiti suinteresuoti bankroto proceso dalyviai priimtą sprendimą galėjo skųsti teismui.

Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, kreditorius neturi teisės skųsti kreditorių susirinkimo sprendimų, kurie buvo priimti dar iki jo tapimo kreditoriumi bankroto procese, t. y. reikalavimo patvirtinimo. Tačiau minėta, kad esant išimtinėms aplinkybėms ir pats teismas savo iniciatyva, gali įvertinti priimto kreditorių susirinkimo teisėtumą, jeigu jis yra akivaizdžiai neteisėtas.

Apibendrinant galima teigti, kad kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimo terminas yra atnaujinamasis ir gali būti atnaujinamas esant svarbioms priežastims. Sprendžiant apie asmens sužinojimą apie priimtą sprendimą, taikomas subjektyvus ir objektyvus asmens elgesio standartas. Kilus ginčui, turi būti ieškoma pusiausvyros tarp teisės kreiptis į teismą ir bankroto proceso operatyvumo, teisinio tikrumo principų užtikrinimo.

5.1.5. Kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindai

Kreditorių susirinkimo sprendimas gali būti neteisėtas, pažeisti kreditorių ir kitų nemokumo proceso dalyvių interesus. Kreditorių autonomijos principas negali būti aiškinamas taip, kad kreditorių susirinkimo sprendimas negali būti nuginčijamas.⁷⁰⁹ Teismas, spręsdamas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumo, turi nustatyti kreditorių daugumos, bankrutuojančios įmonės bei kreditorių mažumos interesų pusiausvyrą ir pašalinti bet kurio iš šių subjektų (subjektų grupės) akivaizdų teisėtų interesų pažeidimą.⁷¹⁰ Tačiau, kaip minėta, kreditorių balsavimas kreditorių susirinkime nėra sandoris, todėl jo ginčijimui negali būti taikomi sandorių negaliojimo pagrindai.

⁷⁰⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-231-241/2019.

⁷¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

Analizuotų užsienio valstybių praktikoje (Vokietijos, Čekijos) iš esmės pripažįstama, kad pagrindinis kreditorių susirinkimo panaikinimo pagrindas yra sprendimo prieštaravimas bendriesiems kreditorių interesams. Tokios pozicijos laikomasi ir teisės doktrinoje.⁷¹¹ Toks pagrindas pripažįstamas ir kitose valstybėse. Pavyzdžiui, Latvijos teisėje pripažįstamas vienintelis kreditorių susirinkimo panaikinimo pagrindas – kai sprendimas pažeidžia bendruosius kreditorių interesus.⁷¹² Estijos bankroto teisėje pripažįstama, kad sprendimas gali būti panaikintas, jei jis prieštarauja įstatymui ar buvo priimtas pažeidžiant įstatymą. Taip pat sprendimas gali būti panaikintas, jei jis pažeidžia bendruosius kreditorių interesus.⁷¹³ Galima teigti, kad vyraujantis kreditorių susirinkime priimtų sprendimų panaikinimo pagrindas yra jo prieštaravimas bendriesiems kreditorių interesams. Toks sprendimų panaikinimo pagrindas aiškiai rodo bankroto kaip kolektyvinio proceso pobūdį ir yra siejamas su plačia teismo kompetencija sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumo ir individualios situacijos vertinimu.

Tačiau teisminė kreditorių susirinkimo sprendimų teisėtumo kontrolė didina bankroto proceso dalyvių sąnaudas, išlaidas ir užtęsia bankroto procesą. Todėl kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimas ir nagrinėjimas teisme turi būti paremtas konkrečiais tikslais ir neturėtų būti naudojama kaip priemonė bankroto proceso vilkinimui ir kreditorių tarpusavio santykių aiškinimuisi. Teismų praktikoje kreditorių susirinkimo sprendimų teisminė kontrolė grindžiama individualiais ir kolektyviniais tikslais, pripažįstamas *erga omnes* kreditorių susirinkimo sprendimų sukeltų padarinių pobūdis.⁷¹⁴ Ši teisminė kontrolė taip pat siejama su įvertinimu, ar nepažeistos kreditorių teisės ir bendrieji teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principai.⁷¹⁵

Teismas, spręsdamas klausimą dėl kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumo, turi įvertinti, ar jis atitinka kolektyvinius kreditorių interesus, nepriklausomai nuo kreditorių patvirtinto reikalavimo dydžio.⁷¹⁶

ĮBĮ nebuvo nurodyta, kokia apimtimi teismas nagrinėja apskūstus kreditorių susirinkimo nutarimus. Teismų praktikoje aiškiai pabrėžiama, kad kreditoriai neretai priima iš esmės ekonominio pobūdžio sprendimus, pavyzdžiui, dėl įmonės tolesnės ūkinės komercinės veiklos vykdymo bankroto procese, įmonės turto realizavimo. Tokiais atvejais kyla klausimas, ar teismas gali iš esmės spręsti dėl tokio nutarimo teisėtumo ir pagrįstumo materialiuoju aspektu? Nors yra pripažįstama, kad teismo atliekama teisminė kreditorių susirinkimo kontrolė neapima kreditorių susirinkimo sprendimų ekonominio pagrįstumo ir naudingumo vertinimo,⁷¹⁷ tai nereiškia, kad teismas neturi teisės vertinti kreditorių susirinkimo sprendimų ekonominio pagrįstumo ir naudingumo

⁷¹¹ Harold Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2013), 1636; Philipp Grünewald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmensanierung* (Mohr Siebeck, 2015), 204.

⁷¹² Latvijos nemokumo įstatymo 91 straipsnio 2 dalis.

⁷¹³ Estijos bankroto įstatymo 83 straipsnio 1 dalis.

⁷¹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2002-330/2016.

⁷¹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-620/2012.

⁷¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2463/2011.

⁷¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-570/2012.

mo, jei sprendimas galimai pažeidžia bendruosius kreditorių interesus. Todėl teismas turi teisę atlikti ekonominį kreditorių susirinkimo sprendimo pagrįstumo vertinimą ir jį panaikinti, jei jis akivaizdžiai prieštarautų ekonominei logikai ir negalėtų būti pateisinamas. Tačiau vien tik skirtingas kreditorių suvokimas dėl konkrečiu atveju ekonomiškai naudingesnio sprendimo nėra pagrindas paneigti teisėtą sprendimą priėmusių kreditorių valios.⁷¹⁸

Kreditorių susirinkimo sprendimais išsprendžiami bankroto procese reikšmingi klausimai. Todėl jų galiojimas, stabilumas yra reikšmingas užtikrinant šio teisinio santykio subjektų interesus ir teisinių santykių pastovumą. Autoriaus manymu, teismas, sprenddamas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo, turi įvertinti, kokius teisinius padarinius toks sprendimas sukels.

Atsižvelgiant į teisinių santykių stabilumo užtikrinimą, pripažįstama, kad kreditorių susirinkimo sprendimai neturėtų būti panaikinami esant nežymiems, nereikšmingiems procesinio pobūdžio pažeidimams. Todėl mažareikšmiai pažeidimai neturėtų būti pagrindas panaikinti iš esmės teisėtus kreditorių susirinkimo sprendimus, jei tokie pažeidimai neturi įtakos bendram bankroto proceso teisėtumui.⁷¹⁹ Mažareikšmis procesinio pažeidimo pobūdis siejamas su pažeidimais, kurie galėjo lemti kreditorių susirinkimo sprendimo turinį.⁷²⁰ Vienas dažniausiai praktikoje pasitaikančių procedūrinių kreditorių susirinkimo sušaukimo trūkumų yra netinkamas kreditorių informavimas (arba neinformavimas) apie šaukiamą kreditorių susirinkimą. Tokiais atvejais pripažįstama, kad bankroto proceso operatyvumas nusveria tokio pobūdžio procedūrinius pažeidimus. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad įmonės kreditorių susirinkime dalyvavusių kreditorių, balsavusių „už“ ginčo nutarimus, teismo patvirtintų reikalavimų suma sudaro 50,81 proc. visų teismo patvirtintų bankrutuojančios įmonės kreditorių finansinių reikalavimų, todėl apeliantu, kurių finansiniai reikalavimai sudaro 27,63 proc. teismo patvirtintų reikalavimų, balsavimas dėl ginčo nutarimo nebūtų pakeitęs jo turinio. Todėl toks pažeidimas neturėtų lemti kreditorių susirinkimo nutarimo panaikinimo.⁷²¹ Kita vertus, teismas turi užtikrinti ne formalią, bet realią įmonių bankroto proceso kontrolę, todėl kreditorių susirinkimo nutarimas gali būti panaikintas ir dėl procesinių pažeidimų, pavyzdžiui, jei buvo priimtas esant interesų konfliktui.⁷²²

Neretai teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai skundas dėl kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo grindžiamas tuo, kad nutarimo priėmimą lėmė vienas dominuojantis kreditorius. Tačiau tokia aplinkybė savaime neturi įtakos kreditorių susirinkimo sprendimui.⁷²³ Tai reiškia, kad įstatymas nustato kreditorių susirinkime priimamų sprendimų kontrolės mechanizmą – teisę kreditorių susirinkime priimtus sprendimus skųsti teismui. Nors operatyvus ir sklandus bankroto procesas yra itin svarbus bankroto tikslų pasiekimui, pripažįstama, kad kreditorių susirinkimo sprendimų apskundimas

⁷¹⁸ *Ibid.*

⁷¹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-863/2013.

⁷²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2279/2011.

⁷²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-108/2012.

⁷²² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

⁷²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2012.

pats savaime nesudaro pagrindo pažeisti bankroto procese vyraujančio operatyvumo principo.⁷²⁴

Teismų praktikoje yra suformuotas pakankamai „aukštas“ kreditorių susirinkimo sprendimų panaikinimo standartas. Kreditorių susirinkimo sprendimas dėl procedūrinių pažeidimų gali būti panaikintas tik tokiu atveju, kai šie pažeidimai galėjo nulęmti nutarimo turinį.⁷²⁵ Apibendrinant, remiantis nuosekliai suformuota teismų praktika, kreditorių susirinkimo sprendimai gali būti panaikinti dviem pagrindais dėl:

- esminių procedūrinių pažeidimų, susijusių su kreditorių susirinkimo (kreditorių komiteto) sprendimo priėmimu, galėjusio nulęmti neteisėtą tokio nutarimo turinį;
- materialinių aspektų (turinio) neteisėtumo, kuris pasireiškia imperatyvių įstatymo nuostatų pažeidimu, prieštaravimu teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams (CK 1.5 straipsnis) bei kreditorių ar/ir pačios bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės interesų esminiu pažeidimu.⁷²⁶

Taigi kreditorių susirinkime priimti sprendimai gali būti panaikinami, jei yra pažeistos esminės bankroto proceso taisyklės ar pagrindiniai privatinės (bankroto) teisės principai. Minėtuose pagrinduose nėra nuorodos į materialinį neigiamą kreditorių susirinkimo sprendimo sukeliamą pobūdį. Tačiau tai nereiškia, kad tokio sprendimo sukelti materialiniai padariniai neturėtų būti teismo vertinami. Teismų praktikoje pripažįstama, kad, sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo sprendimo teisėtumo, reikia atsižvelgti ir į jo sukeltus materialinius padarinius. Kitaip tariant, teismas turėtų įvertinti, kokį poveikį sprendimas daro kreditoriams ir bankrutuojančiai įmonei.⁷²⁷

JANĮ 55 straipsnio 4 dalis nustato, kad teismas gali panaikinti kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimą, jeigu jis priimtas pažeidžiant šio įstatymo nuostatas ir šis pažeidimas galėjo turėti įtakos sprendimo turiniui, taip pat jeigu kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimas prieštarauja įstatymams arba pažeidžia prieš šį sprendimą balsavusių kreditorių arba kitų asmenų teises ir įstatymų saugomus interesus. Sistemaiškai ir lingvistiškai aiškinant minėtą normą, galima teigti, kad kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimas gali būti panaikintas esant keliems savarankiškiems pagrindams:

- sprendimas priimtas pažeidžiant JANĮ nuostatas ir šis pažeidimas galėjo turėti įtakos sprendimo turiniui (procedūrinis pažeidimas);
- sprendimas prieštarauja įstatymams arba pažeidžia prieš šį sprendimą balsavusių kreditorių arba kitų asmenų teises ir įstatymų saugomus interesus (materialinis pažeidimas).

JANĮ parengiamuosiuose dokumentuose ir aiškinamajame rašte šie kreditorių susirinkimo sprendimų panaikinimo pagrindai nėra paaiškinti, nenurodyta, ar jie skirti kodifikuoti ar pakeisti iki tol formuotą teisminę praktiką šiuo klausimu. Kita vertus,

⁷²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1164-330/2017.

⁷²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2279/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1792/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-825/2010.

⁷²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1775-553/2018; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1438/2012.

⁷²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1253/2012.

įstatymas reikalauja, kad nemokumo procesas būtų veiksmingas⁷²⁸ ir nustato efektyvumo principą.⁷²⁹ Autoriaus nuomone, pirmasis JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatytas kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindas yra siejamas su procesiniu pažeidimu, padarytu priimant sprendimą. Tačiau remiantis iki JANĮ formuota teismų praktika, procesiniai įmonių bankroto procesą reglamentuojančių aktų pažeidimai laikomi sprendimo panaikinimo pagrindu tik tuo atveju, kai jie galėjo nulemti kreditorių susirinkimo nutarimo (sprendimo) turinį. Tai reiškia, kad ne bet kokie JANĮ pažeidimai gali būti pagrindas panaikinti kreditorių susirinkimo sprendimą. Tokie procedūriniai pažeidimai turi būti pakankamai svarbūs, ne mažareikšmiai. Tokiu būdu užtikrinamas ir teisinis stabilumas, teisinis tikrumas, kadangi kreditorių susirinkime įprastai priimami privalomojo pobūdžio sprendimai, kurie sukelia konkrečias teises ir pareigas, t. y. daro poveikį teisiniams santykiams (sukuria, pakeičia, panaikina). Taigi šis kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindas siejamas su procesiniu sprendimo priėmimo taisyklių pažeidimu ir nėra siejamas su konkrečiais materialiniais padariniais (konkrečių teisės subjektų teisių pažeidimu).

Antrasis JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje reglamentuojamas kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindas yra materialusis, siejamas su teisės aktų (įstatymų) pažeidimu arba prieš šį sprendimą balsavusių kreditorių arba kitų asmenų teisių ir įstatymų saugomų interesų pažeidimu. Taigi šis sprendimo panaikinimo pagrindas siejamas su norminių teisės aktų ar kreditorių, balsavusių prieš sprendimo priėmimą, teisių ir teisėtų interesų pažeidimu. Tai reiškia, kad norint taikyti šį pagrindą, reikia nustatyti įstatymo arba kreditorių ar kitų suinteresuotų asmenų teisių pažeidimą. Tačiau atsižvelgiant į iki JANĮ priėmimo formuotą teismų praktiką, šis kreditorių susirinkimo sprendimų panaikinimo pagrindas taip pat neturėtų būti taikomas nustačius nežymius (formalius) teisės aktų ar kreditorių teisių pažeidimus, tokiu būtu siekiant užtikrinti teisinių santykių stabilumą ir bankroto proceso operatyvumą.

5.2. Perspektyvi kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė

Bankroto proceso veiksmingumas priklauso nuo jo dalyvių elgesio. Siekiant sistemškai įvertinti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką, reikia aptarti ir situacijas, kai kreditoriai jas įgyvendina netinkamai (nesugeba laiku įgyvendinti kolektyvinių teisių), nepriima reikiamų sprendimų. Tokia kontrolė, skirtingai, nei retrospektyvi kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolė, nėra tiksliai apibrėžta laike, kadangi kiekvienu atveju teismas sprendžia, ar kreditoriai netinkamai įgyvendina savo teises ir kaip reikia reaguoti į netinkamą teisių įgyvendinimą. Įprastai šios kontrolės teisinis pagrindas yra apskūsto kreditorių susirinkime priimto sprendimo panaikinimas ir poreikis nustatyti bankroto proceso dalyviams konkrečias teises ir pareigas. Kyla klausimas, ar nemokumo proceso veiksmingumo tikslas leidžia teigti, kad teismas turi siekti aktyviai prisidėti prie kuo operatyvesnio bankroto proceso

⁷²⁸ JANĮ 1 straipsnio 1 dalis.

⁷²⁹ JANĮ 3 straipsnio 1 punktą.

užbaigimo ir, esant poreikiui, įsiterpti į kreditorių susirinkimo autonomiją kreditoriams įgyvendinant kolektyvines teises?

Įmonių bankroto procesą reglamentuojantys teisės aktai neapibrėžia kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir jo standartų. Todėl, sprendžiant dėl netinkamo teisių įgyvendinimo, svarbiausia įvertinti bendrąją teisės įgyvendinimo sampratą. Teisės teorijoje teisės įgyvendinimas apibrėžiamas kaip naudojimasis teisės normų suteiktais ar neuždraustais leidimais (teisėmis) vykdant teises legalizuojančias pareigas, o tam tikrais atvejais reikalaujant ir viešųjų institucijų talkos.⁷³⁰ Todėl teisės įgyvendinimas (negatyvus ir pozityvus) siejamas su šiais tarpusavyje susijusiais veiksmais: naudojimasis teise, vykdymas naudojimąsi legalizuojančių pareigų ir viešųjų institucijų dalyvavimas, kai vien pareigų įvykdymo neužtenka kuriai nors teisei ginti, jai įgyvendinti.⁷³¹ Nors ši bendroji teisės įgyvendinimo taisyklė skirta visų pirma asmens subjektinių teisių ir pareigų vykdymui, jos idėja reikšminga ir kolektyviniame bankroto procese, kreditoriams įgyvendinant kolektyvines teises. Kreditoriai, naudodamiesi kolektyvinėmis teisėmis, modifikuoja ne tik savo, bet ir kitų bankroto proceso dalyvių bei kitų asmenų teises ir pareigas. Todėl jų veiksmai turi būti suderinti su kolektyviniais šio proceso dalyvių interesais.

Reikšminga teisės teorijoje pripažįstama teisių įgyvendinimo problema yra valstybės institucijos poreikis įsiterpti į teisių įgyvendinimą. Autoriaus nuomone, toks valstybės institucijų (teismo) įsiterpimas į bankroto proceso dalyvių teisių įgyvendinimą yra reikalingas, kadangi netinkamas teisių įgyvendinimas yra tiesiogiai susijęs ne su konkrečiu asmens teisių ir pareigų įgyvendinimu, bet ir kitų asmenų teisių ir pareigų turiniu. Būtent tokia situacija gali susiklostyti kolektyviniame bankroto procese kreditoriams tinkamai neįgyvendinant kolektyvinių teisių. Taigi teismo teisė įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą atitinka A. Vaišvilos siūlomą teisių ir pareigų vienovės sampratą, kurioje teisinio santykio subjektams netinkamai vykdant savo pareigas, valstybė teisėtomis prievartos priemonėmis turi užtikrinti tinkamą teisių ir pareigų įgyvendinimą. Kitaip tariant, bankroto teisinių santykių dalyviams (kreditoriams) netinkamai įgyvendinant savo teises ir pareigas (jas pažeidžiant), valstybė turi reaguoti į tokius teisei priešingus veiksmus ir padėti užtikrinti veiksmingą bankroto procesą. Teismo aktyvumo bankroto procese problemos analizuotos teisės doktrinoje.⁷³²

Šiame skyriuje analizuojama, kaip turi būti sprendžiamos situacijos, kai kreditoriai netinkamai įgyvendina (neįgyvendina iš viso) kolektyvines teises, pavyzdžiui, vengia balsuoti dėl klausimų, reikalingų bankroto proceso eigai užtikrinti arba balsuoja ne vieną kartą, bet sprendimo negali priimti dėl kreditorių konfliktų ar kitų aplinkybių. Todėl pirmiausia aptariama, kaip kreditoriai turi įgyvendinti kolektyvines teises ir jiems suteiktą autonomiją. Kaip suprantamas netinkamas kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimas? Kitose užsienio valstybėse teismas gali atlikti kreditorių veiklos kontrolę tik sprenddamas dėl jų priimtų sprendimų teisėtumo. Pavyzdžiui, Čekijoje

⁷³⁰ Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija* (Justitia, 2004), 377.

⁷³¹ *Ibid.*

⁷³² Vigtas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 442-456.

teismas tik sprenddamas dėl kreditorių susirinkime priimto sprendimo teisėtumo turi teisę vertinti kreditorių priimtų sprendimų teisėtumą, t. y. teismas tik sprendžia dėl kreditorių susirinkimuose priimtų sprendimų teisėtumo, bet kitu būdu kištis į kreditorių sprendimų priėmimą neturi teisės.⁷³³ Iš esmės tokia kreditorių susirinkime priimtų sprendimų kontrolė atliekama kitose analizuotose užsienio valstybėse. Toliau aptariamas teismo vaidmuo įmonių bankroto procese ir analizuojama, ar tokia teismų praktika yra pagrįsta ir jei taip, kokiais atvejais teismas turi teisę įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą?

5.2.1. Kreditorių autonomija ir netinkamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas

Teisės doktrinoje pripažįstama, kad autonomija teisiniame procese nereškia absoliučios subjekto elgesio laisvės. Atvirkščiai, autonomija ir atsakomybė yra glaudžiai susiję teisės įgyvendinimo aspektai ir autonomija lemia atsakomybės taikymą už teisei priešingus veiksmus.⁷³⁴

Bankroto procese kreditoriai gali spręsti jų kompetencijai priskirtus klausimus, t. y. tik jie gali nuspręsti, ar konkretus pasiūlytas sprendimas (pavyzdžiui, dėl administravimo išlaidų, kreditorių komiteto sudarymo ir pan.) jiems yra priimtinas.⁷³⁵ Kreditorių autonomijos principas siejamas ir su kreditorių priimamų kolektyvinių sprendimų privalomumu. Todėl nemokumo administratoriui nėra suteikta teisė vienvaldiškai keisti kreditorių susirinkimo sprendimų turinį, nes priešingu atveju būtų paneigta bankroto kaip kolektyvinio proceso esmė bei kreditorių autonomijos principas. Nemokumo administratorius, netgi manydamas, kad kreditorių priimtas sprendimas prieštarauja įstatymo nuostatoms, neturi teisės savaip interpretuoti kreditorių valios ir ją iškreiptai pateikti susirinkimo protokole.⁷³⁶ Taip pat šis principas lemia, kad bankroto procese teismas nevykdo bankroto administravimo procedūrų ir savo sprendimais paprastai negali išspręsti klausimų, kurie priskirti kitų bankroto teisiųjų santykių dalyvių kompetencijai.⁷³⁷

Viena vertus, kreditorių autonomija ir jos išimčių nenustatymas įstatyme, leidžia teigti, kad kreditoriai gali laisvai naudotis kolektyvinėmis teisėmis ir į jų sprendimų priėmimo procesą negali būti įsiterpiama. Kadangi bankroto proceso siekis yra kreditorių reikalavimo patenkinimas kuo greičiau ir kuo didesne apimtimi, galima būtų teigti, kad kreditoriai, būdami pasyvūs ar nesutardami dėl konkretaus klausimo sprendimo, prisiima tokio elgesio padarinius ir ginčo sprendimas paliekamas patiems kreditoriams. Kita vertus, kolektyvinis bankroto proceso pobūdis, socialinė ir ekonominė bankroto proceso reikšmė, galiausiai bendrieji civilinio proceso ekonomiškumo ir koncentracijos principai leidžia abejoti kreditorių autonomijos absoliutumu. Be to, kreditoriai,

⁷³³ Tomáš Moravec, Jiřina Hášov, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013), 20.

⁷³⁴ Van Rhee C. H. ed., *Judicial Case Management and Efficiency in Civil Litigation* (Intesentia, 2008), 65.

⁷³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-313/2019.

⁷³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011.

⁷³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1878-241/2018.

kuriems bankroto procese suteikiamos reikšmingos teisės, turi tinkamai vykdyti ir atitinkamas pareigas, reikšmingas operatyviam bankroto proceso užbaigimui.

Autoriaus nuomone, veiksmingo bankroto proceso užtikrinimas lemia, kad kreditorių autonomija įgyvendinant kolektyvines teises nėra absoliuti ir turi būti suderinama su kolektyviniais bankroto proceso dalyvių interesais. JAV teismų praktikoje pastebima, kad kreditorių autonomija nemokumo procese taikoma tik tiek, kiek ji nepažeidžia viešosios tvarkos, kuri reguliuoja nemokumo procesą.⁷³⁸ Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorių autonomija nereiškia, kad kreditorių bendrai priimti sprendimai negali būti nugincijami ir jie turi atitikti įstatymų reikalavimus.⁷³⁹ Tokie kreditorių autonomijos bankroto procese ribojimai kyla iš bankroto kaip kolektyvinio proceso pobūdžio.

Netinkamas kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimas siejamas su tais atvejais, kai kreditoriai nesugeba laiku, operatyviai įgyvendinti jiems priskirtų teisių ir toks teisei priešingas veikimas (neveikimas) vilkina bankroto proceso eigą, pavyzdžiui, kai kreditorių susirinkime priimami sprendimai aiškiai pažeidžia imperatyvias įstatymų normas, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus ir dėl atskiru atveju susiklosčiusios situacijos (vieno kreditoriaus dominavimo, kelių kreditorių nesąžiningų susitarimų ir pan.) kitokie nutarimai susirinkime ir nebus priimti.⁷⁴⁰

Nei ĮBĮ, nei JANĮ nereglamentuoja tolesnių teismo veiksmų pripažinus kreditorių sprendimą neteisėtu. Įprastai tai reiškia, kad kreditoriai tam tikrą klausimą, dėl kurio priimtas teismo sprendimas panaikinti kreditorių susirinkimo sprendimą, turi spręsti iš naujo. Tačiau pripažįstama, kad su kreditorių autonomijos principu suderinama išimtinė teismo kompetencija priimti sprendimą už kreditorius ir atskirais atvejais gali susidaryti išskirtinė faktinė padėtis, kai klausimo spręsti iš naujo kreditorių susirinkimui gražinimas aiškiai užvilkins jau ilgai trunkantį bankroto procesą ir prieštaras bankroto proceso tikslams, tuomet teismas gali įsiterpti į kreditorių kompetencijai priklausančio klausimo sprendimą.⁷⁴¹

Taigi, nors pagal bendrąją taisyklę teismui nesuteikta teisė spręsti dėl kreditorių kompetencijai priskirtinų klausimų, teismų praktikoje nustatyta šios taisyklės išimtis, suteikianti teismui teisę išspręsti tuos klausimus, kurie kreditorių susirinkime nėra tinkamai sprendžiami ir dėl to pažeidžiami bankroto proceso tikslai ir paskirtis.⁷⁴² Sprendžiant, ar yra pagrindas taikyti išimtį iš bendrosios taisyklės ir teismui įsiterpti į kreditorių kompetencijai priklausančio klausimo išsprendimą, būtina įvertinti bylos faktines aplinkybes, kreditoriaus (-ių), turinčio (-ių) balsų daugumą, veiksmus (neveikimą), jų priimamų sprendimų įtaką operatyviam ir veiksmingam bankroto bylos užbaigimui, taip pat atsizvelgti į protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principus.⁷⁴³

⁷³⁸ United States Bankruptcy Court Southern District of New York In re: AGROKOR d.d., et. al. Case No. 18-12104.

⁷³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-972-241/2019.

⁷⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-222/2013.

⁷⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-253-219/2017.

⁷⁴² Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1413-330/2018.

⁷⁴³ *Ibid.*

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad kreditorių autonomija bankroto procese nėra absoliuti. Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis ir veiksmingumo tikslas, leidžia teigti, kad teismui suteikiama teisė įsiterpti į teisės įgyvendinimą atliekant kreditorių veiksmų kontrolę ir priimant sprendimus už juos. Tai reiškia, kad teismas turi teisę įsiterpti į kreditorių autonomiją, kai kreditoriai neatlieka jiems priskirtų veiksmų (pareigų), t. y. tinkamai neįgyvendina kolektyvinių teisių ir toks veikimas (neveikimas) pažeidžia bankroto proceso veiksmingumą. Toks įsiterpimas į kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimą galimas ir tais atvejais, kai sprendimas yra ekonominio pobūdžio.

5.2.2. Teismo teisė įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą

Įmonių bankroto procese kiekvienas teisės subjektas (kreditoriai, kreditorių susirinkimas (komitetas), nemokumo administratorius) turi veikti jam įstatymo suteiktų įgaliojimų ribose ir neturi teisės spręsti kito subjekto kompetencijai priskirtų klausimų.⁷⁴⁴ Tačiau įstatymas pripažįsta teismo aktyvumą bankroto bylose.⁷⁴⁵ Taip pat bendrai civiliniuose teisiniuose santykiuose teismas be savo pagrindinės funkcijos – ginčų sprendimo, atlieka apsaugines funkcijas, nesusijusias su ginčų sprendimu, tačiau reikšmingas asmenų teisių apsaugai (leidimų išdavimas, faktų ir pareiškimų patvirtinimas, turto administravimo kontrolė, paveldėjimo procedūrų taikymas, taikos sutarčių tvirtinimas ir pan.).⁷⁴⁶ Teismų praktikoje nurodoma, kad bankroto bylą nagrinėjantis teismas, esant pagrindui turi galią *ipso iure* (remiantis teise) vertinti bet kurį kreditorių susirinkimo/kreditorių komiteto nutarimo teisėtumą bei pagrįstumą ir konstatavęs skundžiamo susirinkimo/kreditorių komiteto nutarimo visišką neatitikimą ĮBĮ nustatytam reglamentavimui, kreditorių nesąžiningumą, piktnaudžiavimą bankroto procesu ir siekdamas užkirsti kelią šio proceso operatyvumo bei kitų esminių principų pažeidimui, teismas, panaikinęs nutarimą, klausimą gali išspręsti iš esmės, neperdudamas jo kreditorių susirinkimui (komitetui) nagrinėti iš naujo.⁷⁴⁷ Poreikis teismui įsiterpti į kreditorių susirinkimo kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą pripažintas ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės parengtoje ataskaitoje, kurioje nurodoma, kad kai teismas nesprendžia ginčo iš esmės, o grąžina klausimą spręsti kreditorių susirinkimui ir kreditoriai teismo nutartis ignoruoja, tokie veiksmai apsunkina bankroto procesą ir ilgina bendrą bankroto trukmę.⁷⁴⁸

Klausimų dėl teismo aktyvumo įmonių bankroto procese kyla ir užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, teisės doktrinoje pripažįstama, kad nors įprastai Vokietijos civiliniame procese šalys turi pateikti teismui aplinkybes, kurių pagrindu teismas priima sprendimą, nemokumo procese ši užduotis tenka ir teismui.⁷⁴⁹ Vokietijos nemokumo įstatymas nustato principą, kad teismas privalo išnagrinėti visas nemokumo procesui

⁷⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1591-553/2019.

⁷⁴⁵ JANĮ 3 straipsnio 4 punktą.

⁷⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2013.

⁷⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-73/2014.

⁷⁴⁸ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. lapkričio 25 d. valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“, 31.

⁷⁴⁹ Stephan Madaus, *Der Insolvenzplan* (Mohr siebeck, 2011), 398.

reikšmingas aplinkybes (vok. *Untersuchungsgrundsatz*). Šiuo principu siekiama užtikrinti sklandų ir greitą procesą.⁷⁵⁰ Toks nukrypimas nuo įprasto civilinio proceso taisyklių pateisinamas nemokumo proceso tikslais ir kreditorių įvairove.

Vokietijoje detalai reglamentuojami veiksmai, kuriuos teismas gali atlikti savo iniciatyva. Vokietijos nemokumo įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje nustatytos priemonės, kurios būtinos siekiant išvengti skolininko finansinio statuso suprastėjimo kreditorių atžvilgiu iki tol, kol teismas išsprendžia proceso pradžios klausimą. Nusprendęs pradėti nemokumo procesą, teismas paskiria nemokumo administratorių ir nustato pirmojo kreditorių susirinkimo datą.⁷⁵¹ Teismas taip pat prižiūri nemokumo administratoriaus veiklą ir bet kuriuo proceso metu gali prašyti pateikti konkrečią informaciją ar ataskaitą apie proceso eigą ir valdymą.⁷⁵² Esant svarbioms priežastims, teismas turi teisę atšaukti nemokumo administratorių⁷⁵³ ir sprendžia dėl atlyginimo už administravimo paslaugas⁷⁵⁴. Teismas šaukia kreditorių susirinkimą,⁷⁵⁵ turi teisę panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą.⁷⁵⁶ Taigi, nors Vokietijos nemokumo įstatyme nėra nuorodų į viešojo intereso apsaugą, teismas šiame procese yra aktyvus ir jam suteikti įgaliojimai iš esmės leidžia spręsti dėl įvairių veiksmų ir sprendimų panaikinimo, kad būtų pasiekti pagrindiniai šio proceso tikslai.

Teismo aktyvumas iš esmės pripažįstamas ir Lietuvos teisės doktrinoje, nurodant, kad bankroto byloje reikia užtikrinti vienų kreditorių teisių ir interesų apsaugą prieš kitus kreditorius ir proporcingą jų reikalavimų patenkinimą, laikantis įstatyme nustatytos kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės.⁷⁵⁷ Teismo aktyvumas taip pat ryškus ir Lenkijos nemokumo teisėje, kurioje pripažįstamas, kad aktyvus teisėjo – komisaro vaidmuo šiame procese. Estijos bankroto įstatymas taip pat įtvirtina, kad teismas prižiūri bankroto proceso teisėtumą.⁷⁵⁸

Kasacinis teismas vienoje pirmųjų bylų, sprenddamas klausimą dėl teismo kompetencijos įsiterpti į kreditorių autonomiją priimant sprendimus dėl turto realizavimo, nurodė, kad *nustaciūs, jog kreditorių susirinkimas vengia įgyvendinti savo kompetenciją arba dėl kreditorių grupės intereso nulemiama situacija, kai priimamais sprendimais pažeidžiamas bankroto proceso operatyvumas, vilkinamas būtinųjų procedūrų atlikimas, teismas, siekdamas bankroto procedūrų efektyvumo, bankroto proceso operatyvumo, tam tikrais išskirtiniais atvejais gali įsiterpti į kreditorių kompetencijai priklausančio klausimo sprendimą. Teismas, įvertinęs faktines aplinkybes, kreditorių, turinčių balsų daugumą, veiksmus (neveikimą), jų priimamų sprendimų įtaką operatyviam ir veiksmingam bankroto proceso užbaigimui, atsižvelgdamas į protingumo, teisingumo ir sąži-*

⁷⁵⁰ Wolfram Henckel ir kt., *Insolvenzordnung – Grosskommentar* (De Gruyter, 2004), 226.

⁷⁵¹ Vokietijos nemokumo įstatymo 27 straipsnis.

⁷⁵² Vokietijos nemokumo įstatymo 58 straipsnis.

⁷⁵³ Vokietijos nemokumo įstatymo 59 straipsnis.

⁷⁵⁴ Vokietijos nemokumo įstatymo 64 straipsnis.

⁷⁵⁵ Vokietijos nemokumo įstatymo 74 straipsnis.

⁷⁵⁶ Vokietijos nemokumo įstatymo 78 straipsnio 1 dalis.

⁷⁵⁷ Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57(49) (2004): 82-94, 84.

⁷⁵⁸ Estijos bankroto įstatymo 84 straipsnis.

*ningumo principus, gali nustatyti turto pardavimo tvarką ir pradinę parduodamo turto kainą. Tam turi būti konstatuotas bankroto proceso vilkinimas ir kreditorių susirinkimo kompetencijos neįgyvendinimas.*⁷⁵⁹ Autoriaus nuomone, toks įstatyme nenustatytos kompetencijos suteikimas teismui lieka neapibrėžtas ir siejamas su „išimtiniais atvejais“. Tai reiškia, kad iš esmės teismui paliekama diskrecijos teisė spręsti, kuriuo atveju teismas šia teise gali pasinaudoti. Kiti nurodyti būtini kriterijai (proceso vilkinimas ir kreditorių susirinkimo kompetencijos įgyvendinimas) taip pat yra vertinamieji, priklauso nuo individualios situacijos vertinimo. Manytina, kad nurodytoje byloje teismas pripažino, kad visų pirma turi būti suteikiamos galimybės kreditoriams priimti sprendimus dėl turto pardavimo ir tik to nepadarius tinkamai teismas gali priimti tokį sprendimą už juos. Be to, minėtas aiškinimas (jame nurodyti teismo kompetencijos įgyvendinimo kriterijai) turėtų būti taikomi ir tais atvejais, kai kyla poreikis įsiterpti į kitų kolektyvinių teisių įgyvendinimą.

Tačiau bankroto proceso veiksmingumo tikslas ir operatyvios bankroto proceso eigos užtikrinimo poreikis leidžia teigti, kad išimtinė teismo kompetencija įsiterpti į bendrai kreditoriams priskirtų klausimų sprendimų priėmimą nereiškia, kad teismas turėtų sudaryti galimybes kreditoriams bet kuriuo atveju pakartotinai spręsti konkretų klausimą. Praktikoje gali susiklostyti situacija, kad bankroto procedūros yra gerokai pažengusios, o gražinus klausimą kreditoriams nagrinėti iš naujo, tikėtina, kad sprendimas gali būti priimtas toks pats (nepriimtas iš viso). Todėl teismas, sprenddamas dėl teisės įsiterpti į kreditorių kompetenciją, turėtų įvertinti, kokia yra bankroto proceso stadija, koks būtų tikėtinas pakartotinis balsavimas kreditorių susirinkime.⁷⁶⁰ Vien formalus konkretaus klausimo nagrinėjimo gražinimas kreditorių susirinkimui neužtikrina veiksmingo bankroto proceso. Todėl teismas turėtų įvertinti, ar pagal susiklosčiusias aplinkybes (kreditorių pozicijos, dominuojančio kreditoriaus nustatymas) yra tikėtina, kad kreditoriai, pakartotinai balsuodami, sugebės tinkamai įgyvendinti savo kompetenciją.

Apibendrinant užsienio valstybių teisinį reglamentavimą ir nurodytą praktiką, galima teigti, kad teismas įmonių bankroto procese turi pareigą užtikrinti šio proceso operatyvumą ir kontroliuoti šio proceso dalyvių elgesį, kai kyla grėsmė nemokumo proceso veiksmingumui.

Iki JANĮ įsigaliojimo nuosekliai formuojamoje praktikoje buvo pripažįstama, kad bankroto bylos pasižymi viešuoju interesu, taigi teismo aktyvumas sprendžiant bankroto bylos iškėlimo klausimą taip pat reikšmingas.⁷⁶¹ Be to, bankroto bylose teismas daro išvadas tik surinkęs visus duomenis ir pašalinęs tarp jų esančius prieštaravimus.⁷⁶² Tačiau, nors JANĮ pripažįsta aktyvų teismo dalyvavimą nemokumo procese, viešojo intereso samprata neturėtų būti suvokiama pernelyg plačiai, kadangi priešingu atveju gali būti pažeistas ne tik dispozityvumo principas, bet ir apskritai paneigta

⁷⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.

⁷⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374-241/2020.

⁷⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-260-798/2019.

⁷⁶² Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1324-516/2019.

civilinio proceso prigimtis.⁷⁶³ Todėl kelia abejonių teismų praktikos pavyzdžiai, kuriuose nurodoma, kad įmonių nemokumo klausimai turi reikšmės bei įtakos ne tik verslui, bet ir visai visuomenei.⁷⁶⁴ Tokia plati įmonių nemokumo proceso apibrėžtis leistų teigti, kad kiekvienos įmonės nemokumas savaime daro poveikį itin plačiam (iš esmės neapibrėžtam) subjektų ratui. Tačiau praktikoje neretai pasitaiko, kad įmonių bankroto bylos keliamos ilgą laiką komercinės veiklos nevykdančioms įmonėms, neturinčioms darbuotojų. Abejotina, ar tokiu atveju įmonės bankroto byloje vyrauja viešasis interesas ir bankroto bylos iškėlimas turi reikšmės ne tik įmonei, bet ir visai visuomenei. Todėl viešojo intereso vyravimas įmonių nemokumo procese neturi būti suabsoliutinamas.

Autoriaus manymu, nesant JANĮ nustatytų išimčių, kai teismas turi teisę įsiterpti į kreditorių autonomiją, reiškia, kad tokia teismo teisė įsiterpti į teisių įgyvendinimą yra išimtinė. Tai itin reikšminga užtikrinant teisinio tikrumo principą ir galėtų būti vertinama kaip tam tikras kreditorių savikontrolės būdas. Nustačius, nuo kokio momento teismas gali įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą, tai galėtų būti ženklas kreditoriams susirūpinti konkretaus klausimo išsprendimu kreditorių susirinkime. Kreditorių susirinkimo kompetencijos neįgyvendinimas (pavyzdžiui, sprendimų nepriėmimas laiku) gali pažeisti pačių kreditorių interesus ir trukdyti bankroto proceso eigai.

Analizuojant teismo vaidmenį bankroto procese ir jo aktyvumo ribas, svarbu pažymėti, kad teismo aktyvumas galimas tik vykstant įprastam teisminiam bankroto procesui. Visai kita situacija susiklosto vykstant bankroto procesui ne teismo tvarka. Bankroto procesą vykdant ne teismo tvarka, teismo kompetencijai skirtus klausimus sprendžia kreditorių susirinkimas (JANĮ 12 straipsnio 1 dalis). Bankroto procedūras vykdyti ne teismo tvarka priima ir bankroto administratorių paskiria kreditorių susirinkimas. Pagrindinis kriterijus, kuris skiria teismo tvarka vykdomą bankrotą nuo ne teismo tvarka vykdomo bankroto, yra tai, kad ne teismo tvarka vykdomo bankroto atveju bankrotas vykdomas bendru įmonės ir jos kreditorių susitarimu ir visi klausimai sprendžiami kreditorių susirinkime.⁷⁶⁵ Tačiau teismų praktikoje pripažinta, kad sprendžiamas ne teismo tvarka vykdomame bankroto procese kilusius klausimus teismas, kitaip nei vykdamas bankroto procedūrą teismo tvarka, neturi iniciatyvos teisės, neturi būti aktyvus.⁷⁶⁶

Autorių su tokia formuojama teismų praktika sutinka, kadangi bankroto procesas ne teismo tvarka iš esmės yra bankrutuojančios įmonės kreditorių bendros valios išraiška ir kreditorių susirinkimas šiame procese priima esminius sprendimus, o teismo atliekama priežiūros funkcija yra minimali ir įgyvendinama tik konkrečiu atveju.⁷⁶⁷ Tai lemia, kad teismas tokiame procese nėra aktyvus. Be to, bankroto procesas ne teismo

⁷⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-241/2018.

⁷⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1586-302/2016.

⁷⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316-686/2016.

⁷⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195-219/2017.

⁷⁶⁷ Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigintas Višinskis, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“, *Jurisprudencija* 27(1) (2020): 166-186.

tvarka gali įvykti iš viso be teismo dalyvavimo. Todėl teismas, net ir kilus teisiniams ginčams bankroto proceso ne teismo tvarka metu, nėra aktyvus, t. y. neatlieka kreditorių susirinkimui priskirtų veiksmų. Kita vertus, praktikoje pastebimi atvejai, kai vykstant bankroto procesui ne teismo tvarka kreditoriai aiškiai piktnaudžiauja teisėmis (pavyzdžiui, sąmoningai netvirtina pateiktų kreditorių reikalavimų, o nutraukia procesą ir taip užkerta kelią kreditorių teisių gynimui).⁷⁶⁸ Tokie atvejai kelia klausimą, ar minėta teismų praktika dėl teismo padėties bankroto proceso ne teismo tvarka yra pagrįsta ir neturėtų būti keičiama. Šie klausimai yra aptariami teisės doktrinoje.⁷⁶⁹

Apibendrintai kolektyvinių kreditorių autonomiją įgyvendinti kolektyvines teises ir teismo kompetenciją įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą, galima pavaizduoti tokiu būdu:

4 lentelė. Kolektyvinių teisių įgyvendinimas ir teismo kompetencija bankroto procese

	Kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas (kreditorių autonomija)	Teismo įsiterpimas į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą
Tikslas	Priimti koordinuotus sprendimus balsuojant kreditorių susirinkime (komitete).	Užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą (operatyvumą, ekonomiškumą).
Teisinis pagrindas	Teisinis pagrindas, kreditorių autonomija, dispozityvumas.	Teismų praktikos pagrindas, kreditorių pareigų neatlikimas, teismo aktyvumas, kontrolės funkcija.
Įgyvendinimas	Balsavimas kreditorių susirinkime (komitete).	Sprendimo priėmimas kreditorių kompetencijai priskirtu klausimu teisme.
Įgyvendinimo pobūdis	Įprasta, įstatyme nustatyta tvarka.	Išimtinė, įstatyme nenustatyta tvarka.

5.2.3. Atvejai, kai teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirto klausimo sprendimą

Nustačius, kad teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą, kyla klausimas, kokiais atvejais teismas turi ja naudotis. Atsižvelgiant į kreditorių autonomiją priimant sprendimus ir tai, kad įstatyme nėra pagrindų, kai teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirto klausimo sprendimą, tokia teismo teisė turėtų būti vertinama kaip išimtinė. ĮBI išimtiniais atvejais nustatė teismo teisę priimti tam tikrus sprendimus, kuriuos priimti kompetentingas buvo tik kreditorių susirinkimas. Pavyzdžiui, pagal ĮBI 36 straipsnyje įtvirtintą teisinį reglamentavimą teismui aiškiai buvo suteikta teisė ne vien panaikinti kreditorių susirinkimo nutarimą ir perduoti klausimą

⁷⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-202-241/2020.

⁷⁶⁹ Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigtas Višinskas, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“, *Jurisprudencija* 27(1) (2020): 166-186.

iš naujo svarstyti kreditorių susirinkimui, o pačiam išspręsti klausimą dėl administravimo išlaidų iš esmės.⁷⁷⁰ Tokiu būdu buvo užtikrinama, kad bankroto procesui reikšmingas klausimas (administravimo išlaidų dydžio nustatymas) nebūtų sprendžiamas pakartotinai kelis kartus, o būtų operatyviai išspręstas teismo, kai kreditoriai to negali padaryti. Tačiau toks teismo sprendimas buvo pateisinamas ir tuo, kad administravimo išlaidų dydžiai buvo reglamentuojami viešosios teisės aktuose.

Vienas iš klausimų, kuris neretai praktikoje sukelia kreditorių ginčus, yra pradinės parduodamo bankrutuojančios įmonės turto kainos nustatymas. Juridinio asmens pradinę turto pardavimo kainą tvirtina kreditorių susirinkimas.⁷⁷¹ Be to, įstatymas nustato kreditorių susirinkimo pritarimą turto pardavimui, kadangi juridinio asmens turtas parduodamas tik kreditorių susirinkimui pritarus turto, išskyrus parduodamą iš varžytynių turtą, pardavimui.⁷⁷² JANĮ nenustatytos jokios išimtys, kad sprendimą dėl parduodamo turto kainos galėtų priimti kiti asmenys ar teismas. Taigi JANĮ pripažįstama kreditorių autonomija (ji neribojama) dėl šio klausimo sprendimo.

Tačiau teismų praktikoje nurodoma, kad nustačius, jog kreditorių susirinkimas vengia įgyvendinti savo kompetenciją, siekiant bankroto procedūrų efektyvumo, turto pardavimo tvarką ir pradinę parduodamo turto kainą gali nustatyti teismas.⁷⁷³ Kita vertus, teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad tokio teismo įsiterpimo į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą savaime ir bankroto proceso trukmė nelemia.⁷⁷⁴

Vienoje byloje kreditorius, kurio reikalavimas užtikrintas hipoteka, prašė teismo nustatyti ikeisto turto pradinę pardavimo kainą, kadangi balsų daugumą turintys kreditoriai piktnaudžiauja teise ir nesūlo jokių sprendimų dėl turto pardavimo, be to, turtas nuvertėja, nes finansinių sunkumų turinti įmonė jį naudoja. Atsižvelgiant į tai, kad kreditorių susirinkimas kelis kartus nenustatė parduodamo turto tvarkos, teismas pripažino poreikį įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą.⁷⁷⁵ Tačiau vengimu priimti sprendimus nelaikomi atvejai, kai pradinę parduodamo turto kainą nebuvo nustatyta dvejose kreditorių susirinkimuose (pirmas kreditorių susirinkimas neįvyko dėl kvorumo nebuvimo, antrajame susirinkime kreditorių dauguma atmetė kainos pasiūlymą).⁷⁷⁶

Kitoje byloje nustatyta, kad penkis kartus kreditorių susirinkimuose nepriimamas sprendimas dėl turto dalies pardavimo, kadangi prieš turto pardavimo tvarką balsuoja absoliučią balsų daugumą turintis kreditorius (89,86 proc. balsų). Bankroto byloje teismas jau buvo panaikinęs kreditorių susirinkimo nutarimą dėl turto pardavimo ir nurodė, kad sprendimas nepriimamas dėl neteisėtų didžiausių balsų skaičių turinčio kreditoriaus veiksmų ir perdavė šį klausimą kreditorių susirinkimui spręsti iš naujo. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad didžiausių balsavimo teisę turintis

⁷⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-961-381/2018.

⁷⁷¹ JANĮ 86 straipsnio 4 dalis.

⁷⁷² JANĮ 86 straipsnio 5 dalis.

⁷⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-387/2012.

⁷⁷⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1593-241/2020.

⁷⁷⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-422/2013.

⁷⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-387/2012.

kreditorius priimant nutarimus dėl bendrovės likusio turto pardavimo, sistemingai balsuodamas prieš bendrovės turto pardavimo tvarką trukdo kreditorių susirinkimui priimti nutarimus dėl turto pardavimo tvarkos, elgiasi priešingai bankrutavusios įmonės ir kitų kreditorių interesams, balsuodamas prieš kitų kreditorių valią ir prieš visus siūlomus bankroto administratoriaus nutarimų projektus dėl turto pardavimo tvarkos nustatymo. Tokie veiksmai rodo sąmoningą bankroto proceso vilkinimą.⁷⁷⁷

Dar vienoje panašioje byloje nustatyta, kad įmonei priklausantis turtas (žemės sklypas) buvo parduodamas trejus metus, rengiant net 20 varžytynių.⁷⁷⁸ Nors paskutinėse varžytynėse buvo siekiama turtą parduoti už 250 540 Eur kainą, turto nepardavus kreditorių susirinkimas nustatė 307 000 Eur kainą. Pirmosios instancijos teismas kreditorių susirinkimo nutarimą dėl parduodamo turto kainos nustatymo panaikino ir nustatė parduodamo turto pardavimo kainą ir tvarką: turtą parduoti varžytynėse Vyriausybės nustatyta tvarka, nustatant dvidešimt pirmose varžytynėse pradinę turto kainą – 225 486 Eur; dvidešimt antrose varžytynėse – 202 937 Eur, tolesnėse varžytynėse – 10 proc. mažesnę kainą nei prieš tai vykusiose varžytynėse, iki turto bus parduotas arba, varžytynėms neįvykus, kreditorius perims jį nuosavybėn. Apeliacinės instancijos teismas tokį sprendimą paliko nepakeistu, nustatęs, kad kreditorių susirinkime priimami sprendimai dėl bankrutavusios įmonės turto realizavimo nebuvo efektyvūs, ekonomiškai, tokiais veiksmais iš esmės buvo siekiama ne realaus turto realizavimo kreditorių finansinių reikalavimų tenkinimo tikslu, o bankroto proceso vilkinimo ir procedūrų imitavimo. Aplinkybė, kad parduojamas turtas yra įkeistas hipotekos kreditoriui, turinčiam prioritetą kitų kreditorių atžvilgiu (kiek tai susiję su jos pirmenybe patenkinti finansinį reikalavimą iš jos naudai įkeisto turto), neleidžia daryti išvados, jog patvirtinus mažesnę turto pardavimo kainą, būtų ignoruojami kitų kreditorių interesai. Be to, tęstinis iš esmės tapačių turto pardavimo procedūrų vykdymas (jų imitavimas) sąlygoja akivaizdžiai didesnes bankroto administravimo sąnaudas.⁷⁷⁹ Tai reiškia, kad tokiu atveju teismo teisė nustatyti parduodamo turto kainą ir tvarką buvo siejama su ekonomiškai nepagrįstais kreditorių susirinkimo sprendimais, net ir nenustačius sąmoningo siekio vilkinti bankroto procesą.

Teismo teisė nustatyti parduodamo turto kainą pripažinta ir tuo atveju, kai dėl susidariusio interesų konflikto kreditoriai kreditorių susirinkime nesugeba priimti sprendimo dėl turto realizavimo. Tokiu atveju prioritetą turi būti teikiamas ne atskirų kreditorių interesams, o pagrindiniam likvidavimo etape keliamam tikslui – turto realizavimui *įstatymo* nustatyta tvarka ir įmonės bankroto procedūrų užbaigimui. Todėl apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatęs, kad dėl interesų konflikto kreditorių susirinkimas vengia įgyvendinti savo kompetenciją, pagrįstai ir teisėtai patvirtino bankroto administratoriaus pasiūlyme nurodytą likusio įmonės įkeisto turto pardavimo tvarką ir kainas, kuri atitinka bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus.⁷⁸⁰

⁷⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2087-241/2016.

⁷⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1413-330/2018.

⁷⁷⁹ *Ibid.*

⁷⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-525-381/2016.

Vėlesnėje praktikoje teismas nenustatė pagrindo įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą dėl įmonės turto pardavimo tvarkos, nesant teisės aktu ir kreditorių interesų pažeidimo. Teismas pripažino, kad nors skundžiamu kreditorių susirinkimo nutarimu patvirtinta pradinė turto pardavimo kaina viršija turto vertę, nustatytą šio turto vertinimo ataskaitoje, tačiau ši aplinkybė pati savaime nesudaro pagrindo spręsti, jog skundžiamas kreditorių susirinkimo nutarimas galėtų pažeisti kreditorių teises ir teisėtus interesus, taip pat ir teisingumo, protingumo ar sąžiningumo principus.⁷⁸¹

Nustačius, kad teismas turi teisę įsiterpti į kreditorių teisę nustatyti parduodamo turto kainą, reikia įvertinti, kaip suprantamas turtas įmonių bankroto procese ir kaip teismas tai turėtų tinkamai atlikti (nustatyti pagrįstą ir teisėtą parduodamo turto kainą). Analizuojant teismo kompetenciją nustatant parduodamo turto kainą, pirmiausia, reikia apžvelgti bendrąsias turto pardavimo taisykles. Akivaizdu, jog kuo didesne kaina parduodamas bankrutuojančios įmonės turtas, tuo didesne apimtimi tenkinami kreditorių reikalavimai.⁷⁸² Tokiu būtu užtikrinamas vienas pamatinių bankroto, kaip kolektyvinio proceso – maksimalios naudos siekio principas. JANĮ nustato, kad turtas bankroto procese turi būti realizuojamas remiantis trimis principais: rinkos kainos, didžiausios kainos, turto apyvartos greičio.⁷⁸³

Tačiau parduodamo turto ekonominio tikslingumo vertinimas neturėtų būti nukreiptas į kategorišką kuo didesnės parduodamo turto kainos nustatymą. Bankroto procese realizuojamo turto kainos nustatymas yra kompleksinis vertinimas, apimantis įvairius kriterijus tokius kaip realios galimybės parduoti turtą, potenciali turto realizavimo trukmė, atsiskaitymo gavimo galimybės ir kt.⁷⁸⁴ Teismo teisė nustatyti parduodamo turto kainą bankroto procese ir su šia problematika susiję užsienio valstybių teisės aktai analizuoti teisės doktrinoje.⁷⁸⁵

Visų pirma, analizuojant teismo teisę nustatyti bankroto procese parduodamo turto kainą, reikia įvertinti ir tokios analizės objektą – turtą. Nei ĮBĮ, nei JANĮ turto sąvoka nėra pateikta. UNCITRAL nemokumo taisyklėse įmonės turtas (angl. *estate*) apibrėžiamas kaip visas turtas, valdomas įmonės bankroto administratoriaus, kuriam taikoma nemokumo teisė. Įmonės turtas suprantamas plačiai, kaip visas turtas, esantis bylą nagrinėjančio teismo valstybės teritorijoje bei užsienio šalyse, materialusis ir nematerialusis turtas, įmonės turtingos teisės į trečiųjų asmenų valdomą turtą. Panaši turto samprata yra įtvirtinta ir užsienio valstybių teisinio reglamentavimo srityje. Pavyzdžiui, Vokietijos teisėje įmonės turtas (vok. *Insolvenzmasse*) apibrėžtas Vokietijos nemokumo įstatymo 34 straipsnyje, pagal kurį nemokumo byloje įmonės turtas suprantamas kaip visas turtas, nuosavybės teise priklausantis skolininkui, kai teismo procesas yra pradėtas ir įgytas proceso metu. Įmonės bankroto administratorius turi sudaryti įmonės turto sąrašą bylos iškėlimo dieną. To paties įstatymo 36 straipsnyje

⁷⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1438-407/2018.

⁷⁸² Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-901/2013.

⁷⁸³ JANĮ 85 straipsnio 1-3 punktai.

⁷⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-901/2013.

⁷⁸⁵ Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019): 203-216.

detalizuojama, koks turtas neturi būti įtrauktas į įmonės turto sąrašą. Jungtinės Karalystės nemokumo įstatyme nustatyta, kad turtas bankroto procese apima visą turta, priklausantį ar suteiktą bankrutuojančiai įmonei bankroto proceso pradžios metu.⁷⁸⁶

Remiantis sisteminiu aiškinimu metodu tyrimo tikslui atskleisti reikšminga ir bendra turto samprata civilinėje teisėje. Pagal CK 1.97 straipsnio 1 dalį turtas yra civilinės teisės objektas. Turtas civilinėje teisėje apibrėžiamas plačiai. Jis siejamas su visomis turтинėmis vertybėmis, į kurias civilinės teisės subjektai įgyja teises ir (arba) dėl kurių šiems subjektams atsiranda pareigų.⁷⁸⁷

Turtas gali būti materialusis ir nematerialusis. Aiškinant turto sąvoką civilinėje teisėje, pripažįstama, kad teisine prasme turtas yra tie civilinių teisių (nuosavybės) objektai, kurie turi vienokią ar kitokią ekonominę ar objektyvią vertę ir civilinio apyvartumo savybę, t. y. tokį objektą jo savininkas turi galimybę perleisti kitam asmeniui.⁷⁸⁸ Tai reiškia, kad civilinėje teisėje turtas pasižymi dviem savybėmis: ekonomine (objektyvia) verte ir galimybe būti civilinės apyvartos objektu. Civilinės teisės objektas taip pat pasižymi pinigais išreikšta verte. Panašiai turtas apibrėžiamas ir Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme, pagal kurį turtas suprantamas kaip materialios, nematerialios ir finansinės vertybės, kurios gali būti rinkos sandorių objektas.⁷⁸⁹

Lietuvos teismų praktikoje bankrutuojančios įmonės turtu laikomas tik realus, egzistuojantis turtas.⁷⁹⁰ Pagal vyraujančią praktiką, turtas suprantamas plačiai, todėl sąvoka „turtas“ jame naudojama plačiąja prasme, prireikus, individualizuojant ir išskiriant atskiras turto rūšis.⁷⁹¹

Apibendrinant galima teigti, kad sistemiškai vertinant įmonių turta reglamentuojančias nuostatas, darytina išvada, kad įmonės turtas bankroto procese suprantamas plačiai ir yra siejamas su jos nuosavybės teise valdomu materialiuoju ir nematerialiuoju turtu, kurį įmonė turi bankroto bylos iškėlimo metu ir įgyja šio proceso eigoje.⁷⁹²

Vienas esminių klausimų tokiu atveju – kokiais kriterijais remiantis, kokią pradinę parduodamo turto kainą turi nustatyti teismas? Teismas, nustatydamas pradinę turto pardavimo kainą, remiasi byloje pateikta turto vertės nustatymo pažyma, kurioje turto kaina nustatyta turto rinkos kaina, o ne priverstinio pardavimo verte.⁷⁹³ Taip pat vienu pagrindinių kriterijumi turėtų būti kreditorių kaip visumos interesų apsauga. Teismas, nustatydamas turto pardavimo kainą, neturi suteikti prioriteto atskiroms kreditorių grupėms.⁷⁹⁴

Kitas klausimas, ar teismas turi teisę nustatyti pradinę parduodamo turto kainą tais atvejais, jei nustato, kad kreditorių susirinkimo nustatyta kaina yra nepagrįstai maža

⁷⁸⁶ Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymo 283 straipsnio 1 dalis.

⁷⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-129/2013.

⁷⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103-378/2016.

⁷⁸⁹ Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo 2 straipsnio 9 dalis.

⁷⁹⁰ Lietuvos apeliacinis teismo 2017 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-2077-381/2017.

⁷⁹¹ Lietuvos apeliacinis teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-682-823/2018.

⁷⁹² Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019): 203-216.

⁷⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-422/2013.

⁷⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1413-330/2018.

ar didelė? Teismų praktikoje pripažįstama, kad kreditorių susirinkimas, priimdamas sprendimą dėl įmonės turto pardavimo tvarkos ir kainos nustatymo, turi pareigą nustatyti tokią turto pardavimo tvarką bei kainą, kad tai atitiktų bankrutuojančios įmonės ir daugumos kreditorių interesus.

Vienoje byloje ginčas kilo dėl kreditorių susirinkimo nutarimo, kuriuo nuspręsta parduoti įmonės turtą (automobilį, kuris įmonės administratoriui nėra perduotas) ir reikalavimo teisę į buvusį įmonės vienintelį akcininką bei vadovą (kuris yra ir įmonės kreditorius, kartu su sutuoktine turintys lemiamą balsų skaičių kreditorių susirinkime) už konkrečią sumą konkrečiam asmeniui, teisėtumo klausimas. Tai reiškia, kad byloje sprendžiant dėl turto realizavimo klausimo susiklostė situacija, kurioje yra aiškus interesų konfliktas tarp įmonės ir kreditorių. Nustatyta, kad buvusio įmonės vadovo ir jo sutuoktinės bendra patvirtintų finansinių reikalavimų suma sudaro 53,31 proc. visų patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos. Atsižvelgiant į tokių išimtinių bylos aplinkybių pobūdį, apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai išsprendė klausimą dėl šio turto realizavimo būdo: *Tai reiškia, jog kreditorių dauguma yra šališka, kai sprendžiami turto bei turtinių teisių, susijusių su šiomis neįvykdytomis prievolėmis (automobilio neperdavimu bei skolos negrąžinimu), realizavimo klausimai. Byloje esantys duomenys (ankstesnių kreditorių susirinkimo nutarimai) liudija, jog šio turto realizavimo klausimas ginčijamu kreditorių susirinkimo nutarimu panašiu būdu buvo sprendžiamas nebe pirmą kartą, dėl tokių nutarimų teismui duodami skundai, turto realizavimo klausimas tokiu būdu nusikelia ir vilkinamas bankroto procesas.*⁷⁹⁵

Apibendrinant galima teigti, kad teismas įgyvendina kreditorių teisę nustatyti parduodamo turto kainą (priimti ekonominio pobūdžio sprendimą), įvertindamas byloje esančius duomenis, o prireikus gali paprašyti papildomų duomenų. Tokia nustatyta kaina turi atitikti kuo realesnę, objektyvią parduodamo turto kainą ir sudaryti sąlygas greitam turto realizavimui.

⁷⁹⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

IŠVADOS

Išvados, susijusios su įmonių bankrotu kaip kolektyviniu procesu

1. Atlikus istorinį bankroto proceso raidos tyrimą, nustatyta, kad bankroto procesas iš individualaus virto kolektyviniu kreditorių teisių įgyvendinimo mechanizmu. Lietuvoje įmonių bankrotas kaip kolektyvinis procesas pripažintas XX a. pirmoje pusėje. Tačiau sisteminė bankroto proceso raida prasidėjo tik XX a. pabaigoje priėmus įmonių bankroto procesą reglamentuojančius įstatymus. Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis istoriškai nulėmė ir kolektyvines kreditorių teises bei jų įgyvendinimo išskirtinumą, poreikį derinti kreditorių interesus. Šios teisės įgyvendinamos kreditoriams balsuojant kreditorių susirinkime (komitete). Kolektyvinės kreditorių teisės pasižymi organizaciniu pobūdžiu, kadangi jų įgyvendinimas daro įtaką bankroto proceso eigai, jo dalyvių teisėms ir pareigoms.

Išvados, susijusios su kreditoriaus samprata ir padėtimi įmonių bankroto procese

2. Sisteminė bankroto procesą reglamentuojančių teisės aktų ir teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad kreditorių padėtis įmonių bankroto procese yra nulemta bankroto kaip kolektyvinio proceso pobūdžio. Pagrindinės praktinės kreditorių padėties bankroto procese problemos yra susijusios su kreditorių lygiateisiškumo principo užtikrinimu, kreditorių pasyvumu ir dominuojančio (didžiausią reikalavimą turinčio) kreditoriaus problema. Kolektyvinių kreditorių teisių reglamentavimas turi būti nukreiptas į tikslą sumažinti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo laiko ir finansines sąnaudas.

Išvados, susijusios su kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu analizuotose užsienio valstybėse

3. Atlikta kolektyvinių kreditorių teisių modelių įgyvendinimo analizė leidžia teigti, kad kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas galimas visiems kreditoriams atstovaujančiame kreditorių susirinkime ar kreditorių sprendimu sudarytame kreditorių komitete. Kreditorių susirinkimo (komiteto) dalyviams už bankroto procese sukeltą žalą gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Tokios atsakomybės pagrindas yra piktnaudžiavimas kreditoriaus teisėmis bankroto procese, veikimas priešingai bendriesiems kreditorių interesams. Tokios deliktinės civilinės atsakomybės kaltės forma laikoma tyčia ar neatsargumas.
4. Pagrindinis kreditorių savivaldos organų priimtų sprendimų teisėtumo kriterijus yra jo atitiktis bendriesiems kreditorių interesams. Šią kontrolę atlieka teismas. Bendrųjų kreditorių interesų samprata pozityviojoje teisėje nėra pateikta, todėl jos turinys teismo vertinamas *ad hoc*, kilus ginčui dėl priimto sprendimo teisėtumo. Bendrasis kreditorių interesas gali būti pažeidžiamas, jei priimtas

sprendimas nukreiptas ne į visų kreditorių, bet į pavienių, atskirų kreditorių grupių interesų apsaugą.

Išvados, susijusios su kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu Lietuvos įmonių bankroto teisėje

5. Kreditoriai kolektyvines kreditorių teises įgyvendina dalyvaudami ir balsuodami kreditorių susirinkime (komitete). Kreditoriaus balsavimas yra valinis veiksmas, tačiau jis nėra laikomas sandoriu. Pozityviu teisinio reglamentavimo pokyčiu laikytina JANĮ 51 straipsnio 5 dalyje nustatyta kreditorių teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis. Tačiau tokiu atveju turi būti užtikrinamos vienodos visų kreditorių galimybės dalyvauti kreditorių susirinkime (komitete), galimybė pasisakyti, teikti pastabas ir laisvai balsuoti. Konkrečios elektroninių ryšių priemonės pasirinkimas priklauso kreditorių kompetencijai.
6. Vienas problemiškesnių kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo aspektų teismų praktikoje yra šių teisių ribojimas taikant laikinąsias apsaugos priemones (ribojimas dalyvauti ir (ar) balsuoti kreditorių susirinkime). Tokių priemonių nereglamentavimas teisės aktuose ir kreditorių padėties bankroto procese ypatumai rodo jų taikymo išimtinumą. Nustatyta, kad laikinosios apsaugos priemonės (draudimo kreditoriui laikinai dalyvauti ir (ar) balsuoti kreditorių (komitete) susirinkime) taikymo pagrindas išimtiniais atvejais galėtų būti siekis užtikrinti, kad bankroto procese būtų priimami teisėti sprendimai (kreditorių susirinkime balsuotų tik tokią teisę turintys asmenys).
7. Draudimas kreditoriams piktnaudžiauti kolektyvinėmis kreditorių teisėmis kyla iš bendrojo privatinuose teisiniuose santykiuose įtvirtinto draudimo piktnaudžiauti subjektinėmis teisėmis. Toks piktnaudžiavimas laikytinas teisei priešingu veiksmu, už kurį turi būti taikoma CPK 95 straipsnio 2 dalyje nustatyta sankcija. Piktnaudžiavimas siejamas su sistemišku, pasikartojančiu bankroto proceso tikslams priešingu elgesiu, pažeidžiančiu šio proceso veiksmingumą, bendruosius kreditorių interesus. Tokių sankcijų taikymas gali būti prevencinė priemonė, kuria siekiama užtikrinti kreditorių sąžiningą elgesį bankroto procese ir proceso veiksmingumą.

Išvados, susijusios su kreditorių autonomija ir teismo kompetencija įmonių bankroto procese

8. Išnagrinėjus įmonių bankroto proceso veiksmingumo tikslą, teisės kreiptis į teismą turinį, nustatyta, kad kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų apskundimas yra pagrindinė kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolės forma. Teisė kreiptis į teismą (lot. *locus standi*) suteikiama asmenims, turintiems teisinį suinteresuotumą dėl kreditorių priimtų sprendimų sukeltamų teisinių padarinių. Todėl ji turėtų būti suteikiama ne tik JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nuro-

dytiems asmenims, bet ir bankrutuojančios įmonės savininkui (dalyviui), bankrutuojančios įmonės garantui, laiduotojui ir kitiems asmenims, įrodžiusiems pakankamą teisinį suinteresuotumą dėl priimto sprendimo apskundimo.

9. Sisteminis užsienio valstybių teisinio reglamentavimo, teisės doktrinos bei Lietuvos teismų praktikos vertinimas leidžia teigti, kad JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimo panaikinimo pagrindai turi būti aiškinami siaurai, atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, poreikį užtikrinti teisinių santykių stabilumą, teisinį tikrumą, operatyvumą. Pagrindinis kriterijus, sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimo teisėtumo, yra jo atitikties bendriesiems kreditorių interesams. Formalūs (mažareikšmiai) pažeidimai, nepažeidžiantys bendrųjų kreditorių interesų, neturėtų būti pagrindas panaikinti skundžiamą sprendimą.
10. Kreditorių autonomija priimant sprendimus bankroto procese nėra absoliuti ir gali būti ribojama siekiant bankroto proceso veiksmingumo tikslo. Kreditorių sistemingas teisei priešingas elgesys, kuris lemia bankroto procedūrų vilkinimą, yra pagrindas teismui įsiterpti į šios teisės įgyvendinimą (atlikti šios teisės įgyvendinimo kontrolę). Teismo teisė įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą pateisinama, kai kreditorių veikimas ar neveikimas pažeidžia veiksmingo bankroto proceso tikslą. Įprastai tokie atvejai turėtų būti nustatomi, kai kreditoriai tinkamai ir laiku neįgyvendina kolektyvinių teisių, taip vilkindami procesą. Tokiais atvejais turi būti nustatomas kreditorių nesugebėjimas priimti kolektyvinių sprendimų bent kelis kartus. Manytina, kad teismas, nusprendęs įsiterpti į kreditoriams priskirto klausimo sprendimą, turėtų būti aktyvus ir sprendimą priimti atsižvelgdamas į byloje surinktą medžiagą, įvertinti, koks sprendimas labiausiai atitiktų bendruosius kreditorių interesus ir bankroto proceso veiksmingumo tikslą.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos yra susiję su šiame darbe atliktu kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tyrimu ir įmonių bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimu.

1. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui

Pasiūlymai yra paremti atlikta lyginamąja užsienio valstybių teisinio reglamentavimo analize ir Lietuvos Respublikos teismų formuojama praktika ir atitinka pagrindinius Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatytus teisėkūros principus. Siekiant užtikrinti teisinių santykių stabilumą, teisinį tikrumą, siūlomi pakeitimai turėtų būti reglamentuojami specialiaame bankroto procesą reglamentuojančiame teisės akte (JANĮ). Pasiūlymai yra proporcingi, suderinami su asmenų subjektinių teisių ir laisvių apsauga, atitinka efektyvumo, aiškumo, sistemiškumo reikalavimus. Atsižvelgiant į teisėkūros stabilumo principo imperatyvą, kiti šiame darbe teikiami pasiūlymai gali būti įgyvendinti nekeičiant teisinio reglamentavimo ir iš esmės priklausau nuo teisės aiškinimo.

1.1. Tikslintinas **JANĮ 55 straipsnis. Kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimų apskundimas ir panaikinimas**, papildant šio straipsnio 2 dalį 5 punktu nustatant, kad

Kreditorių susirinkimo sprendimą turi teisę skųsti teismui <...>

5. Kitas suinteresuotumą skundžiamu kreditorių susirinkimo sprendimu turintis nemokumo byloje dalyvaujantis asmuo.

Šio pasiūlymo tikslas yra užtikrinti įmonių bankroto proceso teisėtumą, teisinį suinteresuotumą kreditorių susirinkime priimtais sprendimais turinčių asmenų teisę kreiptis į teismą. Jis atitinka formuojamą teismų praktiką, tad, siekiant teisinio tikrumo ir aiškumo, toks pasiūlymas turėtų būti įrašytas į nemokumo procesą reglamentuojantį įstatymą. JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nustatytas baigtinis sąrašas asmenų, turinčių teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus. Tačiau šiame darbe nustatyta, kad, atsižvelgiant į kreditorių susirinkime priimamų sprendimų reikšmę ir teisės kreiptis į teismą užtikrinimą, teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus turi ir kiti asmenys, kuriems toks sprendimas sukelia teisinius padarinius (sukuria, pakeičia, panaikina subjektines teises ir pareigas). Tokiais asmenimis praktikoje yra pripažįstami įmonės savininkas, vadovas, bankrutuojančios įmonės laiduotojas, garantas ir kt.

Toks pasiūlymas nereikalautų papildomų nemokumo proceso administravimo išlaidų ir leistų užtikrinti kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo kontrolę, kadangi praplėstų asmenų, turinčių teisę kreiptis į teismą, sąrašą. Atitinkamai kadangi kreditorių susirinkimo sprendimai yra privalomi, asmenys, kuriems toks sprendimas jų teisėms ir pareigoms daro įtaką, savo teises gali ginti tik skųsdami sprendimą teismui. Tačiau siekiant suderinti poreikį užtikrinti kreditorių susirinkime priimtų kreditorių susirinkimo sprendimų stabilumą, pastovumą ir teisės į teisminę gynybą prieinamumą, būtina sąlyga asmeniui, siekiančiam skųsti kreditorių susirinkimo sprendimą teismui, yra pakankamas teisinis suinteresuotumas konkrečiu skundžiamu sprendimu. Asmuo privalėtų pagrįsti teismui, ar jis turi pakankamą teisinį suinteresuotumą skundžiamu sprendimu. Be to, pateikiamas pasiūlymas užtikrina nemokumo proceso

veiksmingumą, kadangi suinteresuotas asmuo turėtų teisę skųsti tik konkretų sprendimą (sprendimus), darantį įtaką jo subjektinėms teisėms ir pareigoms.

1.2. Tikslintinas **JANĮ 55 straipsnis. Kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimų apskundimas ir panaikinimas**, papildant šį straipsnį 5 dalimi, nurodant, kad

Bankroto bylą nagrinėjantis teismas, nustatęs, kad kreditoriai tinkamai neįgyvendina JANĮ 44 straipsnyje nustatytų teisių ir pažeidžia bankroto proceso veiksmingumą, turi teisę sprendimą dėl šių teisių įgyvendinimo priimti už juos.

Šiuo pasiūlymu detalizuojamas JANĮ 3 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisėjo vadovavimo procesui principas. Pagrindinis šios priemonės tikslas yra bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimas, kai kreditoriai tinkamai neįgyvendina kolektyvinių teisių – nepriima sprendimų bankroto procese. Tokiu atveju dominuojantis tampa ne kreditorių autonomijos principas, bet bankroto proceso veiksmingumo tikslas.

Atsižvelgiant į kreditorių autonomijos principą, tokia teismo teisė turėtų būti laikoma išimtinė, kai kreditoriai akivaizdžiai nesugeba (nenori) tinkamai įgyvendinti savo kolektyvinių teisių. Todėl teismas šia teise turėtų naudotis tik tuo atveju, kai kreditoriai pakartotinai, bent kelis kartus negali išspręsti jiems priskirtų klausimų ir toks neveikimas daro neigiamą poveikį bankroto proceso veiksmingumui. Be to, ji galėtų būti įprastai įgyvendinama teismui panaikinus konkretų skundžiamą sprendimą, t. y. nustatčius, kad kreditorių susirinkime priimtas sprendimas yra neteisėtas. Manytina, kad toks teisinis reglamentavimas užtikrintų teisinį tikrumą ir nuoseklumą, kodifikuotą formuojamą teismų praktiką bei skatintų kreditorius aktyviai dalyvauti bankroto procese ir laiku priimti sprendimus. Siekdamas užtikrinti proceso rungtyniškumą, teismas, prieš nusprenddamas įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą, turėtų apie ketinimą priimti tokį sprendimą informuoti kreditorius ir (ar) nemokumo administratorių bei paprašyti jų pateikti nuomonę.

2. Pasiūlymai ir rekomendacijos nemokumo administratoriams

Nemokumo administratorius gali reikšmingai prisidėti prie veiksmingo kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimo. Šios rekomendacijos nereikalauja papildomų finansinių išlaidų ir galėtų padėti užtikrinti kreditorių susirinkime priimamų sprendimų teisėtumą ir išvengti ginčų bankroto procese.

2.1. *Dėl kreditorių informavimo apie jų teises ir pareigas.* Prieš kreditorių susirinkimą nemokumo administratorius turėtų informuoti kreditorius apie jų turimas teises ir pareigas bankroto procese, nurodyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų panaikinimo pagrindus ir išaiškinti kreditoriams teisę skųsti priimtus sprendimus ir šios teisės įgyvendinimo tvarką. Taip pat nemokumo administratorius turėtų informuoti kreditorius apie priemones, leisiančias užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą ir mažesnes kreditorių laiko bei finansines sąnaudas, pavyzdžiui, skatinti balsuoti kreditorių susirinkime (komitete) elektroninių ryšių priemonėmis, pasiūlyti, kokiomis techninėmis galimybės tai galėtų būti atliekama, sudaryti kreditorių komitetą ir pan. Tokią informaciją nemokumo administratorius turėtų pateikti visiems kreditoriams prieš kreditorių susirinkimą.

2.2. *Dėl kreditorių informavimo apie nusišalinimą priimant sprendimus.* Šiame darbe nustatyta, kad nors bankroto proceso teisinis reglamentavimas tiesiogiai nereglamentuoja kreditoriaus pareigos nusišalinti nuo klausimų, kuriais jis asmeniškai ir tiesiogiai suinteresuotas, svarstymo kreditorių susirinkime, tokia pareiga kyla iš sąžiningumo principo ir draudimo piktnaudžiauti subjektinėmis teisėmis. Manytina, kad nemokumo administratorius, nustatęs tokias aplinkybes, turėtų pasiūlyti (rekomenduoti) kreditoriui nusišalinti nuo tokių konkrečių sprendimų priėmimo. Toks pasiūlymas kreditoriui būtų neprivalomas, tačiau atkreiptų dėmesį į esamą padėtį ir galėtų užkirsti kelią kilti ginčams ateityje dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo.

3. Pasiūlymai ir rekomendacijos įmonių bankroto bylas nagrinėjantiems teisėjams

3.1. *Dėl teismo kontrolės.* Teismas, įgyvendindamas teisėjo vadovavimo procesui principą ir siekdamas užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą, atlieka kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolę. Atlikta analizė leidžia teigti, kad teismo atliekama kreditorių kontrolė yra retrospektyvi ir perspektyvi.

3.1.1. *Retrospektyvi kreditorių kontrolė.* Ši kontrolės forma siejama su kreditorių susirinkime (komitete) priimamų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo vertinimu. Siūlytina, kad JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatyti kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindai turi būti aiškinami siauriai, atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, teisiųjų santykių stabilumo užtikrinimą, teisinį tikrumą, bankroto proceso operatyvumo principą. Sprendžiant dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų panaikinimo, turi būti nustatyta pusiausvyra tarp bankroto proceso operatyvumo, teisinio tikrumo ir kreditorių priimamų sprendimų teisėtumo. Tai lemia, kad vien formalūs (mažareikšmiai) pažeidimai, neturintys įtakos bendriesiems kreditorių interesams, neturėtų būti pagrindas panaikinti sprendimą. Manytina, kad teismas, spręsdamas dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, taip pat turėtų įvertinti, ar sprendimas atitinka kolektyvinius kreditorių interesus ir nėra skirtas vieno ar kelių kreditorių interesų apsaugai (patenkinimui). Tačiau kyla abejonių dėl teismų praktikos dėl rekomendacinio pobūdžio sprendimų apskundimo pagrįstumo. Nustatyta, kad teismų praktikoje rekomendaciniais laikomi tie sprendimai, kurie priimami kreditorių kompetencijai nepriskirtais klausimais. Tokia praktika nėra pagrįsta ir turėtų būti koreguojama. Teismai kreditorių susirinkimo sprendimus, kurie priimti ne kreditoriams priskirtais klausimais, turėtų laikyti ne rekomendaciniais, bet neteisėtais ir juos panaikinti. Taip būtų užtikrinamas teisinis tikrumas ir aiškumas.

3.1.2. *Perspektyvi kreditorių kontrolė.* Aktyvus teismo dalyvavimas įmonių bankroto procese siejamas ir su teismo kompetencija išimtiniais atvejais įsiterpti į kreditorių kompetenciją, t. y. į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą. Tokia teise teismas turi naudotis kilus kreditorių konfliktams dėl kolektyvinių teisių įgyvendinimo ir atsiradus poreikiui užtikrinti proceso operatyvumą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teisės aktai

Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų OJ L 141.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. birželio 8 d. direktyva (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 157.
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. birželio 20 d. direktyva (ES) 2019/1023 dėl prevencinio restruktūrizavimo sistemų, skolų panaikinimo ir draudimo verstis veikla ir priemonių restruktūrizavimo, nemokumo ir skolų panaikinimo procedūrų veiksmingumui didinti, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2017/1132 (Restruktūrizavimo ir nemokumo direktyva), L 172/18.
4. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950 m.).

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (TAR, 2015-07-10, Nr. 2015-11216).
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Žin., 2000, Nr. 64-1914).
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Žin., 2002, Nr. 36-1340).
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262).
5. Lietuvos Respublikos dėl įmonių, perdirbančių žemės ūkio produkciją, bankroto laikinosios tvarkos
6. 1993 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. I-227.
7. Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 61-2183; 2011, Nr. 74-3540).
8. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto 1992 m. rugsėjo 15 d. įstatymas Nr. I-2880.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Žin., 2001, Nr. 31-1010).
10. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas 1997 m. birželio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. VIII-270.
11. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (TAR, 2019, Nr. 2019-10324).
12. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 39-961; 2012, Nr. 76-3932).
13. Lietuvos Respublikos Konstitucija („Lietuvos aidas“, 1992, Nr. 220 (1992-11-10); Žin., 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)).
14. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas (Žin., 1995, Nr. 26-578; 2000, Nr. 45-1289; 2008, Nr. 76-3003; TAR, 2016-07-13, Nr. 2016-20320).

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 21 d. nutarimas Nr. 629.
16. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (Žin., 1994, Nr. 46-851; 2002, Nr. 17-649).
17. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (Žin., 1999, Nr. 52-1672; 2011, Nr. 86-4139).

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Čekijos nemokumo įstatymas *Insolvenční zákon (Zákon č. 182/2006 Sb.)* [interaktyvus] [žiūrėta 2019-08-14]. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>
2. Estijos bankroto įstatymas Pankrotiseadus RT I, 19.03.2019, 26 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-09-15]. <https://www.riigiteataja.ee/akt/PankrS>
3. JAV Bankroto kodeksas Title 11 of the United States Code [interaktyvus] [žiūrėta 2019-03-10]. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11>
4. Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymas Insolvency act (1986) [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-11]. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
5. Latvijos nemokumo įstatymas Maksātnespējas likums [interaktyvus] [žiūrėta 2020-01-08]. <https://likumi.lv/ta/id/214590-maksatnespejas-likums>
6. Lenkijos nemokumo įstatymas Prawo upadłościowe [interaktyvus] [žiūrėta 2019-11-06]. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030600535>
7. Prancūzijos komercinis kodeksas Code de commerce [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-12]. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>
8. Vokietijos nemokumo įstatymas – Insolvenzordnung [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-16]. <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/>
9. Loi n° 84-148 du 1 mars 1984 relative à la prévention et au règlement amiable des difficultés des entreprises. [interaktyvus] [žiūrėta 2019-04-09] <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000501098&categorieLien=cid>
10. Anglijos ir Velso 2016 m. nemokumo taisyklės [interaktyvus] [žiūrėta 2019-09-15]. <http://www.legislation.gov.uk/uksi/2016/1024/contents/made>

Rekomendacinio pobūdžio teisės aktai

1. UNCITRAL įstatymo galią turinčios nemokumo teisės taisyklės (2005 m.) (UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, 2005). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-03-08] https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf
2. Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law (EU publications, 2017). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-09] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2bb5fd98-6065-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>
3. Commission staff working document Feedback Statement on the Green Paper “Building a Capital Markets Union” Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Action Plan on Building a Capital Markets Union SWD/2015/0184 final (EU publica-

- tions, 2015). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-12] <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c84858aa-677f-11e5-9317-01aa75ed71a1/language-en>
4. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto 2018 m. spalio 23 d. aiškinamasis raštas Nr. XIIIIP-2777
  5. Factsheet – A modern and streamlined approach to business insolvency (Europos Komisija, 2019). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-08-24] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_a_modern_and_streamlined_approach_to_business_insolvency.pdf
  6. European Law Institute, Rescue of Business in Insolvency Law (2017).). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-09-28] https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf
  7. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. lapkričio 25 d. valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“.

2. Specialioji literatūra

1. Blain Peter C, O’Gawa, D. H. „Creditors’ Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“. *Marquette Law Review* 990, 73(4) (1990): 581-623.
2. Block-Lieb, Susan. „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“. *University of Illinois Law Review*. 2 (2001): 503-560.
3. C. H. Van Rhee. *Judicial Case Management and Efficiency in Civil Litigation*. Intersentia, 2008.
4. Couwenberg, Oscar, Lubben Stephen J. Essential Corporate Bankruptcy Law. *European Business Organization Law Review*. 2015, 16: 39-61.
5. Deakin, Simon, Mollica, Viviana ir Sarkar Prabirjit. Varieties of creditor protection: insolvency law reform and credit expansion in developed market economies. *Socio-Economic Review*. 2017, 15(2): 359-384.
6. Finch, Vanessa, Milman, David. *Corporate Insolvency Law – Perspectives and Principles*. Cambridge University Press, 2017.
7. Finch, Vanessa. „The Measures of Insolvency Law“. *Oxford Journal of Legal Studies* 17(2) (1997): 227-251.
8. Finch, Vanessa. *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles*. Cambridge University Press, 2009.
9. Frade, Catarina. „Bankruptcy, stigma and rehabilitation“, *ERA Forum* 13 (2012): 45-57.
10. Goode, M. Roy. *Principles of Corporate Insolvency Law*. Sweet & Maxwell, 2011.
11. Graziano Kadner, Bojārs Juris ir Sajadova Veronika. *A Guide to Consumer Insolvency Proceedings in Europe*. Edward Elgar Publishing Limited, 2019.
12. Grünewald, Philipp. *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmenssanierung*. Mohr Siebeck, 2015.
13. Henckel, Wolfram ir kt. *Insolvenzordnung – Grosskommentar*. De Gruyter, 2004.
14. Hess, Harold. *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden*. C. F. Müller Verlag, 2007.

15. Hess, Harold. *Insolvenzrecht: Großkommentar in zwei Bänden*. C. F. Müller Verlag 2013
16. Holzhammer, Richard. *Österreichisches Insolvenzrecht: Konkurs und Ausgleich*. Springer-Verlag, 1996.
17. Hostinský, Jan. *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu*. Ostrava: Key Publishing, 2009.
18. Jackson, H. Thomas, Scott, E. Robert. „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor’s Bargain“. *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204.
19. Jackson, H. Thomas. „Bankruptcy, Non-bankruptcy Entitlements, and the Creditors’ Bargain“. *The Yale Law Journal*. 91 (1982): 857-907.
20. Jackson, H. Thomas. *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*. Harvard University Press, 1986.
21. Jaeger, Ernst. *Insolvenzordnung Grosskommentar*. De Gruyter, 2018.
22. Jokubauskas, Remigijus, Kirkutis, Mykolas, Višinskis, Vigintas. „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“. *Jurisprudencija* 27(1) (2020): 166-186.
23. Jokubauskas, Remigijus, Kirkutis, Mykolas. „Representation of Creditors in Corporate Bankruptcy Proceedings“. *Socrates*, 1(6) (2020):24-29.
24. Jokubauskas, Remigijus, Świerczyński, Marek. Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law. *Global Journal of Comparative Law* 9(1) (2020): 1-16.
25. Jokubauskas, Remigijus, Świerczyński, Marek. Is revision of the council of Europe guidelines on electronic evidence already needed?. *Utrecht Law Review* 16(1) (2020): 13-20.
26. Jokubauskas, Remigijus. „Alternative dispute resolution in insolvency disputes“. *Societal studies* 9(2) (2017): 244-265.
27. Jokubauskas, Remigijus. „Dokumentų įteikimas tarpvalstybinėse civilinėse bylose“. *Jurisprudencija* 26(1) (2019): 157-177.
28. Jokubauskas, Remigijus. „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“. *Teisė* 113 (2019): 108-122.
29. Jokubauskas, Remigijus. Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese. *Teisė* 112 (2019): 203-216.
30. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus, 2007.
31. Kavalnė, Salvija ir kt. *Bankroto teisė, Pirmoji knyga*. Justitia, 2009.
32. Lawrence J. Westbrook ir kt. *A Global View of Business Insolvency Systems*. Martinus Nijhoff Publishers, 2010.
33. Levinthal, Louis Edward. „The Early History of Bankruptcy Law“. *University of Pennsylvania Law Review* 66(5/6) (1918): 223-250.
34. Levinthal, Louis Edward. „The Early History of English Bankruptcy“. *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20.
35. Longhofer, D. Stanley, Peters R. Stephen. „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“. *American Law and Economic Review*, 6(2) (1999).
36. Lubben, J. Stephen. *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law*. Cambridge University Press, 2018.

37. M. Harner, Michelle, Marincic, Jamie J. „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors’ Committees in Business Reorganizations“. *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810.
38. Mačys, Vladas. Civilinio proceso paskaitos. Teisių fakulteto leidinys, 1924.
39. Madaus, Stephen. „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“. *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.
40. Madaus, Stephen. *Der Insolvenzplan*. Mohr siebeck, 2011.
41. Mahdalová, Silvie. *Evporské insolvenční právo– aktuální trendy, výzvy a budoucnost*. Iuridica Editio Scientia, 2016.
42. Mikelėnas, Valentinas. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997
43. Mikuckienė, Vilija. „Bankroto proceso samprata“. *Jurisprudencija* 7(109) (2008): 30-38.
44. Mikuckienė, Vilija. „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“. *Jurisprudencija* 77(69) (2005): 33-40.
45. Mikuckienė, Vilija. Bankroto bylų nagrinėjimo teisme ypatumai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė 01S). Vilnius, 2007.
46. Moravec, Tomáš, Hásov, Jiřina. *Insolvenční řízení*. C. H. Beck, 2013.
47. Norkus, Rimvydas. „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“. *Jurisprudencija* 57(49) (2004): 82-94.
48. Obenchain, Roland. „The Roman Law of Bankruptcy“. *The Notre Dame Lawyer*, 3(4) (1928): 169-200.
49. Olivares-Caminal, Rodrigo. „Creditor Equality, Secured Transactions, And Systemic Risk: A Complex Trilemma“. *Law and contemporary problems* 81 (2018): 81-107.
50. Schillig, Michael. „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“. *Journal of Corporate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38.
51. Skeel Jr. A. David. „The Empty Idea of “Equality of Creditors”“. *University of Pennsylvania Law School* 166 (2018): 699-744.
52. Świerczyński, Marek, Jokubauskas, Remigijus. „Electronic Evidence in Intellectual Property Disputes under the Council of Europe’s Guidelines“. *Masaryk University Journal of Law and Technology* 14(2) (2020): 303-319.
53. Tomasic, Roman. „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“. *Insolvency Law Journal* 14 (2006): 173-187.
54. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija*. Justitia, 2004.
55. Vėlyvis, Stasys, Mikuckienė, Vilija. „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“. *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297.
56. Višinskis, Vigintas, Jokubauskas, Remigijus. „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“. *Jurisprudencija* 26(2) (2019): 442-456.
57. Wagner, Philipp. „Insolvency and Arbitration: A Pleading for International Insolvency Law“. *Dispute Resolution International* 5(2) (2011): 189-201.
58. Wessels, Johannes Wilhelmus. *History of the Roman-Dutch Law*. Lawbook Exchange, Ltd., 2005.
59. Zimmermann, Josef Walter. *Grundriss des Insolvenzrechts*, C.F. Müller, 2015.

3. Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismas

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1975 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *Goldner prieš Jungtinę Karalystę* Series A. no. 18.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje *McElhinney prieš Airiją*, pareiškimo Nr. 31253/96.
3. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. spalio 19 d. sprendimas byloje *Roche prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 32555/96
4. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Nejdet Šahin ir Perihan Šahin prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 13279/05.
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Stanev prieš Bulgariją*, pareiškimo Nr. 36760/06
6. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gegužės 25 d. sprendimas byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*, pareiškimo Nr. 53723/13.
7. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Zubac prieš Kroatiją*, pareiškimo Nr. 40160/12.
8. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Nait-Liman prieš Šveicariją*, pareiškimo Nr. 51357/07.

Užsienio valstybių teismų praktika

1. In re ABC Automotive Products Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 43731.
2. In re ABC Automotive Products Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 437.
3. In re ABC Automotive Products Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Pennsylvania. June 26, 1997 210 B.R. 43731 Bankr.Ct.Dec. 23.
4. In re AKF Foods, Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. New York. January 6, 1984 36 B.R. 2889 Collier Bankr.Cas. 2d 1421.
5. In re Anderson United States District Court, E.D. Virginia, Alexandria Division. August 30, 2006 349 B.R. 448.
6. In re B & W Tractor Co., Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. North Carolina. April 6, 1984 38 B.R. 61.
7. In re Breland United States Bankruptcy Court, S.D. Alabama, Southern Division. March 15, 2018 583 B.R. 787.
8. In re Diversified Capital Corp. United States Bankruptcy Court, C.D. California. July 14, 1988 89 B.R. 826.
9. In re Dow Corning Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, Northern Division. August 16, 1996 199 B.R. 896.
10. In re Enron Corp. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. June 21, 2002 279 B.R. 671.

11. In re Fas Mart Convenience Stores, Inc. United States Bankruptcy Court, E.D. Virginia, Richmond Division. August 8, 2001 265 B.R. 427.
12. In Re Johns-Manville Corp., 26 B.R. 919 (Bankr. S.D.N.Y. 1983) United States Bankruptcy Court, S.D. New York.
13. In re Mesta Mach. Co. United States Bankruptcy Court, W.D. Pennsylvania. June 30, 1986 67 B.R. 151.
14. In re Mesta Mach. Co. United States Bankruptcy Court, W.D. Pennsylvania. June 30, 1986 67 B.R. 151.
15. In re Microboard Processing, Inc. United States Bankruptcy Court, D. Connecticut. February 6, 1989 95 B.R. 283 Bankr. L. Rep. P 72, 681.
16. In re PWS Holding Corp. United States Court of Appeals, Third Circuit. September 18, 2002 28 F.3d 22444 Collier Bankr.Cas.2d 1647.
17. In re Residential Capital, LLC United States Bankruptcy Court, S.D. New York. October 23, 2012 480 B.R. 55057 Bankr.Ct.Dec. 37.
18. In re Rickel & Associates, Inc. United States Bankruptcy Court, S.D. New York. January 28, 2002 272 B.R. 74.
19. In re SPM Mfg. Corp. United States Court of Appeals, First Circuit. January 21, 1993 984 F.2d 130561.
20. In re Structurlite Plastics Corp. United States Bankruptcy Court, S.D. Ohio, Eastern Division. July 28, 1988 91 B.R. 813.
21. In re Venturelink Holdings, Inc. United States Bankruptcy Court, N.D. Texas, Dallas Division. September 2, 2003 299 B.R. 420.
22. Matter of Gusam Restaurant Corp. United States Bankruptcy Court, E.D. New York. August 30, 1983 32 B.R. 832.
23. Mirant Americas Energy Marketing, L.P. v. Official Committee of Unsecured Creditors of Enron Corp. United States District Court, S.D. New York. October 10, 2003.
24. Official Committee of Unsecured Creditors of Apex Global Information Services, Inc. v. Qwest Communications Corp. United States District Court, E.D. Michigan, Southern Division. April 14, 2009 405 B.R. 234.
25. Pepper v. Litton Supreme Court of the United States. December 4, 1939 308 U.S. 29560 S.Ct. 238.
26. United States Bankruptcy Court Southern District of New York In re: AGROKOR d.d., et. al. Case No. 18-12104.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas byloje Nr. 26/07.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2005.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-286/2007.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228/2008.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2008.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-467/2008.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-259/2009.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369/2009.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-58/2009.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2009.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2010.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2010.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-56/2010.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2010.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2011.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-537/2011.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje bylos Nr. 3K-3- 447/2011.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141/2012.

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2012.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-122/2012.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-254/2012.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2012.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2012.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2012.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2013.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-711/2013.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-630/2013.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-456/2013.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-129/2013.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2013.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-468/2013.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233/2014.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-120/2014.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-414/2014.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2014.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-49/2014.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2014.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-684/2015.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-638-464/2015.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316-686/2016.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-277-313/2016.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195- 219/2017.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-313/2017.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115- 915/2017.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-253- 219/2017.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234- 469/2017.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-484- 219/2017.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114-378/2017.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-432- 313/2017.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423-687/2018.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-179- 969/2018.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-442- 313/2018.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-915/2018.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-15-916/2018.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-378/2019.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187- 969/2019.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181- 219/2019.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357- 313/2019.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-370- 248/2019.

66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372-219/2019.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-267-611/2019.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-286-313/2019.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-23-916/2019.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81-916/2019.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-333-823/2020.

Lietuvos apeliacinis teismas

1. Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-586/2004.
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-224/2005.
3. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-380/2007.
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-719/2007.
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-527/2007.
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-195/2008.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-863/2008.
8. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-553-2/2008.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-593/2008.
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-771/2008.
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-463/2009.
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-314/2009.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-825/2010.
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-477/2010.

15. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-393/2010.
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1559/2010.
17. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-723/2010.
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1689/2010.
19. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-733/2010.
20. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1122/2010.
21. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1018/2011.
22. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1792/2011.
23. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1452/2011.
24. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-239/2004.
25. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2052/2011.
26. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2065/2011.
27. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugpjūčio 18 d. nutartyje civilinėje byloje 2-1986/2011.
28. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2279/2011.
29. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2299/2011.
30. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-105/2012.
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2463/2011
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-894/2012;
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-652/2012.
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1684/2012.
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1446/2012.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1438/2012.

37. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1438/2012.
38. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-387/2012.
39. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-458/2012.
40. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-620/2012.
41. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402/2012.
42. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1287/2012.
43. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1392/2012.
44. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1379/2012.
45. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1356/2012.
46. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-850/2012.
47. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1087/2012.
48. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-50/2012.
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-39/2012.
50. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-133/2012.
51. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-108/2012.
52. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1253/2012.
53. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-570/2012.
54. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-300/2012.
55. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374/2013.
56. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2740/2013.
57. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-997/2013.
58. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1100/2013.
59. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1855/2013.
60. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1809.
61. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1995/2013.
62. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1953/2013.

63. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2041/2013.
64. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2265/2013.
65. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 3 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2014/2013.
66. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-222/2013.
67. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-89/2013.
68. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-422/2013.
69. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2266/2013.
70. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2462/2013.
71. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-863/2013.
72. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-588/2013.
73. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-354/2013.
74. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-901/2013.
75. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-956/2014.
76. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-836/2014.
77. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-903/2014.
78. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-738/2014.
79. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-115/2014.
80. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-501/2014.
81. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2084/2014.
82. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1990/2014.
83. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1264/2014.
84. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1219/2014.
85. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1304/2014.
86. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1366/2014.

87. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1494/2014.
88. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1642/2014.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1687/2014.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1678/2014.
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1397/2014.
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1464/2014.
93. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-231/2014.
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-73/2014.
95. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1772/2014.
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1884/2014
97. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1812/2014.
98. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1663/2014.
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1764/2014.
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-291/2014
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-267/2014.
102. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-499/2014.
103. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-388/2014 .
104. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-611-183/2015.
105. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-780-180/2015.
106. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1039-330/2015.
107. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2-1495-407/2015.
108. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-485-180/2015.

109. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-638-464/2015.
110. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-178/2015.
111. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-913-381/2015.
112. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247-180/2015.
113. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1318-381/2015.
114. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1127-236/2015.
115. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1223-241/2016.
116. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-329-178/2016.
117. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1021-241/2016.
118. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1941-330/2016.
119. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1850-407/2016.
120. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2087-241/2016.
121. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2002-330/2016.
122. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-525-381/2016.
123. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-736-370/2016.
124. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-623-370/2016.
125. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1861-798/2016.
126. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2090-370/2016.
127. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1586-302/2016.
128. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1739-823/2016.
129. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1440-823/2016.
130. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2-110-302/2016.

131. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-208-330/2016.
132. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1765-330/2016.
133. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1652-823/2016.
134. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-355-330/2016
135. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-415-241/2016.
136. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-546-302/2016.
137. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-794-823/2017.
138. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-880-157/2017.
139. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1914-370/2017.
140. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1928-823/2017.
141. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-2083-381/2017.
142. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1901-407/2017.
143. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1812-381/2017.
144. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1164-3 30/2017.
145. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1517-798/2017.
146. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1562-381/2017
147. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-166-241/2017.
148. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1622-381/2017.
149. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402-381/2017.
150. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-271-330/2017.
151. Lietuvos apeliacinis teismo 2017 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-2077-381/2017.
152. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1356-330/2017.

153. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-762-330/2018
154. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-806-823/2018.
155. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-797-823/2018.
156. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-961-381/2018.
157. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-925-823/2018.
158. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1775-553/2018.
159. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1878-241/2018.
160. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1880-241/2018.
161. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-514-381/2018.
162. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-566-823/2018.
163. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-590-330/2018.
164. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-613-241/2018.
165. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-588-798/2018.
166. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1582-464/2018.
167. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1056-381/2018.
168. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1126-823/2018.
169. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugpjūčio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1425-823/2018.
170. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1266-180/2018.
171. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-241/2018.
172. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1635-330/2018.
173. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1413-330/2018.
174. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1438-407/2018.

175. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1478-330/2018.
176. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-356-370/2018
177. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-491-381/2018.
178. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-482-798/2018.
179. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-682-823/2018.
180. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1691-781/2019.
181. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-330-781/2019.
182. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-355-823/2019.
183. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1591-553/2019.
184. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1615-450/2019.
185. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-835-241/2019.
186. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1324-516/2019.
187. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-37-370/2019.
188. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35-464/2019.
189. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-260-798/2019.
190. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-119-823/2019.
191. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-138-823/2019.
192. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-147-798/2019.
193. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1519-781/2019.
194. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-972-241/2019.
195. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-83-241/2019.
196. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-256-553/2019.

197. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-197-407/2019
198. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-271-798/2019.
199. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-231-241/2019.
200. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-315-798/2020.
201. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-202-241/2020.
202. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-267-450/2020.
203. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1593-241/2020.
204. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-609-241/2020.
205. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-431-881/2020.
206. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugpjūčio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1287-450/2020.
207. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374-241/2020.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Remigijus Jokubauskas

KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ
TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS
ĮMONIŲ BANKROTO PROCESSE

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2021

Daktaro disertacija rengta 2016–2021 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Moksliniai vadovai:

doc. dr. Salvija Mulevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001), 2019–2021 m.;
prof. dr. Rimvydas Norkus (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001), 2016–2019 m.

Daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. dr. Virginijus Bitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

prof. dr. Simona Drukteinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
doc. dr. Lina Mikalonienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
habil. dr. Felix Steffek (Kembridžo universitetas, Jungtinė Karalystė, socialiniai mokslai, teisė, S 001);
doc. dr. Dalia Vasarienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Daktaro disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2021 m. birželio 4 d. 14 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 auditorijoje.
Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius.

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2021 m. gegužės 4 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius), Mykolo Romerio universiteto bibliotekoje (Ateities g. 20, Vilnius) ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje (K. Donelaičio g. 52, Kaunas).

KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS ĮMONIŲ BANKROTO PROCESĖ

SANTRAUKA

Tyrimo problematika. Kreditoriai yra įmonių bankroto proceso dalyviai.⁷⁹⁶ Neatsitiktinai kai kuriose valstybėse įmonių bankroto teisė vadinama *concursum* teise (pavyzdžiui, germaniškose bankroto teisės sistemose vartojama *Konkursrecht* sąvoka⁷⁹⁷). Žodis *concursum*, išverstas iš lotynų kalbos, reiškia susirinkimą, susitikimą. Taip pripažįstama, kad įmonių bankrotas nėra individualus skolininko ir pavienio kreditoriaus ginčas, bet skolininko ir jo kreditorių kaip visumos teisinis santykis ir skolininko nemokumo problemų sprendimas yra siejamas su suinteresuotų asmenų susirinkimu ir bendrų (kolektyvinių) sprendimų priėmimu.⁷⁹⁸ Taigi nors iki bankroto proceso pradžios skolininką ir jo kreditorius sieja atskiri, individualūs prievoliniai teisiniai santykiai, šio proceso pradžia reiškia, kad minėti teisiniai santykiai pasikeičia į kolektyvinį teisinį santykį tarp skolininko ir jo kreditorių. Įmonių nemokumo problemos gali būti sprendžiamos bankroto ir restruktūrizavimo būdais, tačiau šiame darbe nagrinėjamas tik kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas įmonių bankroto procese.

Įmonių bankroto proceso kolektyvinį pobūdį patvirtina šie pagrindiniai aspektai. Pirmia, įmonių bankroto procese yra nagrinėjami ir tenkinami visų skolininko kreditorių finansiniai reikalavimai, atsiradę iki bankroto proceso pradžios. Antra, bankroto procese taikomas bylų akumuliacijos principas (lot. *vis attractiva concursus*), reiškiantis, kad visų kreditorių reikalavimų pagrįstumas yra svarstomas tik bankroto bylą nagrinėjančiame teisme.⁷⁹⁹ Trečia, individualių kreditorių turimų reikalavimų vykdymas įprastai sustabdomas. Ketvirta, bankroto procesas yra nukreiptas į maksimaliai naudingų sprendimų suinteresuotiems asmenims priėmimą veiksmingai administruojant ir realizuojant įmonės turtą ir siekiant kuo didesne apimtimi patenkinti kreditorių reikalavimus.

Kita vertus, kolektyvinis bankroto proceso pobūdis nėra absoliutus. Pirmia, po bankroto proceso pradžios kai kurie kreditoriai naudojami iki jo turėtomis teisėmis (pavyzdžiui, kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrintas įkeitimo teise, šią teisę išsaugo,⁸⁰⁰ kreditoriai, kurių reikalavimas užtikrintas finansiniu užtikrinimu, iš esmės savo reikalavimo teisę įgyvendina pagal specialų teisinį reglamentavimą⁸⁰¹). Antra, įstatyme

⁷⁹⁶ CPK 37 straipsnis; JANĮ 19 straipsnio 4 dalis, 41 straipsnis.

⁷⁹⁷ Richard Holzhammer, *Österreichisches Insolvenzrecht: Konkurs und Ausgleich* (Springer-Verlag, 1996).

⁷⁹⁸ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁷⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-280/2014.

⁸⁰⁰ JANĮ 94 straipsnio 1 dalis.

⁸⁰¹ JANĮ 1 straipsnio 6 dalis; Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas.

nustatytos individualios kreditorių teisės, kurias jie gali įgyvendinti savarankiškai, nepasiekę susitarimo su kitais kreditoriais.⁸⁰² Be to, teismų praktikoje pripažįstamos ir tiesiogiai įstatyme nenustatytos individualios kreditorių teisės. Pavyzdžiui, išimtiniais atvejais kreditoriui suteikiama teisė reikšti tiesioginį ieškinį, kai reikalavimas kyla iš individualių deliktinių teisiųjų santykių (generalinis deliktas) arba įmonės bankrotas pripažįstamas tyčiniu.⁸⁰³ Kreditorius turi teisę įprastai naudotis visais civilinės teisės gynybos būdais ir vykdymo procesu, siekdamas patenkinti reikalavimą. Todėl, kol skolininkas yra mokus, teisiniu reglamentavimu turėtų būti suteikiama efektyvi galimybė kreditoriams gauti iš skolininko mokėjimus ar kitą prievolių vykdymą.⁸⁰⁴

Toks bankroto proceso pobūdis lemia, kad kreditoriai bankroto procese turi individualias ir kolektyvines teises (teises, suteiktas kreditorių susirinkimui). Atitinkamai tokių teisių įgyvendinimas yra individualus arba kolektyvinis.

Individualus kreditorių teisių įgyvendinimas reiškia, jog kiekvienas kreditorius turi galimybę įgyvendinti savo teises individualiai, nederindamas savo pasirinktų teisiųjų gynybos priemonių su kitais kreditoriais. Taigi kreditorius iš esmės yra civilinės bylos, kurioje sprendžiamas įmonės nemokumo ginčas, dalyvis ir įgyvendina CPK, JANĮ ir kituose teisės aktuose įtvirtintas teises savo nuožiūra. Tačiau kolektyvinis bankroto proceso pobūdis kelia klausimų, ar kreditoriaus teisė pasirinkti teisiųjų gynimo būdus neturi būti derinama ir su kitų bankroto proceso dalyvių (kreditorių) interesais.

Kolektyvinis kreditorių teisių įgyvendinimas lemia, kad visi kreditoriai kolektyvines teises įgyvendina kartu, balsuodami kreditorių susirinkime. Tokiu būdu kreditorių teisiųjų įgyvendinimas yra kreditorių (daugumos) bendras susitarimas, konsensusas. Nors toks kreditorių teisiųjų įgyvendinimo skirstymas *expressis verbis* įstatyme neįtvirtintas, jis kyla iš individualių ir kolektyvinių kreditorių teisiųjų skirstymo bei įmonių bankroto proceso tikslų. Problemų dėl kreditorių individualių ir kolektyvinių teisiųjų įgyvendinimo kyla taikant ne tik specialias įmonių nemokumo procesą reglamentuojančias nuostatas, bet ir CPK, kadangi įmonių bankroto bylos nagrinėjamos civilinio proceso tvarka.⁸⁰⁵

Apibendrinant galima teigti, kad įmonių bankroto procese kreditorių turimos teisės pagal objektą ir jų įgyvendinimo pobūdį gali būti skirstomos į tris grupes:

- individualias kreditorių teises, kurias kreditoriai įgijo iki bankroto proceso pradžios ir jas išlaikė;
- individualias kreditorių teises, kurias jie įgijo po bankroto proceso pradžios ir kurios įgyvendinamos individualiai;
- kolektyvines kreditorių teises, kurias jie įgijo po bankroto proceso pradžios ir kurios įgyvendinamos kolektyviai.

⁸⁰² JANĮ 43 straipsnis.

⁸⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114-378/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-115-915/2017; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017.

⁸⁰⁴ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸⁰⁵ JANĮ 15 straipsnio 2 dalis.

Efektyvus kreditorių teisių įgyvendinimas leidžia užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą. Šis poreikis yra grindžiamas ekonominėmis ir socialinėmis priežastimis, teisių įgyvendinimo suderinamumo poreikiu. Pripažįstama, kad nesant koordinavimo mechanizmo (angl. *coordination mechanism*) tarp kreditorių, jie gali delsti įgyvendinti savo teises, o kiti kreditoriai tiesiog atsisakyti savo teisių įgyvendinimo.⁸⁰⁶ Todėl įmonių nemokumo teisė turėtų užtikrinti veiksmingą kreditorių teisių įgyvendinimo mechanizmą.⁸⁰⁷

Atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, jame dalyvaujančių asmenų skirtingus interesus, kyla klausimų, kaip turi būti įgyvendinamos kreditorių kolektyvinės teisės siekiant užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą? Kodėl kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas galimas priimant sprendimus tik kreditoriams atstovaujančiuose organuose (kreditorių susirinkimas ir komitetas)? Kokios socialinės ir ekonominės priežastys lemia, kad kreditoriams atstovaujančio (-ių) organo (-ų) sudarymas yra būtinas, nepaisant teismo aktyvumo tokiose bylose, nemokumo administratoriaus dalyvavimo ir kreditorių interesų apsaugos priemonių (pavyzdžiui, skolininko prievolių vykdymo sustabdymas, draudimas kreditoriams įvykdyti savo reikalavimus, kreditorių eilių sudarymas, vienos kreditorių sąskaitos sudarymas ir pan.)? Kokią bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo kontrolę atlieka teismas? Kokios šios kontrolės ribos ir kada ji turi būti atliekama? Ar teismas gali (turi) įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą jiems neįgyvendinant kolektyvinių teisių ar netinkamai jas įgyvendinant?

Įmonių bankroto procese tenkinami ne atskirų, bet visų skolininko kreditorių interesai, todėl bankroto teisėje turi būti nustatytas mechanizmas, kuris leistų suderinti kreditorių interesus ir kolektyviai spręsti esminius bankroto proceso klausimus. Todėl neatsitiktinai šio proceso metu kyla kolektyvinių kreditorių interesų atstovavimo centralizavimo poreikis.

Šiame darbe analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problema bei siekiama nustatyti, kaip šių teisių įgyvendinimas turi būti suderintas su bankroto proceso veiksmingumo reikalavimu.

Tyrimo aktualumas. Šio darbo aktualumą atskleidžia toliau nurodytos ekonominės, socialinės ir teisinės priežastys, susijusios su įmonių bankroto proceso problemomis ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu šiame procese.

Pirma, Lietuvoje per pastaruosius kelis dešimtmečius besiformuojanti įmonių nemokumo teisės sistema ir nemokumo kultūra nėra stabili ir nemokumo proceso reglamentavimas yra dažnai keičiamas. Įmonių bankrotas kaip įmonių finansinių sunkumų sprendimo būdas pripažintas 1992 m. rugsėjo 15 d. priėmus Lietuvos Respublikos

⁸⁰⁶ Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law (EU publications, 2017), 25 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-09]
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2bb5fd98-6065-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>

⁸⁰⁷ Commission staff working document Feedback Statement on the Green Paper “Building a Capital Markets Union” Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Action Plan on Building a Capital Markets Union SWD/2015/0184 final (EU publications, 2015). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-05-12]
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c84858aa-677f-11e5-9317-01aa75ed71a1/language-en>

įmonių bankroto įstatymą.⁸⁰⁸ Specifinės bankroto procedūros buvo nustatytos įmonėms, perdirbančioms žemės ūkio produkciją.⁸⁰⁹ Vėliau įmonių bankroto procesą reglamentavo 1997 m. birželio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas.⁸¹⁰ Pažymėtina, kad dar iki šių įstatymų priėmimo buvo siekiama sukurti teisinę sistemą, kurioje būtų pripažįstamas įmonių veiklos gavinimas. Pavyzdžiui, dar 1999 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė pripažino, kad Lietuvos teisėje turi būti sudarytos palankesnės sąlygos skatinti verslą ir investicijas, išsaugoti turimas darbo vietas ir kurti naujas, taip pat didinti gyventojų užimtumą, efektyvias įmonių mokymo atkūrimo sąlygas.⁸¹¹ 2001 m. kovo 20 d. buvo priimti ĮBĮ ir ĮRĮ. Taigi tuo pačiu metu įstatymų leidėjas priėmė du esminius teisės aktus, skirtus įmonių nemokumo problemoms spręsti. Šiais teisės aktais iš esmės pradėta formuoti kompleksinė įmonių nemokumo teisės sistema Lietuvoje ir įmonių gavinimo kultūra.

Iki pripažinimo negaliojančiu ĮBĮ buvo keičiamas net 39 kartus. Be to, neretai buvo keičiamos ne pavienės normos, bet atskiri bankroto proceso institutai. Tokie dažni įstatymo pakeitimai sukeldavo neaiškumą, kuriuos turėjo spręsti teismų praktika.

Nauja įmonių nemokumo (bankroto ir restruktūrizavimo) proceso reforma buvo atlikta 2019 m. birželio 13 d. priėmus JANĮ (įsigaliojo 2020 m. sausio 1 d.), kuris reformavo įmonių nemokumo procesą, pakeisdamas iki tol galiojusius ĮBĮ ir ĮRĮ.

Tačiau, autoriaus nuomone, naujasis įmonių bankroto proceso reglamentavimas (įskaitant ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo institutą) buvo priimtas nevysiškai atsižvelgus į iki jo priėmimo suformuotą teismų praktiką ir bankroto teisės doktriną. Iš esmės būtent teismų praktika įmonių bankroto (kaip ir restruktūrizavimo) procese iki JANĮ priėmimo buvo esminis teisės šaltinis, leidęs susisteminti šiuos teisinius santykius, vystyti įmonių bankroto teisės sistemą.⁸¹² Iš JANĮ parengiamųjų darbų (visų pirma aiškinamojo rašto) nėra aišku, ar šio akto rengėjai atsižvelgė į iki tol formuotą jau gana nuoseklią teismų praktiką.⁸¹³ Toks teisinio reglamentavimo pakeitimas paliko neatsakytus klausimus, kaip ir kokia apimtimi turi būti taikoma iki JANĮ priėmimo suformuota teismų praktika.

Nepaisant nurodytos JANĮ priėmimo problematikos, teisės stabilumo ir teisinio tikrumo principų, būtų nepagrįsta, kad iki JANĮ priėmimo kelis dešimtmečius formuota teismų praktika būtų pamiršta ir nebetaikoma. Pirma, teisės aiškinimo stabilumo ir formuojamos teismų praktikos nuoseklumo užtikrinimas kyla iš Konvencijos 6 straipsnio (teismų praktikos vienodumo ir stabilumo reikalavimai)⁸¹⁴, konstitucinės

⁸⁰⁸ 1992 m. rugsėjo 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. I-2880.

⁸⁰⁹ 1993 m. liepos 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos įstatymas dėl įmonių, perdirbančių žemės ūkio produkciją, bankroto laikinosios tvarkos Nr. I-227.

⁸¹⁰ 1997 m. birželio 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. VIII-270.

⁸¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 21 d. nutarimas Nr. 629.

⁸¹² Teismų praktikos stabilumo ir nuoseklumo užtikrinimo poreikis pripažįstamas ir JANĮ parengiamuosiuose darbuose. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2019 m. gegužės 8 d. išvada Nr. 102-P-25.

⁸¹³ 2018 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIII-P-2777.

⁸¹⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Nejdet Şahin ir Perihan Şahin prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 13279/05.

doktrinos⁸¹⁵ bei Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalies. Antra, autoriaus nuomone, JANĮ priėmimas nėra siejamas su ekonominių ar teisinių santykių pasikeitimu, todėl anksčiau suformuota teismų praktika lieka aktuali. Tačiau iki JANĮ įsigaliojimo formuota teismų praktika turėtų būti taikoma tiek, kiek ji suderinama su JANĮ nuostatomis. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, autorius šiame darbe remiasi iki JANĮ priėmimo suformuota teismų praktika, aiškindamas ĮBĮ normas, kiek ji suderinama su nauju JANĮ reglamentavimu. Šiame darbe apžvelgiama ir įmonės bankroto proceso raida per pastaruosius kelis dešimtmečius. Teismų praktikos, suformuotos taikant ĮBĮ, taikymo problemos aptariamios teisės doktrinoje.⁸¹⁶

Antra, įmonių bankroto procesų skaičius Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Lietuvoje yra didelis ir iš esmės auga. Remiantis naujausiais duomenimis, kiekvienais metais Europos Sąjungoje bankrutuoja apie 200 000 įmonių ir dėl to darbo netenka apie 1,7 mln. darbuotojų.⁸¹⁷ Lietuvoje bankroto procesų skaičius nėra pastovus ir nuolat kinta:

1 lentelė. Bankroto procesų skaičius⁸¹⁸

Metai	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bankroto procesų skaičius	1 686	1 986	2 741	2 978	2 091	1 609

Šio darbo tikslas nėra nustatyti bankroto procesų skaičiaus didėjimo priežastis. Neabejotina, kad įmonių bankroto procesų skaičius yra glaudžiai susijęs ne tik su vidinėmis įmonių valdymo problemomis, bet ir priklauso nuo išorinių rinkos pokyčių ir kontrahentų bei tiekėjų stabilumo (mokumo), ekonominių santykių kaitos. Įmonių bankroto procesų skaičiaus didėjimo priežastys reikalauja atskiro tyrimo, kuris nėra šio darbo dalykas. Tačiau didelis (ir, svarbiausia, nuoseklus) įmonių bankroto procesų skaičius pastaruju metu leidžia spręsti, kad bankrotas yra vyraujantis įmonių nemokumo problemų sprendimo būdas. Atitinkamai tai reišia, kad kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese analizė atliekama laiku ir yra reikalinga. Taip pat būtent įmonių bankroto bylose yra daug ginčų šio proceso metu, paduodami atskirieji skundai. Praktikoje nemaža šių ginčų dalis yra susijusi su kreditorių teisių įgyvendinimu (pavyzdžiui, ginčijamas kreditoriaus finansinis reikalavimas, kreditorių susirinkimo sprendimas ir pan.). Veiksmingas šių ginčų bankroto proceso metu sprendimas ir efektyvi teismo kontrolė gali užtikrinti greitesnį ir ekonomiškesnį bankroto procesą.

⁸¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas byloje Nr. 33/03; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas byloje Nr. 26/07.

⁸¹⁶ Tamošiūnienė, E. ir kt., „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 2020, 116: 24-35.

⁸¹⁷ Factsheet – A modern and streamlined approach to business insolvency (Europos Komisija, 2019). [interaktyvus] [žiūrėta 2019-08-24].
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_a_modern_and_streamlined_approach_to_business_insolvency.pdf

⁸¹⁸ Tarnybos 2020 m. gegužės 20 d. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio–kovo mėn. apžvalga Nr. (6.13)D4-710 [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-14]
<http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-I-ketv.pdf>

Trečia, Lietuvoje įmonių bankroto procesas pasižymi tuo, kad dažniausiai jis yra pradedamas mokesčių administratorių (SODRA, VMI) prašymu, o kiti kreditoriai bankroto procesu naudojami retai:

2 lentelė. Bankroto procesą inicijuojantys subjektai⁸¹⁹

Bankroto procesą inicijuojantis subjektas	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SODRA	26 %	29 %	49 %	50 %	51 %	40 %
VMI	9 %	28 %	18 %	18 %	19 %	15 %
Kiti kreditoriai	36 %	21 %	15 %	12 %	6 %	15 %
Kiti asmenys	29 %	22 %	18 %	20 %	24 %	30 %

Taigi įmonių bankroto procese susiklostė situacija, kai bankroto procesą dažniausiai inicijuoja viešojo administravimo subjektai, o bankroto procesas tapo viešojo administravimo institucijų teisine priemone gauti reikalavimo patenkinimą.

Šiame darbe analizuojama kreditorių aktyvumo problema ir tai, koks teisinio reglamentavimo modelis galėtų paskatinti aktyvesnę kreditorių dalyvavimą bankroto procese. Akivaizdus kitų, ne viešųjų kreditorių (mokesčių administratorių), pasyvumas inicijuojant skolininko bankroto procesus rodo ir kreditoriaus teisių įgyvendinimo problematiką (neigiamą kreditorių požiūrį į šio proceso perspektyvumą). Jei kreditoriai nesiekia naudotis bankroto procesu (jį inicijuoti), vadinasi, jie nelaiko šio proceso pakankamai efektyviu ir teisiškai ir (ar) ekonomiškai naudingu. Autoriaus nuomone, kreditorius, vertindamas bankroto proceso perspektyvas, trukmę, galimybę atgauti savo reikalavimą, sieks savo reikalavimo teisę į skolininką įgyvendinti kitais civilinės teisės gynybos būdais individualiai. Vienos iš kreditorių pasyvumo priežasčių ir gali būti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemos bei papildomų laiko ir finansinių sąnaudų reikalavimas šioms teisėms įgyvendinti.

Ketvirta, Lietuvos teisės doktrinoje įmonių bankroto procesui skiriama itin mažai dėmesio. Nors įmonių bankroto procesas pasižymi gausia teismų praktika, teisinio reglamentavimo kaita, dideliu bankroto procesų ir bylų skaičiumi, teisės doktrinoje kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemos iš esmės kol kas nėra nuosekliai, sistemiškai analizuotos.

Mokslinis tyrimo naujumas ir jo reikšmė. Užsienio valstybių įmonių bankroto teisės doktrinoje kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese klausimams yra skiriama dėmesio, tačiau šios disertacijos autoriui nėra žinoma tyrimų, kuriuose būtų detalai, konkrečiai analizuojama būtent kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese problema.

Iš esmės pagrindinis teisės šaltinis, kuriame apžvelgiamas įvairių šalių teisinis regla-

⁸¹⁹ Tarnybos 2020 m. gegužės 20 d. [įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų 2019 m. sausio–kovo mėn. apžvalga Nr. (6.13)D4-710 [interaktyvus] [žiūrėta 2020-06-14]. <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2020-05-18Nemokumo-APZVALGA2020-I-ketv.pdf>

mentavimas šia tema, yra UNCITRAL nemokumo taisyklės, kuriose aptariama kreditorių padėtis, teisių įgyvendinimo problematika, kolektyviniams kreditorių interesams atstovaujantys subjektai. Tačiau UNCITRAL nemokumo taisyklės parengtos dar 2004 m., todėl nors jose padarytos išvados yra svarbios, teisinio reglamentavimo pakeitimai, ekonominių santykių kaita lemia naujesnės analizės poreikį. Kita vertus, įstatymų leidėjas rėmėsi šiuo teisės aktu rengdamas JANĮ, todėl autorius šiame darbe naudojami minėtame akte nurodytais įmonių bankroto proceso tobulinimo pasiūlymais.

Lietuvos teisės doktrinoje šioje disertacijoje atliktas tyrimas yra pirmas. Tam tikri šiame darbe nagrinėjami klausimai yra aptariami teisės doktrinos darbuose.⁸²⁰ Sisteminė kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematikos analizė Lietuvos teisės doktrinoje nėra atlikta. Tačiau analizuojant įmonių nemokumo proceso veiksmingumo problemą paminėtina Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. parengta valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“⁸²¹.

Mokslinio tyrimo naujumą ir reikšmę patvirtina keli aspektai.

Pirma, kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas yra viena esminių praktinių įmonių bankroto proceso problemų, be to, jis tiesiogiai susijęs su bankroto proceso veiksmingumu. Šiame darbe pirmą kartą Lietuvos įmonių nemokumo teisės doktrinoje sistemškai analizuojami šių teisių įgyvendinimą reglamentuojantys nacionaliniai ir užsienio valstybių nemokumo teisės šaltiniai, teismų praktika. Atlikta analizė leis lyginamuoju metodu įvertinti užsienio valstybių teisinį reglamentavimą ir teismų praktiką nagrinėjamoje srityje, palyginti su Lietuvoje nustatytu teisiniu reglamentavimu. Todėl šis darbas galėtų būti naudingas įstatymų leidėjui tobulinant įmonių bankroto procesą reglamentuojančius teisės aktus, teismams juos aiškinant ir leistų užpildyti teisėkūros spragas šioje srityje.

Antra, nagrinėjamos temos aktualumą atskleidžia įmonių bankroto procesą reglamentuojančių teisės aktų kaita. Kelis dešimtmečius galiojanti įmonių nemokumo teisės sistema kinta ir nėra nuosekliai plėtojama. Tyrime siekiama apibendrinti praktines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas, susisteminti ir išanalizuoti formuojamą teismų praktiką.

Trečia, šiame darbe siūlomi būdai, kaip užtikrinti efektyvią, operatyvią kreditorių teisių įmonių bankroto procese įgyvendinimo sistemą bei skatinti kreditorius aktyviau įgyvendinti savo teises šiame procese, sumažinti laiko ir finansines sąnaudas, tobulinti kreditoriams atstovaujančių organų veiklą. Taip pat aptariamas kreditorių piktnaudžiavimas kolektyvinėmis teisėmis, jų netinkamas įgyvendinimas ir teismo kontrolė.

Tyrimo objektas – kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimo materialinius ir procesinius aspektus bei pateikti šio bankroto teisės instituto tobulinimo pasiūlymus siekiant užtikrinti veiksmingą bankroto procesą.

⁸²⁰ Vilija Mikuckienė, „Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese“, *Jurisprudencija* 77(69) (2005): 33–40; Rimvydas Norkus, „Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 57(49) 2004: 82–94; Salvija Kavalnė ir kt., *Bankroto teisė, Pirmoji knyga* (Justitia, 2009).

⁸²¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2014 m. lapkričio 25 d. valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-20-8-15 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“.

Tyrimo tikslui įgyvendinti keliami tokie uždaviniai:

1. Išnagrinėti bankroto kaip kolektyvinio proceso veiksmingumo užtikrinimo problemas ir atskleisti kreditoriaus padėtį įmonių bankroto procese.
2. Nustatyti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modelius bankroto procese bendrosios ir kontinentinės (civilinės) teisės sistemose.
3. Išanalizuoti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką ir pateikti šių teisių įgyvendinimo tobulinimo pasiūlymus atsižvelgiant į veiksmingo bankroto proceso tikslą.
4. Pateikti kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolės tobulinimo pasiūlymus, leisiančius užtikrinti veiksmingą bankroto procesą.

Tyrimų apžvalga. Tyrimui atlikti naudoti Lietuvos ir užsienio autorių teisės doktrinos šaltiniai. Tačiau autoriui nepavyko rasti teisės doktrinos darbų, skirtų tik sisteminei kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir įmonių bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimo analizei. Todėl šiame darbe naudojami teisės doktrinos šaltiniai yra susiję su įmonių bankroto proceso tikslais, principais, tvarka, kreditorių interesų apsauga ir jų teisių įgyvendinimu. Siekiant pateikti sisteminių įvairių šalių požiūrį į kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką, analizuojami įvairūs bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijos atstovų darbai. Analizuojamą teisės doktriną autorius skirsto į kelias kategorijas:

Pirma, *bankroto proceso raida ir bankroto proceso kolektyvinio pobūdžio problematika*. Šios temos analizuotos V. Finch,⁸²² L.E. Levinthal,⁸²³ C. Frade,⁸²⁴ S. J. Lubben,⁸²⁵ Th. H. Jackson,⁸²⁶ S. Deakin, V. Mollica, P. Sarkar,⁸²⁷ S. Madaus,⁸²⁸ S. Vėlyvio, V. Mikuckienės,⁸²⁹ R. Obenchain⁸³⁰ darbuose. Juose analizuojama bankroto teisės raida, pagrindiniai bankroto kaip kolektyvinio proceso požymiai, istorinis bankroto proceso perėjimas iš individualaus į kolektyvinį.

Antra, *kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo, kreditorių savivaldos organų problematika bendrosios teisės tradicijos valstybės*. Šios temos analizuotos Th. H. Jackson, R. E. Scott,⁸³¹ S. D. Longhofer, S. R. Peters,⁸³² Susan Block-Lieb,⁸³³ D. A. Skeel Jr.,⁸³⁴

⁸²² Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009).

⁸²³ Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20.

⁸²⁴ Catarina Frade, „Bankruptcy, stigma and rehabilitation“, *ERA Forum* 13 (2012): 45-57.

⁸²⁵ Stephen J. Lubben, *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law* (Cambridge University Press, 2018).

⁸²⁶ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986).

⁸²⁷ Simon Deakin, Viviana Mollica, Prabirjit Sarkar, „Varieties of creditor protection: insolvency law reform and credit expansion in developed market economies“, *Socio-Economic Review* 15(2) (2017): 359-384.

⁸²⁸ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸²⁹ Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297.

⁸³⁰ Roland Obenchain, „The Roman Law of Bankruptcy“, *The Notre Dame Lawyer* 3(4) (1928): 169-200.

⁸³¹ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor's Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204.

⁸³² Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284.

⁸³³ Susan Block-Lieb, „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“, *University of Illinois Law Review* 2 (2001): 503-560.

⁸³⁴ David A. Skeel Jr., „The Empty Idea of “Equality of Creditors”, *University of Pennsylvania Law School* 166(2018): 699-744.

P. C. Blain, D. Harrison O'Gawa,⁸³⁵ M. M. Harner, J. Marincic⁸³⁶ darbuose. Minėtos bankroto teisės problemos tyrinėtos kontinentinės teisės atstovų S. Madaus,⁸³⁷ M. Schillig,⁸³⁸ O. Couwenberg, S. J. Lubben,⁸³⁹ R. Olivares-Caminal,⁸⁴⁰ J. Lawrence Westbrook,⁸⁴¹ R. Tomasic⁸⁴² darbuose.

Trečia, *lyginamajai analizei* šiame darbe naudoti darbai, parengti įvairių užsienio valstybių teisės doktrinos atstovų, t. y. Vokietijos teisės doktrinos atstovų: W. Zimmermann,⁸⁴³ H. Hess,⁸⁴⁴ P. Grünwald,⁸⁴⁵ E. Jaeger,⁸⁴⁶; Čekijos teisės doktrinos atstovų: J. Hásová, T. Moravec,⁸⁴⁷ J. Hostinský,⁸⁴⁸ S. Mahdalová⁸⁴⁹. Šių autorių darbų analizė reikšminga siekiant lyginamuoju aspektu įvertinti pasirinktų valstybių bankroto teisės sistemas bei jas palyginti su Lietuvoje nustatytų kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modeliu.

Tyrimo metodologija. Nagrinėjant kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo įmonių bankroto procese problematiką naudotasi įprastais tokio pobūdžio tyrimams taikomais metodais.⁸⁵⁰

Istorinis metodas. Istorinis metodas naudojamas pirmajame darbo skyriuje apžvelgiant istorinę bankroto proceso ir kolektyvinių kreditorių teisių susiformavimo raidą. Taikant šį metodą atskleidžiama, kaip kito bankroto proceso samprata. Istorinis metodas leidžia suprasti kolektyvinių kreditorių teisių susiformavimą, reikšmę, socialinę ir ekonominę svarbą.

Lyginamasis metodas. Šis metodas yra vienas esminių, kadangi autorius atskleidžia sistemines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas analizuodamas pasirinktą šio srities reglamentavimą ir teismų praktiką atitinkamose bendrosios ir

⁸³⁵ Peter C. Blain, Diane Harrison O'Gawa, „Creditors' Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623.

⁸³⁶ Michelle M. Harner, Jamie Marincic, „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors' Committees in Business Reorganizations“, *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810.

⁸³⁷ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸³⁸ Michael Schillig, „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“, *Journal of Corporate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38.

⁸³⁹ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁸⁴⁰ Rodrigo Olivares-Caminal, „Creditor Equality, Secured Transactions, And Systemic Risk: A Complex Trilemma“, *Law and contemporary problems* 81 (2018): 81-107.

⁸⁴¹ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

⁸⁴² Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2006): 173-187.

⁸⁴³ Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015).

⁸⁴⁴ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Großkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007).

⁸⁴⁵ Philipp Grünwald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmenssanierung* (Mohr Siebeck, 2015).

⁸⁴⁶ Ernst Jaeger, *Insolvenzordnung Grosskommentar* (De Gruyter, 2018).

⁸⁴⁷ Tomáš Moravec, Jiřina Hásová, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013).

⁸⁴⁸ Jan Hostinský, *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu* (Ostrava: Key Publishing, 2009).

⁸⁴⁹ Silvie Mahdalová, *Evropské insolvenční právo-aktuální trendy, výzvy a budoucnost* (Iuridica Editio Scientia, 2016).

⁸⁵⁰ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Šiauliai: Lucilijus, 2007).

kontinentinės teisės valstybėse. Autoriaus nuomone, šiame darbe naudojamas lyginamasis metodas leidžia nustatyti, „kokia teisė yra“, t. y. analizuojama pasirinktų užsienio valstybių teisinio reglamentavimo bazė ir ją aiškinanti teismų praktika leidžia nustatyti, su kokiomis praktinėmis problemomis analizuojamoje srityje susiduriama kitose valstybėse. Taip įvertinama, kokie kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir kreditoriams atstovaujančių organų modeliai bankroto procese yra efektyviausi, labiausiai užtikrina suinteresuotų asmenų interesų pusiausvyrą. Darbe kompleksiskai analizuojami kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modeliai JAV, Čekijos ir Vokietijos teisėje. JAV nemokumo teisė pasirinkta, kadangi JAV bankroto kodeksas ir teismų praktika padarė didelę įtaką kitų valstybių nemokumo teisės raidai ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo sistemai. Tai yra vienas pirmųjų modernios bankroto teisės šaltinių, kuriame pripažįstamas kolektyvinio nemokumo problemų sprendimo modelio poreikis ir kreditorių teisių koordinavimas. Vokietijos nemokumo teisė pasirinkta, nes ja remiantis formuojamos įvairių Europos šalių nemokumo teisės sistemos. Čekijos nemokumo teisės sistema pasirinkta atsižvelgiant į panašius įmonių nemokumo teisės tikslus ir teisinį reglamentavimą, palyginus su Lietuvos įmonių nemokumo teise, taip pat ekonominius rinkos panašumus, įstojimo į ES panašumus, ES teisės įgyvendinimo problematiką. Kai kuriais aspektais šiame darbe lyginamuoju metodu analizuojami ir Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Jungtinėje Karalystėje bankroto procesą reglamentuojantys teisės aktai.

Dokumentų analizės. Naudojantis šiuo tyrimų metodu buvo renkami duomenys. Šis metodas naudotas tiriant įvairius dokumentinius šaltinius, pavyzdžiui, pozityviosios teisės šaltinius, teismų praktiką, siekiant apibendrinti ir išanalizuoti šiuose šaltiniuose nurodomą kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematiką, atskleisti šio instituto sąsajas su įmonių bankroto teisės tikslais ir principais.

Loginės analizės. Loginės analizės metodas naudotas analizuojant teorines ir praktines kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problemas, ieškant jų sprendimo būdų, teikiant pasiūlymus ir rekomendacijas.

Apibendrinimo metodas. Apibendrinimo metodas gana plačiai naudojamas šiame darbe. Taikant šį metodą daromos išvados atskirais nagrinėjamos kolektyvinių kreditorių teisių problematikos klausimais. Tai leidžia apžvelgti dėstomą medžiagą ir išryškinti tyrimo problematiką bei pasiūlymus.

Tyrimo struktūra. Tyrimo struktūra yra nulemta tyrimo tikslų ir iškeltų uždavinių.

Pirmoje dalyje analizuojamas kolektyvinis bankroto proceso pobūdis. Aptariama, kokia istorinė bankroto proceso raida, koks vyraujantis požiūris į bankroto procesą kaip ekonominį ir socialinį reiškinį modernioje įmonių bankroto teisėje. Šiame skyriuje analizuojama, kokiais požymiais pasižymi moderni bankroto teisė, kokia jos samprata pripažįstama įvairiose užsienio valstybėse. Atskleidžiama, kodėl bankroto procesas turi būti laikomas kolektyviniu procesu ir kuo jis skiriasi nuo individualių kreditorių teisių įgyvendinimo formų. Aptariama, kodėl įmonių bankroto proceso kolektyvinis pobūdis pripažįstamas ekonomiškai ir teisiškai racialesniu nemokumo ginčų sprendimu nei individualus skolininko ir kreditorių ginčų sprendimas.

Antroje dalyje aptariama kreditoriaus padėtis įmonių bankroto procese, analizuojami materialiniai ir procesiniai šio statuso aspektai. Vertinamas kreditoriaus reikalavi-

mo pareiškimo bankroto administratoriui ir jo vertinimo (pripažinimo) teisme etapai, *pari passu* principo problematika. Taip pat analizuojama dominuojančio kreditoriaus problema, koks kreditorius laikomas dominuojančiu, kokių problemų kyla įmonių bankroto procese, kiekvienas ar keli kreditoriai iš esmės turi balsų daugumą kreditorių susirinkime. Vertinama kreditorių aktyvumo problematika, t. y. kodėl įmonių bankroto procese kreditoriai gali būti pasyvūs, nedalyvauti aktyviai priimant sprendimus, kai sprendžiami bankroto procesui aktualūs klausimai kreditorių susirinkime (komitete). Taip pat įvairiais aspektais analizuojamos kolektyvinės kreditorių teisės.

Trečioje dalyje analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematika pasirinktų užsienio valstybių (Vokietijos, Čekijos, JAV) bankroto teisės sistemoje. Aptariamas pasirinktų užsienio valstybių teisinis (norminis) reglamentavimas, teismų praktika ir teisės doktrina. Šių valstybių bankroto procesų analizė atskleidžia bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijų valstybių skirtumus šioje srityje. Daugiausia dėmesio šiame skyriuje skiriama kreditoriams atstovaujančių organų formavimui, veiklai, sprendimų priėmimui ir priežiūrai, kreditorių, dalyvaujančių kreditorių susirinkime (komitete), teisėms ir pareigoms. Taip pat šiame skyriuje atliekama užsienio valstybių teisinio reglamentavimo minėtose srityje lyginamoji analizė.

Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas kreditorių susirinkime ir komitete. Analizuojama kreditorių susirinkimo instituto problematika: kreditorių susirinkimo dalyviai, kreditoriaus teisės dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime ribojimai, kreditorių susirinkimo sušaukimo tvarka, teisė balsuoti ir sprendimų priėmimas kreditorių susirinkime, pakartotinis kreditorių susirinkimas, kreditoriaus atsakomybė dėl neteisėtų veiksmų kreditorių susirinkime. Tokia analizė sistemiškai atskleidžia kreditorių susirinkimo formavimo, sprendimų priėmimo ir jų priežiūros problematiką ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tvarką kreditorių susirinkime. Nagrinėjama kreditorių komiteto instituto problematika: kreditorių komiteto paskirtis ir tikslai, kreditorių komiteto sudarymas ir sudėtis, sprendimų priėmimas kreditorių komitete.

Penktoje dalyje aptariama retrospektyvi ir perspektyvi kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė: kreditorių susirinkime priimtų sprendimų apskundimas ir panaikinimo pagrindai, netinkamas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas ir teismo teisė įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą. Iš esmės šioje dalyje aptariama, kaip turi būti sprendžiami atvejai, kai kreditoriai atlieka teisei priešingus veiksmus, pažeidžiančius bankroto proceso operatyvumo principą. Sistemiškai aiškindamas teismo padėtį įmonių bankroto procese ir kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ypatumus, autorius teismo atliekamą kreditorių kontrolę šiame procese pagal jos pobūdį ir įgyvendinimo tvarką išskiria į retrospektyvią ir perspektyvią. Šiame skyriuje analizuojama, kokiais atvejais teismas turi teisę įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą, taip ribodamas kreditorių autonomijos principą. Analizuojama, kokiais atvejais teismas turi tokią kompetenciją ir kokia apimtimi ją gali (turi pareigą) įgyvendinti.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Netinkamas kolektyvinių kreditoriaus teisių įgyvendinimas (piktnaudžiavimas) gali būti pagrindas taikyti kreditoriui CPK 95 straipsnio 2 dalyje nustatytą sankciją (baudą) tais atvejais, kai kreditorius sąmoningai pažeidžia bendruosius kreditorių interesus ir vilkina bankroto proceso eigą.
2. Teismas gali panaikinti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimus JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatytais pagrindais atsižvelgdamas į bendruosius kreditorių interesus, teisinių santykių stabilumo užtikrinimo reikalavimą, bankroto proceso operatyvumą.
3. Teismas, atlikdamas perspektyvinę kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolę, turi teisę įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą ir jį išspręsti už kreditorius, kai tai būtina siekiant užtikrinti bankroto proceso operatyvumą.

IŠVADOS

Išvados, susijusios su įmonių bankrotu kaip kolektyviniu procesu

1. Atlikus istorinį bankroto proceso raidos tyrimą, nustatyta, kad bankroto procesas iš individualaus virto kolektyviniu kreditorių teisių įgyvendinimo mechanizmu. Lietuvoje įmonių bankrotas kaip kolektyvinis procesas pripažintas XX a. pirmoje pusėje. Tačiau sisteminė bankroto proceso raida prasidėjo tik XX a. pabaigoje priėmus įmonių bankroto įstatymus. Kolektyvinis bankroto proceso pobūdis istoriškai nulėmė ir kolektyvines kreditorių teises bei jų įgyvendinimo išskirtinumą, poreikį derinti kreditorių interesus. Šios teisės įgyvendinamos kreditoriams balsuojant kreditorių susirinkime (komitete). Kolektyvinės kreditorių teisės pasižymi organizaciniu pobūdžiu, kadangi jų įgyvendinimas daro įtaką bankroto proceso eigai, jo dalyvių teisėms ir pareigoms.

Išvados, susijusios su kreditoriaus samprata ir padėtimi įmonių bankroto procese

2. Sisteminė bankroto procesą reglamentuojančių teisės aktų ir teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad kreditorių padėtis įmonių bankroto procese yra nulemta bankroto kaip kolektyvinio proceso pobūdžio. Pagrindinės praktinės kreditorių padėties bankroto procese problemos yra susijusios su kreditorių lygiateisiškumo principo užtikrinimu, kreditorių pasyvumu ir dominuojančio (didžiausią reikalavimą turinčio) kreditoriaus problema. Kolektyvinių kreditorių teisių reglamentavimas turi būti nukreiptas į tikslą sumažinti kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo laiko ir finansines sąnaudas.

Išvados, susijusios su kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu analizuotose užsienio valstybėse

3. Atlikta kolektyvinių kreditorių teisių modelių įgyvendinimo analizė leidžia teigti, kad kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimas galimas visiems kreditoriams atstovaujančiame kreditorių susirinkime ar kreditorių sprendimu sudarytame kreditorių komitete. Kreditorių susirinkimo (komiteto) dalyviams už bankroto procese sukeltą žalą gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Tokios atsakomybės pagrindas yra piktnaudžiavimas kreditoriaus teisėmis bankroto procese, veikimas priešingai bendriesiems kreditorių interesams. Tokios deliktinės civilinės atsakomybės kaltės forma laikoma tyčia ar neatsargumas.
4. Pagrindinis kreditorių savivaldos organų priimtų sprendimų teisėtumo kriterijus yra jo atitiktis bendriesiems kreditorių interesams. Šią kontrolę atlieka teismas. Bendrųjų kreditorių interesų samprata pozityviojoje teisėje nėra pateikta, todėl jos turinys teismo vertinamas *ad hoc*, kilus ginčui dėl priimto sprendimo teisėtumo. Bendrasis kreditorių interesas gali būti pažeidžiamas, jei priimtas sprendimas nukreiptas ne į visų kreditorių, bet į pavienių, atskirų kreditorių grupių interesų apsaugą.

Išvados, susijusios su kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimu Lietuvos įmonių bankroto teisėje

5. Kreditoriai kolektyvines kreditorių teises įgyvendina dalyvaudami ir balsuodami kreditorių susirinkime (komitete). Kreditoriaus balsavimas yra valinis veiksmas, tačiau jis nėra laikomas sandoriu. Pozityviu teisinio reglamentavimo pokyčiu laikytina JANĮ 51 straipsnio 5 dalyje nustatyta kreditorių teisė dalyvauti ir balsuoti kreditorių susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis. Tačiau tokiu atveju turi būti užtikrinamos vienodos visų kreditorių galimybės dalyvauti kreditorių susirinkime (komitete), galimybė pasisakyti, teikti pastabas ir laisvai balsuoti. Konkrečios elektroninių ryšių priemonės pasirinkimas priklauso kreditorių kompetencijai.
6. Vienas problemiškesnių kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo aspektų teismų praktikoje yra šių teisių ribojimas taikant laikinąsias apsaugos priemones (ribojimas dalyvauti ir (ar) balsuoti kreditorių susirinkime). Tokių priemonių nereglamentavimas teisės aktuose ir kreditorių padėties bankroto procese ypatumai rodo jų taikymo išimtinumą. Nustatyta, kad laikinosios apsaugos priemonės (draudimo kreditoriui laikinai dalyvauti ir (ar) balsuoti kreditorių (komitete) susirinkime) taikymo pagrindas išimtiniais atvejais galėtų būti siekis užtikrinti, kad bankroto procese būtų priimami teisėti sprendimai (kreditorių susirinkime balsuotų tik tokią teisę turintys asmenys).
7. Draudimas kreditoriams piktnaudžiauti kolektyvinėmis kreditorių teisėmis kyla iš bendrojo privatinuose teisiniuose santykiuose įtvirtinto draudimo piktnaudžiauti subjektinėmis teisėmis. Toks piktnaudžiavimas laikytinas teisei priešingu veiksmu, už kurį turi būti taikoma CPK 95 straipsnio 2 dalyje nustatyta sankcija. Piktnaudžiavimas siejamas su sistemišku, pasikartojančiu bankroto proceso tikslams priešingu elgesiu, pažeidžiančiu šio proceso veiksmingumą, bendruosius kreditorių interesus. Tokių sankcijų taikymas gali būti prevencinė priemonė, kuria siekiama užtikrinti kreditorių sąžiningą elgesį bankroto procese ir proceso veiksmingumą.

Išvados, susijusios su kreditorių autonomija ir teismo kompetencija įmonių bankroto procese

8. Išnagrinėjus įmonių bankroto proceso veiksmingumo tikslą, teisės kreiptis į teismą turinį, nustatyta, kad kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų apskundimas yra pagrindinė kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolės forma. Teisė kreiptis į teismą (lot. *locus standi*) suteikiama asmenims, turintiems teisinį suinteresuotumą dėl kreditorių priimtų sprendimų sukeltamų teisinių padarinių. Todėl ji turėtų būti suteikiama ne tik JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nurodytiems asmenims, bet ir bankrutuojančios įmonės savininkui (dalyviui), bankrutuojančios įmonės garantui, laiduotojui ir kitiems asmenims, įrodžiusiems pakankamą teisinį suinteresuotumą dėl priimto sprendimo apskundimo.

9. Sisteminis užsienio valstybių teisinio reglamentavimo, teisės doktrinos bei Lietuvos teismų praktikos vertinimas leidžia teigti, kad JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimo panaikinimo pagrindai turi būti aiškinami siaurai, atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, poreikį užtikrinti teisinių santykių stabilumą, teisinį tikrumą, operatyvumą. Pagrindinis kriterijus, sprendžiant dėl kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimo teisėtumo, yra jo atitiktis bendriesiems kreditorių interesams. Formalūs (mažareikšmiai) pažeidimai, nepažeidžiantys bendrųjų kreditorių interesų, neturėtų būti pagrindas panaikinti skundžiamą sprendimą.
10. Kreditorių autonomija priimant sprendimus bankroto procese nėra absoliuti ir gali būti ribojama siekiant bankroto proceso veiksmingumo tikslo. Kreditorių sistemingas teisei priešingas elgesys, kuris lemia bankroto procedūrų vilkinimą, yra pagrindas teismui įsiterpti į šios teisės įgyvendinimą (atlikti šios teisės įgyvendinimo kontrolę). Teismo teisė įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirtų klausimų sprendimą pateisinama, kai kreditorių veikimas ar neveikimas pažeidžia veiksmingo bankroto proceso tikslą. Įprastai tokie atvejai turėtų būti nustatomi, kai kreditoriai tinkamai ir laiku neįgyvendina kolektyvinių teisių, taip vilkindami procesą. Tokiais atvejais turi būti nustatomas kreditorių nesugebėjimas priimti kolektyvinių sprendimų bent kelis kartus. Manytina, kad teismas, nusprendęs įsiterpti į kreditoriams priskirto klausimo sprendimą, turėtų būti aktyvus ir sprendimą priimti atsižvelgdamas į byloje surinktą medžiagą, įvertinti, koks sprendimas labiausiai atitiktų bendruosius kreditorių interesus ir bankroto proceso veiksmingumo tikslą.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Pateikiami pasiūlymai ir rekomendacijos yra susiję su šiame darbe atliktu kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo tyrimu ir įmonių bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimu.

1. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui

Pasiūlymai yra paremti atlikta lyginamąja užsienio valstybių teisinio reglamentavimo analize ir Lietuvos Respublikos teismų formuojama praktika ir atitinka pagrindinius Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatytus teisėkūros principus. Siekiant užtikrinti teisinių santykių stabilumą, teisinį tikrumą, siūlomi pakeitimai turėtų būti reglamentuojami specialiaame bankroto procesą reglamentuojančiame teisės akte (JANĮ). Pasiūlymai yra proporcingi, suderinami su asmenų subjektyvių teisių ir laisvių apsauga, atitinka efektyvumo, aiškumo, sistemiškumo reikalavimus. Atsižvelgiant į teisėkūros stabilumo principo imperatyvą, kiti šiame darbe teikiami pasiūlymai gali būti įgyvendinti nekeičiant teisinio reglamentavimo ir iš esmės priklauso nuo teisės aiškinimo.

1.1. Tikslintinas **JANĮ 55 straipsnis. Kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimų apskundimas ir panaikinimas**, papildant šio straipsnio 2 dalį 5 punktu nustatant, kad

Kreditorių susirinkimo sprendimą turi teisę skųsti teismui <...>

5. Kitas suinteresuotumą skundžiamu kreditorių susirinkimo sprendimu turintis nemokumo byloje dalyvaujantis asmuo.

Šio pasiūlymo tikslas yra užtikrinti įmonių bankroto proceso teisėtumą, teisinį suinteresuotumą kreditorių susirinkime priimtais sprendimais turinčių asmenų teisę kreiptis į teismą. Jis atitinka formuojamą teismų praktiką, tad, siekiant teisinio tikrumo ir aiškumo, toks pasiūlymas turėtų būti įrašytas į nemokumo procesą reglamentuojantį įstatymą. JANĮ 55 straipsnio 2 dalyje nustatytas baigtinis sąrašas asmenų, turinčių teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus. Tačiau šiame darbe nustatyta, kad, atsižvelgiant į kreditorių susirinkime priimamų sprendimų reikšmę ir teisės kreiptis į teismą užtikrinimą, teisę skųsti kreditorių susirinkimo sprendimus turi ir kiti asmenys, kuriems toks sprendimas sukelia teisinius padarinius (sukuria, pakeičia, panaikina subjektyvias teises ir pareigas). Tokiais asmenimis praktikoje yra pripažįstami įmonės savininkas, vadovas, bankrutuojančios įmonės laiduotojas, garantas ir kt.

Toks pasiūlymas nereikalautų papildomų nemokumo proceso administravimo išlaidų ir leistų užtikrinti kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo kontrolę, kadangi praplėstų asmenų, turinčių teisę kreiptis į teismą, sąrašą. Atitinkamai kadangi kreditorių susirinkimo sprendimai yra privalomi, asmenys, kuriems toks sprendimas jų teisėms ir pareigoms daro įtaką, savo teises gali ginti tik skųsdami sprendimą teismui. Tačiau, siekiant suderinti poreikį užtikrinti kreditorių susirinkime priimtų kreditorių susirinkimo sprendimų stabilumą, pastovumą ir teisės į teisminę gynybą prieinamumą, būtina sąlyga asmeniui, siekiančiam skųsti kreditorių susirinkimo sprendimą teismui, yra pakankamas teisinis suinteresuotumas konkrečiu skundžiamu sprendimu. Asmuo privalėtų pagrįsti teismui, ar jis turi pakankamą teisinį suinteresuotumą

skundžiamu sprendimu. Be to, pateikiamas pasiūlymas užtikrina nemokumo proceso veiksmingumą, kadangi suinteresuotas asmuo turėtų teisę skųsti tik konkretų sprendimą (sprendimus), darantį įtaką jo subjektinėms teisėms ir pareigoms.

1.2. Tikslintinas **JANĮ 55 straipsnis. Kreditorių susirinkimo ar kreditorių komiteto sprendimų apskundimas ir panaikinimas**, papildant šį straipsnį 5 dalimi, nurodant, kad

Bankroto bylą nagrinėjantis teismas, nustatęs, kad kreditoriai tinkamai neįgyvendina JANĮ 44 straipsnyje nustatytų teisių ir pažeidžia bankroto proceso veiksmingumą, turi teisę sprendimą dėl šių teisių įgyvendinimo priimti už juos.

Šiuo pasiūlymu detalizuojamas JANĮ 3 straipsnio 4 dalyje nustatytas teisėjo vadovavimo procesui principas. Pagrindinis šios priemonės tikslas yra bankroto proceso veiksmingumo užtikrinimas, kai kreditoriai tinkamai neįgyvendina kolektyvinių teisių – nepriima sprendimų bankroto procese. Tokiu atveju dominuojančiu tampa ne kreditorių autonomijos principas, bet bankroto proceso veiksmingumo tikslas.

Atsižvelgiant į kreditorių autonomijos principą, tokia teismo teisė turėtų būti laikoma išimtaine, kai kreditoriai akivaizdžiai nesugeba (nenori) tinkamai įgyvendinti savo kolektyvinių teisių. Todėl teismas šia teise turėtų naudotis tik tuo atveju, kai kreditoriai pakartotinai, bent kelis kartus negali išspręsti jiems priskirtų klausimų ir toks neveikimas daro neigiamą poveikį bankroto proceso veiksmingumui. Be to, ji galėtų būti įprastai įgyvendinama teismui panaikinus konkretų skundžiamą sprendimą, t. y. nustatčius, kad kreditorių susirinkime priimtas sprendimas yra neteisėtas. Manytina, kad toks teisinis reglamentavimas užtikrintų teisinį tikrumą ir nuoseklumą, kodifikuotą formuojamą teismų praktiką bei skatintų kreditorius aktyviai dalyvauti bankroto procese ir laiku priimti sprendimus. Siekdamas užtikrinti proceso rungtyniškumą, teismas, prieš nusprenddamas įsiterpti į kreditorių kompetencijai priskirto klausimo sprendimą, turėtų apie ketinimą priimti tokį sprendimą informuoti kreditorius ir (ar) nemokumo administratorių bei paprašyti jų pateikti nuomonę.

2. Pasiūlymai ir rekomendacijos nemokumo administratoriams

Nemokumo administratorius gali reikšmingai prisidėti prie veiksmingo kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo ir nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimo. Šios rekomendacijos nereikalauja papildomų finansinių išlaidų ir galėtų padėti užtikrinti kreditorių susirinkime priimamų sprendimų teisėtumą ir galimai leistų išvengti ginčų bankroto procese.

2.1. *Dėl kreditorių informavimo apie jų teises ir pareigas.* Prieš kreditorių susirinkimą nemokumo administratorius turėtų informuoti kreditorius apie jų turimas teises ir pareigas bankroto procese, nurodyti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų panaikinimo pagrindus ir išaiškinti kreditoriams teisę skųsti priimtus sprendimus ir šios teisės įgyvendinimo tvarką. Taip pat nemokumo administratorius turėtų informuoti kreditorius apie priemones, leisiančias užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą ir mažesnes kreditorių laiko bei finansines sąnaudas, pavyzdžiui, skatinti balsuoti kreditorių susirinkime (komitete) elektroninių ryšių priemonėmis, pasiūlyti, kokiomis techninėmis galimybės tai galėtų būti atliekama,

sudaryti kreditorių komitetą ir pan. Tokią informaciją nemokumo administratorius turėtų pateikti visiems kreditoriams prieš kreditorių susirinkimą.

2.2. *Dėl kreditorių informavimo apie nusišalinimą priimant sprendimus.* Šiame darbe nustatyta, kad nors bankroto proceso teisinis reglamentavimas tiesiogiai nereglamentuoja kreditoriaus pareigos nusišalinti nuo klausimų, kuriais jis asmeniškai ir tiesiogiai suinteresuotas, svarstymo kreditorių susirinkime, tokia pareiga kyla iš sąžiningumo principo ir draudimo piktnaudžiauti subjektinėmis teisėmis. Manytina, kad nemokumo administratorius, nustatęs tokias aplinkybes, turėtų pasiūlyti (rekomenduoti) kreditoriui nusišalinti nuo tokių konkrečių sprendimų priėmimo. Toks pasiūlymas kreditoriui būtų neprivalomas, tačiau atkreiptų dėmesį į esamą padėtį ir galėtų užkirsti kelią kilti ginčams ateityje dėl kreditorių susirinkime priimtų sprendimų teisėtumo.

3. Pasiūlymai ir rekomendacijos įmonių bankroto bylas nagrinėjantiems teisėjams

3.1. *Dėl teismo kontrolės.* Teismas, įgyvendindamas teisėjo vadovavimo procesui principą ir siekdamas užtikrinti bankroto proceso veiksmingumą, atlieka kreditorių kolektyvinių teisių įgyvendinimo kontrolę. Atlikta analizė leidžia teigti, kad teismo atliekama kreditorių kontrolė yra retrospektyvi ir perspektyvi.

3.1.1. *Retrospektyvi kreditorių kontrolė.* Ši kontrolės forma siejama su kreditorių susirinkime (komitete) priimamų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo vertinimu. Siūlytina, kad JANĮ 55 straipsnio 4 dalyje nustatyti kreditorių susirinkimo sprendimo panaikinimo pagrindai turi būti aiškinami siauriai, atsižvelgiant į kolektyvinį bankroto proceso pobūdį, teisiųjų santykių stabilumo užtikrinimą, teisinį tikrumą, bankroto proceso operatyvumo principą. Sprendžiant dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų panaikinimo, turi būti nustatyta pusiausvyra tarp bankroto proceso operatyvumo, teisinio tikrumo ir kreditorių priimamų sprendimų teisėtumo. Tai lemia, kad vien formalūs (mažareikšmiai) pažeidimai, neturintys įtakos bendriesiems kreditorių interesams, neturėtų būti pagrindas panaikinti sprendimą. Manytina, kad teismas, spręsdamas dėl kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, taip pat turėtų įvertinti, ar sprendimas atitinka kolektyvinius kreditorių interesus ir nėra skirtas vieno ar kelių kreditorių interesų apsaugai (patenkinimui). Tačiau kyla abejonių dėl teismų praktikos dėl rekomendacinio pobūdžio sprendimų apskundimo pagrįstumo. Nustatyta, kad teismų praktikoje rekomendaciniais laikomi tie sprendimai, kurie priimami kreditorių kompetencijai nepriskirtais klausimais. Tokia praktika nėra pagrįsta ir turėtų būti koreguojama. Teismai kreditorių susirinkimo sprendimus, kurie priimti ne kreditoriams priskirtais klausimais, turėtų laikyti ne rekomendaciniais, bet neteisėtais ir juos panaikinti. Taip būtų užtikrinamas teisinis tikrumas ir aiškumas.

3.1.2. *Perspektyvi kreditorių kontrolė.* Aktyvus teismo dalyvavimas įmonių bankroto procese siejamas ir su teismo kompetencija išimtiniais atvejais įsiterpti į kreditorių kompetenciją, t. y. į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą. To-

kia teise teismas turi naudotis kilus kreditorių konfliktams dėl kolektyvinių teisių įgyvendinimo ir atsiradus poreikiui užtikrinti proceso operatyvumą.

Tyrimo rezultatų apibavimas ir sklaida. Disertacijoje analizuotų tyrimo šaltinių įvairovė bei gausa, taikyti tyrimo metodai pagrindžia gautų tyrimo rezultatų patikimumą. Tyrimo rezultatai paskelbti šiuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Remigijus Jokubauskas, „Alternative dispute resolution in insolvency disputes“, *Societal studies*, 9(2) (2017).
2. Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“, *Teisė* 112 (2019).
3. Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“, *Teisė* 113 (2019).
4. Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“, *Jurisprudencija* 26(2) (2019).
5. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law“, *Global Journal of Comparative Law* 9(1), 2020.
6. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Is Revision of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence Already Needed?“, *Utrecht Law Review* 16(1), 2020.
7. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigintas Višinskis, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“, *Jurisprudencija* 27(1), 2020.
8. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, „Representation of Creditors in Corporate Bankruptcy Proceedings“, *Socrates* 1(6), 2020.
9. Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas, „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“, *Teisė* 116, 2020.

Tyrimo sklaida. Tam tikri tyrimo aspektai buvo aptarti ir pateikti įvairiuose tarptautiniuose teisiniuose renginiuose:

1. Pritačiau elektroninių technologijų naudojimo problemas civiliniame procese Europos Tarybos organizuotame renginyje „Informacinių technologijų naudojimas efektyviam proceso valdymui: Europos Tarybos geroji praktika“ (angl. *The use of Information Technologies for an effective case-management: good practice of the Council of Europe*), vykusiam 2018 m. balandžio 26–27 d.
2. Skačiau pranešimą „Kreditorių atstovavimas įmonių bankroto procese“ Rygos Stradinio universiteto (latv. Rīgas Stradiņa universitāte) Teisės fakulteto organizuotoje tarptautinėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Aktualios problemos teisinėje sistemoje“ (latv. *Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas*), vykusioje 2020 m. balandžio 23 d.
3. Skačiau pranešimą „Dviejų pakopų sprendimų ir nutarčių sistema (atskiro reikalavimo sumokėti ir įvykdyti reikalavimą pobūdis)“ (angl. *Two-tier system of Judgments and Orders (nature of the separate order to pay or fulfil the claim)*) Mariboro universiteto organizuotoje tarptautinėje konferencijoje „Tarpvalstybinio skolų

išieškavimo vykdomųjų dokumentų ES įvairovė“ (angl. *Diversity of Enforcement Titles in cross-border Debt Collection in EU*), vykusioje 2020 m. rugsėjo 10 d.

Mokslinė stažuotė

Tyrimo metu 2018 m. rugpjūčio–2019 m. birželio mėn. atlikau stažuotę Misūrio universiteto Teisės mokykloje (JAV) pagal Fulbright užsienio studentų programą (angl. *Fulbright Foreign Students Programme*).

GYVENIMO APRAŠYMAS

Išsilavinimas

- 2016–2021 m.** doktorantūros studijos Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykloje
- 2016 m.** įgytas teisės magistro laipsnis (Mykolo Romerio universitetas)
- 2010 m.** įgytas teisės bakalauro laipsnis (Mykolo Romerio universitetas)

Darbo patirtis

- 2016–2021 m.** teisininkas, Lietuvos apeliacinis teismas
- 2014–2016 m.** teisininkas, Vyriausioji administracinių ginčų komisija

Stażuotė

2018 m. rugpjūtis–2019 m. rugsėjis – stažuotės Misūrio universiteto Teisės fakultete pagal Fulbright užsienio studentų programą (angl. *Fulbright Foreign Students Programme*)

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Remigijus Jokubauskas

EXERCISE OF COLLECTIVE CREDITORS'
RIGHTS IN CORPORATE BANKRUPTCY
PROCEEDINGS

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (S 001)

Vilnius, 2021

The doctoral dissertation was prepared at Mykolas Romeris University in 2016–2021, defended at Mykolas Romeris University according to the right to carry out doctoral studies provided to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University by the order of the Minister of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania No. V-160 dated on 22nd February, 2019.

Scientific supervisors:

Assoc. Prof. Dr. Salvija Mulevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001), 2019-2021;

Prof. Dr. Rimvydas Norkus (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001), 2016-2019.

The doctoral dissertation is going to be defended before the Defence Board in the Field of the Science of Law of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairman:

Prof. Dr. Virginijus Bitė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

Members:

Prof. Dr. Simona Drukteinienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001);

Assoc. Prof. Dr. Lina Mikalonienė (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001);

Habil. Dr. Felix Steffek (University of Cambridge, United Kingdom, Social Sciences, Law, S 001);

Assoc. Prof. Dr. Dalia Vasarienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

The doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Defence Board in the Field of the Science of Law in Room I-414 at Mykolas Romeris University on June 4, 2021, at 2.00 p.m. Address: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was sent out on May 4, 2021.

The doctoral dissertation can be accessed in Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino pr. 51, Vilnius), in the library of Mykolas Romeris University (Ateities g. 20, Vilnius) and in the library of Vytautas Magnus University (K. Donelaičio g. 52, Kaunas).

EXERCISE OF COLLECTIVE CREDITORS' RIGHTS IN CORPORATE BANKRUPTCY PROCEEDINGS

SUMMARY

Problem of the research. Creditors are participants of corporate bankruptcy proceedings.⁸⁵¹ It is no coincidence that in some countries corporate bankruptcy law is referred to as *concursum* law (for example, in German bankruptcy law system, the term *Konkursrecht* is used⁸⁵²). The word *concursum* means an assembly in Latin. It is thus recognized that corporate bankruptcy is not an individual dispute between a debtor and an individual creditor, but the legal relationship between a debtor and all creditors and the resolution of debtor's insolvency is coupled with meetings of stakeholders and joint (collective) decisions.⁸⁵³ Thus, though before bankruptcy proceedings a debtor and creditors are bound by separate, individual legal relations, commencement of these proceedings means that these legal relations transform into a collective legal relationship between a debtor and creditors. Insolvency problems can be solved by the way of bankruptcy or restructuring, however, in this study only the exercise of collective creditors' rights in bankruptcy proceedings is analysed.

The collective nature of corporate bankruptcy proceedings is confirmed by these key aspects. First, in corporate bankruptcy proceedings, financial claims of all the debtor's creditors that arose prior to commencement of bankruptcy proceedings are examined and satisfied. Second, the principle of accumulation of cases (*vis attractiva concursus*) applies in bankruptcy proceedings, which means that the bankruptcy court must hear all creditors' claims. Third, enforcement of claims held by individual creditors is as a rule suspended. Fourth, bankruptcy proceedings aim to make the most beneficial decision for all interested parties through the efficient administration and realization of debtor's assets and in order to satisfy creditors' claims to the greatest extent possible.

On the other hand, the collective nature of bankruptcy proceedings is not absolute. First, after the commencement of bankruptcy proceedings, some creditors exercise their pre-existing rights (for example, secured creditors maintain their rights⁸⁵⁴, financially secured creditors generally exercise their right under a special legal framework)⁸⁵⁵. Second, the law establishes individual creditors' rights which they can

⁸⁵¹ Article 37 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania; Articles 19(4), 41 of the Law on Insolvency of Enterprises of the Republic of Lithuania.

⁸⁵² Richard Holzhammer, *Österreichisches Insolvenzrecht: Konkurs und Ausgleich*. Springer-Verlag, 1996.

⁸⁵³ Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁸⁵⁴ Article 94(1) of the Law on Insolvency of Enterprises of the Republic of Lithuania.

⁸⁵⁵ The Law on Financial Collateral Arrangements of the Republic of Lithuania.

exercise independently without reaching an agreement with other creditors.⁸⁵⁶ In addition, the case-law recognizes individual creditors' rights which are not expressly established in the law. For example, in exceptional cases a creditor has the right to bring a direct action when the claims derive from an individual tort (a general tort) or bankruptcy of the company is declared fraudulent.⁸⁵⁷ In general a creditor has the right to use all civil remedies and enforcement proceedings to satisfy the claim. Therefore, if a debtor is solvent, the legal framework should provide effective means for creditors to obtain payments or other performance from the debtor.⁸⁵⁸

Individual exercise of creditor's rights means that each creditor can exercise rights individually without having to combine his chosen remedies with other creditors. In this way, a creditor is a party to the civil case in which insolvency dispute of the company is heard and exercises the rights established in the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania (CCP), the Law on Insolvency of Enterprises (LIE) and other legal acts at his discretion. However, the collective nature of bankruptcy proceedings raises questions whether creditors' discretion to choose remedies should not be combined with the interests of other participants in the bankruptcy proceedings.

Collective exercise of creditors' rights means that all creditors exercise their rights by voting in creditors' meetings. Thus, exercise of creditors' rights is a common agreement and consensus of creditors (their majority). Though such a division of exercise of creditors' rights is not *expressis verbis* established in the law governing corporate bankruptcy proceedings, it derives from the goals of the division of individual and collective creditor rights. The problems with exercise of creditors' individual and collective rights derive not only from the application of special provisions governing the insolvency proceedings of companies, but also from the CCP, since corporate insolvency cases are heard in civil proceedings.⁸⁵⁹

To sum up, creditors' rights, according to their object and the way of exercise are divided into three groups:

- individual creditors' rights that creditors acquired before the commencement of bankruptcy proceedings and maintained them;
- individual creditors' rights which they acquire after the commencement of bankruptcy proceedings and which are exercised individually;
- collective creditors' rights which they acquire after the commencement of bankruptcy proceedings and which are exercised collectively.

Effective exercise of creditors' rights contributes to efficiency of bankruptcy proceedings. This need is based on economic and social reasons, also the need for compatibility of exercise of rights. It is recognized that in the absence of a coordination

---

⁸⁵⁶ Article 43 of the Law on Insolvency of Enterprises of the Republic of Lithuania.

⁸⁵⁷ Judgment of the Supreme Court of Lithuania of 24 April in civil case No. e3K-7-115-915/2017; Judgment of the Supreme Court of Lithuania 12 September 2014 in civil case No. 3K-3-389/2014; Judgment of the Supreme Court of Lithuania of 9 March 2017 in civil case No. 3K-3-114-378/2017; Judgment of the Supreme Court of Lithuania of 24 April 2017 in civil case No. 3K-7-115-915/2017; Judgment of the Supreme Court of Lithuania of 4 May 2017 in civil case No. 3K-3-211-469/2017.

⁸⁵⁸ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law”, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸⁵⁹ Article 15(2) of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania.

mechanism between creditors, they may delay exercise of their rights and other creditors may simply waive their rights.⁸⁶⁰ Corporate insolvency law should ensure an effective mechanism of exercise of creditors' rights.⁸⁶¹

According to the collective nature of bankruptcy proceedings and different interests of participants of these proceedings, a question arises how collective creditors' rights should be exercised to ensure effectiveness of bankruptcy proceedings? Why exercise of collective creditors' rights is only possible through decision-making bodies representing all creditors (creditors meeting and committee)? What are social and economic reasons which require formation of representative bodies of creditors despite the active role of the court in such cases, participation of an insolvency administrator and measures to protect creditor interests (for instance, suspension of debtor's obligations)? How to ensure that creditors do not abuse collective rights and exercise them properly and timely? How does the court control creditors in bankruptcy proceedings? What are the limits of this control and when should it be carried out? Can the court intervene into creditors' decision-making process when creditors fail to exercise (exercise improperly) collective rights?

Corporate bankruptcy proceedings relate to the interests of all debtor's creditors therefore bankruptcy law should establish a mechanism that would allow to reconcile the interests of creditors and collectively resolve the essential issues of bankruptcy proceedings and there is a need to centralize the representation of collective creditors' interests in these proceedings. Therefore, this study analyses the problem of exercise of collective creditors' rights and seeks to determine how the exercise of these rights should be reconciled with the requirement of efficiency of bankruptcy proceedings.

The novelty of the research. The relevance of this study is demonstrated by the following economic, social and legal reasons related to the problems of corporate bankruptcy proceedings and exercise of collective creditors' rights in these proceedings.

Firstly, the system of corporate bankruptcy law and the culture of insolvency which has been developing in Lithuania over the last few decades are unstable and the regulation of the bankruptcy proceedings is frequently amended. Bankruptcy of companies as a way of solving financial difficulties of companies was recognized on 15 September 1992 when the Law on Bankruptcy of Enterprises of the Republic of Lithuania was adopted.⁸⁶² Specific bankruptcy procedures have been established for companies processing agricultural products.⁸⁶³ Subsequently, the corporate bankruptcy process was regulated by the Law on Bankruptcy of Enterprises of the Republic of Lithuania which

---

⁸⁶⁰ Impact assessment study on policy options for a new initiative on minimum standards in insolvency and restructuring law (EU publications, 2017), 25 [interactive] [visited 2019-05-09]
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2bb5fd98-6065-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en>

⁸⁶¹ Commission staff working document Feedback Statement on the Green Paper "Building a Capital Markets Union" Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Action Plan on Building a Capital Markets Union SWD/2015/0184 final (EU publications, 2015) [interactive] [visited 2019-05-12]
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c84858aa-677f-11e5-9317-01aa75ed71a1/language-en>

⁸⁶² The Law on Bankruptcy of Enterprises of 15 September 1992 No. I-2880.

⁸⁶³ The Law on Law of the Republic of Lithuania on the Provisional Procedure for Bankruptcy of Enterprises Processing Agricultural Products of 15 July 1993 No. I-227.

was adopted on 17 June 1997.⁸⁶⁴ Noteworthy, even before the adoption of these laws, the aim was to create a legal framework that would recognize the rescue of business activities. For example, back in 1999, the Government of the Republic of Lithuania recognized that Lithuanian law shall establish more favourable conditions for promoting business and investment, preserving existing jobs and creating new ones, as well as increasing employment and effective conditions for restoring the solvency of enterprises.⁸⁶⁵ On 20 March 2001 the Law on Bankruptcy of Enterprises of the Republic of Lithuania (LBE) and the Law on Restructuring of Enterprises of the Republic of Lithuania (LRE) were adopted. Thus, at the same time, the legislator passed two key laws in corporate insolvency law. These legal acts basically started to form a complex system of corporate insolvency law in Lithuania and a culture of „rescue of enterprises”.

Before the annulment of the LBE, this law had been amended 39 times. Such frequent amendments of the law created uncertainties that had to be solved by the case law.

A new reform of the corporate insolvency (bankruptcy and restructuring) proceedings was carried out in 2019. On 13 June 2019, the LIE was adopted which reformed the corporate insolvency proceedings by replacing the LBE and the LRE. Comparing the provisions of the LBE and the LIE in the field of exercise of collective creditors rights in corporate bankruptcy proceedings, the LIE did not bring substantial changes.

However, in the author’s opinion, the new regulation of corporate bankruptcy proceedings (including the exercise of collective creditor rights) was adopted without fully considering the case law and the doctrine of bankruptcy law which had been formed before its adoption. In essence, it was the case law in corporate bankruptcy (as well as restructuring) proceedings prior to the adoption of the LIE that was essential source of law, which allowed to systematize these legal relations and to develop the system of corporate bankruptcy law.⁸⁶⁶ It is not clear to the author from the preparatory works of LIE (in particular, the explanatory report) whether the authors of this act took into account rather consistent established case law.⁸⁶⁷ Such amendment in the legal regulation left unanswered the question of how and to what extent the case law which had been formed before the adoption of the LIE should be applied.

Nevertheless, despite the problems identified with the adoption of the LIE, the principles of legal stability and legal certainty would not be in line, if the case law established decades before the adoption of the LIE was forgotten and no longer applied. Firstly, the need to ensure stability of interpretation of law and the consistency of the established case law derives from Article 6 of the Convention (requirements of uniformity and stability of case law)⁸⁶⁸, the constitutional doctrine⁸⁶⁹ and Article 33 (4) of

---

⁸⁶⁴ The Law on Bankruptcy of Enterprises of 17 July 1997 No. VIII-270.

⁸⁶⁵ The decision of the Government of the Republic of Lithuania of 21 May 1999 No. 629.

⁸⁶⁶ The need to ensure the stability and consistency of case law is also recognized in the preparatory work of the LIE. The Conclusion of the Committee on Law and Order of the Seimas of the Republic of Lithuania of 2019 May 8 No. 102-P-25.

⁸⁶⁷ The Explanatory Memorandum of the Law on Insolvency of Enterprises of 23 October 2018 No. XIII-P-2777.

⁸⁶⁸ Judgment of the European Court of Human Rights of 20 October 2017 in case *Nejdet Şahin ir Perihan Şahin v. Turjey*, petition No. 13279/05.

⁸⁶⁹ Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 28 March 2006 in case No. 33/03; Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 24 October 24 in case No. 26/07.

the Law on Courts of the Republic of Lithuania. Secondly, in the author's opinion, the adoption of the LIE is not related to any changes in economic or legal relations, therefore the previously formed case law remains relevant. Thus, the author analyses the case law which had been formed prior the adoption of the LIE for interpretation of the provisions of this act to the extent that it is compatible with the new regulation. Thus, this study also reviews the development of the corporate bankruptcy proceedings over the past few decades.

Secondly, the number of corporate bankruptcy proceedings in the Member States of the European Union and in Lithuania is significant and growing. According to the latest figures, around 200 000 companies in the European Union go bankrupt every year, resulting in the loss of around 1.7 million jobs.⁸⁷⁰

In Lithuania, the statistics on bankruptcy proceedings in the recent years show that the number of these proceedings has been increasing:

Table 1. The number of bankruptcy proceedings⁸⁷¹

Years	2014	2015	2016	2017	2018	2019
The number of bankruptcy proceedings	1686	1986	2741	2978	2091	1609

The purpose of this study is not to determine the reasons for the number of bankruptcy proceedings. There is no doubt that this number is closely related not only to the internal corporate governance problems, but also to the external market changes and changes in the stability (solvency) and economic relations of contractors and suppliers. Analysis of the reasons for the increase in the number of corporate bankruptcy proceedings requires a separate study, which is not the subject of this one. However, the growing (and most importantly, consistent) number of corporate bankruptcy proceedings in recent years suggests that bankruptcy is the predominant solution to corporate insolvency problems. Accordingly, this means that the analysis of the exercise of creditors' rights in corporate bankruptcy proceedings is necessary and timely. Also, there are many disputes during corporate insolvency proceedings. A significant part of these disputes is related to the exercise of creditor rights (for example, creditor's financial claim is disputed, a claim for annulment of decision of creditors' meeting is submitted to the court). Effective resolution of these disputes during the bankruptcy proceedings and effective judicial control are crucial and can ensure a faster and more cost-effective bankruptcy proceedings.

Thirdly, in Lithuania corporate bankruptcy proceedings are characterized by the fact that they are usually initiated by the tax administrators (SODRA, VMI), and other creditors rarely use the bankruptcy proceedings:

⁸⁷⁰ Factsheet – A modern and streamlined approach to business insolvency (Europos Komisija, 2019). [interactive] [visited 2019-08-24]
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet_a_modern_and_streamlined_approach_to_business_insolvency.pdf

⁸⁷¹ The Report of 9 May 2019 on Bankruptcy and restructuring of companies and bankruptcy proceedings of natural persons in January-March 2019 No. (6.13) D4-601. [interactive] [visited 2019-10-24]
<http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2019-I-ketvAPZVAL-GA2019-04-30.pdf>

Table 2. Subjects commencing bankruptcy proceedings⁸⁷²

Subjects commencing bankruptcy proceedings	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SODRA	26 %	29 %	49 %	50 %	51 %	40 %
VMI	9 %	28 %	18 %	18 %	19 %	15 %
Other creditors	36 %	21 %	15 %	12 %	6 %	15 %
Other subjects	29 %	22 %	18 %	20 %	24 %	30 %

Thus, currently bankruptcy proceedings have been mostly commenced by the institutions of public administration and they use it to obtain satisfaction of financial claims.

This study analyses the problem of creditor activity and what model of legal regulation could encourage more active participation of creditors in bankruptcy proceedings. The obvious passivity of non-public creditors (tax administrators) in commencement of bankruptcy proceedings also shows the problems of exercising creditors' rights (negative attitude of creditors to the viability of this process). If creditors do not seek to commence (initiate) bankruptcy proceedings, this means that they do not consider the proceedings to be sufficiently efficient and legally/economically viable. According to the author, a creditor assessing the prospects of bankruptcy proceedings, duration, possibility to satisfy his claim will seek to exercise his right to claim against the debtor by other means of civil law protection individually. One of the reasons of the passivity of creditors may be related namely to the need of additional time and financial costs for the exercise of collective creditors' rights.

Fourthly, very little attention is paid to the corporate bankruptcy proceedings in Lithuanian legal doctrine. Though corporate bankruptcy proceedings are characterized by the extensive case law, significant changes in legal regulations, a large number of bankruptcy proceedings, the problems of exercise of collective creditor rights have not been systematically analysed in the legal doctrine yet.

Scientific novelty and significance of the research. The foreign legal doctrine focuses on the issues of exercise of creditors' rights in corporate bankruptcy proceedings, but the author is not aware of any research that provides a detailed, specific analysis of the issue of exercise of collective creditors' rights in corporate bankruptcy proceedings.

In essence, the main source of law discussing the legal regulation of various countries on this topic is the UNCITRAL insolvency guidelines, which discuss the situation of creditors, the issue of exercise of rights, entities representing the collective interests of creditors. However, the UNCITRAL insolvency guidelines were drafted in 2004 and the changes in the legal framework, changes in economic relations require a more recent analysis. However, the legislator relied on this legal act when drafting the LIE,

⁸⁷² The Report of 9 May 2019 on Bankruptcy and restructuring of companies and bankruptcy proceedings of natural persons in January-March 2019 No. (6.13) D4-601 [interaktyvus] [žiūrėta 2019-10-24] <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Nemokumas/Nemokumo-duomenys-ir-analize/2019-I-ketvAPZVAL-GA2019-04-30.pdf>

therefore the author uses these guidelines to support suggestions for the improvement of the corporate bankruptcy proceedings.

The research of this dissertation is the first of such kind in Lithuania. Some issues addressed in this work were discussed in legal doctrine.⁸⁷³ The systematic analysis of the problems of exercise of collective creditor rights has not been done in the doctrine of Lithuanian law yet. Nevertheless, when analyzing the problem of the efficiency of the corporate insolvency proceedings, it is worth mentioning the State Audit Office of the Republic of Lithuania which published the state audit report „Management and Control of Corporate Bankruptcy Process“ in 2014.⁸⁷⁴

The novelty and importance of research is confirmed by several aspects. *Firstly*, exercise of collective creditors' rights is one of the key practical problems in corporate bankruptcy proceedings and is directly linked to their effectiveness. In this study for the first time in Lithuania the national and foreign sources of bankruptcy law and case law related to exercise of these rights are systematically analysed. This analysis will allow to evaluate the legal regulation and case law of foreign countries by a comparative method, in comparison with the legal regulation established in Lithuania. Therefore, this work could be useful for the legislator in improving the legislation governing corporate bankruptcy proceedings, interpreting it by the courts and filling in the legislative gaps in this area.

Secondly, the amendments of the legal acts regulating corporate bankruptcy proceedings and differences of the case law show the relevance of this topic. Corporate bankruptcy law system, which has been in place for several decades, has been substantially changed. The aim of this study is to summarize the practical problems of exercise of collective creditors' rights, systematize and analyse the relevant case law.

Thirdly, this study suggests the methods to ensure an efficient, operative system of exercise of collective creditors' rights in bankruptcy proceedings and encourage creditors to exercise their rights in this process more actively, reduce time and financial costs, and improve the functioning the representative bodies of creditors. The abuse of collective creditors' rights, their improper exercise and the court competence to intervene in the actions attributed to creditors are also discussed.

The object of the research – exercise of collective creditors' rights.

The goal of the research – analyze procedural and material aspects of exercise of collective creditors' rights and present proposals for the improvement of this area of bankruptcy law to ensure effective bankruptcy proceedings.

The objectives of the research:

1. To examine the problems of ensuring the efficiency of bankruptcy as collective proceedings and to reveal the position of creditors in the of corporate bankruptcy proceedings.

⁸⁷³ Vilija Mikuckienė, Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese, *Jurisprudencija* 77(69) (2005): 33-40; Rimvydas Norkus, Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai, *Jurisprudencija* 57(49) (2004): 82-94; Salvija Kavalnė and others *Bankroto teisė, Pirmoji knyga* (Justitia, 2009).

⁸⁷⁴ Report of 25 November 2014 of the National Audit Office of the Republic of Lithuania No. VA-P-20-8-15 „Management and Control of Corporate Bankruptcy Proceedings“.

2. To examine the models of exercise of collective creditor rights in common and continental (civil) law systems.
3. To analyze the problems of the exercise of the rights of collective creditors and to submit proposals for the improvement of exercise of these rights taking into account the goal of effective bankruptcy proceedings.
4. To submit proposals for the improvement of the control of exercise of collective creditors' rights, which will allow to ensure effective bankruptcy proceedings.

The overview of the research. The sources of Lithuanian and foreign scholars were used in this research. However, the author did not find any studies of legal doctrine devoted only to the systematic analysis of exercise of collective creditors' rights and efficiency of corporate bankruptcy proceedings. Therefore, the sources of legal doctrine used in this study are related to the objectives, principles, procedures, protection of creditor interests and the exercise of their rights. In order to present a systematic approach of various countries to the issue of exercise of collective creditors' rights, various studies of representatives of the common and continental legal tradition are analysed. The author divides the doctrine of law into several categories.

Firstly, *the development of bankruptcy proceedings and the problems of bankruptcy as collective proceedings*. These problems were analysed by V. Finch,⁸⁷⁵ L. E. Levinthal,⁸⁷⁶ C. Frade,⁸⁷⁷ S. J. Lubben,⁸⁷⁸ Th. H. Jackson,⁸⁷⁹ S. Deakin, V. Mollica, P. Sarkar,⁸⁸⁰ S. Madaus,⁸⁸¹ S. Vėlyvis, V. Mikuckienė,⁸⁸² R. Obenchain⁸⁸³. These authors analyzed the development of bankruptcy law, the main features of bankruptcy as a collective process, the historical transition of the bankruptcy process from individual to collective.

Secondly, exercise of collective creditors' rights, the problems of creditors' self-government bodies in the common law countries. These problems were analysed by Th. H. Jackson, R. E. Scott,⁸⁸⁴ S. D. Longhofer, S. R. Peters,⁸⁸⁵ Susan Block-Lieb,⁸⁸⁶

⁸⁷⁵ Vanessa Finch, *Corporate Insolvency Law Perspective and Principles* (Cambridge University Press, 2009).

⁸⁷⁶ Louis Edward Levinthal, „The Early History of English Bankruptcy“, *University of Pennsylvania Law Review* 67 (1919): 1-20.

⁸⁷⁷ Catarina Frade, „Bankruptcy, stigma and rehabilitation“, *ERA Forum* 13 (2012): 45-57.

⁸⁷⁸ Stephen J. Lubben, *The Law of Failure A Tour Through the Wilds of American Business Insolvency Law* (Cambridge University Press, 2018).

⁸⁷⁹ Thomas J. Jackson, *The Logic and Limits of Bankruptcy Law* (Harvard University Press, 1986).

⁸⁸⁰ Simon Deakin, Viviana Mollica, Prabirjit Sarkar, „Varieties of creditor protection: insolvency law reform and credit expansion in developed market economies“, *Socio-Economic Review* 15(2) (2017): 359-384.

⁸⁸¹ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸⁸² Stasys Vėlyvis, Vilija Mikuckienė, „Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law“, *Jurisprudencija* 3(117) (2009): 285-297.

⁸⁸³ Roland Obenchain, „The Roman Law of Bankruptcy“, *The Notre Dame Lawyer* 3(4) (1928): 169-200.

⁸⁸⁴ Thomas H. Jackson, Robert E. Scott, „On the Nature of Bankruptcy: An Essay of Bankruptcy Sharing and the Creditor's Bargain“, *Virginia Law Review* 75 (1989): 155-204.

⁸⁸⁵ Stanley D. Longhofer, Stephen R. Peters, „Protection for Whom? Creditor Conflict and Bankruptcy“, *American Law and Economic Review* 6(2) (1999): 249-284.

⁸⁸⁶ Susan Block-Lieb, „The Logic and Limits of Contract Bankruptcy“, *University of Illinois Law Review* 2 (2001): 503-560.

D. A. Skeel Jr.,⁸⁸⁷ P.C. Blain, D. Harrison O'Gawa,⁸⁸⁸ M. M. Harner, J. Marincic⁸⁸⁹. The said problems were also analyzed by the scholars from civil law countries: S. Madaus,⁸⁹⁰ M. Schillig,⁸⁹¹ O. Couwenberg, S. J. Lubben,⁸⁹² R. Olivares-Caminal,⁸⁹³ J. Lawrence Westbrook,⁸⁹⁴ R. Tomasic⁸⁹⁵.

Thirdly, various studies were analyzed for *comparative analysis*. The German legal doctrine: W. Zimmermann,⁸⁹⁶ H. Hess,⁸⁹⁷ P. Grünwald,⁸⁹⁸ E. Jaeger,⁸⁹⁹; the Czech legal doctrine: J. Hášová, T. Moravec,⁹⁰⁰ J. Hostinský,⁹⁰¹ S. Mahdalová⁹⁰². The analysis of the studies of these authors is significant in order to evaluate the bankruptcy law systems of the chosen foreign countries from comparative point of view and to compare them with the model of exercise of creditor rights established in Lithuania.

The methodology of the research. The common methods of research were used to examine the issue of the enforcement of collective creditor rights in corporate bankruptcy proceedings.⁹⁰³

Historical method. The historical method is used in the first chapter of this study to review the historical development of bankruptcy proceedings and formation of collective creditors' rights. The historical approach allows to understand formation, significance, and social and economic importance of collective creditors' rights.

Comparative method. This method is very important, because the author reveals the systemic problems of exercise of collective creditors' rights by analysing the chosen legal regulation in this area and the case law in the respective common and continental law states. The comparative method used in this study allows to determine the law

---

⁸⁸⁷ David A. Skeel Jr., The Empty Idea of "Equality of Creditors", *University of Pennsylvania Law School* 166 (2018): 699-744.

⁸⁸⁸ Peter C. Blain, Diane Harrison O'Gawa, „Creditors' Committees Under Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Creation, Composition, Powers, and Duties“, *Marquette Law Review* 73(4) (1990): 581-623.

⁸⁸⁹ Michelle M. Harner, Jamie Marincic, „Committee Capture? An Empirical Analysis of the Role of Creditors' Committees in Business Reorganizations“, *Vanderbilt Law Review* 64(3) (2011): 749-810.

⁸⁹⁰ Stephan Madaus, „Leaving the Shadows of US Bankruptcy Law: A Proposal to Divide the Realms of Insolvency and Restructuring Law“, *European Business Organization Law Review* 19(3) (2018): 615-647.

⁸⁹¹ Michael Schillig, „Corporate Insolvency Law for the 21st Century: State-Imposed or Market-Based?“, *Journal of Corporate Law Studies* 14(1) (2017): 1-38.

⁸⁹² Oscar Couwenberg, Stephen J. Lubben, „Essential Corporate Bankruptcy Law“, *European Business Organization Law Review* 16 (2015): 39-61.

⁸⁹³ Rodrigo Olivares-Caminal, „Creditor Equality, Secured Transactions, And Systemic Risk: A Complex Trilemma“, *Law and contemporary problems* 81 (2018): 81-107.

⁸⁹⁴ Jay Lawrence Westbrook ir kt., *A Global View of Business Insolvency Systems* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

⁸⁹⁵ Roman Tomasic, „Creditor Participation in Insolvency Proceedings – Towards the Adoption of International Standards“, *Insolvency Law Journal* 14 (2006): 173-187.

⁸⁹⁶ Josef Walter Zimmermann, *Grundriss des Insolvenzrechts* (C.F. Müller, 2015).

⁸⁹⁷ Harald Hess, *Insolvenzrecht: Grobkommentar in drei Bänden* (C. F. Müller Verlag, 2007).

⁸⁹⁸ Philipp Grünwald, *Mehrheitsherrschaft und insolvenzrechtliche Vorauswirkung in der Unternehmenssanierung* (Mohr Siebeck, 2015).

⁸⁹⁹ Ernst Jaeger, *Insolvenzordnung Grosskommentar* (De Gruyter, 2018).

⁹⁰⁰ Tomáš Moravec, Jiřina Hášová, *Insolvenční řízení* (C. H. Beck, 2013).

⁹⁰¹ Jan Hostinský, *Věřitel v českém a evropském insolvenčním právu* (Ostrava: Key Publishing, 2009).

⁹⁰² Silvie Mahdalová, *Evropské insolvenční právo- aktuální trendy, výzvy a budoucnost* (Iuridica Editio Scientia, 2016).

⁹⁰³ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Šiauliai: Lucilijus, 2007).

„as it is“ by the analysis of the legal regulation base of the chosen foreign countries and the case law interpreting it. This method allows to assess which models of collective creditors' rights and representative bodies of creditors in bankruptcy proceedings are the most effective, ensure the balance of interests of stakeholders. This study comprehensively analyses the models of exercise of collective creditors' rights in the law of the USA, the Czech Republic and Germany. The insolvency law of the USA was chosen because the U.S. Bankruptcy Code and the case law of this country have had significant impact on the development of insolvency law and exercise of collective creditors' rights. It is one of the first sources of the modern bankruptcy law recognizing the need for a model for resolving collective insolvency problems and coordinating creditor rights. The insolvency law of Germany has been chosen because it forms the basis of the insolvency law systems of various European countries. The Czech insolvency law system was chosen considering sufficiently similar objectives and legal regulation of corporate insolvency law in comparison with Lithuanian corporate insolvency law, as well as economic market similarities, similarities to the adhesion to the EU and implementation of the EU law. In some aspects of this study, the legal acts regulating the bankruptcy proceedings in Latvia and Estonia are also analysed.

Document analysis. The data was collected using this research method. This method has been used to study various documentary sources, such as sources of positive law, case law, in order to analyse the problems of exercise of collective creditors' rights mentioned in these sources, reveal the links of this institute with the goals and principles of corporate bankruptcy law.

Logical analysis. The methods of logical analysis were used to analyse the theoretical and practical problems of exercise of collective creditors' rights, find solutions to them, provide suggestions and recommendations.

Summary method. The method of generalization is used in this study. With the help of this method, the conclusions are drawn on individual issues of collective creditors' rights. This method allows to review the analyzed material and highlight the research issues and suggestions.

Structure of the research. The structure of the research is determined by the goals and objectives of the research.

The first part analyses the collective nature of bankruptcy proceedings. It discusses historical development of bankruptcy and the dominant approach to bankruptcy as an economic-social phenomenon in the modern corporate bankruptcy law system. It reveals why bankruptcy proceedings shall be considered as collective proceedings and how they differ from individual forms of exercise of creditors' rights. The author discusses why the collective nature of corporate bankruptcy proceedings is recognized as a more economically and legally rational solution to insolvency disputes than individual settlement of disputes between a debtor and creditors. This part focuses on some fundamental issues of collective bankruptcy proceedings: common decision-making process, conflicts of creditors, maximization of value of assets, a common pool problem and the need of formation of creditors' representative bodies. The analysis of these issues is relevant for the further analysis of exercise of collective creditors' rights.

The author argues that the collective nature of bankruptcy proceedings means that all debtors' creditors should participate in these proceedings and coordinate decision making by voting in creditors' meetings (committees). This means that creditors should aim for a coordinated solution regarding the matters which fall under their competence in bankruptcy proceedings. Also, the problems of conflicts of creditors are discussed. Since creditors might have different goals and interests in bankruptcy proceedings, they may not be able to find the best solutions which would satisfy the best interests of all creditors. Furthermore, this section deals with some essential economic problems of bankruptcy proceedings, such as maximization of value of assets and a common pool problem. The author argues that creditors in bankruptcy proceedings shall aim to maximize value of debtor's assets. This is particularly important since creditors often make significant decisions regarding realization of debtor's assets.

Also, this part focuses on the notion and traits of collective creditors' rights. One of the basic peculiarities of these rights is that they are held by all creditors, regardless of their status and privileges and their exercise requires the will of all (majority) creditors. By establishing collective creditors' rights, the legislator recognizes that specific rights relevant to bankruptcy proceedings may be exercised not by creditors individually (irrespective of their claims, status and privileges), but by all creditors. According to the object, the collective creditors' rights can be divided in different categories: i) rights related to the formation of the bodies representing the interests of creditors; ii) rights related to the debtor's commercial activities and realization of assets; iii) rights related to the organization and course of bankruptcy proceedings; iv) rights related to the activities of the insolvency administrator in bankruptcy proceedings; v) rights related to the imposition of sanctions to the head of the company.

Collective creditors' rights can be also divided into rights which exercise is decided by creditors themselves and rights which exercise depends only in part of the will of creditors. For example, a creditors' meeting has the right to decide on the rules of procedure the meeting, but certain issues related to this procedure are also established by the law. Accordingly, creditors cannot resolve all issues related to realization of the debtor's assets, since some issues related to this process are regulated by the LIE. On the basis of such a division, it appears that collective rights of creditors are closely linked to the imperative method of regulation of bankruptcy proceedings.

The second part discusses the position of creditors in the corporate bankruptcy proceedings, analyses material and procedural aspects of their status. Since the notion of a creditor is not established in the law governing bankruptcy proceedings, the question arises who can be regarded as a creditor in these proceedings. The basic requirement of the person to be regarded as a creditor in bankruptcy proceedings is a valid claim against a debtor. Nevertheless, not each person having a claim against a debtor is a creditor in bankruptcy proceedings. For instance, an insolvency administrator who was withdrawn from the proceedings and has a claim deriving from administration costs is not regarded as a creditor since his claim shall be satisfied in specific order (payment for administration procedures).

This part also analyses the problem of a dominant creditor: which creditor is considered as dominant, what problems arise in the corporate bankruptcy proceedings

when one or several creditors essentially have the majority of votes in creditors' meetings. The situation of a dominant creditor in bankruptcy proceedings may jeopardize their efficiency and the legitimacy of the decisions since a dominant creditor may not take into account the interests of other creditors. Nevertheless, the mere fact that a decision of creditors' meeting was made solely on the basis of votes of a dominant creditor does not mean that such decision is illegal.

Other problems of creditors' activity are also assessed, for instance, why creditors may be passive in corporate bankruptcy proceedings and not willing to actively participate in decision-making in creditors' meetings (committees). Three main reasons of passivity of creditors in bankruptcy proceedings are highlighted: first, creditors may not expect their claim to be satisfied, at least in part, depending on the order in which their claims are held, how much assets has the debtor and how much assets would be accumulated in bankruptcy proceedings; second, bankruptcy proceedings requires active actions of a creditor, which creditors may not perform due to economic, logistical, time reasons (participation in creditors' meetings); third, the size of the creditor's approved financial claim may also influence activity of creditors.

The third part analyses the problems of exercise of collective creditors' rights in the bankruptcy law of selected foreign countries (Germany, the Czech Republic, the USA). The goal of this section is to compare how different jurisdictions deal with the problems of exercise of collective creditors' rights in bankruptcy proceedings. The legal (normative) regulation, case law and legal doctrine of the foreign countries are discussed. Analysis of bankruptcy proceedings of these countries reveals the differences between common and continental legal traditions in this area. This chapter focuses on the formation, operation, decision-making and supervision of bodies representing creditors, and rights and obligations of creditors participating in meetings (committees) of creditors. The comparative analysis revealed the differences between the organization, composition and decision-making process in the bodies representing all creditors in bankruptcy proceedings.

The fourth part focuses on the model of exercise of collective creditors' rights in Lithuania. The problems of creditors' meetings are analyzed: participants of creditors' meetings, restrictions right to participate and vote in creditors' meetings, procedure of convening creditors' meetings, voting and decision-making in meetings of creditors, repeated meeting of creditors, creditor's liability for illegal actions creditors' meetings. Such analysis reveals the problems of formation of creditors' meetings, decision-making and procedure of exercise of collective creditors' rights.

First, participants of creditors' meetings are analyzed. The author analyzes the requirements for a chairperson of a meeting and what restrictions should be established for such position (the problem of conflicts of interests). In principle, the only requirement in such cases is impartiality of a chairperson, meaning that he or she should not have participated in the management of the debtor. There are no other requirements for the candidacy of a chairman of creditors' meeting and arguments such as the possible bias and bias of the elected person should not be considered as valid.

Second, restrictions to participate and vote in creditors' meetings are examined. Creditors' meeting is a body representing the collective interests of all creditors. The

question is whether creditor's right to attend creditors' meetings may be restricted, if effectiveness of bankruptcy proceedings may be jeopardized, for example when a creditor acts contrary to the general interests of creditors or there are other legally significant circumstances? The question arises whether restrictions of creditors to participate and (or) vote in creditors' meetings should be applicable as a provisional measure. In Lithuania, such provisional measure is not established in the law governing bankruptcy and civil proceedings. However, the possibility to apply such provisional measure has been recognized in the case law. Thus, this part focuses on what conditions creditor's right to participate and (or) vote in creditors' meetings could be restricted.

Third, procedure of convening meetings of creditors, voting and decision-making in meetings of creditors are analysed. This analysis is based on the requirements of procedure of convening of creditors' meetings and how this procedure should be compatible with the principle of equality of creditors and ensure effective participation of all creditors in creditors' meetings. The difference is made between the first and other creditors' meetings. Moreover, this part focuses on the voting in creditors' meetings. The author analyses the possibility of remote voting by electronic means and provide suggestions how electronic voting should be organized and the integrity and safety of transmitted information should be ensured.

Fourth, civil liability of creditors for unlawful actions in creditors' meetings is assessed. Civil liability for unlawful creditors' actions in bankruptcy proceedings in Lithuania is not established neither in civil law, nor in the law governing bankruptcy proceedings. Nevertheless, the regulation of foreign states (Germany, the Czech Republic) and the case law of Lithuanian courts suggest that such civil liability can be imposed when creditors cause damage to other creditors and (or) insolvency company.

Also, the problems of creditors' committees are analysed: the purpose and goals creditors' committee, the formation and composition of such committee, decision-making and other aspects. The author argues that in Lithuania creditors' committee performs two major functions: control (monitoring) of bankruptcy proceedings and protection of creditors' interests. However, the competence of creditors' committee is limited to the powers granted by LIE and creditors' meeting.

Furthermore, this part assesses misconduct of creditors by abusing collective creditors' rights. The LIE does not regulate this issue. However, the case law suggests that sanctions against creditors' misconduct can be found in the CCP which establishes a pecuniary fine for persons who deliberately abuse procedural rights and thus delay examination of the case. The prohibition to abuse collective creditors' rights derives from the objective of effective insolvency proceedings for legal persons set out in Article 1 (1) of the LIE. It can therefore be argued that creditors must exercise their collective rights in the light of the objective of efficiency. The case law of Lithuanian courts suggests that abuse of collective creditors' rights is associated with systematic, repetitive behavior contrary to the objectives of the bankruptcy proceedings, which violates the efficiency and economy of these proceedings. An important aspect in such cases is the size of the claim of the abusive creditor (whether the creditor is dominant or not).

The fifth part discusses retrospective and perspective control of exercise of collective creditors' rights: appeals and grounds for annulment of decisions adopted at creditors'

meetings, improper exercise of collective creditors' rights and the right of the court to intervene in the matters falling within creditors' competence.

The first form of control established by the law is related to assessment of legality of decisions made in creditors' meetings when such decision is appealed to the court. The purpose of this judicial review is to assess lawfulness of decisions, but the court itself does not interfere within creditors' competence to make decisions on the relevant issues. Therefore, if the court annuls such decision, creditors usually have to reconsider the matter in creditors' meeting. In this way, priority is given to the principle of creditor autonomy, allowing creditors to make a new decision.

Appeal of decisions made in creditors' meetings is an important mean of protection creditors' rights and a debtor, enabling creditors and other interested parties to challenge decisions made by the creditors' self-government bodies. Every dispute in the bankruptcy process is economically and socially useless, prolongs bankruptcy proceedings and causes additional costs. However, without possibility to appeal decisions of creditors' meetings, creditors and other interested parties would not be able to defend their rights and legitimate interests. Second, decisions of creditors' meetings are normally binding and have legal effects from the moment they are made. Third, in bankruptcy proceedings creditors themselves often have different interests and thus seek to defend only their own interests. The right to appeal decisions creditors' meetings is particularly important when they are made by the majority of the votes of the substantially dominant creditor or of several creditors with similar interests.

This part focuses on who has the right to submit a claim to annual decisions of creditors' meetings (committees) and how right should be exercised. The author argues that though the LIE establishes an exhaustive list of persons entitled to submit such claim to the court, this should not mean that other persons do not have a right to appeal such decision to the court when they prove that it has legal consequences to their rights and obligations.

Furthermore, the grounds for annulment of decision of creditors' meeting established in the LIE are examined in this section. Decisions of creditors' meetings may violate the interests of creditors and other participants in bankruptcy proceedings. The principle of creditors' autonomy cannot be interpreted as meaning that decision of creditors' meetings cannot be challenged in the court. When deciding on legality of decision of creditors' meetings, the court shall find the balance of interests of the majority of creditors, the bankrupt company and the minority of creditors and eliminate obvious violations of legitimate interests.

The author argues that the main basis for the annulment of decision of creditors' meeting is that decision is contrary to the general interests of creditors. This position is also supported in legal doctrine. Such a ground for annulment demonstrates the collective nature of bankruptcy and is linked to the broad jurisdiction of the court to rule on legality of the decision of creditors' meetings and to the assessment of the individual situation.

According to the settled Lithuanian case law, decisions of creditors' meetings can be annulled on two grounds: i) material procedural irregularities related to the decision making process of creditors' meeting (creditors' committee), which may have caused

illegal content of such decision; ii) illegality of material aspects (content), which manifests itself in violation of imperative provisions of the law, contradiction to the principles of justice, reasonableness and fairness and substantial violation of the interests of creditors and/or the bankrupt company.

Noteworthy, procedural violations of the acts regulating bankruptcy proceedings are considered to be the basis for annulment of decision only if they could have determined content of the resolution decision of creditors' meeting. This means that not each procedural violation of the LIE can be a valid ground for annulment of such decisions. Procedural irregularities shall be sufficiently serious, not minor. In this way, legal stability and legal certainty are also ensured, since creditors' meetings often make binding decisions that give rise to specific rights and obligations. Thus, this ground for annulment of decision of creditors' meetings is related to the violation of the procedural rules of decision-making and is not related to specific material consequences (violation of the rights of specific legal entities).

The second form of control of exercise of collective creditors' rights which is not *expressis verbis* provided in the law governing bankruptcy proceedings relates to situations when creditors fail to properly exercise collective rights (do not make decisions within their competence in time). Effectiveness of bankruptcy proceedings depends on the behavior of its participants. In order to systematically assess the problems of exercise of collective creditors' rights, it is necessary to discuss situations when creditors fail to exercise them properly (fail to exercise collective rights in a timely manner) and do not make necessary decisions. Such control, unlike retrospective control of exercise of creditors' collective rights, is not precisely defined in time, because in each case the court decides whether creditors are not exercising their rights properly and how to react to improper exercise of rights. As a general rule, the legal basis for this control is the annulment of the decision made in creditors' meeting and the need to establish specific rights and obligations for the participants in bankruptcy proceedings. Does the objective of the effectiveness of bankruptcy proceedings suggest that the court shall seek to end bankruptcy proceedings as expeditiously as possible and, if necessary, interfere with the autonomy of the creditors' meeting in exercise of collective creditors' rights?

Thus, this section analyzes how courts should react to the situations when creditors improperly exercise (do not exercise at all) collective rights, for instance fail to vote on issues necessary to ensure the operative course of bankruptcy proceedings or voting more than once but unable to make a decision due to their conflicts or other circumstances. The question arises how creditors should exercise their collective rights and the autonomy granted to them. What is meant by improper exercise of collective creditors' rights? In foreign states, the court may exercise control over the activities of creditors only by ruling on the legality of the decisions made by them. In the Czech Republic, for example, a court has only the right to assess lawfulness of a decision made in creditors' meeting, meaning that the court only decides on the legality of the decisions, but has no other right to interfere within creditors' competence.

The author argues that autonomy of creditors in bankruptcy proceedings is not absolute meaning that, if creditors fail to make decisions in time, the court has to step into

creditors' shoes and make a relevant decision on their behalf. The collective nature of bankruptcy proceedings and the goal of efficiency allow to argue that the court has the right to intervene in exercise of certain rights by controlling and deciding on the actions of creditors. This means that the court has the right to interfere with the autonomy of creditors when creditors fail to perform the actions (duties) assigned to them. Such interference of the court is also possible in cases where the decision is of an economic nature.

However, the objective of efficiency of bankruptcy proceedings suggests that the exclusive jurisdiction of a court to intervene in matters which fall under creditors' competence means that the court should exercise this right diligently. In practice, a situation may arise when bankruptcy proceedings are well advanced, and it is likely that the decision may be taken in the same way (not taken at all) if the matter is returned to creditors. Therefore, in such cases the court should assess the stage of the bankruptcy proceedings and the likelihood of a repeated same voting in creditors' meetings. The mere formal return of a particular matter to creditors' meeting does not ensure effective bankruptcy proceedings. The court should therefore assess whether it is likely that the creditors will be able to exercise their competence properly by repeated voting or not.

According to the author, in the absence of the exceptions established by the LIE, when the court has the right to interfere in the autonomy of creditors, it means that such right of the court to interfere in the exercise of rights is exclusive. This is primarily important for ensuring the principle of legal certainty and could be regarded as a form of monitoring of creditors' activities.

When analyzing the role of the court in the bankruptcy process and the limits of its activity, it is important to note that the activity of the court is possible only in the course of ordinary judicial bankruptcy proceedings. There is a different situation in out of court bankruptcy proceedings in which the matters which normally fall under the jurisdiction of the court are decided in creditors' meetings. The main criterion that distinguishes judicial bankruptcy from out of court bankruptcy is that in the case of out of court bankruptcy, bankruptcy proceedings are carried out by the agreement between a debtor and creditors and all matters are resolved in creditors' meetings.

The statements to be defended:

1. Improper exercise (abuse) of collective rights may be the basis to impose sanction (fine) established in Article 95 (2) of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania on the creditor when the creditor knowingly violates the general interests of creditors and delays the bankruptcy proceedings.
2. The court may annul decisions of creditors' meeting (committee) on the grounds specified in Article 55 (4) of the Law on Insolvency of Enterprises, taking into account the general interests of creditors, the requirement to ensure the stability of legal relations and efficiency of bankruptcy proceedings.
3. The court, when exercising prospective control over the exercise of collective creditors' rights, has the right to intervene in the resolution of the matters falling within the competence of creditors and make a decision on behalf of creditors, when it is necessary to ensure efficiency of bankruptcy proceedings.

CONSLUSIONS

Conclusions related to corporate bankruptcy as collective proceedings

1. A historical study of the development of the bankruptcy proceedings has shown that bankruptcy has evolved from individual to collective enforcement mechanism of creditor rights. In Lithuania, corporate bankruptcy was recognized as collective proceedings in the first half of XXth century. However, the systemic development of bankruptcy proceedings did not begin until the adoption of corporate bankruptcy laws at the end of XXth century. The collective nature of bankruptcy proceedings has historically determined the collective creditors' rights and peculiarities of their exercise, the need to coordinate the interests of creditors. These rights are exercised by the creditors voting in the creditors' meeting (committee). Collective creditors' rights have organizational nature, as their exercise affects the course of the bankruptcy proceedings, the rights and obligations of its participants.

Conclusions related to the concept and situation of creditor in corporate bankruptcy proceedings

2. A systematic analysis of the legal acts and case law regulating bankruptcy proceedings allows to claim that the position of creditors in corporate bankruptcy proceedings is determined by the nature of bankruptcy as a collective process. The main practical problems of creditors in bankruptcy proceedings are related to assurance of the principle of equality of creditors, passivity of creditors and the problem of a dominant (having the major claim) creditor. Regulation of collective creditor rights shall aim to reduce the time and financial costs of exercising collective creditors' rights.

Conclusions related to the exercise of collective creditors' rights in the analyzed foreign countries

3. The analysis of the models of exercise of collective creditors' rights allows to claim that exercise of these rights is possible in a creditors' meeting representing all creditors or in a creditors' committee formed by decision of creditors. Participants of a creditors' meeting (committee) may be subject to civil liability for the damage caused in the bankruptcy proceedings. The basis of such liability is abuse of creditor's rights in the bankruptcy proceedings, acting contrary to the general interests of creditors. The form of such tort may be intentional or negligent.
4. The main criterion for lawfulness of decisions made by creditors' self-government bodies is their compliance with the general interests of creditors. This control is

exercised by the court. The concept of general creditors' interests is not provided in the positive law thus its content is assessed by the court *ad hoc* in the event of a dispute over lawfulness of decision. The general interest of creditors may be infringed, if decision is not aimed at protecting the interests of all creditors, but of an individual, individual groups of creditors.

Conclusions related to the exercise of collective creditors' rights in the company bankruptcy law of Lithuania

5. Creditors shall exercise collective creditors' rights by participating and voting in creditors' meetings (committees). A creditor's vote is an act of will, but it is not considered as a transaction. The right of creditors to participate and vote in a creditors' meeting by electronic means established in Article 51 (5) of the LEI shall be considered as a positive change in the legal regulation. In this case, however, equal opportunities for all creditors to participate in the creditors' meeting (committee), to speak, to comment and to vote freely shall be ensured. The choice of a specific means of electronic communication is a matter of the creditors.
6. One of the most problematic aspects of the exercise of collective creditors' rights in the case law is restriction of these rights by the means of provisional measures. The absence of regulation of such measures in the legal acts and the peculiarities of the position of creditors in bankruptcy proceedings show exclusivity of their application. It was established that the application of provisional measures (prohibition of the creditor to temporarily attend and vote in the creditors' meeting (committee) could be applied in exceptional cases when a creditor acts manifestly contrary to the purposes of bankruptcy proceedings and / or seeking to ensure lawful decision-making in bankruptcy proceedings.
7. The prohibition to abuse collective creditors' rights arises from the general prohibition on the abuse of subjective rights established in the private legal relations. Such abuse shall be considered as an act contrary to the law, for which the sanctions provided for in Article 95 (2) of the CCP shall be applied. Abuse is associated with systematic, repeated conduct contrary to the objectives of the bankruptcy proceedings, which violates the efficiency of the proceedings, the general interests of creditors. The application of such sanctions can be a preventive measure to ensure the fair conduct of creditors in the bankruptcy process and the efficiency of the process.

Conclusions related to creditor autonomy and competence of the court in corporate bankruptcy proceedings

8. After analysis of the objectives of the efficiency of corporate bankruptcy proceedings and the content of the right to access the court, it has been established that appeal against the decisions of the creditors' meeting (committee) is the main form of the control of exercise of collective creditors' rights. The right to

access the court (*locus standi*) is granted to persons who have a legal interest in the legal consequences of decisions made by creditors. Therefore, it should be granted not only to the persons referred to in Article 55 (2) of the LIE, but also to the owner (participant) of the insolvent company, the guarantor of the insolvent company, the guarantor and other persons who have a sufficient legal interest in the appeal of such decision.

9. Systematic assessment of the regulation of foreign states, legal doctrine and Lithuanian case law allows to claim that the grounds for annulment of the decision of the creditors' meeting (committee) established in Article 55 (4) of the LIE must be interpreted narrowly, taking into account the collective nature of bankruptcy proceedings legal certainty, efficiency. The main criterion deciding on the legality of a creditors' meeting (committee) decision is its compliance with the general interests of creditors. Formal (minor) infringements which do not infringe the general interests of creditors should not be grounds for annulment of the contested decision.
10. Autonomy of creditors in decision-making in bankruptcy proceedings is not absolute and may be limited in order to achieve the goal of efficiency of bankruptcy proceedings. The systematic unlawful conduct of creditors, which leads to delay of bankruptcy proceedings, is the basis for the court to intervene in the exercise of these rights (to monitor the exercise of these rights). The competence of the court to intervene in the matters falling within the competence of creditors is justified when the acts or omissions of creditors infringe the purpose of effective bankruptcy proceedings. Generally, such cases should be identified where creditors do not exercise their collective rights properly and in a timely manner, thus delaying the process. In such cases creditors' failure to make collective decisions at least several times shall be established. It is considered that a court which decides to intervene in a decision on a matter attributable to creditors should be proactive and decide on the basis of the material gathered in the case to assess which decision would be most in the general interest of creditors and the efficiency of bankruptcy proceedings.

PROPOSALS AND RECOMMENDATIONS

The presented proposals and recommendations are related to the study of the exercise of collective creditor rights and assurance of the efficiency of the corporate bankruptcy proceedings.

1. Proposals and recommendations to the legislator of the Republic of Lithuania

The proposals are based on a comparative analysis of the legal regulation of foreign states and the case law of the courts of the Republic of Lithuania and comply with the main legislative principles set out in Article 3 (2) of the Law on the Legislative Framework. In order to ensure the stability of legal relations, legal certainty, the proposed amendments should be regulated in the special law on bankruptcy (LIE). The proposals are proportionate, compatible with the protection of individual rights and freedoms of individuals, meet the requirements of efficiency, clarity and systematicity. Given the imperative of the principle of legislative stability, other proposals presented in this study can be implemented without changing the legal regulation and largely depend on the interpretation of the law.

Article 55 of the LIE should be amended. **Appeal and annulment of the decisions of creditors' meeting or creditors' committee**, paragraph 2 of this Article shall be supplemented with the sub-paragraph 5 by providing that

The right to appeal decision of the creditors' meeting to the court has <...>

5. Another person involved in the insolvency proceedings who has an interest in the contested decision of the creditors' meeting.

The purpose of this proposal is to ensure the legality of corporate bankruptcy proceedings, the right of persons with a legal interest in the decisions made in creditors' meetings to apply to the court. It is in accordance with the current case law and for reasons of legal certainty and clarity, such proposal should be included in the law governing insolvency proceedings. Article 55 (2) of the LIE provides an exhaustive list of the persons entitled to appeal against decisions of creditors' meetings. However, it has been established in this study that, considering the significance of decisions made in the creditors' meeting and ensuring the right to access to the court, other persons to whom such decision has legal consequences (create, change, abolish subjective rights and obligations) have the right to appeal creditors' decisions. In practice, such persons are recognized as the owner of the company, the manager, the guarantor of the bankrupt company, the guarantor, etc.

Such proposal would not require additional costs for the administration of the bankruptcy proceedings and would ensure control of legality of decisions made in creditors' meeting, since it expands the list of persons entitled to appeal such decisions to the court. Accordingly, since the decisions of creditors' meeting are binding, persons affected by such decision on their rights and obligations can only defend their rights by appealing the decision to the court. However, in order to reconcile the need to ensure the stability, permanence and access to justice of decisions taken by a creditors' meeting, a person seeking to challenge a creditors' decision before a court has a

sufficient legal interest in the specific decision. The person would have to substantiate to the court whether he or she has a sufficient legal interest in the decision. In addition, this proposal ensures the effectiveness of the insolvency proceedings, as the person concerned would only have the right to appeal against a specific decision which affects his subjective rights and obligations.

Article 55 of the LIE should be amended. **Appeals and annulment of decisions of the creditors' meeting or the creditors' committee**, should be supplemented by paragraph 5 of this Article, stating that

The court hearing the bankruptcy case, having found that the creditors do not properly exercise the rights established in Article 44 of the LIE and violate the efficiency of the insolvency proceedings, has the right to decide on the exercise of these rights on their behalf.

This proposal details the principle established in Article 3 (4) of the LIE. The main purpose of this measure is to ensure the efficiency of the bankruptcy process, when creditors fail properly exercise collective rights (do not make decisions in bankruptcy proceedings). In this case, it is not the principle of creditor autonomy that prevails, but the objective of efficiency of bankruptcy proceedings.

According to the principle of creditor autonomy, such competence of the court should be considered exclusive when creditors are manifestly unable (unwilling) to exercise their collective rights properly. Therefore, the court should exercise this competence only if creditors repeatedly, at least several times, are unable to resolve the issues assigned to them and such omission adversely affects the efficiency of the insolvency proceedings. In addition, it could normally be implemented by the court annulling a specific judgment under appeal, for instance, if it is established that a decision made in creditors' meeting is illegal. It is believed that such legal regulation would ensure legal certainty and consistency, codify the emerging case law and encourage creditors to actively participate in the bankruptcy process and make decisions in time. In order to ensure adversarial nature of bankruptcy proceedings, the court should, before deciding to intervene in a matter falling within the competence of the creditors, inform the creditors and / or the insolvency administrator of its intention and request their opinion.

2. Proposals and recommendations to insolvency administrators

An insolvency administrator can make a significant contribution to the effective exercise of collective creditors' rights and assurance of the efficiency of the bankruptcy proceedings. These recommendations do not require additional financial costs and could help ensure the legitimacy of the decisions taken at the creditors' meeting and potentially avoid disputes in bankruptcy proceedings.

2.1. *Regarding information to creditors of their rights and obligations.* Prior to the creditors' meeting, the insolvency administrator should inform creditors of their rights and obligations in the bankruptcy proceedings, indicate the grounds for revoking decisions of creditors' meeting (committee) and explain to creditors the right to appeal decisions and the procedure for exercising this right. An insolvency

administrator should also inform creditors about measures to ensure the efficiency of the bankruptcy process and reduce creditors' time and financial costs, such as encouraging electronic voting by meeting creditors' meetings (committee), proposing technical options, setting up a creditors' committee and others. Such information should be provided by the insolvency administrator to all creditors prior to the creditors' meeting.

2.2. *Regarding information to creditors of withdrawal in decision – making.* This study establishes that though the legal regulation of bankruptcy proceedings does not directly regulate creditor's duty to withdraw from the consideration of issues in which he has a personal and direct interest in the creditors' meeting, such obligation arises from the principle of fairness and prohibition of abuse of subjective rights. It is considered that the insolvency administrator, having established such circumstances, should offer (recommend) to the creditor to withdraw from making such specific decisions. Such an offer would be optional for the creditor, but would take into account the current situation and potentially prevent future disputes over the legality of the decisions made in creditors' meeting.

3. Proposals and recommendations to the courts hearing bankruptcy cases

3.1. *Regarding judicial control.* The court, in implementing the principle of governance of bankruptcy proceedings and in order to ensure the efficiency of the bankruptcy proceedings, controls the implementation of the collective rights of creditors. This study allows to state that the control of creditors performed by the court is retrospective and perspective.

3.1.1. *Retrospective control of creditors.* This form of control is related to the assessment of the legality and reasonableness of decisions of creditors' meeting (committee). It is suggested that the grounds for annulment of the decision of the creditors' meeting established in Article 55 (4) of the LIE shall be interpreted narrowly, taking into account the collective nature of bankruptcy proceedings, ensuring the stability of legal relations, legal certainty and the principle of bankruptcy proceedings. When deciding on the annulment of decisions of creditors' meeting (committee), the balance shall be established between the efficiency of the bankruptcy proceedings, legal certainty and the legality of the decisions taken by the creditors. This means that mere formal (minor) infringements which do not affect the general interests of creditors should not be grounds for annulment of the decision. It is considered that when deciding on the legality and validity of decisions of creditors' meeting (committee), the court should also assess whether the decision is in the collective interests of creditors and is not intended to protect the interests of one or more creditors. However, there are doubts as to the merits of the case-law on appeals against decisions of a recommendatory nature. It has been established that in court practice decisions that are made on issues not within the competence of creditors are considered to be of a recommendatory nature. Such practice is not justified and should be changed. Courts should consider decisions of creditors' meeting on matters which are not attributable to

the creditors, to be illegal, but not advisory and should annul them. This change would ensure legal certainty and clarity.

3.1.2. *Perspective control of creditors.* The active participation of the court in the bankruptcy proceedings of companies is also related to the competence of the court to intervene in the competence of creditors in exceptional cases, for instance, resolution of issues attributed to the creditors. The court shall exercise this right when the conflicts between creditors over the exercise of collective rights arise and where there is a need to ensure effective proceedings.

Publications in the reviewed journals:

1. Remigijus Jokubauskas, „Alternative dispute resolution in insolvency disputes“, *Societal studies* 9(2) (2017), access: <https://www3.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/4774/4378>
2. Remigijus Jokubauskas, „Turto administravimas ir realizavimas įmonių bankroto procese“ („The Administration and Realization of Estate in Corporate Bankruptcy Proceedings“), *Teisė* 112 (2019), access: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/14488/13417>
3. Remigijus Jokubauskas, „Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese“ („Creditor’s Right to Information in Corporate Bankruptcy Proceedings“), *Teisė* 113 (2019), access: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/15913/14981>
4. Vigintas Višinskis, Remigijus Jokubauskas, „Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese“ („The Role of Court in Corporate Insolvency Proceedings“), *Jurisprudencija* 26(2) (2019), access: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5288/4673>
5. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Impact of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence in Civil and Administrative Law“, *Global Journal of Comparative Law* 9(1), 2020.
6. Remigijus Jokubauskas, Marek Świerczyński, „Is Revision of the Council of Europe Guidelines on Electronic Evidence Already Needed?“, *Utrecht Law Review* 16(1), 2020, access: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/10.36633/ulr.525/>
7. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, Vigintas Višinskis, „Bankroto proceso ne teismo tvarka taikymo ir vykdymo problemos“ („Problems of Application and Enforcement of Extrajudicial Bankruptcy Proceedings“), *Jurisprudencija* 27(1), 2020, access: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5725/4906>
8. Remigijus Jokubauskas, Mykolas Kirkutis, „Representation of Creditors in Corporate Bankruptcy Proceedings“, *Socrates* 1(6), 2020.
9. Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas, „Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas“ („Assurance of the Effectiveness of Corporate Insolvency Proceedings“), *Teisė* 116, 2020, access: <https://www.journals.vu.lt/teise/article/download/20254/19380/35807>

Research results were presented at scientific conferences and events:

1. „The use of Information Technologies for an effective case-management: good practice of the Council of Europe“ (26-27 April 2018).
2. Conference in Rīgas Stradiņa university „Contemporaneous problems in legal system“ (latv. „Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas“) topic Representation of Creditors in corporate bankruptcy proceedings (23 April 2020).
3. Conference in Maribor university „Diversity of Enforcement Titles in cross-border Debt Collection in EU“, topic „Two-tier system of Judgments and Orders (nature of the separate order to pay or fulfil the claim)“ (10 September 2020).

Scholar visit

I visited the Faculty of Law in the University of Missouri from August 2018 to June 2019 (*Fulbright Foreign Students Programme*).

CURRICULUM VITAE

Education

- 2016–2021** doctoral studies in the Law School at Mykolas Romeris University
- 2016** Master of Law (Mykolas Romeris University)
- 2010** Bachelor of Law (Mykolas Romeris University)

Work experience

- 2016–2021** lawyer, the Court of Appeal of Lithuania
- 2014–2016** lawyer, the Chief Administrative Disputes Commission

Academic traineeship

August 2018 – June 2019 scholar research at the Faculty of Law in the University of Missouri (US) (Fulbright Foreign Students Programme).

Jokubauskas, Remigijus

KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS ĮMONIŲ BANKROTO PROCESU: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021. 246 p.

Bibliogr. 173–192 p.

Šis tyrimas skirtas kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problematikai įmonių bankroto procese išanalizuoti ir teisinio reglamentavimo problemoms atskleisti. Analizuojama, kokios yra kolektyvinės kreditorių teisės, kaip jos suprantamos ir kuo skiriasi nuo individualių kreditorių teisių bankroto procese. Taip pat nagrinėjama kreditoriaus padėtis bankroto procese, jo reikalavimo pateikimas ir tvirtinimas, dominuojančio kreditoriaus problema bei kreditorių pasyvumo bankroto procese priežastys. Stekiama nustatyti, kokie kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo modeliai yra nustatyti pasirinktų užsienio valstybių bankroto teisėje, kokie yra šių modelių panašumai ir skirtumai. Analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo problema kreditoriams šias teises įgyvendinant kreditorių susirinkime ir komitete. Nagrinėjama, kaip turi būti užtikrinamas tinkamas kreditoriaus dalyvavimas kreditorių susirinkimuose ir komitetuose, kaip jie turi būti šaukiami, organizuojami. Be to, aptariama, kaip suprantamas kreditoriaus piktnaudžiavimas kolektyvinėmis kreditorių teisėmis ir kokios sankcijos už tai gali būti taikomos. Analizuojama kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė. Autorius šių teismo atliekamą kontrolę skirsto į retrospektyvią ir perspektyvią. Retrospektyvi kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė yra siejama su jau kreditorių susirinkime (komitete) priimtų sprendimų apskundimu ir jų teisėtumo vertinimu teisme. Perspektyvi kolektyvinių kreditorių teisių įgyvendinimo kontrolė yra siejama su teismo teise įsiterpti į kreditoriams priskirtų klausimų sprendimą ir išimtiniais atvejais priimti sprendimus už kreditorius.

This study focuses on the analysis of the problems of exercise of collective creditors' rights in corporate bankruptcy proceedings and reveals the problems of legal regulation. It analyzes collective creditors' rights, how they are defined and how they differ from the rights of individual creditors in bankruptcy proceedings. It also examines the position of creditors in bankruptcy proceedings, submission and approval of his claim, the problem of the dominant creditor and the reasons for the passivity of creditors in the bankruptcy process. The aim is to decide which models of exercise of collective creditors' rights are established in bankruptcy laws of selected foreign countries and what are the similarities and differences between these models. The problem of exercise of collective creditors' rights in creditors' meeting and committee is analyzed. It examines how the proper participation of a creditor in creditors' meeting and committee is to be ensured and how they should be convened and organized. It also discusses how abuse of collective creditors' rights is understood and what sanctions can be imposed for it. The control of exercise of collective creditors' rights is examined. The author divides this judicial control into retrospective and prospective. Retrospective control over the exercise of collective creditors' is related to the appeal of decisions already made in creditors' meeting (committee) and the assessment of their legality in the court. Prospective control over exercise of collective creditors' rights is linked to the court's right to intervene in the resolution of issues assigned to creditors and in exceptional cases to make decisions on behalf of creditors.

Remigijus Jokubaukas

KOLEKTYVINIŲ KREDITORIŲ TEISIŲ ĮGYVENDINIMAS
ĮMONIŲ BANKROTO PROCESE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz.

Parengė spaudai leidykla „Žara“

Spausdino UAB „Šiaulių spaustuvė“
P. Lukšio g. 9G, 76200 Šiauliai
info@dailu.lt
<http://siauliuspaustuve.lt>

